
3 1761 08126192 7

To Aar blandt Zouaverne,

Erindringer og Optegnelser

fra

Felttogene i Italien og Expeditioner i Afrika

i Aarene 1859 og 1860,

af

John Lilliehöök,
Ord.-Officeer hos H. M. Kongen af Sverig, Lieutenant ved Vestgötha-Dals Regiment.

Med Afbildninger og Kort.

Kjøbenhavn.

Forlagt af J. H. Schubothes Boghandel.

Thieles Bogtrykkeri.

1864.

Forord.

Naar Undertegnede her vover at overgive til Offentligheden sine Optegnelser fra et toaarigt Ophold blandt Zouaverne, skeer dette uden at ville tillægge dem nogen Fortjeneste, hverken i militair eller literair Henseende. Man vil ved det første Øiekast i Bogen erkjende, at Indholdet hovedsagelig bestaaer af det, Forfatteren under sin toaarige Tjeneste ved det 2det Zouavregiment selv har seet og oplevet, fortalt paa en maaskee altfor simpel Maade; men Forfatteren har tænkt sig, at netop denne simple og med Sandheden overeensstemmende Fremstillingsmaade, muligen hos flere Læsere maatte give Arbeidet noget Værd.

Til Grund for mine Opgivelser om de kæmpende Armeers Bevægelser i Italien og disses Opstilling før og efter Slagene, har jeg ikke alene benyttet mine egne daglige Optegnelser og Marschjournaler, men ogsaa Corpschefernes Rapporter til Armeernes Høistkommanderende og Rüstows Værk: „Der italienische Krieg 1859".

Stockholm i Mai 1861.

J. F. Lilliehöök.

Indhold.

Side.

Fortegnelse over Afbildninger og Kaart.

UN ZOUAVE

Første Kapitel.

Ankomsten til Paris. Besøg hos Prinds Napoleon. Opvartning hos Krigsministeren. Besøg hos Marskalk Canrobert. Afreise fra Paris. Nogle Dages Ophold i Leiren ved Sathany. Ankomst til og Ophold i Marseille. Afreise til Algier. Reisen over Middelhavet. Landstigning. Spadseretour igjennem flere af Stadens Qvarterer. Juleaften hos Generalconsul Crusenstolpe. Om Algeriens Befolkning. Opvartning hos Marskalk Mac Mahon. Afreise til Provindsen Oran.

Et længe næret Ønske om at lære den franske Armee nærmere at kjende, førte mig til Paris i Efteraaret 1858, efterat den svenske Regjering havde udvirket Tilladelse for nogle af sine Officerer til at gjøre Tjeneste ved den keiserlig franske Armee i Algerien. Samtidig med mig og i samme Øiemed indtraf der tvende Landsmænd, Lieutenanterne Ankarcrona og Nyberg, forstnævnte ved Svea Livgarde og sidstnævnte ved Götha Artilleriregiment, samt en Normand, Lieutenant Due.

Den 30te November, kort efter vor Ankomst til Paris, anmodedes vi om, ved et Brev fra Legationssecretairen Grev Piper, at indfinde os alle hos vor Minister, Baron Adelsværd, for at følge ham til Prinds Napoleon, som paa den Tid var Minister for Algerien. Noget før Klokken fire kom vi til Palais Royal, hvor Prindsen residerede tilligemed sin nu afdøde Fader, Prinds Jérome.

Vi traadte ind i en Sal, hvor allerede omtrent tyve Personer stod og ventede. Meublementet var meget smagfuldt, men fri for

overdreven Luxus. To Borde vare bedækkede med Aviser og Tidsskrifter. Efter omtrent tre Qvarteers Venten bleve vi indladte, umiddelbart efter den Person, som ved vor Ankomst havde Audients.

Prinds Napoleons Personlighed gjorde et behageligt Indtryk. Hans Ansigt har megen Lighed med Napoleon den Første. Han har livlige Øine, kroget Næse, fremstaaende Hage og han bærer Hovedet noget bagover, hvorved hans korte Hals bliver mindre bemærket. Han er korpulent, med et næsten jovialsk Udseende, udtrykker sig godt og har et venligt, forekommende Væsen.

Prindsen spurgte om ved hvilke Vaabenarter vi tjente, i hvilke Egne af Algerien vi ønskede at gjøre Tjeneste, enten ved Kysten eller i det indre af Landet, i hvor lang Tid vi havde faaet Permission m. m. Han bad endelig Baron Adelsværd at henvende sig til Krigsministeren og haabede at vi ret snart vilde faae den nødvendige Reiseordre.

Vort andet Besøg angaaende vor Ansættelse i Afrika gjaldt nogle Dage derefter Krigsministeren, Marskalk Vaillant, i hvis Hotel vi skulde vente paa Baron Adelsværd. Han ankom sortklædt, og det var ikke uden en vis høitidelig Følelse at jeg og mine Kammerater i fuld Paradeuniform med Baron Adelsværd i Spidsen, steg op ad den brede Trappe, som førte til Marskalkens Arbeidsværelser. I Chacottens Fjer viste jeg de blaae og gule svenske Farver og paa den venstre Skulder en Majorsepaulet, som i den franske Armee er Lieutenants-Distinctionen.

Ved min Indtrædelse fandt jeg Baron Adelsværd allerede i Samtale med en Person, som jeg ved første Øiekast langtfra kunde antage for at være Krigsministeren. Manden var af Middelstørrelse, temmelig korpulent, iført en brun Jakke eller kort Frakke og graa Benklæder, og forekom mig i det hele noget underlig. Af Samtalen fik jeg dog snart Oplysning om, at det virkelig var Ministeren selv, men jeg maa tilstaa, at jeg havde tænkt mig Frankrigs Krigsminister ganske anderledes.

Efterat vi vare blevne presenterede og Samtalen havde varet noget, kom Ministeren pludselig i en meget heftig Stemning, da Baron Adelsværd kom til at berøre, at han havde besøgt Prinds Napoleon og confereret med dennes Adjudant, Oberst Franconnière, angaaende vor Ansættelse i Armeen. Den, som det lod noget hidsige og pirrelige Marskalk, bemærkede øieblikkelig, at det var ham, som skulde give os Ordres, at han ikke havde noget at bestille med nogen Oberst, at denne Sag slet ikke vedkom Prinds Napoleons Adjudant m. m. Baron Adelsværd svarede roligt smilende, at han var uvidende om, hvem det tilkom at give os Ordres, men at han var tilfreds, naar vi blot maatte faae saadanne. Marskalken beroligede sig snart igjen, og Samtalen fortsattes derefter i en venskabeligere Tone. Ved Afskeden rakte han os hjertelig begge sine Hænder og fulgte os ud lige til Trappen, idet han endog lovede at skaffe os »feuille de route«, et Slags Pas, ifølge hvilket man bliver befordret paa Jernbaner og Dampskibe for en Tredieedeel af den almindelige Betaling.

Nogle Dage efter fik jeg, igjennem Baron Adelsværd, Tilsigelse om at indfinde mig hos Marskalk Canrobert.

Jeg havde virkelig Grund til at vente denne Ære, thi H. K. H. Hertugen af Östergöthland havde skrevet et Anbefalingsbrev for mig til Marskalken, hvilket jeg havde afleveret strax efter min Ankomst til Paris. Da det nu endelig, efter sex Ugers Forløb, opfyldte sin Bestemmelse, blev jeg meget glad over at faae den berømte Marskalk at see. Jeg iførte mig derfor strax min Galla-Uniform og begav mig langs med Boulevarden til Rue Royale.

Marskalken sad i sit Arbeidsværelse, da jeg traadte ind. Da han endnu en kort Tid havde dikteret sin Adjudant noget, indførtes jeg i hans private Værelse, hvor han modtog mig. Forekom Marskalk Vaillant mig noget original og kantet, saa fandt jeg derimod hos Marskalk Canrobert al denne udsøgte og indtagende Artighed, der i saa høi Grad udmærker hans Nation.

Han begyndte med at beklage sig over, at jeg ikke efter mit første Besøg, — hvorved jeg ikke traf ham hjemme, og som han havde besvaret med samme uheldige Udfald, — endnu engang havde forsøgt min Lykke hos ham. Han havde nu hændelsesviis spurgt vor Minister om jeg var afreist, og efter dennes benegtende Svar strax sendt mig en Indbydelse.

Jeg svarede ham, overensstemmende med Sandheden, at jeg flere Gange havde anmodet hans Adjudant om at underrette Marskalken om min forestaaende Afreise. Feilen laa altsaa hos Adjudanten, som ikke havde fundet for godt at anmelde mine Besøg.

Samtalen henledtes paa den franske Armee i Afrika, hvorledes vi bedst skulde indrette og equipere os, samt hvad vi der vilde faae at see og kunde lære. Marskalken tilbød sig at ville medgive mig en Anbefalingsskrivelse til en af hans Venner, naar han blev underrettet om, til hvilken Deel af Algerien jeg skulde forlægges. Derefter talte han om den svenske Armee, især om den inddeelte, samt om sit Ophold i Stockholm og adskillige andre svenske Stæder. Han omtalte den kongelige Familie med den største Berømmelse, viste mig Kongens og Hertugen af Östergöthlands Portraiter og udtrykte sin inderlige Glæde over den Lykke, som den sidstnævnte nyder ved sin unge Ægtefælles Side, en Lykke, som Prindsen saa levende havde skildret i et venligt Brev til Marskalken. De svenske Damer glemte Marskalken ikke heller. Han udtalte sig om dem med Henrykkelse og erklærede, at han ikke engang i Paris havde fundet saamegen Ynde hos det smukke Kjøn, som i Stockholm.

Endelig bød han mig venlig Haanden til Afsked og erindrede endnu engang om den Anbefalingsskrivelse, han ønskede at medgive mig.

I enhver Henseende smigret over den Maade, hvorpaa jeg var bleven modtaget, følte jeg dobbelt Tilfredshed over at have gjort

Bekjendtskab med en af de mest populaire Mænd i hele den franske Armee.

Kort efter blev det os meddeelt fra Krigsministeren, at General Mac Mahon, hos hvem vi ved Ankomsten til Algier skulde melde os, vilde afgjøre, ved hvilke Afdelinger vi skulde gjøre Tjeneste. Jeg kunde derfor ikke forlange nogen Anbefalingsskrivelse af Marskalk Canrobert ved min Afreise, da jeg endnu ikke vidste, i hvilken Deel af Afrika jeg kom til at virke.

Imidlertid vilde Skjæbnen, at jeg ikke saa ganske let skulde slippe bort fra Paris.

Forgjæves ventede vi over otte Dage paa Ordres og Reisepas fra Krigsministeren, og jeg pintes bestandig mere ved at see en kostbar Tid forspildes ved Spadseren paa Paris' Boulevarder. Men hvad var derved at gjøre? Efter lange og grundige Betragtninger besluttede endelig Lieutenant Due og jeg at forsøge, ved et driftigt Besøg hos Krigsministeren, at tilveiebringe de for os saa nødvendige Dokumenter.

Vi fremstillede os altsaa endnu en Gang i Krigsministeriet og sagde udtrykkelig til Tjeneren, som meldte os, at vi ikkun ønskede at tale med Krigsministerens Adjudant, Oberst Trèpart. Fra et tilstødende Værelse hørtes øieblikkelig en tordnende Stemme byde os komme ind, og da vi fulgte denne Opfordring, fandt vi ingen anden end selve Marskalken foran os. Han begyndte strax sin Tale, for ikke at sige sit Angreb, med at udbryde: „Hvad vil De min Adjudant?" Vi tilkjendegave saa høflig som muligt, at det var vor Hensigt at søge Oplysning hos ham om vore Reisepas og hvorvidt vi snart turde vente disse. Den forbittrede Marskalk spurgte heftig, om det ikke var ham som skulde affende os, om det ikke var hans Ordres vi ønskede at faae, og forundrede sig meget over, hvor vi kunde falde paa at henvende os til hans Adjudant. Han forklarede os dog derefter hvilke Foranstaltninger han havde truffet og lovede endelig, at vi inden tre Dage skulde faae vore Pas tilsendte. Da

Lieutenant Due vilde fremkomme med et Slags Svar eller en Tak, slog Marskalken med begge Hænder paa sine Knæ og afskedigede os paa en særdeles kategorisk Maade. Glade ved at slippe for saa godt Kjøb, vilde vi ikke udsætte os for en Gjentagelse af Afskedshilsenen. Under denne Scene var der flere franske Officerer tilstede i Værelset.

Efter to Maaneders Ophold i Paris og efter en ligesaa glimrende som hjertelig Afskedsdinée hos Baron Adelsværd, kunde vi endelig en skjøn Dag vende den store Stad Ryggen. Lieutenant Due og jeg begave os til Lyoner Jernbanens Station. Vi gik til Billetcontoiret og foreviste vore Pas, i Forventning om at faae Passageerbilletter til den lavere Priis, som disse Papirer gave os Ret til. Men nu opstod der uventede Vanskeligheder, nye Hindringer. Billetsælgeren erklærede os rent ud, at vore Pas ikke duede noget.

Vi raadsloge nu om hvad vi havde at gjøre, og bleve enige om at vende tilbage til Paris, da Spørgsmaalet dog altid var om nogle hundrede Francs.

Vort Humeur var imidlertid ikke det bedste, og det var vanskeligt at sige, hvad der i Øieblikket trykkede os mest, enten vor brændende Længsel efter at forlade Paris, eller den Ubehagelighed i en stor Mængde Menneskers Nærværelse at blive tilbageviste ved et Billetcontoir med de Ord: „Dette Papir gjælder ikke, De ere fremmede Officerer". Den følgende Dag løb jeg omkring til flere Autoriteter og fortalte Vedkommende den Behandling, vi havde været udsatte for. Overalt mødte jeg Beredvillighed og Velvillie. En gammel Place-major lettede endog paa Kalotten da han læste paa vore Pas »sur l'autorisation de l'empereur«, og udbrød forskrækket: »si l'empereur le savait!« Passene fik endnu nogle Paategninger, og samme Dag, den 16de December om Aftenen, forlode vi Paris og denne Gang for ramme Alvor.

Vi følte os meget lykkelige, da vi, vel indstuvede i Koupéen, ilede med Lynets Hurtighed mod Lyon. Lieutenanterne Antarcrona og Nyberg vare allerede reiste nogle Dage for.

Borte fra det støiende Paris, glad over endelig at nærme mig mine Tankers Maal og Frugten af alle det henrundne Aars Bestræbelser, nød jeg nu, vugget af Jernbanevognens ensformige Bevægelse, den Følelse af Tilfredshed, som skjænkes os, naar vi see et længe og ivrig næret Ønske opfyldt.

Alle omkring mig vare stille; mine Reisekammerater sov eller drømte maaskee vaagne ligesom jeg. Mine Tanker foretoge sig bestandig hurtige Reiser, snart vare de i Syd, snart i Nord, snart i Afrika, snart i Sverig; undertiden vare de vemodige og mørke, og saa igjen muntre og forhaabningsfulde. Jeg spurgte mig selv, om det maaskee skulde blive min frivillig valgte Skjæbne, at dø af en Feber eller for en fjendtlig Kugle, fjernt fra Fædrelandet og maaskee uden at have en Ven, som kan gjøre mig den sidste Tjeneste, at nedgrave mig i den fremmede Jord; eller skulde jeg maaskee som Krøbling gjensee mit Fædreland, og henslæbe min Levetid til Qval for mig selv og andre? Tanken om Døden har dog ikke noget afskrækkende for mig, og Forestillingen om at falde i Afrika gjorde ikke noget særdeles Indtryk paa min Fantasi, hvad mig selv angaaer. Men Tanken dvælede da ved det Hjem, hvor jeg var opvoxet, hos mine Forældre, Søskende og Venner; jeg erkjendte den store Gjæld, jeg staaer i til dem, og hvilken Gjæld jeg føler Trang til at tilbagebetale. Ved Tanken herom blev Livet mig atter dyrebart, da dannede der sig lysere Billeder for mig. Jeg saae mit Hjem, jeg var nylig vendt tilbage med erhvervede Kundskaber og Erfaring, jeg modtoges af alt, hvad jeg elskede, det forekom mig, som der ventede mig en Fremtid af idel Glæde og Lykke.

Medens jeg var hensunken i disse og lignende Drømmerier, fortes vi imidlertid i ustandselig Fart bestandig længere og længere bort. Om Morgenen kom vi ganske forfrosne (det var flere Graders Kulde) til Lyon, hvor vi vilde opholde os nogle Dage, for at besøge Leiren ved Sathany. Ankarcrona og Nyberg vare reiste igjennem Lyon og vi saaledes ikke igjen med dem førend i Algier.

Den omtalte Leir, som er beliggende kun en halv Miil fra Lyon, bestaaer af Tropper fra den saakaldte Lyoner-Armee. De ligge der efter Tour, to Maaneder ad Gangen deels for at exercere og manovrere, deels og hovedsagelig for at holde Lyon i Tømme, hvor der er en talrig Befolkning af den lavere Klasse, som ligner den parisiske i Urolighed og Tilboielighed til Opror. For at undertrykke enhver farlig Bevægelse har man anbragt et storre Antal Bajonetter i den gode Byes Nabolag.

Denne Leir har siden faaet en storre Betydning, naar Frankrigs Beherskere, ved deres Promenader over Alperne til Italien, onske at have en stærkere Eskorte til Raadighed.

Ved Ankomsten til Leiren modtoges vi med megen Forekommenhed af Capitain Grev de Geslin, som med en frisk Erindring om sit Sommerophold i Sverig og Norge, viste os megen Opmærksomhed, vistnok mere af Tilboielighed end af Pligt. Vi bleve strax Vidne til Regimenternes Manovrer, besaae adskillige Feltarbeider m. m. Forovrigt opfriskedes Erindringerne fra Axevalla, hvor Capitain de Geslin havde været i vor Konges Stab i Leirtiden.

Middagsmaaltidet nod vi ved Capitainernes Bord (femte Vincennes-Jægerbataillon), hvor jeg fik Æerespladsen ved hoire Side af Capitain de Geslin. Maaltidet var godt, Vinen sparedes ikke, og Kong Carl den Femtendes (dengang Regent) og Sverigs Skaaler bleve tomte paa ægte svensk Maade med Hurraraab.

Om Aftenen vendte vi tilbage til Lyon i Selskab med Lieutenant Antonini, en intelligent, munter ung Mand og en Kammerat af Due fra den Tid denne opholdt sig ved Skydeskolen i Vincennes. Han ledsagede os omkring i Byen, ved hvilken Leilighed vi blandt andet besogte en Mængde af disse »Cafés chantants«, Steder, som synes at være omtrent ligesaa nodvendige for franske Officerers Velbefindende, som Luften for Lungerne. Den folgende Morgen sade vi tidlig i Vognen, for at nyde vor Frokost i Leiren ved Lieutenanternes Bord, hvortil vi allerede den foregaaende Dag vare indbudne. Ogsaa i denne Kreds

mødtes vi med Velvillie og Aabenhed, og de Venskabsbaand, som ogsaa forene Krigere af forskjellige Nationer, vare snart knyttede. De fleste af vore Værter havde allerede lugtet Krudt i Kampen mod Araberne, og kunde derfor give os mere end eet godt Raad. Jeg for min Deel kan takke de Underretninger, jeg her fik, for min heldige Beslutning at indtræde i det 2det Zouav=Regiment.

Efter Frokosten toge vi Leiren nærmere i Oiesyn. Tropperne laae i Barakker, af hvilke nogle vare opforte af Steen, andre midlertidig af Træ; de vare alle saaledes beliggende, at de dannede Gader. Barakkerne af Steen vare lyse, rummelige og varme; de andre kunde ikkun med Besværlighed benyttes i den kolde Aarstid. Overdreven Orden syntes der ikke at herske i dem; Madvarer og Klædningsstykker vare samlede i broderlig Endrægtighed. Kjokkenet var i god Orden, og der tillavedes for Soldaten en ligesaa god som sund Spise. Brødet var hvidt og af udmærket Beskaffenhed.

Fægtesalen svarede kun daarlig til sit Navn. Der saaes kun nogle faa slette Floretter og Sabler; forøvrigt var der en Mængde Stokke, som bleve anvendte til Ovelser liig Sabelhugning. Officererne gjorde heller ikke meget Væsen af Fægtesalen, hvilken de, det tilstod de, kun sjeldent besogte. Endvidere var der to Bibliotheker, et for Officererne og et for Tropperne, godt ordnede, med et større Antal Bøger og forsynede med opvarmede Læsesale. Blandt Leirens øvrige offentlige Bygninger maa Theatret endelig ikke glemmes, paa hvilket der spilledes flere Gange ugentlig. Skuespillerne hørte til Soldaternes Række.

Officererne boede i Træbarakker, som vare opvarmede ved Jernkaminer, og hver Officeer havde sit eget lille Kammer, indrettet efter Evne og Leilighed.

Efter en hjertelig Afsked fra Leiren ved Sathany, vendte vi om Aftenen tilbage til Lyon, og endnu samme Aften sade vi i Jernbanevognen paa Veien til Marseille, hvortil vi ankom den følgende Dag.

I Marseille skulde vore Pas viseres af Militairautoriteterne, hvorfor vi gjorde vor Opvartning saavel hos Generalen som hos Militairintendanterne. Alle kom os velvillig imode, og vi fik uden Vanskelighed Billet for Overreisen til Algier. Dampskibet skulde dog forst afgaa om nogle Dage, og vi havde altsaa nogen Hviletid i Marseille. Tiden hengik ogsaa ret behagelig i et godt Hotel med en hyggelig Salon, forsynet saavel med Kaminild som Pianoforte. Vi nod endnu en Gang en behagelig Ro, idet vi godt vidste, at naar vi forst havde forladt Marseille for at søge Krigserfaring og Farer i en anden Verdensdeel, at de rolige Dage da ogsaa vilde være forbi. Ofte vare vi i vore Tanker og Samtaler i det fjerne Hjem, hvor man netop i de Dage beredte sig paa at hoitideligholde Julen, denne for enhver Nordbo saa kjære Familiefest.

Den 21de December ved Middagstid afreiste vi fra Marseille paa et Dampskib, som tilhorte Messageries Imperiales. Den forste Gang jeg herefter satte Foden paa Land, skulde det altsaa være paa Afrikas Jord.

Havet var endnu uroligt efter en nylig udraset Storm, og de fleste Passagerer, hvoriblandt 400 Soldater, vare, ligesom jeg, den forste Dag meget ilde tilpas. De to folgende Dage vare vi begunstigede af det skjonneste Veir. Havet udbredte sig rolig i al sin Majestæt, en blaa Himmel og en varmende Sol gav os, allerede før vi havde passeret de baleariske Oer, en Forsmag paa Afrikas Klima. Efterat Reisen i alle Henseender havde været lykkelig, fik vi Algier isigte den 24de om Morgenen.

Jo nærmere man kom, jo mere overraskedes man ved det skjonne Syn af denne eiendommelige By, som amphitheatralsk fra Stranden hæver sine hvide Husmasser, der synes at bestaae af uhyre, oven paa hverandre stablede Marmorblokke, eftersom ethvert Huus har lige afskaarne, flade Tage. Nærmest nede ved Havet er Bredden besaaet med et stort Antal Landsteder, der ligeledes ere af en blændende hvid Farve; de vare allerede omgivne af friskt Gront, og gave derved hele

ALGIER

Maleriet et henrivende, yndigt Udtryk. Med Glæde og Tilfredshed vil jeg stedse gjenkalde mig den Time, da Algier første Gang viste sig for mine Blikke, denne forhen saa skumle Røverrede, som nu er et af Dannelsens og Civilisationens Centralpunkter i Afrika.

Dampskibet havde neppe ankret i den smukke og rummelige Havn, forend det var omgivet af utallige Robaade, i hvilke Arabere og Negere, Franskmænd og Spaniere med Skrig og de livligste Fagter kappedes om at komme først til Skibet. De halvnøgne Skikkelser, de fremmede Sprog og vilde Ansigter vare et ligesaa sælsomt som fængslende Skuespil for den Fremmede.

Imidlertid gik vi iland. Seet fra Søsiden var Algier forekommen os som en med et hvidt Slør bedækket maurisk Skjønhed, der rolig og frygtløs var indsovet paa en med det yppigste Grønne omgivet Høi. Men naar man kommer indenfor Byens Mure, erkjender man strax, at der under dette ubevægelige Ydre skjuler sig den største Livlighed og Virksomhed.

Paa den Spadseretour, som vi strax gjorde gjennem Byens Gader, fik vi Leilighed til at see, saa at sige, en Prøve af hele Algeriens Befolkning. Det var virkelig den mest besynderlige, støiende Hob, den mest brogede Sammenblanding af forskjellige Dragter og Nationaliteter. Biscaramanden, Algiers Lastdrager, ilede forbi med hurtige, afmaalte Skridt og sin Byrde paa Ryggen; Araberfyrsten fra det Indre af Landet, skred stolt og høitidelig frem, draperet i sin Bournus, medens Lazaron-Araberen laa doven henstrakt ved et Gadehjørne, rygende sin Papirscigar; Tyrken, næsten nedbøiet af sin Turban, lignede et Spøgelse fra henrundne Tider; Jøden, i sin mørke Dragt og med sit listige Udseende, bugtede sig forsigtig frem mellem de Øvrige. Arabiske tættilslørede Qvinder, i hvide Dragter, listede sig frem liig Nonner, medens Jødinderne, i snevre Kjoler og guldbroderede Kalotter, skreg og snakkede paa Gadehjørnerne og de aabne Pladser. Naar jeg nu tilføier, at der i Gaderne færdedes Skarer af Muulæsler og Kameler, som bleve drevne af Negere, Ryttere, Soldater, Oliebæ-

rere med Gedeskinds Poser paa Ryggen m. m., saa kan man let tænke sig, hvilket broget og eiendommeligt Liv, der overalt mødte vore Blikke.

Men det var kun i den nederste, saakaldte europæiske, Deel af Byen, at denne »furie française« herskede. Fortrængt herfra af den europæiske Civilisation, har den rettroende muselmanske Sløvhed og Alvor taget sin Tilflugt til den øverste Deel, hvor der, som en fuldstændig Modsætning, hersker en fuldkommen Ro og dyb Stilhed. Hvor længe de endnu kunne holde sig i denne deres Forskandsning, lade vi være uafgjort. Imidlertid lever Araberen endnu idag her paa samme Maade, som hans Forfædre for Aarhundreder tilbage. Han forandrer intet i sine Vaner. Det er samme Tro, samme Dyder og samme Laster, samme drømmende Uvirksomhed og Mangel paa Driftighed. Med Ligegyldighed gaaer han Fremtiden imøde, overbeviist om, at den allerede staaer optegnet i Skjæbnens Bog. Det er ikkun naar nogen forsøger at vække ham af denne Dvale at han vaagner, og da er han forfærdelig. Dette er upaatvivlelig og-saa Grunden til Arabernes fanatiske Kamp mod Franskmændene.

Det er ikke uden Fare for at gaa vild, at man trænger ind i den øverste Byes snevre og smudsige Gader, hvilke neppe ere bre-dere, end at to Personer kunne gaae jevnsides, Egentlig ere de fleste af dem kun mørke Trappegange, thi de ovenfor udadbyggede Huse paa begge Sider forhindre Dagslyset at trænge igjennem, saa at der stedse hersker et Tusmørke. Naturligviis befærdes disse Gader al-drig af Heste, Vogne eller andre Kjøretøier; ikkun den lille Bori-kan, belæsset med Frugt eller Vand, kravler langsomt og forsigtig op ad de steile Stier. Opdager man en Gang en aaben Port, saa er det et maurisk Kaffehuus, hvor man kan skimte nogle blege Skikkelser, som i en siddende eller liggende Stilling nedsluge den vidtberømte arabiske Drik.

En Vandring gjennem den øverste Deel af Byen efterlader virkelig et uhyggeligt Indtryk. Man skulde næsten tro, at det er

Erindringen om Algiers Dey, som endnu udspreder Skræk blandt hans fordums Undersaatter, uagtet det franske Flag allerede i tredive Aar har vaiet over den mægtige Tyrans Palads. Denne Bygning forevises nuomstunder som en historisk Mærkværdighed. Det var derfra at Krigserklæringen mod Frankrig udgik, da Deyen med sin Solskjærm slog dette Lands Repræsentant i Ansigtet, en Beskjæmmelse, som foraarsagede Expeditionen i 1830 og hele Algeriens Erobring.

Efterat vi saaledes havde gjort et overfladisk Bekjendtskab med Byen, søgte vi Beskyttelse mod den brændende Sol i Skyggen af de paa Gouvernementspladsen voxende Orangetræer. Veiret var smukt, Solen straalede varmt fra den klare blaa Himmel, ikke et Vindpust mærkedes fra det rolige Hav. Det var en nordisk Midsommersdag i Slutningen af December Maaned, og for os saameget behageligere, som Kulden i Paris i de sidste Maaneder ofte var stegen til 6 a 8 Grader. Ved Lyon var Marken bedækket med Snee.

Juleaften tilbragte vi tilligemed flere Svenske hos Generalconsul Crusenstolpe, hvis Gjæstfrihed og Velvillie havde saameget større Værd for os, da man, fjernt fra Fædrelandet, føler sit Savn størst og Hjemveen bittrest ved de Høitidsdage, som samler alle Hjemmets kjære Medlemmer i en fælles fortrolig Kreds. Dette Savn og Længselen mildnedes dog ved Tanken om den forestaaende Indtrædelse i den franske Armee og Haabet om, snart at skulle gjøre nærmere Bekjendtskab med de fjerne Landsdele, som vi nylig vare ankomne til.

Kort for vor Ankomst var General Mac Mahon, Algeriens Gouverneur, afreist til Frankrig, hvor han vilde opholde sig endnu omtrent en Uge. Jeg havde altsaa nogen Tid til at studere Forholdene og Tilstandene og gjøre mig bekjendt med Folk og Land. Først henledtes min Opmærksomhed paa Befolkningsforholdene, hvilke i Algier udvise meget, som er af Interesse.

Algeriens hele Folkemængde udgjør omtrent 2,640,000 Sjæle og er sammensat af flere modstridende Elementer. Man inddeler dem i følgende Hovedstammer:

Europæere	170,000.
Arabere (Nomader)	1,300,000.
Arabere (Stadbeboere)	122,000.
Kabyler	1,000,000.
Tyrkernes Efterkommere	8,000.
Negere	10,000.
Jøder	30,000.

Det fremgaaer heraf, at Befolkningens Masse bestaaer af Arabere og Kabyler. Araberne oversvømmede i Slutningen af det syvende og i Begyndelsen af det ottende Aarhundrede hele den nordlige Deel af Afrika, Tunis, Algerien og Marokko, hvor først det atlantiske Hav satte en Grændse for deres videre Fremrykken mod Vest, og hvorefter den muhamedanske Folkevandringsstrøm paany tog Retning mod Nord, over Strædet ved Gibraltar til Spanien, som erobredes, opdyrkedes og igjen tabtes. I Afrika maatte Araberne bestaae haarde Kampe, ikke alene mod Landets daværende Beherskere, Romerne, men ogsaa mod Kjærnen af den indfødte Befolkning, Kabylerne. Araberne forbleve dog i Besiddelse af Landet efterat Romerne havde forladt det, og Kabylerne havde trukket sig tilbage til de utilgængelige Bjergegne.

Arabernes Ansigtsfarve er lys, naar den sammenholdes med Kabylernes, Ansigtet ovalt, Panden lige, Øinene store og sorte, Næsen veldannet, Munden lille, Haarvæxten kraftig, men Skjæget tyndt. Hans Legemsbygning er i Almindelighed rank og smekker, men dog kraftig og haardfør. Han er af Naturen begavet med Intelligents, er listig, nysgjerrig, gjæstfri, men opfarende og grusom, naar Had eller Fanatisme opvækker hans Lidenskaber. Trang gjør ham maadeholdende i Spise og Drikke. Overflod gjør ham til Fraadser. Han er doven, naar det kommer an paa at arbeide, men

bærer dog alle Besværligheder med Taalmod. Arabernes Klædedragt, som de i Aarhundreder have beholdt uforandret, er meget simpel. Den bestaaer for Mændene af en Slags Skjorte eller vid Blouse, der er spændt omkring Livet, vide Buxer, der naae til Knæet (i nogle Egne bruge de Fattige ikke dette Klædningsstykke), et langt, smalt Stykke Toi, Haik, hvormed Hovedet og Kroppens øverste Deel omvikles, samt endelig en lang Kappe med Hætte, Bournus. Alle de her nævnte Klædningsstykker ere vævede af Uld. Undertiden benytte Araberne to Bournusser. Den ene er da gjort af Kameelhaar og Uld og af sort eller brun Farve. Fødderne ere nøgne eller stukne ind i et Slags Lædersko, som kun bedække Fodens forreste Deel. Den egentlige Hovedbedækning bestaaer af to eller flere Kalotter, hvoraf den ene bedækker den anden; Haiken trækkes op over disse og befæstes med flere Snore af Kameelhaar.

Fruentimmernes Dragt er omtrent den samme, dog bruge de ikke Bournus, men bevikle Hovedet og den øverste Deel af Legemet med en større Haik. De ere meget hengivne til Pynt, uden dog at være synderlig nøieregnende ved Valget af deres Smykker; Sneglehuse, Koralstumper, Speile, Mynter m. m. lignende hænges omkring Halsen og i Ørerne. Øienbryn og Haar sværtes, Neglene, ligesom ogsaa undertiden Fingerspidserne og Haaret, males gule med Saften af visse Blade. Et Slags Tatouering bruges ikke sjeldent, saavel til Pynt, som for at betegne til hvilken Stamme man hører. Saaledes anvender en f. Ex. tre sorte Streger paa den høire Side af Næsen, en anden en sort Stjerne paa den venstre Tinding osv.

Høvdingerne og de mere Velhavende have dog en rigere Klædedragt end den, som her er beskreven. De bære guldbroderet Trøie og Vest af pralende Farver, og ere bevæbnede med skjønne, rigt udarbeidede Vaaben.

Ligesom i sit Stammelands Ørkener, lever Araberen her i Telte, er Nomade og flytter med sin Familie og sine Hjorder fra den ene Græsgang til den anden. Araberen, som lever i Byerne, er enten

Kjøbmand eller Haandværker, men han foragtes ialmindelighed af sin nomadiserende Broder, der betragter Bylivet som blødagtigt og for tvungent. Han foretrækker at streife frit omkring i de ubebyggede Sletter paa den hurtige Gangers Ryg, trodsende Farer og selve Døden.

Kabylerne eller, som de ogsaa kaldes, Berberne, besade tilligemed Romerne Algerien, da Araberne gjorde Indfald der. De ere Landets ældste Indvaanere og have beboet det fra ældgammel Tid. Man har tydelige Kjendetegn paa, at de ere indvandrede i Afrika fra Øst, og at de derfra ere gaaede over til de canariske Øer, hvis Befolkning kun bestod af Kabyler, da Portugiserne i Begyndelsen af det syttende Aarhundrede tog dem i Besiddelse.

Kabylerne, som fortrængtes af Araberne til den høiere beliggende Deel af Algerien, have ogsaa der forstaaet, og det lige indtil nu, at bevare deres Selvstændighed mod al Erobringslyst. Deres af Naturen dannede næsten utilgængelige Fæstninger have Franskmændene ikke kunnet bemægtige sig forend i Aaret 1857, og det endda kun ved en Sammentrækken af overlegne Stridskræfter. Den Deel af Algerien, som endnu besiddes af Kabylerne, indbefatter, under Navn af store og lille Kabylien, hele Kyststrækningen østlig for Algier. I Provindsen Oran besidde de ogsaa flere Kyststrækninger.

Kabylens Typus er meget ulig Araberens. Han har et stort rundt Hoved, en noget tilbageboiet Pande, flad Næse og store Læber; hans Legemsbygning er mindre rank, men undersætsig; hans Lemmer ere grove. Kabylens Sprog er ogsaa ganske forskjelligt fra Araberens; dog kunne de nu gjøre sig forstaaelige for hinanden, efterat Naboskabet, fælles Religion og andre Interesser i flere Aarhundreder have bragt dem i nærmere Berørelse. En Fremmed vil dog vanskelig kunne skjelne Kabylens Sprog fra Araberens.

I Modsætning til Araberen lever Kabylen i faste Boliger, som ere byggede enten af Steen eller Jord; han er langt mere arbeidsom end Araberen, og besidder ogsaa en meget høiere Industri.

Kabylerne forfærdige Vaaben, Krudt, Husgeraad m. m., som Araberen tilbytter sig mod Uld, Korn, Dadler og Kreaturer. Kabylerne have meget faa Heste, som naturligviis ikke passe for de bjergrige Egne. Deres Reiser foretages derfor enten tilfods eller paa Muldæsler.

Qvindens Stilling er langt bedre hos dem end hos Araberne. Hun har her et Ord at tale med i Familiens Anliggender, udfører Arbeide saavel i som udenfor Huset og gaaer ikke tilsløret. Kabylernes Fruentimmer ere heller ikke saa sky for Europæerne som de arabiske, men deres Had er derfor ikke mindre levende, og mere end een Gang har man seet dem, bevæbnede lige til Tænderne, deeltage i Mændenes energiske Kamp mod Franskmændene.

Som en mærkværdig og eiendommelig Ulighed imellem Kabylerne og Araberne fortjener at omtales, at Kabylerne have en fuldkommen demokratisk Forfatning, medens Araberne strængt iagttage de aristokratiske Former. De første ere inddeelte i Stammer, af hvilke enhver vælger til sin Høvding det meest udmærkede og ansete Medlem. Flere Stammer slutte sig derefter sammen for at befæste deres Uafhængighed, og udvælge indbyrdes et fælles Overhoved, som altsaa bliver Statens Chef, og som i Forening med de særskilte Stammers Høvdinger styrer de almindelige Anliggender. Hos Araberne derimod ere Efterkommerne af de ældste og meest indflydelsesrige Familier selvskrevne Høvdinger. De arve Forældrenes Magt og Rettigheder, og jo flere Aner de tælle, desto større Anseelse nyde de. Der gives vistnok kun faa Nationer, som have en saa aristokratisk Characteer som den arabiske. Medlemmerne af de gamle Slægter vises hos dem den høieste Ærbodighed, ja de tilbedes næsten; i Folkets Øine ere deres Ord Sandhedens, deres Raad Viisdommens, deres Magt Guds, deres Mod uimodstaaeligt.

Ved Begyndelsen af den nyere Tidsregning efterfulgtes Araberne af Tyrkerne, under Selim den Første og Soliman den Anden, i Herredømmet over Algerien. For nærværende Tid er her meget

saa Tyrker. De ere egentlig Efterkommere af Tyrker og arabiske Fruentimmer, og vandre nu om ikkun som levende Minder om henrundne Tider. Det er det bedrøvelige Billede af den syge Mand, her ligesom i Europa.

Negrene ere indvandrede fra Sudan eller Landene omkring Sahara, for i Arabernes eller Europæernes Tjeneste at erhverve deres nødtørftige Ophold. De bruges mest som Æsel- eller Kameeldrivere, til Vandbæring osv. I enkelte Egne træffer man paa Negerbyer, hvis Oprindelse vistnok maa være meget gammel.

Jøderne ere bosatte som Kjøbmænd eller Haandværkere i de fleste af Algeriens Byer. Indbyrdes ere de enige og hjælpsomme, men de leve derimod ganske adskilte fra Europæerne og Araberne.

Araberne have altid afskyet og hadet Jøderne. I deres Øren lyder intet saa vederstyggeligt som Ordet Jøde, og Franskmændene have mere end een Gang maattet beskytte dem mod Arabernes grusomme og overmodige Behandling. Jøderne besidde her, ligesom næsten overalt paa andre Steder, en betydelig Formue.

Endskjøndt de ere de yngste Herrer i Landet, ere Europæerne dog allerede de talrigste, næstefter Araberne og Kabylerne. For 1830 var der kun et ringe Antal af dem i tre eller fire Kyststæder, som eiedes af Spanierne og Franskmændene; men i samme Forhold som det franske Herredømme udbredte sig i Algerien, er ogsaa Europæernes Antal forøget.

I Begyndelsen bestod Tilstrømningen kun af Bærmen af de europæiske Stæders Befolkning, Mennesker, som i Fædrelandet havde forspildt baade Frihed og Ære. Med en saadan Befolkning, uden Moralitet og uden Arbeidsevne, kunde naturligviis den nye Coloni umulig opblomstre. Usikkerheden i Landet, Arabernes Plyndringer i Forening med Febre og andre Sygdomme, dreve ogsaa mange dygtige Arbeidere tilbage til det Hjem, som de havde forladt i Haab om en bedre Arbeidsfortjeneste. Bestyrelsens kraftige Forholdsregler satte dog snart en Grændse for dette Onde, og den Dag idag leve mange

agtværdige europæiske Familier, som have begivet sig til Afrika med tomme Hænder, i velopførte Gaarde og nyde Frugten af deres Besværligheder og omhyggelige Arbeide. Et stort Antal Landsbyer og flere Kjøbstæder ere allerede blevne anlagte af Franskmændene; Veie anlægges i alle Retninger og alt tyder hen paa, at Colonien vil udvikle sig hurtig. Endog Jernbaneanlæg ere paabegyndte for at forbinde Kysten med det indre af Landet. Blandt Europæerne ere Franskmændene de talrigste; derefter komme Spaniere, Italienere, Tydskere m. fl.

Saaledes er nu det nordlige Afrikas gamle barbariske Characteer i Begreb med at undergaa en vigtig og velsignelsesriig Forandring. Der ligger noget mærkværdigt deri, at visse Landstrækninger ligesom synes at opelske en vis Folkecharacteer, uafhængig af Race- og Nationalitetsforhold. Saaledes har Sørøveriet næsten altid havt sit Arnested paa Afrikas nordlige Kyster. For ikke at tale om de havbeherskende Karthagenienser, behøver man kun at tænke sig Vandalerne, som i den germaniske Folkevandrings Tid gik over til Afrika, og der strax bleve til frygtelige Sørøvere. Det samme var Tilfældet med Araberne, og under Tyrkernes Herredømme blomstrede denne afskyelige Haandtering mere end nogensinde før.

Imidlertid hengik Dagene meget hurtig. Til den bestemte Tid vendte General Mac Mahon tilbage fra Frankrig, og en skjøn Dag i Januar 1859 gik vi op til Gouverneurens Palads, anførte af vor Generalconsul og ledsagede af et stort Antal Negere og andre Afrikanere, hvilke ikke syntes at kunne blive trætte af at betragte vore blaae og gule Fjer. Gouverneuren over Algerien beboer et gammelt maurisk Slot, som er indrettet efter den nyere Tids Fordringer, dog med Bibeholdelsen af dets oprindelige skjønne og eiendommelige Bygningsstiil. Vi bleve førte ind i et simpelt Arbeidsværelse, hvor vi bleve præsenterede for den udmærkede General. Han var meget

venlig, men næsten noget forlegen. Denne Mand, som paa Kampepladsen i Spidsen for sit Armeecorps træder op med den fuldkomneste Ro og den mest overbevisende Sikkerhed, er, besynderligt nok, undseelig i sin egen Stue. Han optegnede vore Navne, spurgte om ved hvilken Vaabenart vi tjente og sagde os derefter, at vi selv kunde vælge, hvilken Afdeling vi vilde tjene i. Lieutenanterne Nyberg og Ankarerona anholdt om, indtil videre at maatte blive i Algier, den første ved Artilleriet, og den sidste ved en Jægerbataillon; Lieutenant Due kom til Provindsen Constantine; jeg selv skulde, efter mit Ønske, afgaa til Provindsen Oran, for der at ansættes ved 2det Zouavregiment.

En i Sandhed meget lykkelig Stjerne havde ledet mig ved dette Valg; thi foruden det, at jeg visselig ikke havde kunnet træffe paa et bedre Regiment, var jeg neppe kommen til at deeltage i det italienske Felttog, hvis jeg ikke havde gjort Tjeneste ved Zouaverne. Nogle Dage efter bleve vi indbudne af Gouverneuren til Middag og Bal. Middagsmaaltidet var ligesaa stivt som overflødigt, og Ballet var meget glimrende, især ved den rige Blanding af europæiske og østerlandske Dragter, som der viste sig. Man saae Pariserdamen i Gaze og Krinoline ved Siden af Jødinden i guldbroderet, snever Kjole; den franske Officeersuniform og den sorte Kjole ved Siden af en arabisk Høvding. Disse Kontraster gjorde en eiendommelig Effect, der ingenlunde formindskedes af den i maurisk Stiil udpyntede Dandsesal.

Den 13de Januar kunde jeg afreise fra Algier.

Fra General Mac Mahon havde jeg faaet følgende Ordre:

„Hr. Lieutenant! Jeg har hermed den Ære at underrette Dem „om, at De, overensstemmende med Krigsministerens Ordre, er „berettiget til, for Deres militaire Uddannelses Skyld, at gjøre „Tjeneste ved et Infanteriregiment i Divisionen Oran.

„De kan indskibe Dem til Oran med næste Postdampskib. „Ved Deres Ankomst dertil maa De melde Dem hos Divisions=

„generalen, som har Ordre til, efter Deres eget Ønske, at an-
„sætte Dem enten ved et Zonav- eller et Linieregiment.

Modtag osv.

Mac Mahon."

Jeg gik ombord paa et af Regjeringens Dampskibe, som fører Posten mellem Algier og Oran. Overreisen har man rigtignok frit, men man maa ogsaa undvære næsten alle Beqvemmeligheder, og maa endog ligge paa Dækket, hvis man ikke er særdeles anbefalet til Dampskibets Capitain.

Andet Kapitel.

Kyststrækningen mellem Algier og Oran. Thara-Hulerne. Ankomst til Oran. Byens Beliggenhed. Det svenske Flag. Opvartning hos General Martimprey. Indtrædelse i 2det Zouavregiment. Beretning om Zouaverne. Om Livet i Oran. Algeriens Topografi, Agerbrug, Næringsveie og Klimaforhold.

Kyststrækningen mellem Algier og Oran begynder allerede nogle Miil fra Algier at blive øde og ufrugtbar. Man seer ikkun nogne solbrændte Bjerge eller Sandbakker, som hist og her ere gjennemskaarne af en snever Dal, hvis frugtbærende Jordbund har lokket Mennesker til at opslaae deres Boliger der. Saaledes er der opstaaet flere mindre Stæder i disse Dale, hvoraf de fleste ere opbyggede paa Ruinerne af Fortidens rige og blomstrende Stæder, saasom Cherchel, Tenés, en gammel romersk Coloni, Mastaganem, Arzeu, hvis fortrinlige Havn af de Gamle blev kaldet Portus divinus, samt Oran, Hovedstaden i Provindsen Oran, og med Hensyn til Størrelsen den anden Stad i Algerien. Dampskibet standsede ved de fleste af de her nævnte Pladser for at modtage eller landsætte Passagerer

og Gods. Med Undtagelse af Arzeu havde ingen anden Plads nogen Havn, hvor Dampskibet kunde løbe ind, hvorfor Forbindelsen med Land maatte skee ved Baade. Ikke engang Oran kunde anløbes, men Dampskibet maatte ankre totrediedeel Miil vest for Byen i den af Naturen dannede rummelige Havn Mers-el-Kebir (Store Havn).

I Arzeu-Bugten har Chelif, en af Algeriens Hovedfloder, sit Udløb, den strømmer tilsidst mod Nordvest, og har altsaa en skraa Retning mod Kysten. Den Landtunge, som derved liig en Kile skyder frem mellem Floden og Havet, bestaaer af næsten utilgængelige Bjerge og har en vis rædselsfuld Navnkundighed i Algeriens Historie. Det var her i dette Bjergland (Dhara) hvor Kabylerne saa haardnakket forsvarede deres Uafhængighed mod Franskmændenes Indgreb. Som et Beviis paa de Grusomheder, der ledsagede den franske Erobringskrig, maa Beretningen her optages om Angrebet paa Dhara-Hulerne, skjøndt denne Begivenhed sandsynligviis iforveien er temmelig bekjendt.

Daværende Oberst, nu Marskalk Pelissier var beskjæftiget med at afvæbne de i disse Bjergegne værende Stammer, men da han kom til Stammen Ouled-Riah, fandt han Mændene utilbøielige til at udlevere deres Vaaben. De meente at kunne undgaae at adlyde Pelissiers Forlangende, ved at trække sig tilbage i nogle af dem for uindtagelig ansete Huler. Obersten lod Kabylerne ved Parlementairer opfordre til Overgivelse, men Parlementairerne bleve modtagne med Geværild og en af dem blev paa Pladsen.

Nødsaget til at anvende Magt, indsaae Obersten dog godt, at hvis der blev sendt Soldater ind gjennem den snevre Aabning paa en af de Huler, hvori Kabylerne havde søgt Tilflugt, vilde de blive dræbte den ene efter den anden, og at det var umuligt, at et tilstrækkeligt Antal kunde komme ind paa een Gang for at overvælde Hulens Forsvarere. Han benyttede da en Fremgangsmaade, som Aaret før var bleven anvendt af Oberst Cavaignac under lignende Forhold.

Der antændtes en Ild ved Hulens Indgang. De forberedende Arbeider herved foretoges dog saa langsomt og paa en saadan Maade, at Kabylerne, naar de bemærkede den truende Fare, kunde faae tilstrækkelig Tid til at opgive Forsvaret og overgive sig til Franskmændene. Hans Forventning om, at Rogen, naar Ilden antændtes, skulde bevæge Kabylerne til at forlade Hulen for ikke at tilsætte Livet, blev imidlertid skuffet; Ilden angreb det Husgeraad og andet, som Kabylerne havde opstablet for at afspærre Indgangen, og udbredte sig med utrolig Hurtighed ind mod Hulen, saa at de fleste bleve qvalte. Dertil kom endnu, at de mest fanatiske af Kabylerne, som havde svoret, heller at do end at overgive sig, med Magt forhindrede dem, som endnu havde Livet kjært, i at søge Frelse.

Da Ilden tilsidst slukkedes af sig selv, og man endelig kunde gaa ind i Hulen, fandtes der omtrent 500 qvalte og tildeels forbrændte Mænd, Qvinder og Børn; omtrent 100 meer eller mindre Tilskadekomne aandede endnu, og disse viste man den største Omhu, hvorved nogle af dem atter bragtes tillive. Denne Begivenhed misbilligedes i Frankrig, ja i hele Europa, idet man antog, at Hulerne kunde været tagne ved at udhungre Besætningen. Men hvis denne Fremgangsmaade var bleven brugt, havde Obersten maattet blive der i flere Dage, og vilde imidlertid da sikkert være bleven angreben af en langt overlegen fjendtlig Styrke, og saa vilde det sandsynligviis være bleven hans og hans ikke store Troppeantals Skjæbne at blive slagtede af Kabylerne. Man valgte det sikkre for det usikkre, og maatte tilbagetrænge Medlidenhedsfølelsen for Krigens bydende Nødvendighed. Der gives vel neppe nogen Egn i Algerien, uden at den har været Vidne til lignende Scener, og man skulde tro, at dets Jord er bleven saa frugtbar af det meget Blod, hvormed den er gjødet.

Den 16de om Morgenen steg jeg iland ved Mers-el-Kebir. Havnen dannes ved en i Oranbugten udskydende Odde, en naturlig Bølgebrækker, som kan beskytte hundrede Skibe. Paa selve Odden

er der anlagt en mindre Fæstning, som behersker Indløbet til Havnen. Den er bygget i Klippen, forsynet med kassematterede Hvælvinger og Jordbatterier, samt armeret med omtrent 150 Kanoner.

Ved Siden af Fæstningen hæve sig, ligesom ud af selve Bjerget, nogle ensomme, nanseelige Bygninger, beboede af Søfolk, Fiskere og Folk, der gjøre Tjeneste ved Havnen. Mers-el-Kehir er den eneste Havn med et nogenlunde taaleligt Indløb paa hele Kyststrækningen fra Algier til Gibraltarstrædet, hvor Skibe kunne finde Beskyttelse mod nordlige Storme.

Naar man er kommen iland, fornyes her de samme Scener som ved Landstigningen i Algier. Negere, Arabere og Spaniere anfalde i Ordets strengeste Forstand den Reisende, tage uden videre Kufferter og Natsække, ja de vilde tilsidst endog med Magt tvinge mig ind i et Kjøretøi, og Stokken maatte endelig anvendes for at holde den efter nogle Skillingers Fortjeneste kæmpende Masse i behørig Afstand. Efterat jeg selv havde udsøgt mig et Kjøretøi, gik det i Gallop til Oran, og jeg maa vise Kudsken den Anerkjendelse, at han af Taknemmelighed for det ham givne Fortrin, syntes at ville anspore sine smaae, men rapfodede Løbere til det yderste. Der opstod snart en Væddekjørsel med andre til Oran bestemte Vogne, og mere end een Gang troede jeg, at denne skulde være min sidste Reise.

Veien til Oran følger Strandbredden, og i Begyndelsen er den ikke meget over Havfladen, men siden stiger den mere end hundrede Fod, idet den bugter sig frem ad den steile Fod af Santa Cruz' Bjerghøider, hvilke paa den vestre Side ganske beherske Staden Oran. Paa den anden Side af Bjerget, som vender ud mod Havet, er anlagt en Befæstning, kaldet St. Gregoire, og Bjergets Top krones af en anden; begge ere byggede af Steen, armerede samt besatte af en lille Garnison. Denne Vei er virkelig meget eiendommelig; paa den ene Side hænge Murene af de nysnævnte Befæstninger ud over mig; paa den anden Side bruser Havet nedenfor

MOSCHEE I ORAN.

mig og kaster med voldsom Kraft sine Bølger ind i de uhyre Huler, som det selv har udhulet i Bjerget. Paa flere Steder er Veien ført paa Hvælvinger over disse Afgrunde, og undertiden indtræffer Jordskred, som styrte hele Strækninger af Landeveien ned i Dybet.

Man kommer ud af en Tunnel og befinder sig lige ved Stadens Port, og først da seer man selve Byen. Den er bygget ved Enden af en lang Dal, hvis ene Side dannes af Santa Cruz og den anden af et Bjergplateau, paa hvilket sidste Stadens øverste Deel er beliggende. Det første som møder Øiet er den under Bygning værende Havn, som, endskjøndt der allerede er anvendt flere Millioner paa den, dog kun rummer nogle Dusin Skibe; tilmed er Havnemundingen saa snever, at større Skibe ikke ville vove at gaae der igjennem i haardt Veir. Der er derfor Spørgsmaal om, at forbinde Byen med Mers-el-Kebir's Havn ved en Jernbane.

Naar man kommer længere ind i Byen, seer man smukke Huse og brede Gader, hvilke sidste dog ere noget steile og bakkede som Følge af Byens Beliggenhed. Oran seer ud som en europæisk Stad; meget faa Huse ere opførte i maurisk Stiil, hvilket hidrører fra, at Byen har været en spansk Koloni fra 1505 til 1791, da den ødelagdes af et stærkt Jordskjælv og forlodes af Spanierne. Hele Byen er omgivet med Mure og andre Forsvarsværker, Ruiner fra Spaniernes Tid. Slottet og flere Bygninger ved Havnen, ligesom ogsaa Befæstningerne Santa Cruz og St. Gregoire, staae endnu tilbage som skjønne Mindesmærker om Spaniernes Herredømme i Afrika.

I Oran findes der ligesom i Algier ret gode Hoteller, og jeg søgte strax hen til et saadant. Efterat jeg havde taget et Bad, som er saa nødvendig efter en længere Reise paa Dampskibet, og tilfredsstillet Appetiten, gjennemstreifede jeg Oran i alle Retninger, begjærlig efter at kjende den Stad, som maaskee i længere Tid skulde blive mit Opholdssted. Den øverste Deel af Byen er Jødeqvarteret, og det har noget tilfælles med de mauriske Qvarterer i Algier, dog vare

Gaderne renere og mindre steile; Jødebefolkningen er smudsig og træg, og beskjæftiger sig udelukkende med Handel. Til min store Glæde saae jeg, at der hverken fattedes Theater, Kafféer eller Promenader. Fra en af disse har man den skjønneste Udsigt over Middelhavet, hele Oranbugten, Byens nederste Deel med Havnen samt den smukke med Haver besatte Dalsænkning. Det er et pragtfuldt Maleri, som paa en lille Plads omfatter en stor Mængde af de mest afvexlende og interessante Gjenstande. Men Syd og Øst for Byen ere Omgivelserne øde og ensformige; man øiner kun uhyre Sletter, som ere blottede for Træer og Buske og ikkun dyrkede hist og her.

Det syntes mig som en venlig Hilsen fra det kjære Fædreland, da jeg saae det svenske Flag udfolde sin blaa og gule Dug fra et Huus ved Havnen. Det gjør Hjertet saa godt, naar man i et fjernt, fremmed Land seer noget hjemligt. Jeg var ikke seen med at søge Oplysning om Anledningen til dette behagelige Syn, og jeg hørte da, at Flaget vaiede fra den svenske Consuls Bolig. — I den Tid jeg opholdt mig i Oran styrede jeg flere Gange mine Fjed til Promenaden, for derfra at beskue vort Flag. Det var for mig en Ven, som venlig mindede mig om Hjemmet, og vi vare ogsaa de eneste Svenskere her.

Om Mandagen meldte jeg mig hos Divisionsgeneralen Martimprey, og havde den Glæde at blive velvilligt modtaget. Min Ordre fra Algier og en Anbefalingsskrivelse, som var ankommen fra Marskalk Canrobert, afleveredes. Efterat Generalen havde spurgt om Hensigten med mit Ophold ved Armeen og udtalt sin Mening om den bedste Maade at naae mit Maal, gav han nogle Oplysninger om det 2det Zouavregiment og lod strax udfærdige en Ordre til min Indtrædelse i dette. Samme Aften overværede jeg en Revue, som Brigadegeneralen holdt over Regimentet. Ved Zouavregimentet modtoges jeg af Obersten med følgende Ordre:

„Ifølge Krigsministerens Ordre af 9de December 1858 er „Lieutenant Lilliehöök i H. M. Kongen af Sverig og Norges „Tjeneste, berettiget til, for sin (practiske) Uddannelse i Krigs„videnskaben, at gjøre Tjeneste ved et Infanteriregiment i Pro„vindsen Oran. Denne Officeer er bleven ansat ved 2det Zouav„regiment. Han skal gjøre Tjeneste ved 2den Bataillons 6te „Compagni; ethvert Middel, som staaer til vor Raadighed, skal „opbydes, for at fremme hans Tjeneste ved Regimentet. Obersten „haaber, at Hr. Lilliehöök i vore Rækker vil blive viist al den „Opmærksomhed og Velvillie, han, som Officeer og Regimentets „Gjæst, kan gjøre Regning paa."

Samtlige Officerer modtoge mig med aabne Arme, og fra den første Time af modtog jeg de største Beviser paa deres Venskab og Hengivenhed.

Jeg søgte strax at sætte mig ind i de Forhold, i hvilke jeg nu var bestemt til at leve. Jeg var Zouav eller skulde idetmindste uddannes dertil.

Garnisonen i Byen Oran er ikke ubetydelig; den bestaaer af 2det Zouavregiment, et Linieregiment, 2det Regiment ridende afrikanske Jægere, en Eskadron af Transportcorpset samt mindre Afdelinger Artilleri, Ingenieur- og Trainsoldater, tilsammen omtrent 6000 Mand. Imidlertid er hele denne Styrke ikke altid i Staden, men en Deel af den er ofte detacheret til det indre af Landet. Ethvert Regiment har sin særskilte Kaserne for Menige og Underofficerer. Officererne derimod maae anskaffe sig Logi i Byen. De forskjellige Officeerscorpser have ikke megen Omgang med hverandre; men endskjøndt hvert Corps lever for sig selv, er der dog mere Sammenhold mellem de permanente Regimenter i Algier, Zouaver, ridende Jægere, Fremmedlegionen og Turcos, end imellem disse og de fra Frankrig ankommende, og dette af den gode Grund, at de førstnævnte ofte have gjort Bekjendtskab med hverandre i Prøvelsens Skole og have deelt godt og ondt paa Expeditioner og Felttog.

I Algerien er der tre Zouavregimenter, eet i hver Provinds; det 2det er, som vi vide, forlagt til Provindsen Oran. Regimentet har 3 Bataillоner, hver paa 9 Compagnier, Oberst, Oberstlieutenant, 4 Majorer, 3 Officerer ved hvert Compagni, Adjudanter, Intendanter osv., ialt 94 Officerer. Compagniets Styrke er imellem 100 og 150 Mand.

Officererne, hvoraf de fleste ere unge og udgaaede fra Militairskolen eller fra Geleddet, besidde denne Selvtillid og Snarraadighed, som kun erhverves ved en stadig Kamp med Farer; de ere kjendte og afholdte af Soldaterne; de have ogsaa mere end een Gang trodset Døden tilsammen med deres Mandskab. Hvor underligt er det ikke at høre unge Officerer (som det har været Tilfældet med flere) fortælle om den haarde Strid mod Ørkenens Stammer, om Jagterne efter Abd-el-Kader, om Besværligheder og Modgang i Senegal, om Roms Beleiring (1848), om Koleraen i Dobrutscha, om Løbegrave og Kanontorden ved Sebastopol, endelig om det sidste glimrende Felttog i Italien! Nogle Aar af en saadan Officeers Liv er en heel Historie, og man troer at høre et Eventyr, endskjøndt der kun med simple Ord gjengives, hvad Fortælleren selv har seet og oplevet. At Avancementet her er hurtigt, er en Selvfølge; mange Capitainer have ikkun tjent ialt 6 til 8 Aar; men den, som bestandig maa vove sit Liv, kan ikke avancere for rask. Et slaaende Beviis i denne Henseende er det, at der kom ingen tilbage af de Capitainer, som afgik med Regimentet til Sebastopol.

Bataillonscheferne ere i Almindelighed unge og sikkre paa et hurtigt Avancement, forsaavidt ikke en Kugle forinden sender dem til en anden Verden. I de sidste fem Aar ere fire Oberster ved Regimentet blevne forfremmede til Generaler.

Zouavofficeeren (saavelsom Jæger- og Linieofficeeren) lever adskilt fra de andre Samfundsklasser; den korte Tid, de kunne nyde Garnisonslivets Ro, tillader dem ikke at deeltage i det borgerlige Livs Forretninger eller Fornøielser. Meget faa ere gifte, thi deres

Tjenestes Beskaffenhed er næsten uforenelig med Familielivet. Hvorledes kan den have noget Hjem, som det ene Dieblik underhandler med Saharas Befolkning, og i det andet gjennemfarer Kabylernes Bjergland eller sendes over Havet for at kæmpe i en anden Verdensdeel. Disse Officerer virke kun i deres Kald; de kjende intet andet Liv end Feltlivet; deres Feltraab er fremad, deres Losen: Avancement eller en Kugle.

I Felten forene Officererne ved et eller to Compagnier sig sædvanlig til en fælles Husholdning; den Yngste af dem besørger Levnetsmidlernes Indkjøb; en Zouav ansættes som Kok. To eller tre Officerer ligge i eet Telt. I Garnisonen har Capitainerne samt Lieutenanterne og Underlieutenanterne særskilte Spisesteder (Pensioner), hvor Prisen beregnes efter den Gage, enhver oppebærer. Efter Maaltiderne samles alle Officererne paa Kaféer, hvor man tilbringer en Timestid under munter Passiar. En Zouavofficeers Dag i Garnisonen hengaaer omtrent paa følgende Maade: Klokken 9 Formiddag Parol, 10 Frokost, 12 Parade i Kasernen, 1 Eftermiddag Exercits, 3 Indrykning, 4 Vagtparade, 6 Middag, 9 Visitation i Kasernen. Man vil heraf see, at Zouavofficerernes Tjeneste i Garnisonen ikke er meget anstrengende.

Zouaverne saavelsom Officererne ere Franskmænd; ingen Udlænding kan træde ind. Zouavernes Rekrutering skeer ved Udskrivning, men dog er over Halvdelen gamle Soldater, som efter de udtjente syv Aar have forpligtet sig til at tjene paany. De have vænnet sig saaledes til Feltlivet, de elske denne urolige og eventyrlige Tilværelse saa høit, at de ikke kunne beqvemme sig til nogen anden Haandtering. Undertiden vende de tilbage til Frankrig for at søge Ro i Hjemmet, men Erindringen om det frie sorgløse Liv i Afrika, bevæger dem snart til at lade sig hverve paany.

Mange Frivillige, som ikke ere Soldater, søge Anbringelse i Zouavregimenterne; det er tildeels Mennesker, som ved Fattigdom ere forhindrede i at tage Examen ved Militairskolen for at blive

Officerer, deels saadanne, som ved egen Brøde ere nedsunkne fra en bedre Samfundsstilling, og siden, naar de ere komne til Eftertanke, søge i Soldatens Rækker at opreise deres forspildte Rygte. Disse Frivillige blive ofte de fortrinligste Soldater.

En kort Udsigt over Zouavregimenternes Historie, deres Tilblivelse og Udvikling, vil give et Begreb om, hvad disse Regimenter virkelig ere.

Efter Staden Algiers Erobring af Franskmændene i Aaret 1830, fik General Clausel Befalingen over den franske Armee i Afrika. Frankrig, som paa dette Tidspunkt var svækket af Revolutionen og beskjæftiget med at ordne sine indre Anliggender, havde ikke Lyst til at give Krigen i Afrika en større Udstrækning, hvorfor Armeen der blev betydelig formindsket.

Generalen befandt sig saaledes som Anfører for en svag Troppestyrke, der var aldeles utilstrækkelig til at kæmpe i et vildt og ubekjendt Land mod en krigerisk Befolkning. Ordrerne fra Moderlandet vare svævende, og det syntes, som om Regjeringen ikke rigtig vidste, hvad den vilde foretage sig med den nye Erobring. Under disse Forhold besluttede General Clausel, i den Hensigt deels at forøge sin Armees effective Styrke og deels for at komme i nærmere Forbindelse med de Indfødte, at danne Infanteri og Kavalleri, som skulde rekruteres af Landets indfødte Befolkning. Infanteriet bestemtes til to Bataillоner og fik Navn af Zouaves, paa Arabisk »Zouaoua«. Zouaoua er Navnet paa flere Kabylerstammer, hvis mandlige Medlemmer altid have været Krigere, og vare bekjendte for Mod, Stolthed og en herkulisk Legemsbygning. Disse Stammer have aldrig været fuldkommen undertvungne af Tyrkerne, og deres Fodfolk vare vidt og bredt bekjendte som uovervindelige. Man troede nu at handle klogt, og at kunne trække Soldater fra disse Stammer til de nydannede Afdelinger, naar man kaldte dem Zouaver. I disse Afdelinger indsattes dog alligevel Soldater fra alle Afrikas Egne, enten de vare Kabyler, Arabere eller Negere.

COL DE MOUZAIA.

[illegible]

Til Officerer og Underofficerer, som naturligviis alle vare Franskmænd, valgte man saadanne Mænd, som ved Kjærlighed til deres Kald, Mod og Ærgjerrighed vare skikkede dertil. Men da man ikke kunde faae et tilstrækkeligt Antal Rekruter blandt de Indfødte, og da det tilmed kunde være farligt at lade Officerer og Underofficerer være ene sammen med et Mandskab, til hvilket man endnu ikke kunde have fuldkommen Tillid, og hvis Sprog de fleste ikke forstode, saa besluttede man at lade Europæere træde ind mellem Zouaverne, selv saadanne, som ikke vare Franskmænd. De første Europæere som modtoges, vare Arbeidere fra Paris, som i Revolutionen havde lært at bruge Vaaben, og nu ønskede at fortsætte dermed (les volontaires de la Charte). — Antallet af Fremmede og Franskmænd tiltog saa betydelig, at man ansaae det for nødvendigt at danne en Fremmedlegion af de første, og det 67de franske Linieregiment af de sidste. Man kan imidlertid sige, at Zouaverne egentlig bestod af Parisere og Indfødte fra Egnen om Algier.

Allerede sex Uger efter deres Organisation, gjorde Zouaverne deres første Expedition og modtoge Ilddaaben ved den berygtede Defilee Mouzaia (le col de Mouzaia) nogle Miil fra Algier. I Aaret 1831 foretoges nemlig en Expedition til Medeah, en arabisk Stad 12 til 15 Miil fra Algier; paa Tilbagemarschen anfaldtes Arrieregarden med Voldsomhed af Araberne, netop ved den nys omtalte Defilee, som ofte har været Skuepladsen for blodige Kampe. Den Øverstbefalende blev saaret og Soldaterne flygtede i Uorden. Major Duvivier, som saae den Fare, der truede Armeecorpset, iler til med en Zouavbataillon for at kaste Fjenden tilbage. De indfødte Zouaver udstode deres vilde Krigsraab, Pariser-Zouaverne, endnu klædte i Blouse, istemme Marseillaisen, og alle styrte de som een Mand ind paa Kabylerne og standse Forfølgelsen. Denne modig udførte Daad forskaffede Zouaverne den første Lovtale i Armeens Rapporter.

Oprettelsen af det 67de Regiment og Fremmedlegionen, ligesom ogsaa de Indfødtes fanatiske Modstand, foraarsagede at man nu kun med Vanskelighed kunde rekrutere Zouaverne.

Den 7de Marts 1833 opløstes en Zouavbataillon, og den anden organiseredes paa 10 Compagnier, hvoraf de 8 vare for Franskmænd og de 2 for Indfødte. Befalingen over denne Bataillon overgaves til Capitain Lamoricière, som allerede dengang havde erhvervet sig et Navn i Armeen.

Hans fuldkomne Kjendskab til de Indfødtes Sprog og Skikke gjorde ham særdeles skikket til denne Post. Han vænnede Zouaverne til at marschere længe og med svær Bepakning, at manøvrere med Nøiagtighed og at kæmpe med Forstand; af ham anordnedes Uniformen og Udrustningen. Zouavernes i enhver Henseende beqvemme Uniform, beskytter saavel imod Varme som imod Kulde; den er oprindelig en tyrkisk Dragt, som man har givet de franske Farver. Hovedbedækningen bestaaer af en rød Kalot, om hvis underste Kant er viklet et 7 til 8 Alen langt Stykke Bomuldstøi, hvilket benyttes eftersom det træffer sig, enten som Halstørklæde, Belte eller Telt; undertiden bruges endog noget af det til at lappe Uniformen med. Ved at sammenføie flere af disse Stykker Tøi have Zouaverne givet Ideen til de smaae transportable Telte (tentes abris). Cheferne fik nemlig det heldige Indfald at forsyne hver Soldat med et saadant Stykke Tøi, og af flere af disse Stykker sammenføies Teltet. Zouaven bærer en blaa, foran aaben Trøie uden Knapper, blaa Vest (begge disse Klædningsstykker ere besatte med røde uldne Snore) røde, vide Buxer, der bindes op under Knæet, samt blaat Bælte, som gaaer fra tre til sex Gange om Livet og forener Benklæder og Vest. Til Beklædningen hører endvidere en Læderbedækning for Læggen, Sko med Camascher og endelig en cirkeldannet Kappe med Hætte, for at beskytte Legemets øverste Dele. Denne Uniform tillader Soldaten at bevæge sig frit og har viist sig hensigtsmæssig saavel i varme som kolde Klimater. (Den tætsluttende stive Frakke

krave med tilhørende Halsbind har man ikke her). Desuden har Zouaven en almindelig Tornister, med sædvanlige Bærerenme, en Livrem med Faskinkniv, Patrontaske og Fænghættetaske. Hver Mand bærer en Sjettedeel af et Telt, ligesom de ogsaa selv bære deres Kogekar, Vandflasker med mere. Vaabnet bestaaer af en Riffel, paa hvilken Faskinkniven kan anbringes som Bajonet.

I Aaret 1835 kæmpede Zouaverne under Hertugen af Orleans Nærværelse, og havde da ofte Leilighed til at vise deres Dristighed og Overlegenhed. Da Prindsen ved Aarets Udgang vendte tilbage til Paris, bleve Zouaverne ved hans Indflydelse omorganiserede til et Regiment paa to Batailloner, hver med sex Compagnier, hvis Antal dog, naar det var nødvendigt, kunde forøges til ti. Lamoricière, som da var Oberstlieutenant, vedblev at være Overstkommanderende.

Ved Constantinehs Beleiring udmærkede Zouaverne sig paa en fremragende Maade. Kanoner, som vare forladte af Artilleriet, fordi Hestene ikke kunde trække dem op af det dybe Moyads, de vare sunkne ned i, bragtes i Batteri af Lamoricière og hans Zouaver, som til Belønning for denne Daad nød den misundelsesværdige Ære at være i Spidsen for Angrebskolonnen ved Stormløbet. Nu rekruteredes Zouaverne med Lethed, thi Rygtet om deres Bedrifter tilførte dem de andre Regimenters mest krigsvante og hærdede Soldater. Regimentet laa altid i Felten, kæmpede bestandig og led mange Tab, men høstede ogsaa stedse nye Laurbær.

I Aaret 1840 udnævntes Lamoricière til General. Blandt hans Efterfølgere i Kommandoen over Zouaverne maae Cavaignac og St. Arnaud især nævnes, tvende Navne, som tilhøre Historien.

I Begyndelsen af Aaret 1841 antog Krigen i Afrika en større Udstrækning, thi for endelig engang at faae Ro, havde den franske Regjering besluttet at gjøre Ende paa Abd-el-Kaders Herredømme. I dette Øiemed forstærkedes Armeen; den udrustedes fuldstændig og fik duelige Anførere.

Ved denne Leilighed bleve Zouaverne ikke glemte. Ifolge Ordre af 8de September 1841 fik Regimentet tre Batailloner og en fuldstændig Stab, liig de andre Regimenter. Kun eet Compagni i hver Bataillon maatte optage Indfodte i sig. Man var nemlig kommen til den Erfaring, at disse ikke vare i Besiddelse af samme Kraft og Udholdenhed som Franskmændene, og derfor ansaae man det for rigtigt at indskrænke deres Antal betydeligt. De to Racers Sammenblanding gav desuden daarlige Resultater, thi begge tilegnede sig hinandens Feil, men ikke de gode Egenskaber. Tilmed er det meget vanskeligt at formaa Araberen til udholdende Arbeider, da dette hverken stemmer overens med hans Vaner eller hans religieuse Anskuelser, og da Zouaverne ligesaa ofte ere i den Nodvendighed at maatte bruge Spaden som Geværet, havde man deri en yderligere Grund til at fjerne de Indfodte. Man dannede særskilte Infanteriregimenter af de Indfødte, og derved opstod de saakaldte Turcos (tirailleurs indigènes). En Deel af Officeers- og Underofficeerspladserne i disse Regimenter besattes med Indfodte.

Dette af tre Batailloner bestaaende Zouavregiment fik nu ogsaa sin egen Fane. En Bataillon blev beordret til hver Provinds, thi Krigen rasede overalt.

Zouaverne, som stedse bleve brugte paa de Steder, hvor Kampen var varmest, udforte den ene Heltedaad efter den anden. Da f. Ex. Abd-el-Kaders Smalah blev taget af Hertugen af Aumale, havde Zouaverne marscheret 15 Miil*) i 36 Timer og ankom til Kamppladsen næsten paa samme Tid som Kavalleriet.

Efter Cavaignac overtoges Kommandoen af L'Admirault, og da denne blev udnævnt til General, af Canrobert. Denne hostede nye Laurbær tilligemed Zouaverne ved Beleiringen af Zaatcha, der er bleven saa beromt i den algierske Krigshistorie, og hvor der af 5000 Stridende dræbtes eller saaredes 1000. Da Oberst Canrobert blev

*) Danske Miil.

befordret til General, blev Oberst d'Aurell Chef for Zouaverne. Den Nytte man altid havde af Zouaverne foranledigede Regjeringen til at forøge deres Antal. Et Decret af 13de Februar 1852 fastsatte Zouavregimenternes Antal til tre, hvert paa tre Batailloner. Det gamle Regiments tre Batailloner skulde hver for sig være Stammen eller Kjernen for de nye Regimenter. De bevæbnedes med Rifler, forsynede med Sabelbajonet.

Strax efter denne Omorganisation toge alle tre Regimenter Deel i en Expedition til den sydligste Deel af Algerien, og vare, som sædvanlig, i Spidsen af Angrebskolonnen ved den blodige Bestormelse af Fæstningen Laghouat.

I Marts 1854 afgik Zouaverne til Krim. Allerede ved Felttogets Begyndelse fandt den commanderende General sig foranlediget til at kalde dem „Verdens første Soldater", da de i Slaget ved Alma gjorde Underværker af Tapperhed. Under Beleiringens Gang arbeidede de stadig i Løbegravene og til dem anbetroedes altid de vigtigste og vanskeligste Foretagender.

Af det her anførte see vi altsaa, at Zouaverne ere Franskmænd, og i Virkeligheden ere de ikke forskjellige fra Armeens øvrige Regimenter i andet end i Bevæbning og Beklædning. — Jægerne have dog den samme Bevæbning. — Dog maae de vistnok være noget dygtigere, fordi de bestandig ligge i Afrika, og som Følge deraf altid ere paa Feltfod, og deels fordi deres engang erhvervede Navnkundighed tilfører dem krigsvante og ærgjerrige Officerer og Soldater. Et fortrinligt Underofficeerscorps, hvis fleste Medlemmer have Officeersepauletten isigte, maa ogsaa forhøie disse Troppers Værd. Disse Regimenter have ogsaa været en ypperlig Skole for Uddannelsen af dygtige Generaler, og flere af Frankrigs meest udmærkede Hærførere ere udgaaede fra Zouaverne; Navnene Lamoricière, Cavaignac, St. Arnaud, Canrobert, L'Admirault og flere, tale herfor.

Enhver Militair, som har Interesse for sit Kald, maa vistnok føle sig stolt over at kunne tjene, om endog kun for en kortere Tid,

i en Afdeling, som har saadanne Aner, og som endnu idag indtager en af de første Pladser i den franske Armee. Jeg for min Deel opoffrede mig ogsaa med Iver for mit Kald, omhyggelig for ikke at spilde noget af den kostbare Tid. I Vintermaanederne, det vil sige Januar, Februar og Marts, garnisonerede min Bataillon i Oran. Tiden hengik rolig og behagelig, thi Tjenesten ved et Compagni er ingenlunde anstrengende; man gjennemgik Reglementerne, exercerede to Timer daglig, foretog Skiveskydninger, deeltog Tid efter anden i større Manøvrer osv.; man levede mellem sine Kamerater for ligesom at indaande deres Ideer og uddrage nyttig Lærdom af deres Fortællinger om Expeditioner og Felttog. Historien om Algeriens Erobring er saa forunderlig, næsten eventyrlig, at den Fremmede hører den med samme Opmærksomhed som Barnet lytter til Eventyret.

Naar her er talt om Vintermaaneder, maa man ikke tænke sig en snebedækket Mark, at Vandet er Is eller at Solen kun skjænker sit Lys nogle faa af Døgnets Timer; nei, Vinteren her er en nordisk Sommer, en behagelig Aarstid med tilstrækkelig Varme og Lys. Undertiden aabner Himlen sine Sluser og væder Jorden med forfriskende Regnskyl, hvilke rigtignok til sine Tider blive alt andet end behagelige, idet de for flere Dage fængsle enhver levende Skabning indenfor Husets Vægge. Ellers tilbringes Tiden i Guds frie Natur; vi vare ofte paa Jagt efter Vildsvin, Harer, Ræve, Fugle og andet. Næsten daglig gjordes Udflugter tilhest for at besøge en eller anden Kjøbstad, nyanlagt Landsby eller vore detacherede Kamerater, som med deres Zouaver arbeidede paa Anlæget af Landeveie, Vandledninger og lignende.

Her turde det være passende at give en Udsigt over Landets Beskaffenhed og seneste Historie.

Algerien indtager den mellemste Deel af det nordlige Afrika, med en Udstrækning fra Vest til Øst af omtrent 140 Miil, og begrændses mod Vest af Marokko, mod Øst af Tunis. Landet deles

efter Breden, som er omtrent 45 Miil, i tvende parallele Zoner, Tell og Sahara.

Tell eller Kystlandet begrændses mod Syd af Bjergkjæden Lille Atlas, som løber i næsten parallel Retning med Kysten i en Afstand fra denne af 15 til 20 Miil. Denne Strækning er bedækket med Bjerge, Bakker og Høisletter, gjennemkrydsede af langstrakte Dale og med ikke ubetydelige jevne Strækninger. Den er altsaa et tildeels bjergrigt og tildeels fladt Landskab, med et som Følge deraf meget foranderligt Udseende. Snart trættes Vandreren ved Slettelandets Ensformighed, naar han stedse har samme Gjenstande, samme Horizont for Øie, snart oplives han igjen af de skjønne og afvexlende Udsigter, som et malerisk Alpeland frembyder. Sammenhængende Bjergkjæder findes der egentlig ikke, med Undtagelse af Djurdjurabjergene i Store Kabylien, som have en Udstrækning af 9 til 12 Miil. De høieste Bjergtoppe ere neppe 6,700 til 7,000 Fod høie, men da de som oftest ere, saa at sige, fritstaaende, eller skyde frem fra en over Havets Overflade meget lidt ophøiet Basis, antage de tilsyneladende langt større Proportioner. Deres Sider ere gjennemskaarne af en utallig Mængde Furer, i hvilke Regnen, dannet til tusinder af smaae Bække, strømmer ned til Bjergets Fod. Paa nogle Steder ere de bedækkede med Græsgange og grønne Skove, og paa andre Steder ere de nøgne og ufrugtbare.

Dalene have ligesom Bjergene, af hvilke de begrændses, en høist forskjellig Beskaffenhed; nogle af dem, som ere øde og ufrugtbare, kunne ikke tiltrække nogen levende Skabning; andre, som gjennemstrømmes af Vandløb, udvikle den største Frodighed og opsøges med Begjærlighed af Landets Befolkning.

Ogsaa Slettelandet har sin eiendommelige Characteer med sine vidtudstrakte Flader, der kun afbrydes af Bakker eller Grupper af Høie, der see ud som Øer og give nogen Afvexling i Maleriets almindelige Ensformighed. Foran sig seer man en uhyre Flade, men naar man trænger ind paa denne, kommer man undertiden til

dybe og brede Grave (udtørrede Flodsenge), der gjennemskjære Landstrækningen og sommetider ere virkelige Dale.

Paa Grund af Tells ubetydelige Brede vilde Floderne ikke have nogen stor Udstrækning, hvis ikke nogle af dem løb i en skraa Retning mod Kysten og atter andre parallel med denne. De løbe naturligviis alle ud i Middelhavet. Bredderne af mange Floder og Bække ere bevoxede med Nerietræet, som blomstrer i Juni og Juli Maaned og i Afstand seer ud som de skjønneste Blomsterguirlander.

Paa denne Tid er der kun meget lidt Vand i Floderne; de ere endog undertiden ganske udtørrede; men i Regntiden derimod stige de over deres Bredder, og Vandet strømmer da med en utrolig Fart mod Kysten. Derfor ledes Vandet fra flere af disse Floder allerede om Foraaret til nogle til dette Brug anlagte Vandbassiner, for derfra, i Løbet af Sommeren at føres ud over Mark og Have.

Algeriens Jordbund har ikke mistet nogen af de Egenskaber, som i Fortiden gjorde Landet saa vidtberømt, at Skjaldene besang det som Verdens frugtbareste Land, som Europas Kornkammer. Tell frembringer næsten alle Slags Væxter, saasom Tobak, Bomuld, Olie, Silke, Fodervæxter osv. Især er Kornproductionen i de senere Aar tiltaget i en mærkelig Grad. Endnu i Aaret 1850 indskibedes til Algier fra andre Lande for 14 Millioner Francs Korn, og nu kan Landet, langt fra at have nogen Tilførsel behov, selv udføre Korn til en Værdi af 25 Millioner Francs. Der findes vist kun faa Steder paa Jorden, der ere saa begunstigede med Hensyn til naturlige Enge, som Algerien er det. Store Strækninger af Landet ere bevoxede med de fortrinligste Græsarter, som opnaae en ualmindelig Høide og Frodighed, uden at Menneskehænder have nødig at fremme Udviklingen deraf. Man tæller 130 Græsarter, af hvilke dog Kløveren og Thimothei ansees for de bedste. Allerede i flere Aar have alle Kavalleriregimenterne i Afrika faaet Foder fra disse Enge, og undertiden føres endog Foder derfra til Frankrig.

Skovene have i Almindelighed ikke nogen større Udstrækning, men Trægrupper finder man strøede omkring overalt; dog findes der f. Ex. i Kabylien nogle større Skovstrækninger. Dadelpalmen, som har en uskatteerlig Værdi i Sahara, forekommer i Tell ikkun som Ziirplante; den søger de varme Kilders Nærhed og giver som oftest slet Frugt; derimod findes Figentræet her i stor Mængde. Det voxer uden Besvær i ethvert Slags Jord og dets Frugt spises med Begjærlighed; i tørret Tilstand kan den opbevares i lang Tid. Eg, Ceder, Fyr, Alm, Thuya og flere af Landets Træsorter bruges til Skibsbyggeri og til Forfærdigelse af Husgeraad og Redskaber.

I Algerien med dets steile, utilgængelige og tildeels skovbevoxede Bjerge og de øde, ubeboede Sletter, findes en stor Mængde vilde Dyr, som i lang Tid have kunnet forplante sig i Fred og Ro, da den spredte Befolkning ikke har kunnet forhindre det. Løven og Pantheren indtage den første Plads; Tigeren forekommer ikke der. Stepperne og Skovene ere endnu Tilholdssteder for Hyænen, Ichneumon, Pindsvinet, Ræven og flere. De i Flokke omstreifende Chakaler lade hver Nat deres klagende Skrig høre omkring de beboede Steder. Vildsvin, Harer og Kaniner findes i Mængde. Blandt Fuglene maa især nævnes Ørnen, Gribben, Duen, Agerhønen, Ravnen, Anden og Bekkasinen.

Alle stenede Landstrækninger vrimle af en Mængde Krybdyr, saasom Skorpionen, Chamæleonen, Øglen, Hugormen og andre.

Det er ganske naturligt, at Araberne med en saa rigelig Adgang til Græsmarker og Enge maae besidde betydelige Hjorder. Hornqvæget er af en mindre Race; Køerne give kun lidet Mælk, og man tillaver al Ost af Gede- eller Faaremælk. Det er ikke usædvanligt, at en Stamme eier 25 til 30,000 Faar eller Geder. I Algerien er der over 12 Millioner Fækreaturer. Kamelen, dette for de nomadiske Stammer ganske uundværlige Dyr, som bærer

deres Qvinder, Telte og Husgeraad paa de lange Vandringer, savnes ikke her, men den tilhører egentlig Saharas Befolkning.

I Araberens Øine indtager Hesten den første Rang blandt alle Dyr; den tilhører hans Historie, man kan sige, at den tager Deel i enhver vigtigere Begivenhed i hans Liv; — Hesten er en Deel af hans eget Jeg, uden den er han hjelpeløs som en Krøbling, der har mistet Arme eller Been. Det ædle Dyr synes ogsaa at have et Slags Bevidsthed om det høie Værd, den besidder for sin Herre; den arabiske Hest synes næsten at begribe, hvilken vigtig Rolle den undertiden er kaldet til at spille. Livlig, driftig, klog og god, yderst omfindtlig, naar man vækker dens Ambition, besidder den tillige en Taalmodighed og Udholdenhed, som man ikke kan gjøre sig noget Begreb om, paa samme Tid som den i en utrolig Grad kan undvære og forsage endog den nødvendigste Føde. Dens Mod voxer med Faren; med sin Styrke og Modstandskraft beseirer den alle Hindringer. Sin ædle Herkomst værdig, erindrer den i et og alt om den Race, som fordum var Numidiens Stolthed, ved dens Formers symmetriske Dannelse, dens Skridts Sikkerhed selv paa den vanskeligste Vei, dens Løbs Hurtighed, dens Bevægelsers Smidighed og den Snarhed, hvormed den opfatter og adlyder sin Herres Villie.

Tells Heste have dog ikke samme Værdi som Saharas. Det er ogsaa Saharahesten som Araberen tyder hen til, naar han har tillagt den det betegnende Navn „Vinddrikkeren".

Den franske Regjering, som indsaae Vigtigheden af at vedligeholde denne Hesterace, har i de sidste Aar, ved at oprette Stutterier og ved andre nyttige og hensigtsmæssige Foranstaltninger, søgt at forebygge dens Forringelse, og man haaber om nogle Aar atter at gjenfinde hos Tells Heste de Egenskaber, som oprindelig have tilhørt dem. Udførselen af arabiske Heste er forbuden; alligevel gaaer der hvert Aar et betydeligt Antal derfra, thi Gardens ridende Jægere

og alle lette Kavalleriregimenter, idetmindste de, som have været forlagte til Afrika, ere forsynede med saadanne Heste*).

Tells geographiske Beliggenhed i den tempererede Zones sydlige Region, giver denne Landstrækning et mere varmt end koldt Klima, og dettes Beskaffenhed er afhængig af Landets Omgivelser. Det kan saaledes være varmt i de mindre høie Strækninger af det indre Land, i Dalene og nær Havet, medens Kulden kan være temmelig stærk paa Høiderne og paa Bjergene. Ofte falder der Regn i Dalene medens der paa Høiderne falder Snee, som kan blive liggende der i flere Dage.

Middelhavet udøver især om Sommeren en kjendelig Indflydelse paa Klimaet. Derfra komme de forfriskende Vindpust, der om Sommeren saa betydelig afkjøle Luften. En Havbrise lufter saaledes hen over hele Tell, trænger ind i Dalene og berøver de næsten lodrette Solstraaler en Deel af deres Kraft. Man pleier derfor at sige, at „Varmen i Algier er ikke saa utaalelig, thi der er altid Luft."

Det atlantiske Havs Nærhed er Aarsag til den megen Regn i Algerien; derfra kommer oprindelig alt det Vand, som strømmer ned over Landet. De Dampe, som Solen berøver dette vidtstrakte Hav, blive til Skyer, der, drevne af Vestenvinden, udgyde sig over det første Land, de støde paa, Marokko, Algerien og Tunis. Regntiden begynder i November og ender neppe førend i April Maaned. Det er Algeriens Vinter. — Ogsaa Sahara har en betydelig, men dog mindre skadelig Indflydelse paa Algerien, thi det hidrører egentlig fra denne Ørkens nære Beliggenhed, at Sommervarmen er saa overordentlig stærk. Sahara sender til sine Tider sine hede Vinde hen over Kystlandet. Den bekjendte Siroccovind blæser baade Vinter

*) Ved en Auction i Cairo efter Abbas Paschas nylig afdøde Søn og Arving, kjøbte Baron Hügel for den würtembergske Regjerings Regning en Hest fra fornævnte Førstes verdensberømte Stutteri for 9,400 Daler preussisk.

og Sommer, hver Gang i to til tre Dage, og bringer baade Mennesker og Dyr i en til Fortvivlelse grændsende Tilstand af Mathed og Slovhed. Denne Vind er især skrækkelig, naar den medbringer Saharas rodagtige Sandstov, som gjennemtrænger Alt og ikke kan holdes ude fra Nogetsomhelst. Den har om Sommeren en Varme af 28 til 32° og om Vinteren 20 til 25° R.

Sommeren begynder i Mai og varer i 6 Maaneder. Varmen er, som sagt, meget stærk, men dog uden at være trykkende. I den varme Aarstid viser Thermometret ved Kysten 20 til 25° og i den kolde 11 til 15°. I det Indre af Tell, paa Hoisletterne, er Temperaturen meget foranderlig. Saaledes kan Thermometret i den kolde Aarstid det ene Oieblik staa paa Frysepunktet og i det næste stige til + 16°. I Sommertiden er Varmen her 25 til 28°, altsaa meget storre end ved Kysten. Disse hastige Temperaturforandringer have en meget skadelig Indflydelse paa Europæernes Helbred. De ere Aarsagen til Febre og smitsomme Sygdomme, som bortrive hele Befolkninger og decimere Armeens Rækker. Franskmændene have ogsaa i Klimaet havt en ligesaa farlig Fjende som i Landets Befolkning.

Sahara Algerien, eller den Landstrækning, som ligger imellem Tell og den egentlige Orken, kan man inddele i Stepperne og Lavlandet. De forste danne Overgangen fra Tell til Lavlandet, og dette igjen antager efterhaanden den store Saharaorkens Characteer, indtil det ganske falder sammen med denne. Stepperne, hvis sydligste Grændse er omtrent 60 til 70 Miil fra Kysten, ere stenede og ufrugtbare og med et meget lidt afvexlende Udseende. Hist og her seer man eneſtaaende Bjerge af ubetydelig Storrelse; de lavere Strækninger ere oversvommede om Vinteren, men torre om Sommeren. Dette Landskab har et meget ode Udseende, endskjondt Græs og Buskvæxter bedække dets Overflade. Mod Nord begrændses Synskredsen af Tells Bjerghoider, mod Syd seer man ikkun Saharas unaadelige Sletter.

Mangel paa tilstrækkeligt Vand er Aarsag i, at det ikke kan være beboet i længere Tid. Kun Nomadestammerne gjennemdrage Stepperne paa visse Tider af Aaret for at søge Græsning for Hjorderne, thi især efter Regntiden er der god Græsgang.

Stepperne ere Løvernes egentlige Tilholdssted, endskjøndt de i de sidste Aar have begyndt at forlade disse, da Franskmændene gjennemstreife dem i alle Retninger. Gazeller findes der i stor Mængde.

Algerien har ikke nogen egentlig Sydgrændse, og Saharaørkenen opstiller en Hindring for det franske Herredømmes videre Udstrækning mod denne Side. Det sydligste Sted, som Franskmændene have besat, er Lagouath, en smuk og stærk befolket Oase omtrent 85 Miil fra Kysten. Sahara er ikke, som man ialmindelighed troer, iffun et uhyre Sandhav; nei, en Deel af dens Overflade er fast og stenet, samt altid bevoxet med flere Slags Urter; atter andre Dele, hvor der fremkvælder Kilder, have en riig Vegetation; det er Oaserne med deres mærkværdige Palmeskove, hvor ethvert Træ har saa stor Værdi, at man beregner Skovenes Størrelse efter Træernes Antal. Ikkun en ringere Deel, idetmindste af den nordlige Sahara, bestaaer af disse Flyvesandsstrækninger, hvor Vinden leger med Sandet og bevæger det som Havets Bølger, eller lunefuld flytter hele Sandbjerge fra et Sted til et andet.

Blandt de Dyr, som findes her i stor Mængde, maa fortrinsviis Strudsen omtales, hvis Fjer have saa stor Værdi for Europæerne. Strudsens Æg ere en Handelsvare, som betales med 1½ til 2 Rigsdaler Stykket. Kamelen og den nær beslægtede Dromedar, ere de meest værdifulde Lastdyr for Ørkenens Befolkning, endskjøndt de hverken savne Hesten eller Mulæselet. Forøvrigt bestaaer Indvaanernes Rigdom i deres Palmeskove og Hjorder.

— — — — — — — — — — — — —

Efter denne Udflugt ville vi nu vende tilbage til vore Zouaver og Garnisonslivet i Oran.

Tredie Kapitel.

Fester i Oran. Uventet Ordre til at afgaa til det indre af Landet. Forberedelser til Marschen. Zouavernes Maade at slaa Leir; deres Fornøielser og Tidsfordriv. Kolonisation; Maaden at anlægge Byer. Bekjendtskab med en Tolk. Abd-el-Kaders Brev. Staden Tlemcen. Ruiner af den gamle By. Mosteen. Tilbagemarsch til Oran. Afreise til Italien. Livet ombord. Zouavernes Lege. Ankomst til Genua.

I Oran var der ikke Mangel paa et saakaldet Selskabsliv. Mange elskværdige Familiers Saloner stode aabne for en munter og dandselysten Ungdom, og der blev givet Baller, som, hvad Luxus og Elegance angaaer, fuldkommen kunde staae ved Siden af mange Pariserballer. Især hos Divisionsgeneralen og Generalintendanten vare Festerne meget glimrende.

Den første beboer Slottet, en gammel Bygning i maurisk Stiil. Hele denne pragtfulde Bolig var ved disse festlige Leiligheder aaben for Gjæsterne. Dandsesalen var især meget smuk med dens Søiler, arabiske Sculpturarbeider og Malerier, Pyramider af Vaaben og Faner samt hele Haver af de mest udsøgte Blomster og Træer. Denne Sal, ligesom ogsaa et udvendigt Søilegalleri, var ialmindelighed rigt oplyst med couleurte Lamper. I dette Feeslot bevægede de franske Damer sig livlig i deres lette og smagfulde Toiletter, de jødiske Qvinder i deres guldbroderede snevre Kjoler, franske Officerer af alle Vaabenarter, nogle, saasom Artilleri- og Ingenieurofficerer i deres mørke Uniformer, andre, som Zouaver, afrikanske ridende Jægere og Spahis i Uniformer af rød og lyseblaa Farve. Arabiske Høvdinger og Jøder i deres ikke mindre pragtfulde Dragter blandede sig i Mængden. Musikken spiller op til en Dands, en næsten vild Munterhed giver sig tilkjende; alt er Glæde og sprudlende Liv. Det var et fortryllende Syn, og man kunde fristes til at spørge sig selv, om ikke Alhambras Sale vare aabnede igjen, eller om ikke alt dette var en Drøm af Tusind og een Nat.

Men med alt dette herskede der dog en vis Utaalmodighed blandt Zouaverne og en almindelig Klage over et saa uvirksomt Liv. Regimentet havde ikke lugtet Krudt siden 1857 i store Kabylien; mere end eet Aar var saaledes henrundet i fuldkommen Ro, og dette var formeget for Zouaverne.

Enhver Nyhed fra Frankrig om Tilstanden i Italien slugtes med Begjærlighed. Spørgsmaalet om en Landgang der af franske Tropper, afhandledes stadig paa Exercéerpladsen, ved Bordet og i Kafféerne. Der blev indgaaet Væddemaal om, hvorvidt vi i den kommende Sommer vilde komme til at spise tilmiddag i Mailand eller drikke Vermouth i Turin. Naar undertiden Depescherne vare af et nedslaaende Indhold for Regimentet, det vil sige fredelige, saa vare alle Ansigter fortrædelige, alle dadlede da Diplomaterne, som stræbte efter at faae alting afgjort med Pennen, og den eneste Trøst, som vi da havde, var den, at hvis der skulde Tropper over til Italien, saa vare idetmindste Zouaverne sikkre paa at være blandt de første.

Regimentets Oberst, som imidlertid var bleven forfremmet til General, forlader os, og den nyudnævnte ankommer fra Frankrig. Han hilser paa Regimentet med nogle fyndige Ord og yttrer særskilt til Officererne, at efter de Meddelelser, han har fra Paris, staaer Krigen for Døren, og at Regimentet kan gjøre sikker Regning paa at skulle udgjøre en Deel af den Armee, som skal kjæmpe i Italien.

Fra denne Time af haabede vi alle paa Krigens snarlige Udbrud og drømte ikkun om det skjønne Italien.

Vort Haab blev dog snart tilintetgjort, thi den 12te April fik vi Ordre til at afmarschere til Algeriens vestlige Grændse, for der at danne en større Leir. Meget forstemte gjorde vi de nødvendige Forberedelser til Marschen, eftersom denne gik til et andet Sted end det, hvorhen Indbildningskraften saa ofte havdeført os.

Hvert Compagni faaer tildeelt to Muldyr, som bære Officerernes Bagage. Disse Muldyr bære nemlig to Trækasser (Cantiner), en til Capitainens Effecter og en for Lieutenantens og Underlieutenantens, samt to andre Kasser, indeholdende Officerernes Kjøkken, saaledes at der i den ene opbevares Kjøkkenredskaber, Tallerkener og deslige, og i den anden alleslags Levnetsmidler. Desuden bære disse Dyr endnu to Telte, et for Capitainen og et for de subalterne Officerer, samt nogle lette Madratser; og foruden alt dette skulle de endnu bære deres eget Foder for 3 til 5 Dage.

Dagen for Opbruddet seer man især de yngre Officerer, som det paahviler at besørge Spisevarer for deres Kamerater ved Compagniet, løbe ivrige omkring for at gjøre Opkjøb af alt, hvad der hører til et velordnet Feltkjøkken; de skulle ikke alene anskaffe Kjøkkenredskaber, men ogsaa Levnetsmidler for flere Dage. Kjød og Brød leveres sædvanlig af Intendanturen, men alle Slags Krydderier, henkogte Sager, Kaffe, Sukker, Viin osv. maae sammenkjøbes. Det er ret eiendommeligt at see de unge Officerer med lange Husholdningslister og fulgte af Kokkene, gjennemstreife Byen til alleslags Handelsboder.

De ældre fornuftige Zouaver, som ere vante til Feltlivet, give Officererne gode Raad og erindre dem om et og andet, som de muligen kunde have glemt. — Zouaverne gjøre ogsaa deres Indkjøb til Marschen; deres Tornistere fyldes med Brød, Kaffe, Sukker, Grøntsager med mere, ofte for fem til sex Dage. Klokken 4 om Morgenen lød Reveillen og Klokken 5 afmarscherede Regimentet. Musikken blæste den velbekjendte Zouavmarsch; Obersten med sin Stab red i Spidsen, derefter kom Mandskabet, altid muntert og skjemtende og marscherende med lette, hurtige Skridt, uagtet den svære Bepakning, som, foruden Levnetsmidler for flere Dage, indeholdt Klæder, Telt og Ammunition. Der gives Zouaver, som, ikke brydende sig om nogle Sveddraaber mere eller mindre, bære en Hund, Kat, Abe, Kylling eller lignende paa Skulderen, hvilke Dyr

virkelig ere et behageligt Selskab for dem, og for hvilke de vise den største Omhu. Efter Mandskabet kommer Muldyrene, nemlig foruden dem, som bære Officeerernes Bagage, nogle med Bærestole og Sygesenge til at optage dem, som ved Sygdom ere gjorte udygtige til at marschere. Det betragtes dog for en Skam at lade sig transportere paa denne Maade, og hellere end de opsøge Sygesengene, slæbe Zouaverne sig fremad, saalænge de have mindste Gnist af Kræfter tilbage.

Efter hver Times Marsch hvilede vi i ti Minuter. Veiret var smukt; ingen Sky var at see paa den høie sydlige Himmel, og Solens Straaler vare allerede Klokken 7 om Morgenen mere end ønskelig varme. Naturen stod i sin fagreste Skjønhed; det var Foraar, Jorden var bedækket med et tæt Grønsvær, der var smykket med Blomster af de mest glimrende Farver, og uagtet man ikke saae et eneste Træ, var Landskabet dog meget smukt.

Dette nu saa smilende og frodige Land forvandles allerede i Begyndelsen af Juni til en Ørken. Solens brændende Straaler afsvide da alt, og ingen levende Skabning kan udholde det længere paa disse Sletter. En nøgen Bjergkjæde hæver sig tilhøire, og denne marschere vi langs med i to Timer; vi overskride en af dens fremskydende Dele og komme ned i en herlig Dal, hvor en af Provindsens skjønneste og rigeste Byer, Meserghin, er anlagt. Den beboes ikkun af Europæere; Husene ere af Steen, godt byggede og omgivne af skjønne Haver. Jordbunden er ualmindelig frugtbar og giver med en let Bearbeidning en rig Høst af Mais, Hvede, Byg, Bomuld, Tobak osv.; Figen-, Citron- og Appelsintræerne give en ypperlig Frugt.

Regimentet hvilede en Timestid ved denne By; Mandskabet kogte Kaffe og Officeererne spiste Frokost. Marschen fortsattes til Boutlelis, ogsaa en større Landsby, som vi naaede noget for Klokken 12 i en trykkende Varme. Denne Dag havde vi tilbagelagt 4 Miil.

Leiren dannes i en Firkant med Fronten udad og Firkantens Sider dannes af Geværpyramiderne; bag disse opslaaer Mandskabet sine Telte og bagved dem igjen leire Officererne sig; inderst i Firkanten samles al Bagage samt Heste og Muldyr.

Der udsattes flere Skildvagter paa Frontlinierne for at passe paa de dristige og tyvagtige Arabere, der ofte forsøge paa at erhverve sig et Gevær, en Hest eller andet, og hvilket saa meget lettere kan lykkes dem, som de meget tidt indlades i Firkanten, hvor de udbyde Høns, Æg og Smør tilsalgs. I enkelte Egne blev denne Frihed dog nægtet dem paa Grund af deres Svaghed for at sætte sig i Besiddelse af det, som ikke tilhørte dem.

Man kan ikke let forestille sig den Forandring, der foregaaer paa det Sted, hvor Zouaverne opslaae deres Leir; der, hvor før alting var roligt og stille, hersker strax den største Livlighed. Naar Geværerne ere satte sammen og Bepakningen er taget af, skrider enhver strax til sit Arbeide. Nogle slaae Teltene op, andre gaae efter Vand, nogle efter Grene og Træ til Brændsel, andre samle Græs eller Løv for at forskaffe sig og Kammeraterne blødere Senge end den blotte Jord kan tilbyde, atter andre opsøge vilde Rodfrugter eller Grøntsager; endelig afgaae Vagter og Arbeidskommandoer til de dem anviste Poster. Strax efter Ankomsten til en Leirplads foretages der Uddeling af fersk Kjød til Mandskabet; dette leveres af Slagtere, som have forpligtet sig til at følge efter Regimentet paa Marschen med deres Kreaturflokke.

Efter en Timestids Forløb seer man Zouaverne i Skjorteærmer og med Piben i Munden vente paa det behagelige Øieblik, da Kaffen eller Suppen kan nydes. Støvet er borte, Trætheden er forsvunden, og for den sultne Maves Tilfredsstillelse er der sørget paa den hensigtsmæssigste Maade; kort sagt, der er almindelig Tilfredshed, og man kan ikke mærke paa disse Soldaters Udseende, at de i Dagens Løb have tilbagelagt flere Miil.

Om Aftenen tændes Bivouakilden, omkring hvilken Soldaterne ofte tilbringe Tiden ligetil Midnat under munter Passiar. Dog vare Alle noget forstemte ved Tanken om Italien, thi man syntes at være bleven narret paa en skammelig Maade, da man almindelig antog, at Felttoget var bleven opsat indtil videre. Under Spog og Samtaler nærmede den Tid sig, at man skulde begive sig til Hvile. Man gaaer til Teltet, hvor, om man endog ikke ligger meget godt, man dog sover saa meget bedre efter de som oftest moisommelige Marscher.

Klokken tre den følgende Morgen lod Trommen. Saavel Mandskabet som Officeererne drak Kaffe, og Regimentet begav sig derefter atter paa Marschen. Man brød op en Time for sædvanlig, for saa meget som muligt at undgaa at marschere i den stærkeste Solhede. Et godt Stykke Vei tilbagelagdes uden Besværlighed, thi det var en smuk Morgen og Tropperne besværedes ikke af Varmen.

Allerede Kl. 7½ naaede vi Bourmel, en By, som endnu ikke var fuldstændig anlagt. Vi hvilede der en Time for at drikke Kaffe. Den Vei, vi havde tilbagelagt, gik igjennem skjønne Enge, der netop nu stode i deres fuldeste Pragt; hist og her saae man en nyanlagt Avlsgaard. Til hoire Side havde vi bestandig storre Bakker, medens der tilvenstre, skjøndt i en temmelig betydelig Afstand, udbredte sig en milelang Saltsø. Denne Sø har dog ikke storre Vandtillob, end at den om Sommeren bliver udtorret og forvandlet til et uhyre Sandhav.

Bourmel er Navnet paa en af de mange Generaler, som have lidt Døden under Kampen for Algeriens Erobring. Disses Navne gives til nyanlagte Stæder og Byer, hvorved deres Minde bedre opbevares for Efterverdenen. Den fredelige Arbeider har, ved Navnet paa det Sted, hvor han boer, en Erindring om, hvor meget ædelt Blod der er udgydt, forinden disse Landstrækninger have kunnet nyde Fredens Velsignelser. — Vi skulle i Korthed fortælle om disse

Byers Tilblivelse, samt paavise nogle af de Vanskeligheder, som møde ved deres Anlæg og Udvikling.

Jordbunden, som ialmindelighed er frugtbar, naar den kun bearbeides af Menneskehænder, tillader derfor, at man næsten overalt kan anlægge Byer og Avlsgaarde; men da Mennesker og Dyr ikke kunne leve uden Vand, maa man altsaa først og fremmest opsøge dette. Vandmangelen er den væsentligste Hindring for Landets Opdyrkning og Befolkning.

Naar man opdager større Vandsamlingssteder eller Kildevæld i Bjergegnene, udsendes der Ingenieurer, ofte Officerer, for at undersøge, om ikke dette Vand kan ledes hen til en af de tilgrændsende Sletter. Har man forvisset sig derom, commanderes Tropper derhen under Ingenieurofficerers Ledelse, hvilke afsætte en By med Gader, Torv osv., og lede Vandet dertil gjennem Kanaler. Paa de udlagte aabne Pladser opbygges Fontainer af hugne Steen, og saasnart disse have begyndt deres Virksomhed, faae Arbeiderne ogsaa et større Omfang. Flere Compagnier Soldater blive forlagte derhen i Leir. Disse begynde med at brolægge Gaderne, opføre mindre Steenhuse paa de afstukne Tomter, plante Træer, opbrække den nærmest Byen værende Agerjord, samt anlægge og forbedre Veie, som føre til andre Byer eller til den store Landevei.

Naar der saaledes er bleven opført nogle Dusin Huse, blive disse, med en tilhørende Jordlod, bortgivne til Nybyggere, agtværdige Familier, Franskmænd eller Fremmede, som til Gjengjeld forpligte sig til at opdyrke og besaae et vist Areal af Jord, plante et vist Antal Træer, vedligeholde Huset osv.

Regjeringen har oftere været nødsaget til at understøtte Nybyggerne i de første Aar, ved at uddele Korn og lade de derhen commanderede Tropper vedblivende hjelpe til med Opdyrkningen. I nogle Egne lide Nybyggerne meget af Febre, som undertiden bortrive hele Familier og afskrække andre fra at drage derhen. Der gives Byer, som have staaet saaledes i flere Aar, indtil kraftigere

Arbeidere ere komne derhen, og endelig overvinder Menneskets Udholdenhed alle Besværlighederne. Markerne opdyrkes og Haverne opblomstre; Kirke, Præstegaard, Politistation og Hospital opbygges ved Regjeringens Omsorg, og saaledes dannes en By med al dens Hygge og Velbefindende, ligesom en Oase i Ørkenen.

Bourmel var en saadan nyskabt, men endnu ikke fuldendt By, endnu kun beboet af 20 til 25 Familier, Bagere, Slagtere, Værtshusholdere og flere. Det syntes, som om Araberne i Begyndelsen skyede disse Punkter af europæisk Civilisation, men da de indsaae, hvilken Fordeel de kunde have af en venskabelig Omgang med Franskmændene, indfandt de sig snart uopfordrede for at handle eller bortbytte deres Varer, ogsaa ofte for at forlange de franske Lægers Hjelp.

Efter Frokosten afmarscherede vi til El-Rahel, et eenligt liggende Værtshuus paa en øde og ufrugtbar Sandhoide, hvortil vi ankom for Middagstiden. Regimentet havde den Dag tilbagelagt ikke fuldt 3 Miil.

Vi sloge Leir paa samme Maade som den foregaaende Dag. Nogle af Kameraterne, som vare utrættelige Jægere, gik paa Jagt efter Harer og Fugle; man maatte nemlig søge at skaffe noget til Husholdningen.

Maalet for den næste Dags Marsch var Ain-Temouchent, en mindre Kjøbstad, beliggende ved en Flod og i en ualmindelig kornrig Egn. Paa denne Marsch traf vi ikke paa drikkeligt Vand, og derfor gaves der eiheller nogen længere Hviletid for at lave Kaffe. Derimod undgik vi den værste Varme, thi vi vare allerede paa Stedet Kl. 10½, efterat have marscheret 3 Miil. Vort første Foretagende var at befri os fra det Støv, som, især i disse Egne, udgjør marscherende Troppers stadige Selskab. Derefter indtoge vi vor Frokost og søgte saa Sengen; Byen har nemlig et Hotel.

Efterat have udhvilet mig tilbørlig, gik jeg ud om Eftermiddagen for at besee Byen. Der gjorde jeg Bekjendtskab med en ung Mand, der var ansat som Tolk ved de arabiske Bureauer. Han

talede og skrev det arabiske Sprog, og var, ved stadig at komme i Berørelse med de Indfødte, bleven meget bekjendt med disses Sæder og Skikke, og var som Følge deraf meget interessant for en Fremmed. Allerede fra Barneaarene havde han havt en afgjort Tilbøielighed for det arabiske Sprog, hvilket han havde studeret med Iver, i det stadige Haab, at han engang maatte faae det Land at see, hvor dette Sprog tales. Denne Tilbøielighed fik ny Næring, da Abd-el-Kader i 1847 førtes over til Frankrig og blev holdt i Fangenskab nær ved Ynglingens Fødeby. Da kun meget faa Personer forstode Emirens Sprog, blev det unge Menneske benyttet som Tolk. Han opholdt sig hos Emiren og blev saa yndet af denne, at han blev Emirens daglige Selskab og fulgte ham paa hans Reiser i Frankrig og til Ægypten. Endnu idag corresponderer han med Abd-el-Kader. Han viste mig flere Breve fra denne, af hvilke jeg dog ikke forstod noget, men han gav mig en Oversættelse af det Brev, som Emiren efter sin Befrielse af Fangenskabet skrev til Frankrigs Keiser. For at vise Arabernes særegne Maade at udtrykke sig paa, gjengives her dets omtrentlige Indhold:

„Ære være Gud den Almægtige!"

„Maatte Gud altid give Seier til vor Behersker, Louis Napoleon! „Maatte Kongernes Herre altid staa ham bi og hjelpe ham i hans „Raadslagninger."

„Abd-el-Kader, Søn af Mahi-ed-Din, er her mellem Eders „Hænder; han har nærmet sig Eders høie Person for at lyksalig-„gjøres ved dens Beskuelse, for at bede Gud om at han vil bidrage „til, at det maa gaa Eder godt, thi Gud er mit Vidne, at af alle „Dødelige har jeg Eder kjærest."

„Den Naade, I har beviist Abd-el-Kader, er saa stor, at han „fattes Ord til at udtrykke sin Taknemmelighed derfor; denne „Handlemaade er Beviis paa Eders Godhjertethed, den beviser „Eders ophøiede Stilling og Eders ædle Herkomst."

„I er ikke blandt dem, som man berømmer uden Grund og „som man forherliger ved Løgnen."

„I har fæstet Tro til Abd=el=Kader og I lyttede ikke til dem, „som tvivlede om hans Ærlighed; I har gjengivet ham Friheden. „Han sværger høitidelig for den Almægtige, for Profeten og de „Udsendte, at han aldrig skal misbruge den Tillid, I har fæstet „til ham; han skal aldrig glemme Eders Velgjerninger, og aldrig „mere skal han betræde Algeriens Jord."

„Da Gud bød det, greb jeg til Vaaben og kæmpede efter mine „Evner; jeg nedlagde Vaabnene først dengang Gud vilde have det „saaledes; med Hengivelse i hans Villie adlød jeg hans Bud og „overgav mig i Eders Hænder."

„Min Religion og mit Navn byde mig at holde mine Eder „og opfylde mine Løfter. — „Cherif, jeg vil ikke, at man en Dag „skal kunne anklage mig som Meeneder!" Men hvorledes skal jeg „kunne være utaknemmelig, naar jeg har saa store Beviser paa Eders „Velgjerninger. Velgjørenhed er et Baand, som sammenknytter op= „høiede og ædelmodige Mennesker, og tvinger dem til et gjensidigt „Venskab. (Le bienfait est une chaine passée au cou des gens „de cœur, elle les entraines à une amitié sincère).

„Jeg har med egne Øine skuet Eders mægtige Keiserdømme, „Eders talrige Hære og Eders umaadelige Rigdomme; — jeg har „seet, med hvilken Retfærdighed og Duelighed Eders Befalingsmænd „udføre deres Hverv. Jeg troer derfor, at ingen anden end Gud „den Almægtige kan beseire Eder og rokke Eders Villie.

„Af Eders Storhed og Ædelmodighed haaber jeg, at I vil be= „vare mig en Plads i Eders Hjerte.

„Jeg var skilt langt fra Eder, og I satte mig i Klasse med „Eders meest hengivne Venner; og om jeg end ikke ligesom disse „har kunnet erhverve mig Eders Venskab ved udviiste Tjenester, saa „har jeg dog Ret til dette paa Grund af min dybe Hengivenhed „for Eder.

„Maatte Gud foroge Eders Undersaatters Hengivenhed for Eder „og udbrede Skræk blandt Eders Fjender. — Jeg anbetroer mig „til Eders Venskab under Fornyelse af mine Eder.

„October den 30te, Aar 1852 (den forste Maaned af „Aaret 1269.)"

En halv Timestid var tilstrækkelig til at gjore Bekjendtskab med Byen, som dog har mange Gader, et storre Torv med et smukt Springvand, en offentlig Have, Værtshuus, Kafeer, Olbryggeri og flere saadanne Anlæg, som altid hilses med Glæde af dem, som tvinges til at leve i disse ode Egne. Byens Befolkning bestaaer af Europæere, Joder og Arabere, som alle drive Handel. Byen er omgiven af en nogle Alen hoi Steenmuur og har en Garnison af to til tre Compagnier for at beskytte den mod Plyndring. Det er ikke ret mange Aar siden, at man altid gik bevæbnet her, eller at man ikke vovede sig fra Byen uden Eskorte. Ved Byens Port er der et Torv eller en Handelsplads, hvor Araberne samles een Gang ugentlig for at sælge eller omtuske deres Varer, raadslaae om fælles Anliggender eller soge Retfærdighed og Beskyttelse hos deres Kaid. Disse Torve bære ialmindelighed Navn efter den Dag, paa hvilken man samles her, eller ogsaa faae de Navn efter en i Nabolaget begravet hellig Mand (Marabut, en klog og gudfrygtig Araber, som har forstaaet at erhverve sig sine Landsmænds Tillid og Agtelse). En saadan arabisk Handelsplads er en aaben Mark uden Bygninger, ialmindelighed temmelig ureen, samt forladt og ode lige indtil det Oieblik, da Handelen bringer Liv og Bevægelse dertil.

Tidlig om Morgenen paa den Dag, Handelen gaaer for sig, seer man Slagterne opslaae deres Boder og fylde dem med fersk Kjod, Skomagere og Beslagsmede udove deres beskedne Forretninger, Kabylen udbreder sine Frugter eller Grontsager paa Marken, paa samme Tid som den jodiske eller arabiske Handelsmand opreiser sit Telt.

Pladsen opfyldes snart af en støiende Hob, som kjøber, sælger og bytter, alt under den livligste Samtale og de vildeste Fagter. Det er meget interessant at beskue denne Sammenblanding af Mennesker og Dyr, de sidste bestaaende af Heste, Mulæsler, Kameler og Fækreaturer af alle Slags. Sælgerne ordne sig indbyrdes saaledes, at hvert Slags Handelsvarer indtage en bestemt, særskilt Plads. Om Eftermiddagen forsvinde de Alle, Pladsen staaer tom og forladt, og man kan ikke see, at den for nogle Timer siden har været opfyldt af Mennesker i tusindviis.

Paa denne Markedsplads omsættes aarlig for over en Million Francs.

Efter endnu to Dages Marsch, paa omtrent fire Miil hver Dag, ankom vi den 16de April til Tlemcen, Provindsen Orans anden Stad, ligesaa mærkelig ved sin skjønne Beliggenhed som ved sine historiske Minder.

Allerede i Afstand viser Byen sig i al sin Pragt, med sine Taarne og Minareter, samt sneehvide Huse. Omgivet og tildeels skjult af de pragtfuldeste Haver, ligger den paa en mindre Slette ved Foden af en Bjergkjede. Jordbunden gjennemkrydses i alle Retninger af flere fra Bjergene nedstrømmende Bække, som, hvor de bugte sig frem, efterlade Spor af deres velsignende Kraft, thi i deres Nærhed er Frodigheden ualmindelig stor.

Inden man naaer Byen, kommer man igjennem Landsbyen Negrier, atter Navnet paa en af Armeens Helte; derefter passerer man en stor Olivenskov, hvis rige Løv gav os en med Længsel ventet Beskyttelse mod de brændende Solstraaler. At hvile i Skyggen af løvrige Træer var en stor Nydelse for os, som ikke havde havt Leilighed dertil siden Marschens Begyndelse. Efterat vi havde slaaet Leir nær ved Byen, ilede mange af os derind for at tage den nærmere i Øiesyn.

Selve Byen, som for meget lang Tid siden har været befæstet, er omgiven af en Muur med Grav, hvilke for en Deel ere nyan=

lagte af Franskmændene. Disse Fæstningsværker ere ikkun beregnede paa at afgive et Værn imod Geværild og Bestormelse, thi Araberne, idetmindste i disse Dele af Afrika, have aldrig kunnet lære at anvende Artilleri med nogen Fordeel. Man kan komme ind i Byen fra flere Sider, gjennem fire stærke, murede Porte. Tlemeen har en Garnison paa 2 til 3000 Mand, og en Generalmajor har Overbestyrelsen der. Af Befolkningen, som omtrent beløber sig til 13,000 Mennesker, bestaaer de Totrediedele af Arabere og Jøder og Eentrediedeel af Europæere. Den Deel af Byen, som beboes af Araberne, har samme Præg som de mauriske Qvarterer i Algier, med lignende snevre og smudsige Gader og samme dovne Befolkning. Som overalt i Algerien ere Jøderne ogsaa her de driftigste blandt Indvaanerne; de drive ikke alene Handel i Omegnen, men endog med Kyststæderne, og befatte sig med alle Slags Haandteringer. Følger man en Gade i den nyere Deel af Byen, seer man Boutiker med parisiske Luxusartikler, Modehandlerinder, som forfærdige Krinoliner og smaae Hatte, Urtekræmmere med deres henkogte Sager og Kræmmerhuse, samt Kaffehusværter og Værtshusholdere, disse saa uundværlige Medlemmer i det afrikanske Samfund.

Blandt Bygningerne maa man især bemærke flere Moscheer, som ere prydede med værdifulde arabiske Sculpturarbeider, Kaserner og Hospital for Garnisonen, Kommandantboligen, Officeerspavillonen med Bibliothek og en meget smuk Have, flere Hoteller, Kafféer samt Badehuse med alle Slags Bade. Byens midterste Deel optages af et Citadel (Méchouar), hvis stærke, nogle og tyve Alen høie Mure ere opførte af Araberne. Det indeholder nu Kaserner, Hospital og Forraadsmagasiner.

I Krigen mod Abd-el-Kader forsvarede Oberst Cavaignac med en Bataillon sig i denne Fæstning i flere Maaneder mod Arabernes meget overlegne Styrke, som indesluttede Citadellet, efterat de havde bemægtiget sig Stadens ydre Befæstning. Først efter sex Maaneders Forløb kunde en fra Oran afsendt Kolonne undsætte Tlemeen

og befri Oberst Cavaignac og hans tappre Soldater. Dette udmærkede Forsvar indbragte Oberst Cavaignac Generalsepauletterne og en velfortjent Berømmelse som modig Kriger.

Tlemcen har i ældre Tider været Hovedsædet for mægtige Herskere, hvilket de talrige Ruiner bevidne. Saaledes seer man f. Ex. ved Siden af Byen et forhenværende Vandreservoir af hugne Steen og af en saadan Størrelse, at dets Bund benyttes til Exerceerplads for flere Bataillonеr Infanteri. Lige udenfor Byen ligger Mansouras Ruiner. Tlemcen blev nemlig i Aaret 1396 beleiret af en mægtig Sultan fra Vesten, som lod opføre en stærk befæstet Plads ved Siden af den gamle Stad, for med saa meget større Kraft at kunne fortsætte Beleiringsarbeiderne. Beleiringen varede i otte Aar og hævedes først, da Sultanen blev myrdet af en Slave. Mansoura, den nyanlagte Plads, var i Mellemtiden voxet til en virkelig Stad, men da Beleiringen ophævedes, maatte Befolkningen forlade den. Flere Taarne og Ringmure af Graasteen og Muursteen, som endnu staae tilbage, give et Begreb om dens fordums Udstrækning.

Tlemcens Omgivelser ere henrivende skjønne. I Lundene finder man alle Sydens Træarter, saasom Persico-, Appelsin-, Citron- og Figentræet, Vinranken, Myrten, Laurbær, Cypressen og flere. En af de skjønneste Promenader kaldes Boulogneskoven, og i visse Henseender overgaaer denne ogsaa langt den, som Pariserne ere saa stolte af.

Et Beviis paa, at Araberne elske og ville vedligeholde deres Skikke og ældgamle Maade at leve paa, skjøndt de have seet hvilken mægtig Kraft Civilisationen besidder til at fremkalde Velstand og Sikkerhed, er det, at der ikke langt fra Tlemcen er en Araberby, som aarlig betaler en Tillægsskat, paa den Betingelse, at ingen Europæer maa nedsætte sig indenfor dens Grændser eller søge at faae nogen Indflydelse der. I Byens Moschee ligger en af deres meest agtede Marabuter begravet, og derhen valfarte Arabere fra alle

Provindsens Hjørner. — Ved en særdeles Begunstigelse fik vi Leilighed til at besøge Moscheen og Graven. Moscheen er en større, firkantet Bygning uden nogen egentlig Stiil. Den kan ikkun kjendes paa Tagets kuppelformede Bygning og det firkantede Taarn (Minaret), som hæver sig i en anseelig Høide ved Siden af Hovedbygningen. Ligefor Indgangen er der en halvrund Gaard, som er omgivet med Søilegange, og i dens Midte risler Vandet fra et i Marmor rigt udarbeidet Springvand, ved hvis Vand Araberne foretage en Rensning, inden de træde ind i Moscheen. I Gaarden er der plantet Hængepile og Cypresser.

Moscheens Indre savner næsten enhver Prydelse; Taget bæres af nogne Steensøiler, Vinduerne, eller rettere sagt Lugerne, sidde høit oppe under Loftet, og indlade kun et meget tarveligt Lys.

Gulvet er bedækket med Tæpper, men der findes hverken Bænke eller Stole. Araberne forrette altid deres Andagt eller udsige deres Bønner i en siddende eller liggende Stilling. Skoene maae tages af inden man træder ind, og et Forsøg paa at overtræde denne Arabernes Skik kunde let blive farlig. De blotte Fodderne, naar de træde ind i Guds Huus, men tage aldeles ikke Hensyn til den hos os brugelige Skik at blotte Hovedet. Gravcapellet var prydet med Tæpper og Krigstrophæer; Liget laa i en større Sarkophag af Steen, omkring hvilken der brændte Lamper og Røgelse.

Vort Ophold i Tlemcen blev imidlertid ikke langvarigt, thi ottende Dagen efter vor Ankomst, kom der Ordre, at Regimentet strax skulde vende tilbage til Oran. Det var den 17de April, en Søndag. Regimentets og Garnisonens Officerer vare samlede i en Kafée for at tilbringe Aftenen med Spøg og Sang, da en Extrapost kom med den vigtige Nyhed, som vakte almindelig Henrykkelse. Det kunde umulig være andet, end at det gjaldt Italien; — hvilken Glæde, hvilken Lykke. Det med saa megen Længsel imødesete Øieblik var endelig kommen; Officerer og Soldater vare, saa at sige, beruusede af Glæde; man omfavnede hverandre, man sang, ja skreg

af Henrykkelse, og der tømtes Skaaler for et snarligt Møde med Østerrigerne og for et lykkeligt Felttog.

Mange forlode først Kaféen, da Trommerne den følgende Morgen kaldte Regimentet under Vaaben.

Den samme Vei, som vi havde taget til Tlemcen, førte os tilbage igjen til Oran. Nu gik Marschen dog meget lettere, thi Tanken om Italien oplivede Sindet og forøgede Kræfterne. Den 22de i god Tid var Regimentet igjen i Oran, og fik strax Ordre til at indskibe sig til Europa, saasnart muligt. Udskibningsstedet var endnu ikke bekjendt.

I Regimentet herskede der nu den største Virksomhed. Det er jo vistnok altid marschfærdigt, men der er dog bestandig et og andet, som maa iagttages og ordnes, naar det, som nu var Tilfældet, skal gjøre et Felttog langt fra sit eget Land.

Ikkun de sex første Compagnier af Regimentets tre Batailloner skulde afsted, og disses Styrke udgjorde 2,500 Mand. Tre Compagnier af hver Bataillon bleve tilbage i Afrika for at uddanne Rekruter og for ikke at trække altfor mange Tropper bort fra Landet.

Da Vacanceerne, det være sig blandt Officererne eller i de afgaaende Compagniers Geledder, skulde udfyldes, opstod der en saadan Strid om disse Pladser, at kun Oberstens Magtsprog kunde gjøre en Ende derpaa og bestemme hvilke der skulde være de Lykkelige. Jeg saae flere Officerer fælde Taarer over, at de ikke kunde følge Regimentet, ja de forbandede den ublide Skjæbne, som tvang dem til at blive tilbage i Afrika. Flere af Underofficererne gave Slip paa deres Grad og degraderede sig selv til menige Zouaver, for derved at kunne besætte et af de ledigværende Nummere i de afgaaende Compagnier.

Officererne ordnede deres Garderobe, anskaffede Regnkapper, Skotøi osv. Zouaverne forsynedes med gode Beklædnings- og Udrustningsgjenstande.

Paa vore Transportmidler blev anvendt en særdeles Omhu, saa at f. Ex. ældre og mindre kraftige Muldyr ombyttedes med unge, Ride- og Pakfadler, Seletøier, Kantiner, Telte og andet Mere istandsattes; Kjøkkenet completteredes ligeledes. Man kunde sige, at hele Byen Oran var i Bevægelse i Anledning af Zouavernes Afreise; alt var Liv og Bevægelse, Alle tilbød at være os til Tjeneste; hvor man gik, lød os en Lykønskning imøde, raktes os en trofast Haand eller hørtes et misundeligt: »Ah! si j'étais Zouave«.

Søndagen den 24de April ankom en Fregat til Mers-el-Kebirs Havn for at indtage en Bataillon. Første Bataillon indskibede sig samme Dag, og afgik ifølge Ordre til Toulon, men modtog der Befaling til at afgaa til Genua, hvortil den ankom ikkun een Dag før Regimentets to andre Bataillоner.

Den 25de April holdt General Martimprey Revue over Orans Garnison. Zouaverne, som ved slige Leiligheder gjerne vare ligegyldige, ja næsten sløve, marscherede nu med Liv og Holdning, og Glæden skinnede fra Alles Øine. Generalen yttrede blandt andet til Regimentet: „Krigen er besluttet; I afgaae til Genua. Officerer! De ere saa lykkelige at have Kommandoen over Soldater, som aldrig behøve et opmuntrende Fremad i Kampen; de Befalingsmænd ere heldig stillede, som i Kampen ikkun have nødig at standse deres Soldaters Iver; — med saadanne Tropper kunne alle Hindringer overvindes. Vi mødes snart paa Kamppladsen, thi ogsaa jeg er kaldt til Keiserens Side."

Dagen før Afreisen var jeg i en overspændt Tilstand; Tanken om at skulle gjøre Tjeneste ved et Zouavregiment, under et Felttog i Italien, bragte mig i en feberagtig Henrykkelse; jeg vovede neppe at tro paa Muligheden af at komme til at overvære et Slag, hvor ofte jeg end i Indbildningen havde skuet denne Lykke.

Den 26de om Morgenen lød Generalmarschen, som kaldte Zouaverne til Vaaben. Byens Beboere vaktes af deres søde Søvn for at sige Regimentet Farvel; dette betragtes nemlig som Byens Barn,

og et Barn som dette, kan man være stolt af. Klokken sex satte Bataillonen sig i Bevægelse; alle Gader, alle Vinduer vare opfyldte af Tilskuere, og paa Marschen gjennem Byen medgav Befolkningen os de bedste Ønsker for vort Vel. Sikkerlig flød der Taarer fra Ægtefællens eller Moderens Øie, naar det, de havde kjærest, forsvandt tilligemed Regimentet, maaskee for stedse. Zouaverne hævede deres solbrændte Hoveder stolt iveiret; Glæden straalede i alle Ansigter; deres Holdning var fri, Marschen let, og dog gik det afsted til blodig Leg, dog vidste de, at Savn og store Besværligheder ventede dem.

Den Eskadre af tre Linieskibe, som skulde føre os og en Bataillon Turcos over til Genua, ventede i Mers-el-Kehirs Havn. Paa Marschen dertil blev jeg Vidne til flere Træk, som, da de ere characteristiske for Zouaverne, fortjene at omtales.

Paa Marschen forlod en Zouav Geleddet og tog sin Bepakning af ligefor Øinene af Obersten, som var standset et Øieblik for at give en Ordre. Obersten befalede Zouaven at gaa strax tilbage i Geleddet, men dertil svarede han et kort Nei. Efterat Befalingen var gjentaget, sagde Zouaven, at da han nu skulde i Krig, maatte han først tage Afsked med en Kamerat, som laa i Garnison i den tæt ved liggende Befæstning (det tildrog sig nemlig udenfor Porten til en af Orans Befæstninger). Obersten var alligevel ubevægelig, hvorfor Zouaven maatte tage Bepakningen paa igjen. Men idet Obersten fortsætter sit Ridt, er Zouaven ikke seen med at tage Bepakningen af igjen og gaa ind til sin Kamerat i Befæstningen. Man maa dog ikke tro, at denne Zouav savnedes ombord ved Afreisen, eller at han ikke var tilstede ved Opraabet, naar det gjaldt at gaa imod Fjenden.

Flere Zouaver havde, hvad enten det nu var af Træthed eller fordi de havde Overflod af Penge, leiet sig Vogne, og kjørte dristig forbi Regimentet i disse; men Obersten lod flere Gange Adjudanten indhente disse Herrer, som derefter maatte tage til Takke med at gaae.

En af de til Italien afgaaende Zonaver betalte sin 5 Francs store Gjæld til en Officeer, som skulde blive tilbage i Afrika. Denne Gjæld var vistnok forfalden for flere Maaneder siden, men nu meente Zonaven at burde afgjøre den, da det var uvist om han nogensinde kom tilbage.

Lidt før Klokken ni ankom vi til Mers-el-Kebir, og Indskibningen begyndte strax. Da Linieskibene laae tilankers i Havnen, maatte Mennesker og Dyr føres ud til dem i Baade. For Hestene og Muldyrene vare egne Barkasser, i hvilke de arme Dyr ofte maatte bringes ned med Magt, men de vildeste Heste bleve spagfærdige som Lam, saasnart de kom ud paa dette for dem fremmede Element. Barkassen lægger til ved Skibets Side, en Sele fastgjøres omkring Dyret, og nogle kraftige Tag af Matroserne i Takkelet, bringer hurtig Dyret op paa Skibets Dæk. Paa denne Luftreise have de stakkels Dyr det meſt ynkelige og pudseerlige Udseende. Den ellers saa modige Hest hænger nu heelt forknyt med Hovedet, og naar den kommer ned paa Dækket, kan den i de første Dieblikke ikke støtte paa Benene. Hestene bindes ved Siden af hverandre paa Skibets Fordæk, med Hovedet mod Nælingen. En Deel af Ridehestene havde Spiltoug.

Da Dyrene vare ombord kom Touren til Zonaverne; de vare sandelig ikke opsætsige, men der sprang ofte saa mange af dem ned i een Baad, at den blev overfyldt.

Klokken 1 vare Alle ombord; Obersten med sin Stab og 2den Bataillon paa Admiralskibet „Donauwerth", 3die Bataillon paa Linieskibet „Arcole", en Bataillon Turcos paa Linieskibet „Alexandre". Regimentsofficiererne og nogle Capitainer havde Kahytter. De øvrige Officerer laae i Hængekøier. Zonavobersten spiste ved Admiralens Bord, de andre Officerer i Messen. Skibets Officerer viste os den største Velvillie og Tjenstagtighed, og de opbøde alt for at gjøre os Overreisen behagelig.

Hvert Skib førte imellem 8 og 900 Mand; Tropperne havde ikke ført Proviant med ombord, men der blev daglig uddeelt Kaffe og Suppe til dem fra Skibets Kjøkken. For Indskibningen bleve alle Geværer og Bepakninger forsynede med Soldatens Nummer og Navn, for at forebygge Forvexlinger. Strax ved Ankomsten ombord nedstuvedes disse Sager i Skibets Lasterum.

For Hestene og Muldyrene, omtrent 40 paa hvert Fartøi, var der Foder og Vand ombord; de passedes af Zouaver.

Klokken 3 lettedes Anker og Eskadren forlod Havnen; nogle Timer efter var Afrikas Kyst ikke mere isigte og man saae ikke andet end Himmel og Vand.

De tre Linieskibe fulgte i hinandens Kjølvand med en Afstand af 6 til 800 Fod, og gjorde omtrent en otte Knobs Fart. Henimod Aften tilsattes Seilene, thi Vinden friskede op; den var sydlig og syntes saaledes at ville fremskynde vor Reise.

Livet under Dækket var ikke ubehageligt, thi man havde et Bibliothek og alle Slags Aviser. Hen paa Aftenen samledes Officererne omkring de rygende Boller, hvor Tiden hengik med muntre Samtaler og Sang.

Soldaternes Tilfredshed var ikke mindre stor. Det var i Sandhed en Fornøielse at see den gode Forstaaelse, der herskede mellem Zouaverne og Matroserne; de forstnævnte morede de sidste med allehaande Spøg. Paa Admiralskibet var der to Musikcorps, det ene Zouavernes, det andet Skibets. Begge disse Musikcorps spillede om Eftermiddagen, og Zouaver og Matroser svingede sig omkring i lystig Dands. De byttede Klæder med hinanden og udpyntede sig paa den mest bizarre Maade, saa at man, naar man fra det ophøiede Agterdæk saae ud over denne brogede Vrimmel, som sprang vildt omkring efter Musikkens Takt, kunde tro sig henflyttet til en af Pariseroperaens Loger paa en virkelig Maskerade. Imellem Dandsene udførtes Sange eller holdtes komiske Foredrag af Zouaver, som mere end een Gang havde høstet Bifald paa et eller

andet Provindstheater. I Frankrig have alle middelmaadige dramatiske Konstnere en vis Forkjærlighed for at træde ind under Zouaverne.

De ivrigste Dandsere bleve beværtede med Viin af Soofficererne. Reling, Vanter og Toug vare besatte med Tilskuere, ja endog i Mærsene bevægede Zouaverne sig. Munterheden var almindelig og ikkun det indtrædende Mørke afbrød Festen.

Om Formiddagen var det Skibsdrengene, som forlystede Zouaverne. Da udførtes Kapløb i Vanter og Toug, eller Voltigering paa Stænger og Ræer; en tolvaarig Skibsdreng stod paa Hovedet paa Toppen af Stormasten, og mangen en Zouav følte sig opfordret til at gjøre ham dette Bovestykke efter, men det blev viseligen forbudet.

Zouaverne, som altid ere oplagte til Spøg, opfattede snart Soofficerernes Kommandoord fra en comisk Side, saa at, naar den vagthavende Officeers Basstemme udtordnede et »cargez!« eller »brassez!« gjentoges det samme Ord paa Fordækket med den fineste Fruentimmerstemme. Denne Uskik stoppedes snart, men dog kun ved Zouavofficerernes Mellemkomst. Paa Marscherne i Italien brugte Zouaverne ofte flere Sømandsudtryk, som de havde lært ombord. Saaledes f. Ex. naar Marschen var langsom paa Grund af Bakker eller tunge Veie, hørtes i Kolonnen en kraftig Basstemme raabe: »hissez le grand perroquet!« for derved at antyde, at de behøvede mere Seil for at lette Gangen. Vi begunstigedes stadig af det skjønneste Veir. Middelhavet var roligt, ikke et Vindpust krusede dets Overflade. Efter fire Dages Reise fik vi Genua isigte den 30te April. I dette Farvand herskede den største Livlighed, og Skibe af alle Dimensioner, saavel Seil- som Dampskibe, ilede til eller fra Genua. Samtidig med vor Eskadre kom der tre Linieskibe og en Fregat ind i Havnen, og iforveien laae der allerede fire eller fem større Krigsskibe.

Det er et storartet Billede, Genua og dens Omegn frembyder, naar man kommer fra Sosiden, især paa en saa klar Morgen som den, da vi ankom dertil. Genua havde ifort sig sin skjønneste Dragt for at modtage os; men man glemte dog snart den herlige Natur for alvorligere Beskjæftigelser. Om Genuas Beliggenhed, Udseende og skjønne Omgivelser kunde der visselig siges meget, men jeg vil forbigaa dette, da der haves saa mange Skildringer og Beskrivelser af udmærkede Forfattere over de italienske Stæder og Italien ialmindelighed.

Inden vi forlode Skibet vare vi indbudne til en Frokost af dettes Officerer, da de vilde byde os Farvel med Glasset i Haanden. Baade Champagner og Venskabsforsikkringer strømmede rundelig ved denne Afskedsfest.

Udskibningen gik langsomt, thi Alt maatte landsættes med Baade, da Skibene ikke kunde lægge ind til Kaien. Ved Middagstid var Regimentet iland, og første Bataillon, der havde gjort en Omvei til Toulon, som forhen er omtalt, kom os imøde der. Fra alle de i Havnen liggende Skibe landsattes Soldater af næsten alle Regimenter og Vaabenarter, nogle kommende fra Frankrig, andre fra Afrika.

Fjerde Kapitel.

Aarsagen til Krigen. De sardinske og østerrigske Armeers Styrke og Stilling. Den franske Armees Styrke og Indrykning i Italien. Den første Nat i Italien. Afmarsch til Balsanetto; Besværligheder ved Marschen over col de la Bochetta. Rast i Voltaggio; Præsten der. General Espinasses Marsch til Gavi. Rast i Tassarolo. Mit andet Besøg i Genua. Keiser Napoleons Landstigning; Gallaforestillingen. Turcos' Forbauselse over Jernbanen. Keiser Napoleons Dagsbefaling til Armeen. Den østerrigske Armees Bevægelser. Den Høistkommanderendes Vægelsind.

Inden vi følge Begivenhedernes videre Gang, turde det være passende at omtale de politiske Forhold, som vare Aarsag til denne

Krig, ligesom ogsaa at give en Oversigt over de respective Armeers Styrke og Stilling.

Det Had, som altid har herskct mellem Piemontesere og Østerrigere, steg i Løbet af Aaret 1858 i en høi Grad. — Victor Emanuel, som trolig fastholdt sin Faders Politik: Østerrigernes Fordrivelse fra Italien, kunde ikke med Ligegyldighed see paa disses stedse voxende Indflydelse paa den italienske Halvø, en Indflydelse, hvorved selv hans eget Kongerige kunde trues; Østerrigerne havde, saa at sige, allerede fast Fod i Parma, Modena, Toscana og Kirkestaten. .

I Løbet af Aaret 1858 forstærkede Østerrig sin Occupationshær i Lombardiet og Venetien, Fæstninger og Forsvarsværker udvidedes og sattes i Forsvarsstand, de armeredes og forsynedes med Ammunition og Proviant.

Piemonteserne vare eiheller uvirksomme for deres Vedkommende. Armeen forøgedes, en Deel af den sattes paa Krigsfod og der anskaffedes alle Slags Krigsmateriel. Disse Foranstaltninger gjordes medens begge Kabinetter forsikkrede hinanden om de fredeligste Hensigter.

Napoleons velbekjendte Nytaarshilsen til den østerrigske Gesandt i Paris antændte de brændbare Stoffer, saa man hvert Øieblik kunde vente en Explosion.

Nu fik Krigsudrustningerne større Proportioner, thi man antog det for givet, at Franskmændene vilde komme Piemonteserne til Hjelp. Allerede de første Dage i Januar sendte Østerrigerne endnu et Armeecorps og nogle Grændseregimenter til Italien. De italienske Regimenter i Lombardiet og Venetien forlagdes derimod til andre Dele af Monarkiet. Jernbanen imellem Wien og Triest toges næsten udelukkende i Brug for Transport af Tropper og Materiel.

Piemonteserne droge deres Tropper hen mod Grændsen til Ticino og Po. Man arbeidede med Iver paa Alessandrias Fæstningsværker. Hvervingscontoirer oprettedes i flere Grændsesteder for at modtage

Deserteurer eller andre unge Mænd, som vilde forlade Østerrigs italienske Besiddelser.

Frankrig, som ogsaa havde begyndt paa Rustninger i Aaret 1858, opstillede nu en betydelig Armee ved Lyon, for saa meget hurtigere at kunne kaste Tropper over Alperne. En Division krigsvante Tropper fra Algerien landsattes i Marseille i Midten af Februar Maaned. I alle sydlige Havne og paa Grændsen sammenbragtes Krigsfornødenheder; Flaaden havde et større Antal udrustede Fartøier end sædvanlig.

Der afholdes Congresser, man vexler Noter, Diplomatiens Penne søge forgjæves at ordne det, som er forbeholdt Sværdet. Mod Østerrigs bestemte Paastand, at Piemont skulde sætte sin Armee paa Fredsfod, det vil sige hjempermittere største Delen af sine Soldater og afskedige de italienske Friskarer, strandede alle Stormagternes Forsøg paa at give Spørgsmaalet en fredelig Løsning. Under denne Mellemtid fik Frankrig Tid til fuldkommen at organisere og udruste sin Armee, medens Østerrigs Finantser daglig bleve slettere.

Da Østerrig saaledes saae sin Stilling blive værre Dag for Dag og desuden følte sig overtydet om, at Krigen vilde udbryde enten tidlig eller sildig, gjorde det den 19de April det afgjørende og ulykkelige Skridt, at udfærdige en Note til den piemontesiske Regjering, hvori det hedder: „Keiseren af Østerrig forlanger, at Piemont sætter sin Armee paa Fredsfod og afskediger de Frivillige. Følger der ikke et indrømmende Svar inden tre Dage, seer Keiseren sig nødsaget til at lade Vaabnene afgjøre Spørgsmaalet". Den 23de om Eftermiddagen kom denne Note til Turin, den 26de afsendtes et afslaaende Svar — og Krigen var erklæret.

Man kan let forstaa, at Grev Cavour strax har meddeelt Keiseren af Frankrig denne Note, og at det afslaaende Svar var givet efter hans Raad, thi Dagen for dette blev afsendt til Wien, (eller den 25de) vare de første franske Tropper, ankommende paa Jernbanen Lyon-Chambery, gaaede over Piemonts

Grændse. Af det Foregaaende have vi ogsaa seet, at der afgik en Zouavbataillon fra Oran den 24de April, og at den først gik til Toulon, da man endnu ikke troede at kunne afsende den directe til Krigsskuepladsen.

England og Preussen, som vare misfornøiede med Østerrigs Fremgangsmaade, forsøgte endnu paa Underhandlinger, og virkelig formaaedes Østerrig til at opsætte Fjendtlighederne endnu i to Dage. Men da Masser af franske Tropper senere gik over Alperne, samt landsattes ved Genua, vilde Østerrig ikke længere holde sig til Defensiven, men lod den 29de April en Deel af sin Armee gaa over Ticino. Krigsfaklen var tændt; piemontesiske og østerrigske Armeer stode kampfærdige ligeoverfor hinanden.

Den piemontesiske Armee, som skulde modtage det første Angreb, var sammensat paa følgende Maade (de her angivne Talstørrelser kunne blot ansees som Middeltal, der kunne give et nogenlunde Begreb om Armeernes Styrke, dog maa det bemærkes, at de ere snarere for høit end for lavt ansatte):

Kong Victor Emanuel, Høistkommanderende.

General Marazzo della Rocca, Chef for Generalstaben.

Første Division (Reserve-Division), General Castelbargo:

Infanteri: Grenadeer-Brigaden, Brigaden Savoien, 4 Regimenter, 16 Batailloner . . . 12,000 Mand
To Jægerbatailloner Bersaglieri . . . 1,600 —

Artilleri: Tre Feltbatterier med 24 Kanoner.

Anden Division, General Fanti:

Infanteri: Brigaden Piemont, — Aosta, 4 Regimenter, 16 Batailloner . . 12,000 —
To Jægerbatailloner . . . . 1,600 —

Kavalleri (let): to Regimenter, 1200 Heste.

Artilleri: Tre Feltbatterier med 24 Kanoner.

Tredie Division, General Durando:

Infanteri	Brigaden Cuneo — Pignerol	4 Regimenter 16 Batailloner	. 12,000 Mand.
	To Jægerbatailloner.		1,600 —

Kavalleri (let): To Eskadroner, 300 Heste.
Artilleri: To Feltbatterier med 16 Kanoner.

Fjerde Division, General Cialdini:

Infanteri	Brigaden Dronningen — Savona	4 Regimenter 16 Batailloner	12,000 —
	To Jægerbatailloner.		1,600 —

Kavalleri (let): Et Regiment, 600 Heste.
Artilleri: To Feltbatterier med 16 Kanoner.

Femte Division, General Cucchiari:

Infanteri	Brigaden Casale — Aequi	4 Regimenter 16 Batailloner	. 12,000 —
	To Jægerbatailloner.		1,600 —

Kavalleri (let): Et Regiment og to Eskadroner, 900 Heste.
Artilleri: Tre Feltbatterier med 24 Kanoner.

Reserve-Divisionen (Kavalleri), General Sambrey:
4 Regimenter Linie-Kavalleri, 4,600 Heste.
2 ridende Batterier med 16 Kanoner.

Tilsammen 120 Kanoner, 7,600 Heste, 68,000 Mand.

Hertil kan man endnu føie nogle Compagnier Ingenieurtropper, samt nogle Afdelinger Pontonnierer og Trainsoldater til Krigsmateriellets og Levnetsmidlers Transport.

Garibaldi opererede uafhængig af den piemontesiske Armee med 5 til 6000 Mand, som vare inddeelte i tre Regimenter; ligeledes General Ulloa med omtrent 20,000 Toscanere, som, hvad vi senere ville faae at see, sluttede sig til Prinds Napoleons Corps.

Da man antog, at den østerrigske Armees første Bevægelse vilde blive rettet mod Turin, maatte Victor Emanuel søge at dække denne sin Hovedstad med Armeen.

Den piemontesiske Armee, som var opstillet bagved Po og Dora-Baltea, støttede sin høire Fløi til Fæstningen Alessandria, den venstre bagved Floden Dora-Balteas nedre Løb. Høire Fløis Forposter vare fremskudte til Stradella og Ticinos høire Bred.

Den 30te indtraf de første franske Tropper i Turin. Victor Emanuel, som nu var betrygget for Stadens Forsvar, concentrerede sin Armee, efter Marskalk Canroberts og General Niels Raad, imellem Novi, Alessandria og Casale, saa at den piemontesiske Armee havde følgende Opstilling den 6te og 7de Mai: 5te Division ved Novi, 2den Division ved Alessandria, 3die og 4de Division ved Po, imellem Valenza og Casale, 1ste Division og Kavalleridivisionen ved Occimiano, Victor Emanuels Hovedqvarteer. Kun nogle mindre Detaschementer bleve efterladte bag Dora-Baltea; man havde jo ikke nødig at frygte for Turin, da Franskmændene strømmede dertil fra Alperne. Om nu Østerrigerne enten gik over Po for at marschere mod Alessandria, eller over Ticino og Sesia for at gaa mod Turin, saa havde den piemontesiske Armee en fordeelagtig Stilling for at modtage dem; i det første Tilfælde havde den Front imod Fjenden, i det sidste derimod kunde den kaste sig over hans venstre Flanke.

Ved denne Opstilling holdtes endvidere Forbindelsen aaben mellem Genua, Alessandria og Turin; de Troppeafdelinger, som ankom over Alperne eller fra Genua, kunde forene sig, og saaledes dækket, kunde den franske Armee faae Ro til at organisere sig.

Vi maae nu henlede Opmærksomheden paa den østerrigske Armee, for at give en kort Udsigt over dens Styrke og Sammensætning, samt følge dens første Krigsoperationer.

Den østerrigske Armee har den samme Organisation i Krig som i Fred, og af dens tolv Armeecorps stode de sex i Italien, da Krigen udbrød.

Armeens Høistkommanderende var Feltmarskalk-Lieutenant, Grev Giulay.

Armeens Generaladjudant, Feltmarskalk-Lieutenant Sztankowitz.

Chef for Generalstaben, Oberst Kuhn.

Andet Armeecorps, Feltmarskalk-Lieutenant, Fyrst Lichtenstein.

To Infanteri-Divisioner, hver Division paa 2 Brigader, hver Brigade i 5 Batailloner med 1 Batteri eller 6000 Mand og 8 Kanoner. 4 Brigader have altsaa 20 Batailloner og 4 Batterier eller 24,000 Mand og 32 Kanoner.

Hver Infanteri-Division har desuden 4 Eskadroner let Kavalleri, ialt 8 Eskadroner med 1600 Heste.

En Reservebrigade med 4 Grenadeerbatailloner og 1 Batteri, eller 3,400 Mand og 8 Kanoner. Et let Kavalleriregiment paa 8 Eskadroner med 1600 Heste, samt et ridende Batteri med 8 Kanoner.

En Artillerireserve paa 5 Batterier med 40 Kanoner.

Hele Armeecorpset tæller saaledes 24 Batailloner, 16 Eskadroner, 11 Batterier, eller 27,400 Mand, 3,200 Heste og 88 Kanoner.

Tredie Armeecorps, Feltmarskalk-Lieutenant, Fyrst Schwarzenberg.

(Armeecorpsernes Styrke ere beregnede til at være lige store.)

Femte Armeecorps, Grev Stadion.

Syvende Armeecorps, Feltmarskalk-Lieutenant von Zobel.

Ottende Armeecorps, Feltmarskalk-Lieutenant von Benedek.

Niende Armeecorps, Grev Schaffgotsche.

Hertil kommer endnu den store Artillerireserve, som kan anslaaes til 30 Batterier eller 240 Kanoner.

Med alt Infanteri, Kavalleri, Artilleri, Ingenieurer og Trainet kan et østerrigsk Armeecorps' Styrke anslaaes til 40,000 Mand. Paa denne Maade vilde de sex Armeecorps udgjøre en Styrke paa 240,000 Mand, men derfra maa regnes en Styrke paa omtrent 70,000 Mand, som maatte anvendes til Garnisoner i Fæstninger

og paa befæstede Punkter. Den Styrke, som Østerrigerne optraadte med paa Krigsskuepladsen, reduceres altsaa til 170,000 Mand, hvori dog ikke er indbefattet et Streifcorps paa 8 à 10,000 Mand under General Urbans Befaling.

Altsaa den 29de gik Østerrigerne over Ticino, 7de Armeecorps paa høire Fløi ved Vigevano, 3die Armeecorps i Centrum ved Buere-guardo, 5te Armeecorps paa venstre Fløi ved Pavia, støttet imod Po. 2det Armeecorps fulgte som Reserve. 8de og 9de Armeecorps forbleve paa Ticinos venstre Bred i Omegnen af Piacenza. Des-uden streifede Kolonner paa høire Fløi ved Lago Maggiore og paa venstre Fløi i Egnen syd for Piacenza.

Vi forlade nu de to imod hinanden staaende Armeer for at beskjæftige os med den franske.

Høistkommanderende, Keiser Napoleon III.

Chef for Generalstaben, Marskalk Vaillant.

Den keiserlige Garde, General Regnault de St. Jean d'Angely.

Infanteri, 1ste Division:

1ste Brigade: et Zouavregiment og 1ste Grenadeerreg.
2den — 2det og 5te Grenadeerregiment. } 9,000 Mand

2den Division:

1ste Brigade: 1 Jægerbataillon, 1ste og 2det Voltigeur-Reg.
2den — 3die og 4de Voltigeur-Regiment. } 9,000 —

Kavalleri: 3 Brigader à 1,500 Heste = 4,500 Heste.

Artilleri: 1 ridende Regiment paa 6 Batterier, 36 Kanoner.

Første Armeecorps, Marskalk Baraguay d'Hilliers.

Infanteri, 1ste Division:

1ste Brigade: 1 Jægerbataillon, 2 Linieregimenter
2den — 2 Linieregimenter. } 9,000 —

2den Division:

1ste Brigade: 1 Jægerbataillon, 2 Linieregimenter
2den — 2 Linieregimenter. } 9,000 —

3die Division:

1ste Brigade: 1ste Zouavregiment, 2 Linieregimenter } 9,000 Mand
2den — 2 Linieregimenter.

Kavalleri, 1ste Division:

1ste Brigade: 2 lette Regimenter } 3000 Heste.
2den — 2 do. do.

Artilleri:

10 Batterier, 60 Kanoner.

Andet Armeecorps, Marskalk Mac Mahon.

Infanteri, 1ste Division:

1ste Brigade: 1 Regiment Turcos, 1 Linieregiment } 9,000 —
2den — 2 Linieregimenter.

2den Division:

1ste Brigade: 1 Jægerbataillon, 2 Linieregimenter } 9,000 —
2den — 2det Zouavregiment og 2 Fremmedlegioner

Kavalleri:

1 Brigade, 2 lette Regimenter, 1,500 Heste.

Artilleri:

8 Batterier, 48 Kanoner.

Det andet Armeecorps bestod kun af Tropper, der vare hidsendte fra den i Algerien værende Deel af den franske Armee.

Tredie Armeecorps, Marskalk Canrobert.

Infanteri, 1ste Division:

1ste Brigade: 1 Jægerbataillon, 2 Linieregimenter } 9,000 —
2den — 2 Linieregimenter.

2den Division:

1ste Brigade: 1 Jægerbataillon, 2 Linieregimenter } 9,000 —
2den — 2 Linieregimenter.

3die Division:

1ste Brigade: 1 Jægerbataillon, 2 Linieregimenter } 9,000 —
2den — 2 Linieregimenter.

Kavalleri, 1ste Division:

1ste Brigade: 2 lette Regimenter	} 3,000 Heste.	
2den — 2 do. do.		

Artilleri:

12 Batterier, 72 Kanoner.

Fjerde Armeecorps, Marskalk Niel.

Infanteri, 1ste Division:

1ste Brigade: 1 Jægerbataillon, 2 Linieregimenter	} 9,000 Mand
2den — 2 Linieregimenter.	

2den Division:

1ste Brigade: 1 Jægerbataillon, 2 Linieregimenter	} 9,000 —
2den — 2 Linieregimenter.	

3die Division:

1ste Brigade: 1 Jægerbataillon, 2 Linieregimenter	} 9,000 —
2den — 2 Linieregimenter.	

Kavalleri:

1 Brigade, 2 lette Regimenter, 1,500 Heste.

Artilleri:

11 Batterier, 66 Kanoner.

Tilsammen 282 Kanoner, 13,500 Heste, 117,000 Mand.

Hertil kommer endnu de Tropper, 2 Divisioner, 18,000 Mand, som vare blevne landsatte i Livorno og Genua, for under Prinds Napoleons Kommando at besætte Hertugdommerne. Dette Armeecorps, saavelsom de 20,000 Toscanere under General Ulloa, deeltoge ikke i nogen af de i Italien udfægtede Kampe; da vi desuden have regnet 70,000 Mand fra den østerrigske Armee til at iagttage disse Corpsers Bevægelser og til Fæstningsgarnisoner, saa kan man indtil videre lade dem være ubemærkede, da de aldrig i nogen væsentlig Henseende have indvirket paa Krigsoperationernes Gang.

I Beregningen over den franske Armees Styrke vil det maaskee synes paafaldende, at Brigader med 2 Linieregimenter have en ligesaa stor Styrke som Brigader, der bestaae af een Jægerbataillon

og to Linieregimenter. Tallet 9,000 er ogsaa kun et Middeltal, beregnet efter hele Armeens virkelige forhaandenværende Styrke. Brigaderne vare af en høist forskjellig Styrke, og som Beviis herpaa skal anføres, at 1ste Fremmedregiment havde en virkelig Styrke af 50 Officerer og 570 Mand, 72de Linieregiment 1,565 Mand, 71de Linieregiment 62 Officerer og 2,194 Mand, 2det Zouavregiment 2,432 Mand, 2det Fremmedregiment 61 Officerer og 1771 Mand, 11te Jægerbataillon 653 Mand. I den af de her anførte Afdelinger dannede Division, var der eet Regiment mere end i de andre Divisioner, men desuagtet var den virkelige Styrke ikke 10,000 Mand.

Tredie Armeecorps, Canrobert, var det første som over Alperne betraadte Piemonts Grund; derefter fulgte 4de Armeecorps, Niel, og en Deel af Artillerireserven. Veiene over Mont Cenis og Mont Genèvre bleve begge benyttede. Nogle Tusinde italienske Arbeidere maatte sendes herhen for at frigjøre Veien for Snee, og derved lette Troppernes Marsch mod Turin og Alessandria.

En Deel af Kavalleriet landsattes i Nizza og marscherede derfra over Col de Tende til Alessandria.

Den 26de April landsattes i Genua de første Afdelinger af 1ste Armeecorps, Baraguay d'Hilliers, og den 29de var Corpset fuldstændig samlet der. Det fra Afrika ankommende 2det Armeecorps, Mac Mahon, landsattes ogsaa der den 28de, 29de og 30te. Den keiserlige Garde, Transportcorpset m. m. indtraf i Genua de første Dage i Mai.

Vi skulle nu følge det 2det Zouavregiment, der hører til 2den Brigade af 2den Division i Mac Mahons Armeecorps.

Regimentet var landsat ved Middagstid; men maatte dog vente i flere Timer paa Bagagen, thi naar Tropper og Materiel føres paa een Gang iland fra flere Linieskibe, opstod der kun Trængsel og Uorden. Paa alle Gader og Kaier trængte Soldater og nys-

gjerrige Italienere sig frem imellem Bagagevogne og Flokke af Heste og Muldyr.

Endelig sætter Regimentet sig i Bevægelse og marscherer igjennem Byen for at slaa Leir udenfor ved dens østlige Side.

Det er umuligt at beskrive den Begeistring, hvormed Zouaverne bleve modtagne af Genuas Befolkning. Overalt hvor Regimentet kom frem, var det omgivet af en bølgende Menneskemasse, som tilkjendegav sin Glæde ved Haandklap og Bravoraab; Mænd og Qvinder af alle Stænder strømmede til for at see disse berømte Soldater. Italienerens Øie spillede af Glæde, naar han med convulsivisk Kraft trykkede en Zouavs Haand. Denne kraftfulde og stridsvante, hidtil uovervundne Soldat var jo bestemt til at deeltage i Kampen for Italiens Befrielse.

Der gjordes Holdt paa en tæt ved Staden liggende Spadserëplads. Soldaterne reiste Teltene og indrettede sig saa beqvemt som Omstændighederne tillode det, og derved var den i Afrika erhvervede Erfaring til megen Nytte.

For Officererne var der besørget Qvarterer inde i Byen, men de fleste foretrak dog at ligge i Telte, ligesom Soldaterne. Om Eftermiddagen besøgte vi Byen med dens Hoteller, Kaféer og Theatre.

Touristen beundrer i »Genova superba« Museer, Konstsamlinger, Paladser og Kirker; men Officeren, som gaaer i Felten, opsøger det bedste Hotel, for at tilfredsstille sin Trang til Spise og Drikke, og besøger Café de la Concorde, for at slukke Tørsten, idet han udhviler sig i Citron- og Orangetræernes Skygge. Endelig tilbringer han sin Aften i Theatret Carlo Felice, hvor Timerne henrinde hurtigt under Dands, Musik og muntre Samtaler; — »chacun à son gout.« Da vi fra Theatret vendte tilbage til Leiren, vare vi alt for oprømte til at vi skulde have bemærket de Skyer, som varé trukne sammen paa Himlen; — men ved Midnatstid fik

vi et heftigt Uveir; Stormen væltede Teltet, Regnen gjennemblødte Alt, og vi stode under aaben Himmel.

De Illusioner, som mange af os havde dannet sig om et behageligt Felttog, fri for Møisommeligheder og Savn, vare snart bortskyllede. Den, som havde forestillet sig, at vi skulde gjøre en Spadseretour i det skjønne Italien, tænkt sig en Række af Fester og Fornøielser, for ham viste den nøgne Virkelighed sig alt for hurtig. Morgenen fandt os gjennemblødte og halvt sovende, leirede omkring den svage Bivouakild. I Sandhed, vi kunne ikke opbevare nogen behagelig Erindring om den første Nat, vi tilbragte i Italien.

Læseren maa dog ikke tro, at Modet blev nedstemt ved en Regnnat, som hverken var den første eller den sidste. Den følgende Dag, den 1ste Mai, ved Middagstid, var Regimentet paa Marschen til den $\frac{3}{4}$ Miil fra Genua paa Veien til Alessandria liggende By Balzanetto.

De af Regnen gjennemblødte Telte, Kapper og Tæpper maatte sammenrulles og spændes paa Tornistrene, hvorved disse bleve overordentlig vægtige. Zouaverne marscherede alligevel glade og syngende, med hurtige Skridt, hvilke bleve end raskere i samme Forhold som Regnen tiltog.

Forinden Regimenterne forlode Genua indrettedes der provisoriske Depoter, eet for hvert Regiment, med en Subalternofficeer til Befalingsmand. I disse Depoter efterlodes Reserveuniformerne, af hvilke ethvert Regiment altid havde et mindre Antal, samt saadanne Gjenstande, der ansaaes for overflødige for det forestaaende Felttog, f. Ex. hvide Lærredsbuxer, Linieregimenternes Chacoter med Mere. De provisoriske Depoter vare at betragte som et Bindeled imellem Hoveddepoterne og de i Felten værende Regimenter.

Samtidig med os indtraf der flere Regimenter til Balzanetto, thi paa dette Sted skulde Regimenterne samles i Brigader og Divisioner, for at gjøre en saa meget kraftigere Modstand, hvis vi bleve angrebne under Marschen fremad. Vi sloge Leir i en udtørret

Flodseng, som var bedækket med Rullesteen. Zouaverne yttrede deres Misfornøielse herover, idet de sagde, at de vel havde sovet paa alleslags Jordbund, men at de dog endnu aldrig havde været nødt til at ligge paa Rullesteen; de syntes da bedre om Afrika, thi Sandet var baade blødere og varmere. Man opsøgte ialmindelighed den mindst gode Jord til Leirpladser, for saa lidt som muligt at ødelægge Enge og opdyrkede Marker. Dette kunde vel have sin meget gode Side, men Tropperne vandt ikke derved.

Veien, som vi passerede den Dag, løb tildeels langs med Jernbanen. Train efter Train, besatte med Soldater af 1ste Armeecorps, foer forbi Zouaverne; disse kunde naturligviis ikke lade være at stikle over dem, som gik i Krig paa denne magelige Maade; de kjørte jo i Vogne, medens de stakkels Zouaver, der nu som altid bleve stedmoderlig behandlede, maatte trave paa Landeveien. „Naar det gjælder Fornøielser, sætter man os bagved, ellers faae vi nok Lov til at være mellem de Forreste".

Den 2den Mai var Rastdag for Regimentet, hovedsagelig for at afvente de øvrige til Divisionen hørende Troppeafdelinger.

Flere Officerer vendte tilbage til Genua, deels for at besee Byen eller for at gjøre Indkjøb af Levnetsmidler, Bøger, Kaart og mere. Der udstedtes Ordre til Opbrud Klokken 7 den følgende Morgen.

Divisionen var marschfærdig til den fastsatte Tid; Teltene bleve tagne ned, Muldyrene belæssedes og Mandskabet ventede ved Geværerne, efterat de havde drukket Kaffe. Man ventede længe forgjæves; først Kl. 12 var Divisionen i Marsch. Ikke langt fra Leirpladsen deelte Hovedveien mellem Genua og Alessandria sig i to Grene; den ene, Bochetta-Veien, skulde passeres af 2det Armeecorpses 2den Division og altsaa af Zouavregimentet; den anden, Veien over Arquata og Serravalle, skulde benyttes af Tropperne, som hørte til 1ste Armeecorps, der allerede Kl. 5 om Morgenen havde begyndt at sætte sig i Marsch, og altsaa skulde marschere forbi inden Zouavregimentet kunde komme fremad. Et flere Timers Ophold blev

Følgen heraf; dette var trættende for Mandskabet og havde en uheldig Indflydelse paa denne Dags Marsch. Det er temmelig naturligt, at der er begaaet en Feil af de respective Armeecorpsers Generalstabe, thi det tilkommer disse at give Marschordrerne; men det maa have ligget i, at Stabene endnu ikke vare fuldstændige, og at de vare overvældede med Forretninger.

Da vi havde marscheret i nogle Timer gjordes endnu et Holdt paa 1½ Time, fordi Trainet, som hørte til de Divisioner, der allerede vare foran os paa samme Vei, ikke hurtig nok kunde komme op ad de steile Høider ved Bochetta. Væltede Kjøretøier, Bagagekasser og Andet spærrede de smalle Gader i Byerne, saa at Divisionen kun Mand for Mand kunde komme frem igjennem dem. Men hvilken Tidsspilde var det ikke at lade flere Tusinde Mand bryde af i Roder og trænge sig frem paa denne Maade.

Den Landstrækning, vi gjennemvandrede, blev næsten med hvert Skridt skjønnere. De overalt dyrkede og tæt bebyggede bratte Bjerghøider, med den rige Vegetation og afvexlende Udsigt frembøde det herligste Syn. Kaster man Øiet tilbage over de Høider man har besteget, er Maleriet fortryllende; — nedenfor har man den frodige Dal, som er begrændset af gigantiske Høider, hvis Toppe ofte ere prydede med et Taarn, et Kloster eller en Kirke. I Baggrunden seer man Middelhavet og Genuabugten med Staden, som speiler sig smukt i Vandet; i det Fjerne ved Horizonten, i samme Retning, øiner man Corsicas Bjerge og man kan skimte Omridsene af Sardinien. Tilhøire har man de nøgne og næsten uhyggelige Søalper, tilvenstre en anden Alpekjede, som endnu er iført sin Vinterdragt. Medens vi saaledes nød den skjønne Natur, maatte vi dog ogsaa anstille nogle mindre lyse Betragtninger. Næsten hvert Øieblik kom vi forbi Soldater af forskjellige Regimenter, Mænd, som trætte og pinte af den Byrde, der trykkede deres Skuldre, bleve bag efter Regimenterne, uden at tænke paa den Skjæbne, som ventede dem; flere af dem tilbragte Natten i Landeveisgrøften eller paa en

Bjergskraaning. Det var sørgeligt at see disse unge Soldater, som maatte bukke under for Nødvendighedens Lov, fordi en Feber, en beskadiget Fod eller noget lignende forhindrede dem i at følge deres Kamerater. Ofte bleve de forhaanede og spottede af de forbimarscherende Tropper.

Rigtignok er der ved hvert Regiment et vist Antal Muldyr til de Syges Transport, men paa saa anstrengende Dagsmarscher, som dem, vi havde, var disse Dyrs Antal meget for ringe.

Henimod Klokken 6 om Aftenen havde vi naaet Toppen af Bjerghøiderne, og Landskabet var nu mere bart. De Fleste meente, at vi nu snart vilde have naaet Maalet for denne Dags Marsch, men da der ikke gjordes Holdt, trøstede Soldaterne sig med de ved slige Leiligheder almindelige Udraab og Anmærkninger over den lange Vei, over Mangel paa Forsorg hos Kommandoen, over Generalstabens Uduelighed og mere deslige.

Officiererne høre stiltiende, undertiden smaaleende paa disse Hjerteudgydelser, hvilke ikke have noget at betyde, men dog lette Soldaten. Stærke Regnskyl afkjølede dog snart Alle, og Kolonnen skred taus fremad. Først Klokken 10½ kom vi til Voltaggio, hvor vi skulde have Nattequarteer.

Det var umuligt at bringe en ordentlig Indqvartering istand. Man leirede sig flokkeviis i Kirker, offentlige Bygninger og andre Steder. Det var kun Soldaterne magtpaaliggende at blive deres svære Bepakninger qvit, for derefter at faae Kaffekjedelen paa Ilden, men hvem kan ogsaa undre sig over, at Maverne vare tomme, da Mandskabet intet havde nydt siden Kl. 7 om Morgenen.

Jeg og nogle af mine Kamerater kom i Havn i et Beværtningssted eller Kro. Det øvrige Selskab bestod af to Husarer, en af Generalens Tjenere og et halvt Dousin Zouaver. Alle raabte de paa Mad.

Ved en saadan Troppebevægelse kunde det ikke undgaaes, at der i Nattens Mørke maatte skee forskjellige Ulykker. Saaledes

f. Ex. brækkede en Underofficeer Benet, flere Muldyr faldt med deres svære Byrder, og bleve derved meer eller mindre beskadigede.

Paa disse Marscher, naar man ikke er i Fjendens Nærhed, gaae Bataillonerne med 12 til 15 Skridts Afstand, høire afmarscheret paa to Geledder. Bataillonerne have Têten hver sin Marschdag. Den samme Regel gjælder for Regimenterne i Brigaden og Brigaderne i Divisionen.

Nu, ligesom altid, marscherer Regimentet en Timestid og raster i 10 Minuter. Fortsættes Marschen i 6 à 8 Timer, saa gjøres der et længere Holdt paa 1 à 1½ Time, for at Mandskabet kan lave Kaffe.

Det er en vedtaget Skik, at man paa de varme Dage ikke marscherer mellem Klokken 10 Formiddag og Klokken 2 Eftermiddag. I de fleste Tilfælde byder Nødvendigheden det dog, og de Kommanderende maae ofte med Ligegyldighed see paa, at Soldaterne segne af Mathed under den brændende Sol.

Al Bagagen følger, bevogtet af den dertil nødvendige Styrke, efter Divisionen. Befalingen derover føres af den til enhver Division hørende Gensdarmeriofficeer (Capitain eller Lieutenant), som har nogle Underofficeerer og 12 til 14 Gensdarmer (eller beredne Politisoldater) under sin Befaling.

Marschen til Voltaggio er et Beviis paa hvor nødvendigt det er, naar Troppemasser successiv gaae frem paa een og samme Vei, at man iforveien nøie afpasser Tiden for hver Afdelings Opbrud, at Bagagen saa meget som muligt befordres paa andre, end paa de for Tropperne bestemte Veie, samt at to Armeecorpsers Marschlinier ikke overskjære hinanden. Iagttages ikke disse Regler, opstaaer der Uorden og Forsinkelse i Marschen. Da det tilkommer Generalstaben at udfærdige Ordres herom, burde den ogsaa have nøiagtigt Kjendskab til Veiens Længde og Beskaffenhed, være underrettet om, hvor der kan haves Vand og Brændsel, naar Tropperne ville lave Kaffe, om den Tid, der medgaaer for de forskjellige Vaabenarter til at marschere et vist

Stykke Vei, og om de Hindringer, som kunne opstaae ved at passere Broer, Byer og Pas.

I Voltaggio forblev Divisionen den 4de, 5te og 6te Mai, hvilket var meget godt for os, thi det regnede bestandig meget stærkt. Vi vare nogle Officerer indqvarterede hos en Præst, som, det være sig nu af Frygt for Franskmændene, eller af at for stærkt Venskab for Østerrigerne, ikke turde give sig tilkjende. Vi antoge ham for en agtværdig Borger, da han aldrig viste sig i præstelig Dragt; eiheller berørte han nogensinde religieuse Emner. Fra Tid til anden forsvandt han, men det skal have været i Tjenesteforretninger, han da havde været. De Zouaver, vi havde til Oppassere, fik dog endelig Rede paa, hvem Hr. Pastoren egentlig var. — Vi havde tidligere fattet Mistanke til ham, thi det viste sig, at han besad et usædvanligt Kjendskab til det latinske Sprog, noget som mærkedes ved de Lectioner, han gav os i sit Modersmaal.

Divisionsgeneralen Espinasse, som med sin Stab var indqvarteret i Byen, blev besøgt af Zouavregimentets Officeercorps. Generalen havde allerede i Felttoget paa Krim havt samme under sin Befaling, og kjendte derfor de Fleste. Nogle spurgte spøgende Generalen, om vi ikke snart vilde faae en varm Dag, samt yttrede det Ønske, at Regimentet her, ligesom i Afrika, maatte blive mellem de Første til at storme. „Vær kun rolig", svarede Generalen, „der bliver nok at gjøre for os Alle." — I Sandhed, han havde Ret for sit eget Vedkommende, thi netop en Maaned efter faldt han ved Magenta.

Hele Byen var i Ordets egentligste Forstand en stor Kaserne; Huse, Gader og Torve vare opfyldte med Soldater. Hvert Øieblik ankom fra Genua Infanteri, Kavalleri, Artilleri og Bagagevogne. Alle opsøgte sine Regimenter og Brigader, Stabene completteredes, Munition uddeeltes m. m. Første Armeecorps cantonnerede i Byen Corosio, en halv Miil fra Voltaggio, hvor ogsaa 2det Armeecorpses Høistkommanderende havde sit Hovedqvarteer.

Da der var indløben Melding om, at Østerrigerne vare gaaede over Po med 15,000 Mand og marscherede mod Tortone, ventede man hvert Øieblik at de vilde forurolige den franske Armee, der netop i de Dage behøvede Ro for at organisere sig.

General Espinasse tog da af Forsigtighed følgende Forholdsregler. Hver Nat udsendtes der Kavalleri-Detachementer paa Recognoscering; Infanteriet var under Vaaben og heel marschfærdig fra Klokken 4 om Morgenen, for at møde et muligt Angreb. Først naar Recognosceerings-Detachementerne medbragte beroligende Efterretninger om Fjenden, kunde Mandskabet gaa til sine Qvarterer.

Den 7de afmarscherede Divisionen til Gavi, en mindre Stad, hvor baade Soldater og Officerer indqvarteredes. Vi vare fem eller sex Officerer, som havde en Marquises Hotel til vor Raadighed. — Regnen forfulgte os bestandig, saa at Mange undredes over, hvor den saa lovpriste italienske Himmel var bleven af.

Der blev sat stærke Forposter ud, thi man ventede bestandig et Angreb, og var endnu ikke beredt paa at modtage et saadant. Saaledes fik f. Ex. Divisionen først den 8de tildeelt et 6-pundigt Batteri riflede Kanoner. Samme Dag ankom Brigadegeneralen og Militairintendanten, hvilken sidste var aldeles uundværlig for Troppernes Forpleining. Flere Regimenter vare ankomne fra Frankrig uden at medbringe et tilstrækkeligt Antal Transport-Muldyr. Der maatte altsaa gjøres Indkjøb af disse, hvorved Prisen steg fra 200 til 600 Francs for hvert.

Byens Beboere bleve noget forskrækkede over nogle ubetydelige Optøier af Turcos, som mere af Uvidenhed end af Ondskab fandt Fornøielse i at indjage de fredelige Borgere Skræk. Dog vendte Tilliden til den franske Soldat snart tilbage, da man saae, at Disciplinen haandhævedes med Strenghed.

Den 8de og 9de forblev Divisionen i Gavi. Den 10de brød man op i god Tid for at marschere til Alessandria. Vi nærmede os Novi ved Apenninernes Fod, for derfra at komme ud paa den

aabne og vidtudstrakte Alessandria-Slette. Vi kunde nu med mere Sandsynlighed vente at møde fjendtlige Streifcorpser, og det blev derfor nødvendigt at gaa frem med den største Forsigtighed, og at have særdeles Omhu for det altid for Fare udsatte Train. Hele Divisionens Train, Vognene med Levnetsmidler og Ammunition, Muldyrene med Officerernes Bagage samt Qvæghjorderne, fulgte en Vei, som løb i lige Linie med og indenfor den for Divisionen bestemte. Trainkolonnen stod under en Bataillonschefs Befaling; Bedækningstropper behøvede den ikke, da den var dækket af Divisionen.

Da Divisionen ankom til Novi, fik den Befaling at standse Marschen til Alessandria, og istedetfor at besætte Høiderne ved Tassarole, omtrent en halv Miil Vest for Novi. Hele 2det Armeecorps beholdt denne Stilling de fire følgende Dage indtil den 14de. Nogle Regimenter laae i Leir og andre vare indqvarterede i Byerne.

Det 2det Armeecorps var nu fuldkommen organiseret og fuldtallig paa to Batailloner nær.

Jeg benyttede mig af disse Hviledage til endnu engang at besøge Genua. Paa Jernbanen fra Novi kom jeg derhen i nogle Timer.

Uniformen gav mig Plads paa alle Jernbaner, uden at jeg behøvede Billet. Ved Ankomsten til Genua fandt jeg alle Gader opfyldte med Mennesker; fra alle Vinduer var der udhængt Silke- og Fløielsdraperier, saaledes som det er brugeligt ved de vigtigere Fester i de italienske Stæder. Husene vare udsmykkede med Flag og Vimpler, og de franske og italienske Faner vaiede der i broderlig Eendrægtighed. Genuas Nationalgarde samt franske og italienske Tropper stode en haie i alle de større Gader.

Der maatte være en eller anden Fest, og jeg fik snart at vide, at man ventede den franske Keiser. — »La reine Hortense« ankrer i Havnen, Kanonerne tordne, den med almindelig Længsel ventede Hærfører stiger iland, mange tusinde Stemmer raabe med Begeistring, ja med Henrykkelse: »Vive l'Empéreur! vive la France! vive l'Italie!«

Keiseren begiver sig under Folkets Jubel til det kongelige Palads, hvor han strax indelukkede sig. Tid efter anden tvang dog Folkets Raab og Hurraer ham ud paa Paladsets Balcon.

Om Aftenen var der stor Gallaforestilling i Theatret Carlo Felice; Byen var illumineret, og Strækningen fra Paladset til Theatret var især glimrende oplyst.

Keiseren kjorte derhen i aaben Vogn; han modtoges i Theatret med de mest begeistrede Raab, samt, da Musiken endelig kunde komme til Lyd, med »Partant pour la Syrie«.

Da Haandklapningen, Raabene og Trampningen bestandig blev stærkere, reiste Keiseren sig, smiilte koldt og gjorde nogle afmaalte Buk, og i det Dieblik applauderedes der med et saadant Raseri, at man frygtede for Theatrets Grundpiller. Forøvrigt var Keiserens Ansigt roligt og koldt som et Marmorbilled. Stykket kunde forst begynde om 15 til 20 Minuter, men ingen af Tilskuerne vendte sig mod Scenen, Alles Blikke vare henvendte paa den keiserlige Loge.

Jeg horte flere Italienere yttre, at hvis den franske Keiser, umiddelbart efter Orsinis Henrettelse i Paris, havde vovet at kjore gjennem Genuas Gader i en aaben Vogn, saa var sikkert mere end eet Pistolskud bleven affyret mod ham, thi han afskyedes dengang ligesaa meget, som han idag blev hyldet.

Ved Genuas Havn var samlet umaadelige Masser af Levnetsmidler, Meel og Korn, Kasser med Biscuit, Sukker, Kaffe, Flesk og mere Andet for Tropperne, samt Havre og sammenpresset Ho for Hestene. Jernbanen besorgede alt dette til Armeen, og baade Dag og Nat herskede den storste Virksomhed i Byen.

Som en Mærkelighed maa det omtales, at der i de forste Dage af Mai var ankommen en saa stor Mængde Breve til Armeen, at flere Værelser vare opfyldte dermed. Genuas Postembedsmænd havde ikke Mod til at begynde Brevfordelingen, men denne fandt forst Sted, efterat de franske Postembedsmænd vare ankomne. Flere

Jernbaner og Telegraflinier vare ogsaa i en vis Periode under Bestyrelse af franske Embedsmænd.

Da jeg vendte tilbage fra Genua til Novi blev jeg Vidne til Turcos' vilde Henrykkelse, da de første Gang saae et Jernbanetrain. Landeveien, som Turcos marscherede paa, løb langs med Jernbanen. Toget farer forbi dem; de standse og kaste Kalotterne i Luften under mangfoldige Raab og Fagter; deres solbrændte, mørke Ansigter udtrykke samtidig Forbauselse og Glæde. De havde aldrig kunnet tænke sig noget raskere Befordringsmiddel end deres egne letbenede arabiske Heste, men nu saae de, at Ildhestene langt overgik disse i Hurtighed.

Andet Armeecorps afmarscherede fra Tassarolo den 15de. Den 16de laa det i Cantonnement i Byerne Piovera, Guava, Mezzanino og Robellino, nogle Miil Nord for Alessandria.

Den 17de Mai havde den franske Armee indtaget en regelmæssig Stilling. Den havde kunnet organisere sig uden at blive forstyrret; de fra Genua og over Alperne ankomne Armeeafdelinger vare blevne sammensmeltede til et Heelt, snart færdige til at falde over Østerrigerne, hvilke, uagtet de havde erklæret og begyndt paa Krigen, havde, ligesom artige Børn, holdt sig rolige i en tre Ugerstid, medens de uvirksomme vare Vidner til deres Fjenders frygtelige Krigstilberedelser.

Armeens Stilling var følgende: Høire Fløi, 1ste Armeecorps ved Voghera, Front mod Piacenza; 2det, 3die og 4de Armeecorps vare opstillede tilvenstre og noget bagved det 1ste, udgjørende en Linie imellem Castelnovo, Sale, Piovera og Valenza, med Front imod Po.

Den piemontesiske Armee var efterhaanden som den franske ankom til Novi og Alessandria, trukken bort derfra, og havde indtaget en Stilling paa den franske Armees venstre Fløi imellem Valenza, Casale og Vercelli.

Vi vide, at Keiser Napoleon steg iland i Genua den 12te Mai. Den Dagsbefaling, hvormed han hilste paa sin Armee, lod saaledes:

„Soldater! Jeg sætter mig i Spidsen for Eder, for at føre Eder til Kampen! Vi skulle understøtte et Folk i Kampen for dets Uafhængighed, vi skulle befrie det for fremmede Undertrykkere. Det er en hellig Sag, som har hele den civiliserede Verdens Medfølelse.

Jeg behøver ikke at anspore Eders Kamplyst. Hvert Skridt i dette Land vil minde Eder om en fransk Seier. Paa Roms hellige Vei stod Ærestøtte ved Ærestøtte med Indskrifter udhugne i Marmor, for i Erindringen at bevare Folkets store Gjerninger. For Eder er Veien over Mondovi, Marengo, Lodi, Castiglione, Arcole og Rivoli en anden hellig Vei, fuld af stolte Minder.

Vedligehold den strenge Krigstugt, som er Armeens Ære. For Eder, glem ikke dette, gives der ingen anden Fjende end den, I træffe paa Kamppladsen. Vedligehold Orden i Slaget; forlad ikke Eders Geledder for at løbe fremad.

Lad Eder ikke altfor meget henrive af Eders Mod, det er det Eneste jeg frygter for.

De nye riflede Geværer ere ikkun farlige i længere Afstand; de kunne ikke forhindre, at Bajonetten nu, som altid, bliver det franske Infanteries frygteligste Vaaben.

Soldater! Enhver af os vil gjøre sin Pligt, og iøvrigt ville vi forlade os paa Gud. Frankrig venter meget af Eder. Allerede lyder fra Frankrigs ene Grændse til den anden disse betydningsfulde Ord: „den italienske Armee vil være sin ældre Søster værdig!

Napoleon."

Denne Dagsbefaling læstes med Henrykkelse i enhver Leir, af enhver Soldat; dette kraftige og tydelige Sprog slog an i den franske Soldats Sjæl, det opeggede hans Kampiver og forøgede Tilliden til hans Anførere. Man kan sige uden Overdrivelse, at enhver Soldat brændte af Begjærlighed efter at møde Fjenden.

Sandelig, de Anførere ere lykkelige, som i Striden ikke have anden Bekymring end at holde deres Soldater tilbage.

Den 14de Mai forlagde Keiseren sit Hovedqvarteer fra Genua til Alessandria. Den keiserlige Garde blev, som Armeens Reserve, ogsaa forlagt dertil.

Vi maae nu til den østerrigske Armee, som vi forlod, da den gik over Ticino ved Pavia, Bereguardo og Vigevano den 20de April. Den 30te gik den noget længere mod Nord, saa at dens Forposter vare fremskudte deels til Vespolate paa Pavia-Novara-Veien, deels til Vercelli ved Sesia. Giulay havde sit Hovedqvarteer i Garlasco. En Deel af Levanos (ved Lago Maggiore) Garnison gik over Søen, og besatte Arona med Forposter ved Gozzano, for at bevogte Passagen ved Alpernes Fod.

Den 1ste Mai besattes Novara og Vercelli af de østerrigske Armeecorpser, der altsaa, mærkværdigt nok, netop trak sig derhen, hvor der ingen Fjende fandtes. De traf kun paa nogle mindre piemontesiske Kavalleri-Detachementer, som strax trak sig tilbage.

Den 2den Mai gjordes der dog saadanne Forberedelser, som om Giulay agtede at gaa over Po. Det 7de Armeecorps efterlodes langs med Sesias nedre Løb, med Front mod Vest; 3die, 5te og 8de Armeecorps opstilledes paa det 7des venstre Fløi, imellem Sesias og Ticinos Mundinger, med Front imod Syd. 2det Armeecorps stod som Reserve Nord for Lomello (ved Angogna Floden), hvorhen Giulay havde forlagt sit Hovedqvarteer. — Natten imellem den 2den og 3die blev der slaaet en Bro over Po ved Cornale, paa Linien imellem Castelnovo og Sannazaro. Samtidig hermed og for at bortlede den allierede Armees Opmærksomhed fra Broslagningen, gjordes Allarm paa hele Linien imellem Valenza, Frassinetto og Candia. Ved de to førstnævnte Steder førte Østerrigerne Bromateriel frem, som om de havde isinde at gaae over Floden.

Det østerrigske og piemontesiske Artilleri vexlede nogle Skud, og ved Frassinetto forefaldt der en ubetydelig Infanterifægtning. Jernbanen ved Valenza blev sprængt af Østerrigerne.

Imidlertid var det 8de østerrigske Armeecorps den 3die Mai gaaet over Po paa den ved Cornale udlagte Pontonbro, og var trængt frem lige til Tortone, med Sidedetachementer mod Sale og Voghera. Det brandskattede Landet, ødelagde Jernbaner og Telegrafer, men mødte ingen kraftig Modstand.

Allerede den 6te gik dette Armeecorps tilbage til den venstre Bred af Po, thi ved den vedholdende Regn vare Floderne gaaede over deres Bredder. Man frygtede for at Broen ved Cornale, der allerede var beskadiget af Vandfloden, skulde blive ganske oprevet, og derved Forbindelsen blive afbrudt mellem de tvende Bredder af Po. Takket være Vandfloden og Giulays Vankelmod! Franskmændene fik Lov til at være i Ro.

Efterat denne Plan (som efter Alles Mening var den rigtigste), at gaa angrebsviis tilværks paa den høire Bred af Po, var opgivet af Armeens Høistkommanderende, henvendtes hans Tanker atter paa Dora-Baltea Linien og Sesia. Den 7de gik høire Fløi, en Division af 7de Armeecorps, over Sesia ved Vercelli og besatte Desana og Stroppiana; hele 7de samt 3die og 2det Armeecorps fulgte strax efter, og stode saaledes paa Sesias høire Bred ved St. Germano. Giulay forlagde den 7de sit Hovedqvarteer til Mortara og den 8de til Vercelli, hvilken Stad Østerrigerne tildeels befæstede. Den 8de udsendtes der Streifcorps lige indtil Livorno, paa Veien til Turin samt til Ivrea og Biella.

Neppe var denne Bevægelse udført, forend Tropperne fik Befaling til, i Ilmarscher over Vercelli atter at begive sig til Sesias venstre Bred. Aarsagen til denne Beslutning skal have været, at der var indløbet Underretning om, at den franske Armee blev sammentrukken paa den høire Pobred for at rykke frem over Piacenza og Stradella. Franskmændene vare, som vi vide, endnu ikke istand til

at gjøre nogen offensiv Bevægelse, og ønskede intet hellere, end at maatte være i Fred indtil videre.

Den østerrigske Armee indtog atter omtrent sin forrige Stilling imellem nedre Sesia, Po og Ticino med Hovedqvarteer i Mortara.

I denne Stilling forblev Giulay uvirksom lige indtil den 19de Mai. Hans officielle Rapporter meldte, at Armeen havde den mest fordeelagtige Stilling, hvorfra den kunde true og forhindre enhver offensiv Bevægelse af den allierede Armee.

Fra vort Standpunkt betragtet, kan man ikke tænke sig noget mere ædelmodigt og høisindet end den østerrigske Armees Høistkommanderendes Handlemaade. Han var rolig Tilskuer til sin Modstanders Forberedelser til Kampen, han tillader ham at forstærke og ordne sig, ligesom om han tænkte: forend Du har klædt Dig i Hjelm og Harnisk og øvet Dig i Vaabenbrug, vil jeg ikke møde Dig i Striden, men derefter ville vi tumle os i blodig Leg. — Og dog havde han en Modstander, som vilde trænge ind i det østerrigske Italien, og som uforbeholden havde erklæret sin Hensigt, da han sagde: „Italien skal være fri lige indtil det adriatiske Hav, eller Østerrig skal ikkun herske til Alperne."

Hvorledes skal man forklare sig dette Vankelmod, denne Ubestemthed hos Giulay? At ligge under for Overmagten eller at tabe et Slag kan være tilgiveligt. Men i det ene Øieblik at fremkalde Krigen ved et dristigt Sprog, og i det næste, naar det gjælder, ikke at turde skue Faren i Øinene, det kalder man feigt. Det er ikke underligt, at der under saadanne Omstændigheder herskede Ligegyldighed og slet Stemning i den østerrigske Armees Rækker.

Medens Hovedarmeen laae i Dvale, var Feltmarskalklieutenant Urban i Bevægelse med en Division, den saakaldte Reservedivision. Han havde oprindelig Ordre til at gjennemstreife Lombardiet, for at undertrykke ethvert Opstandsforsøg; men da dette syntes at være overflødigt, udsendtes han omtrent den 12te Mai paa Recognoscering paa Poflodens høire Bred. Han gik over Po ved Piacenza

og fremsendte Streifcorps mod Voghera og Bobbio i Trebbiadalen, for at iagttage Fjendens Bevægelser. Den franske Armees Concentrering paa Poflodens høire Bred opvakte den Idee hos Urban, at Franskmændene agtede at overskride Po i Egnen af Piacenza eller Pavia. Urbans Rapporter til Hovedqvarteret i Mortara om Fjendens Forehavende stemte ganske overeens med de Oplysninger, man i Hovedqvarteret havde faaet fra Spioner og Andre, som vare udsendte for at indhente Efterretninger.

Giulay meente, at nu var Øieblikket endelig kommen, da han kunde forlade sin udmærkede Stilling, „aus welcher jede Offensivbewegung unternommen werden kann."

Femte Kapitel.

Fægtningen ved Montebello. 2det Zouavregiment i Piovera. Besøg i Alessandria. Valpladsen ved Marengo. Marsch til Voghera. De tre Armeers Stilling. Besøg paa Lazarethet i Voghera. Saarede Østerrigere. Den franske Armee omgaaer Fjendens høire Fløi. Garibaldis Krigsoperationer. Fægtningen ved Palæstro. Armeens Indtog i Novara. Glæden i Staden. Østerrigernes Tilbagetog over Ticino. Det andet franske Armeecorps nærmer sig Ticino. Undersøgelse af Redonten ved St. Martino. Skærmydsel med Fjenden. Besværlig Marsch til Turbigo.

Den 17de og 18de Mai traf Giulay Storstedelen af sine paa høire Fløi ved Sesia staaende Tropper mod Pavia. Ved Sesia efterlodes ikkun et mindre Observationscorps. Vercelli forlodes den 19de ligesaavel som alle de andre af Østerrigerne besatte Pladser paa høire Bred af Sesia. Paa høire Fløi opstilledes 3die, 5te, 8de og 9de Armeecorps og en Deel af Urbans Reservedivision. Den 19de forlagde Giulay sit Hovedqvarteer til Garlasco, for at være Pavia saa meget nærmere.

Forinden Giulay tog kraftigere Foranstaltninger, troede han at burde udforske Fjendens Stilling og Styrke ved en større Recognoscering paa den høire Bred af Pofloden. En saadan blev ogsaa besluttet og blev overdraget til Chefen for 5te Armeecorps, Grev Stadion.

Til denne Recognoscering, som førte til Fegtningen ved Montebello den 20de, var der udtaget Tropper fra flere Armeecorps.

De vare inddeelte i to Divisioner:

Første, Divisionen Urban med Brigaderne Schaffgotsche 6 Bataillonen, og Braun 5 Bataillonen.

Anden, Divisionen Paumgarten med Brigaderne Gaal 6 Bataillonen, Bils 5 Bataillonen, Prindsen af Hessen 5 Bataillonen samt Brigaden Boer 2 Bataillonen. Endvidere 6 Eskadroner let Kavalleri. Hele Styrken udgjorde omtrent 30,000 Mand.

Den 19de havde disse Tropper indtaget følgende Stilling: Divisionen Urban stod paa Landeveien mellem Piacenza og Voghera i Egnen af Broni; Divisionen Paumgarten ved Pavia; Brigaden Boer havde besat Brohovedet ved Vaccarizza.

Den 20de om Morgenen satte Tropperne sig i Marsch, paa venstre Fløi Divisionen Urban paa Landeveien til Casteggio; Brigaden Prindsen af Hessen gik yderst paa høire Fløi mod Brunduzzo, Brigaden Gaal strax tilhøire af Casteggioveien mod Robecco, Brigaden Bils til Casatisma imellem nysnævnte Brigade og Brigaden Prindsen af Hessen. Brigaden Boer og en Deel Artilleri var som Reserve opstillet ved Barbianello.

Fra disse Punkter skulde Østerrigerne Kl. 12 om Middagen rykke frem for at angribe den franske Armees Forposter.

Vi ville nu tage den Stilling i Betragtning, som Franskmændene havde indtaget. Som Læseren vil erindre, forlode vi det første franske Armeecorps forlagt i og omkring Voghera, med Front mod Piacenza. Det var Divisionen Forey af dette Corps, som Østerrigerne denne Gang fik med at bestille. Divisionens Hovedqvarteer

var Voghera, og Forposterne vare udstillede paa følgende Maade: 17de Jægerbataillon yderst paa høire Fløi paa Landeveiens høire Side og noget bagved Genestrello, to Batailloner af 84de Linieregiment udenfor Luria paa begge Sider af Landeveien, to Batailloner af 91de Linieregiment yderst paa venstre Fløi udenfor Byen Oriola. Desuden var der 10 Eskadroner piemontesisk Kavalleri, som stode imellem Montebello og Casteggio, altsaa foran de franske Tropper.

En anden Division af 1ste Armeecorps var leiret Sydvest for Voghera, ved Landeveien til Alessandria.

Allerede ved Casteggio mødte Urban piemontesiske Flankeurer (Kavalleriposter), men disse trak sig tilbage mod Montebello. Der gjorde dog det piemontesiske Kavalleri, understøttet af begge Bataillonerne af det 84de Linieregiment, en kraftig Modstand. Piemonteserne angrebe det fremtrængende østerrigske Infanteri flere Gange, men dettes velrettede Ild havde en saa ødelæggende Virkning, at de Allierede maatte forlade Montebello. Urban rykker nu frem med den ene Brigade ad Landeveien og den anden ad Jernbanen for at angribe Genestrello. Hele General Foreys Division havde imidlertid faaet Tid til at komme frem paa Kamppladsen.

Ved Genestrello blev der en haardnakket Kamp imellem Urbans og Foreys Divisioner. Den sidste kastede sig med hele sin Styrke, saavel Infanteri som et Batteri Artilleri over Urbans venstre Fløi, Brigaden Schaffgotsche, saa den maatte gaa tilbage. Den forlod Genestrello og retirerede til Montebello.

Urbans 2den Brigade, Braun, havde paa Jernbanen kæmpet med mere Held, men desuagtet tøvede den ikke med at følge Brigaden Schaffgotsches Bevægelse.

Klokken 3 om Eftermiddagen var Kampen forbi ved Genestrello. Østerrigerne toge atter en fast Stilling ved Montebello, som blev besat af hele Urbans Division samt Størstedelen af Brigaderne Gaal og Bils.

Brigaden Prindsen af Hessen spillede en meget uskyldig Rolle; den tirailerede ikkun nogle Øieblikke med de to Bataillоner af 91de Linieregiment, der stode foran Oriola.

Imellem Klokken 4 og 5 begyndte Forey Angrebet paa Montebello. Kampen blev meget varm og varede til Klokken 6½, da Franskmændene endelig bleve Herrer over Byen, og jagede den meer end dobbelt saa stærke Fjende paa Flugten.

Franskmændene havde vundet en glimrende Seier. Om denne end ikke bragte noget egentligt Resultat, saa bidrog den dog til at hæve de franske Soldaters Mod og Selvtillid.

Østerrigernes Tab af Døde, Saarede og Fangne beløb sig omtrent til 1200 Mand, Franskmændenes til omtrent 900.

De østerrigske Troppeafdelinger vendte tilbage til Poflodens venstre Bred og indtoge deres Pladser i Armeecorpserne. Giulay, som, ifølge hans egne Rapporter, var meget tilfreds med den foretagne Recognoscering, hvilken han skildrede som en Seier, forblev stadig i Uvirksomhed med sin Armee.

Vi maae nu vende os til den franske Armee, for Skridt for Skridt at følge det 2det Zouavregiment. I Piovera cantonnerede Regimentet fra den 17de til den 20de Mai. Man førte et roligt, men uvirksomt Liv. Det var derfor ét almindeligt Ønske, at Fjendtlighederne snart maatte begynde for Alvor, thi denne Spadseren fra By til By, tilfredsstillede ikke de tappre Krigeres Forventninger. Tropperne bleve behandlede paa bedste Maade af Landets Befolkning, men denne er ialmindelighed fattig og uden synderlige Indtægter. Deres Hovednæringsmiddel er Polenta, en Grød af Maismeel, som aldeles ikke var i den franske Soldats Smag. Uagtet Landets Frugtbarhed herskede der dog den største Trang i Landsbyerne. Kun faa af Beboerne eiede selv noget Jordstykke; de fleste tilhørte de større Godser. Et saadant Herresæde, nemlig Slottet Balbi, var der ogsaa ved Piovera. Flere Officerer vare indqvarterede der, Andre bleve indbudne til Maaltiderne.

Den vigtigste Industrigreen paa disse Steder er Silkeavlen, hvilken drives saa almindelig, at enhver Bonde besidder et større eller mindre Antal Silkeorme, for hvis Pasning og Underholdning han udelukkende maa opoffre sig paa denne Tid af Aaret. Man saae ogsaa Byens Beboere, saavel mandlige som qvindelige, tilbringe Dagene i Morbærtræerne, beskjæftigede med at afplukke disses Blade til Føde for Silkeormene.

Leiligheden til at aflægge et Besøg i Alessandria, der var beliggende omtrent 1½ Miil fra Piovera, var alt for fristende, til at jeg ikke skulde benytte den, medens Regimentet cantonnerede i Piovera. Hvor man kom frem i disse Egne, saae man kun Tropper leirede eller paa Marschen, Trainkolonner med Levnetsmidler, Ammunition, Syge og Andet. Omtrent en Miil omkring Alessandria var Terrainet sløifet; alle Træer og Buske vare omhuggede, de førstnævnte vare anvendte til Pallisader og nedrammede for at spærre Veien for den fremrykkende Fjende. Der arbeidedes endnu stedse paa Befæstninger, og mange Hundrede Fruentimmer bare paa Hovedet Kurve fyldte med Jord, som blev anvendt til Volde og Brystværn. Alessandria vrimlede af Tropper, saavel franske som italienske, ethvert Huus var en Kaserne, ethvert Torv eller aaben Plads en Leir. I Handelsboderne herskede en Bevægelse, som det er umuligt at beskrive. Fra alle Armeecorpser strømmede Officeersoppassere til for at indkjøbe Levnetsmidler; her trættes en Zouav med en italiensk Bonde, for hvem han ikke kan gjøre sig forstaaelig; hist kommer en Vincennesjæger altfor godt overeens med en brunøiet Pige; der drikker en Rytter af den keiserlige Garde Dus med en italiensk Nationalgardist; alt er Liv, Glæde og Bevægelse. — Jernbanestationerne ere forvandlede til uhyre Oplagssteder for Krigsfornødenheder, og Armeen sluger alt, hvad Trainene bringe. I Alessandria samledes desuden de forenede Armeers Beleiringsartilleri og Reserveparker.

Til Marengo, som ligger paa Veien imellem Piovera og Alessandria, valfartede en stor Mængde af den franske Armees Officerer i disse Dage, for at besee denne mærkværdige Valplads, hvor den første Napoleon vandt en saa glimrende Seier. Paa selve Valpladsen, ved Siden af Landeveien, er der et Slot, i hvis underste Etage der opbevares en Mængde paa Valpladsen fundne Geværer, Pistoler, Sabler, Landser, Casquer, Uniformsstykker og alleslags Trofæer, saavel franske som østerrigske.

I den til Slottet hørende Park er der opført et Kapel, hvori alle de Been ere opbevarede, som ere fundne paa Valpladsen. Det Spørgsmaal paatrængte sig mig uvilkaarlig, da jeg betragtede disse Hovedskaller og Been: skal maaskee om et halvt Aarhundrede eller mere, mine egne Been være udstillede ved et andet Marengo, for at blive betragtede af nysgjerrige Reisende?

I Parken var der desuden to Statuer, den ene af Napoleon I. og den anden af General Dessaix, som faldt paa denne Valplads.

Under Opholdet i Piovera var det en stor Fornøielse at tilbringe Aftenerne i Slottet Balbis Haver, og betragte de store Sværme af Ildfluer, der forene St. Hansormens Egenskab, at give et klart og skarpt Lys, med den Evne at kunne svæve omkring i Luften. Disse Fluer skinne som Ildgnister og kunne oplyse hele Strækninger. Første Gang man seer det, fristes man til at troe, at nogle overnaturlige Væsener paa denne Maade give deres Nærværelse tilkjende.

Natten til den 21de Mai vaktes vi af vor Søvn ved Trompeternes Lyd, som kaldte Regimentet under Vaaben, og inden kort Tid vare Bataillonerne opstillede paa Allarmpladsen. Fægtningen ved Montebello den 20de Mai havde vistnok bragt den franske Høistkommanderende paa den Tro, at Østerrigerne nu vilde gaae over Po, og at Recognosceringen var foretaget i dette Øiemed.

Som en Følge heraf skulde en større Troppestyrke sammentrækkes ved Voghera, og det var Ordren derom, som ankom om

Natten til 2det Armeecorps. Denne Ordre meddeeltes strax de Kommanderende i de forskjellige Cantonnements-Qvarterer, og Klokken 4½ om Morgenen vare begge Divisioner af 2det Armeecorps paa Marschen. Allerede den 22de Mai, eller ikkun to Dage efter Fegtningen ved Montebello, vare tre Armeecorpser, omtrent 80,000 Mand, samlede imellem Ponteeurone, Voghera og Montebello. For at faae denne Troppemasse samlet, var ikke alene hver Tomme af Landeveien taget i Brug, men ogsaa Jernbanen benyttedes Dag og Nat til Transport af Levnetsmidler, Ammunition og Andet.

De forskjellige Armeer havde paa dette Tidspunkt omtrent følgende Opstilling:

Den franske Armee, 1ste Armeecorps ved Casteggio og Montebello med Forposter ved Poflodens høire Bred og mod Stradella. 2det Armeecorps cantonnerende i eller leiret ved Voghera med Forposter ved Curone i Nærheden af Po. 3die Armeecorps ved Ponteeurone som Soutien for høire Fløi. 4de Armeecorps opstillet imellem Sale, Bassignana og Valenza. Den keiserlige Garde i Alessandria skulde understøtte den venstre Fløi.

Den piemontesiske Armee. Denne Armees høire Fløi sluttede sig til Franskmændenes venstre, saaledes, at 5te Division, Cucchiari, var opstillet imellem Valenza og Frassinetto paa den høire Bred af Po. 1ste Division, Castellargo, ved Cassale og Terranovo, det sidstnævnte paa den venstre Bred af Po. 2den Division, Fanti, ved Motta de Conti og Caresana paa Sesias høire Bred. 3die Division, Durando, ved Pezzana og Prarolo, paa samme Flodbred. Endelig 4de Division, Cialdini, ved Vercelli.

Den østerrigske Armee. Zobels Corps paa Sesias venstre Bred, imellem Vercelli og Candia. Schwarzenbergs og Stadions Corpser fra Candia langs med Po til Sannazaro. Bagved disse stod Lichtenstein som Reserve ved Angogna. Schaffgotsches Corps stod ved Pavia, og Benedecks ved Piacenza.

I Voghera bleve de franske Tropper modtagne med megen Velvillie, hvilken viste sig saavel i Handling som i Ord, thi baade Officerer og Mandskab bleve efter Omstændighederne godt indqvarterede, og Indvaanerne kappedes om at imodekomme vore Ønsker. Ved Indrykningen i Byen hilsedes vi af en jublende Menneskemasse; Husene vare smykkede med franske og italienske Flag. Regimentet maatte gjøre Holdt i nogle Minuter for at lade en stor Ligprocession passere, som kom ud fra en af Kirkerne. Det var den ved Montebello faldne piemontesiske Kavallerioberst Sonnaz' jordiske Levninger, som med alle mulige Æresbeviisninger førtes til det sidste Hvilested. Ved Montebello faldt ogsaa flere tappre franske Officerer, saasom General Beuret, Major Duchet og flere; mange bleve dødelig saarede, og blandt dem Major Lacretelle.

De Saarede fra Montebello-Affairen maatte føres igjennem Voghera til Alessandria eller Genua, dog forbleve de haardt saarede i Voghera. Jeg besøgte et af Hospitalerne, og fandt det opfyldt med Østerrigere, Italienere og Franskmænd. Til en af de førstnævnte henvendte jeg nogle Ord paa Tydsk om hans Regiment, hans Hjemstavn og lignende. Han blev meget bestyrtet og svarede ikke. Paa den venligste Maade gjorde jeg ham flere andre Spørgsmaal, som han eiheller besvarede. Endelig foldede han bedende sine Hænder og viste paa et over Sengen hængende Christusbillede. Jeg fik siden at vide, at han var Kroat og at han ikke forstod det tydske Sprog. Det skar mig i Hjertet at see denne Soldat saa ængstelig og forknyt; hans Henpegen paa Christusbilledet var tydelig en Bøn om, at der ikke maatte vederfares ham noget Ondt. Det vilde kun være slet bevendt med et Folks Civilisation, hvis en saaret Soldat skulde blive ilde behandlet. Den saarede Kroat nød ogsaa en lige saa omhyggelig Pleie, som den ved Siden af ham liggende franske Officeer.

De barmhjertige Søstre, som ialmindelighed passe og pleie de Saarede, klagede ogsaa over den af flere af Østerrigerne viste Rædsel

og Uvillighed. Flere af de Saarede nægtede f. Ex. at nyde nogen Spise forend Søstrene havde smagt derpaa, idet de derved viste deres Frygt for at blive forgivne.

Major Lacretelle var en af dem, som pleiedes her. Jeg fik Leilighed til at gjøre hans Bekjendtskab, og han meddeelte flere Enkeltheder af Kampens Gang; især roste han det piemontesiske Kavaleries heltemodige Adfærd i Træfningen. Nogle Dage efter døde Lacretelle af sine Saar. Jeg maa oprigtig tilstaa, at dette mit første Besøg paa et Hospital satte mig i en meget alvorlig Stemning. Nu først havde jeg faaet et tydeligt Indtryk af, at et Sammenstød med Fjenden er mere end en morsom Leg. Hverken før eller siden har jeg følt mig saa besynderlig tilmode, som da jeg forlod disse Sygestuer. Den Dag var jeg ikke istand til at deeltage i mine Kameraters Fornøielser, men nedskrev i min Dagbog nogle Afskedsord til Forældrene og til Fødelandet, og efter at have opsendt en Bøn til Frelseren, følte jeg mig beredt til at møde det, der skulde komme.

Der udspredtes de mest usandfærdige Rygter om den østerrigske Armees grusomme Fremfærd i Italien. Flere italienske og franske Aviser flode over af Beretninger om hvorledes Østerrigerne myrdede de Værgeløse, plyndrede Stæder og Byer, med mere. Alt dette er dog fuldkommen ubegrundet. Beboerne i de Egne, hvor Østerrigerne havde været leirede, roste altid deres Opførsel. Officerer og Soldater betalte hvad de fortærede, og ikkun Intendanturen tillod sig at gjøre de i enhver Krig sædvanlige Requisitioner af Levnetsmidler og andet. Grev Cavour offentliggjorde en Note, hvori han beklagede sig over den grusomme Maade, hvorpaa den østerrigske Armee førte Krigen. Den egentlige Foranledning hertil skal have været, at da Østerrigerne paa Marschen til Montebello havde faaet flere Skud tilsendte fra et ved Veien beliggende Huus, havde de stormet dette og nedsablet dets Forsvarere, italienske Bønder, som,

da de vare bevæbnede og forsvarede sig, ganske naturlig maatte behandles som Fjender.

Som før er sagt, overholdtes Disciplinen meget strengt i den franske Armee. Soldatens Opførsel var i det Hele taget ulastelig. Men at Provindser, som større Armeer marschere igjennem, eller beboede Steder, om hvilke der kæmpes paa Liv og Død, lide meer eller mindre derved, ligger i Sagens Natur og er ganske uundgaaeligt.

Fra den 22de til den 27de Mai forblev 2det Armeecorps i Voghera. Da de fjendtlige Armeer nu stode hinanden temmelig nær — ikkun Po adskilte dem — saa tog man de strengeste Forsigtighedsregler for den franske Armees Sikkerhed. Recognosceringspatrouiller udsendtes langs med Po, for at iagttage Fjendens Bevægelser. Hver Morgen Kl. 3½ stode Tropperne marschfærdige under Vaaben, for at være beredte til at møde Fjenden, hvis han om Natten havde gjort nogen Bevægelse. Først imellem Kl. 8 og 9, og naar Alt var roligt, rykkede Tropperne atter ind i deres Qvarterer.

Medens Armeen saaledes syntes at være uvirksom og man ogsaa hørte almindelig Beklagelse derover, arbeidedes der med Iver i det franske Hovedqvarteer.

Tiden til at begynde Operationerne var nu kommen, og det kom kun an paa at finde en passende Vei over til den østerrigske Armee. Men ad hvilken Vei skulde man rykke frem, hvorledes skulde man med 170 til 180,000 Mand kunne springe over de Floder, bag hvilke Fjenden hidtil havde søgt et Værn? Den franske Keiser besluttede sig til at omgaa den østerrigske Armees høire Fløi. De allierede Armeer skulde i Ilmarscher føres over Valenza, Casale og Vercelli til Novara, for paa denne Maade at naae Ticino, og da laa Veien aaben til Lombardiets Hovedstad.

Natten til den 28de Mai begyndte denne Bevægelse, uden at Andre end de, som vare indviede i Krigsoperationernes Hemmelighed, havde noget Kjendskab til Øiemedet dermed.

Da de franske Tropper saa uventet forlode Voghera, blev der en Jammer og Elendighed i Byen, hvilken da laa aaben for Fjenden. Indvaanerne frygtede for, at Østerrigerne skulde komme igjen, og straffe dem for deres altfor tydelig udviiste franske Sympathier. De franske Faner forsvandt, Mange indpakkede deres Kostbarheder og førte dem ud af Byen, og Enhver, som kunde, drog hen i Omegnen af Alessandria.

Vi ville nu for nogle Øieblikke vende os mod den anden Side af Krigsskuepladsen.

Giulay, som efter Recognosceringen til Montebello endnu troede at kunne opsøge Franskmændene paa den høire Bred af Pofloden, skal have opgivet denne Plan, tildeels som Følge af Piemontesernes Demonstrationer paa den venstre Bred af Sesia den 21de Mai ved Borgo Vercelli, den 22de ved Candia og den 24de og 25de i Egnen af Terraza, hvilke havde nogle smaae Skærmydsler tilfølge, og tildeels som Følge af Garibaldis Indmarsch i Lombardiet.

Garibaldi havde nemlig med sine 4 til 5000 Mand Alpejægere fulgt Sesias høire Bred, saa at han den 20de Mai stod i Nærheden af Gattinara, hvor han uden Modstand gik over Sesia. Den 23de var han i Borgomanero, hvorfra han trængte frem til Arona og videre over Ticino til Sesto Calende. Den 24de stod han i Varesa paa Lombardiets Grund. En Deel af Garnisonen i Mailand, omtrent 3,000 Mand med 8 Kanoner, blev sendt ud imod Garibaldi. Denne havde forskandset sig i Varese, og blev den 26de angreben der af Østerrigerne. Udfaldet af Kampen var fordeelagtigt for Garibaldi, og Østerrigerne maatte trække sig tilbage mod Como med et Tab af 140 Mand Døde og Saarede. Den 27de forfulgte han Fjenden til Como, hvor han for anden Gang slog dem, og samme Dag marscherede han ind i Como. Rygtet om Garibaldis Seiervindinger bredte sig vidt omkring; overalt proklamerede han Victor Emanuel som Konge.

Skarer af Frivillige meldte sig nu ved Garibaldis Fane. Men Glæden varede ikke længe, thi den 29de angrebes Garibaldis Forposter i Nærheden af Como af 10,000 Mand under General Urbans Kommando. Forposterne bleve slagne, flygtede og udbredte stor Skræk paa de Steder, som havde erklæret sig for Garibaldi. Denne maatte trække sig tilbage for Overmagten, forlade Como og Varese, og marschere nordpaa langs den østre Strandbred af Lago Maggiore.

Han søgte forgjæves at bemægtige sig den befæstede Plads Laveno, for derfra at søge Redning ved at gaa over Søen i Baade. Imidlertid var Urban den 31te Mai ankommen til Varese og vilde have fortsat sin Marsch mod Nord, da der uventet ankom Ordre fra Giulay, som befalede Urban at forene sig igjen med Hovedarmeen; thi da Franskmændene den 1ste Juni stode i Novara, kunde han let blive afskaaren. Urban fik ikke engang Tid til at modtage den Contribution, som han havde paalagt Varese.

Da han var bleven fri for Østerrigerne, stod Garibaldi snart igjen i Como, og fortsatte derefter sin Marsch, næsten uden at møde Modstand, gjennem hele den nordlige Deel af Lombardiet. I Begyndelsen af Juli gjenfinde vi ham i den sydlige Deel af Tyrol, hvor han skulde operere i Forbindelse med en piemontesisk Division, da den uformodede Vaabenstilstand indtil videre lagde Baand paa hans Virksomhed.

— — — — — — — — — — — — —

Nu atter til de allierede Armeer.

Den 28de Mai, samme Dag som de franske Armeecorpser forlode Voghera, gik Divisionen Cialdini over til Sesias venstre Bred i Nærheden af Vercelli, for at beskytte de to Broer, som vare paabegyndte Natten til den 29de af franske og piemontesiske Ingenieurtropper. Den 30te om Morgenen gik Divisionerne Fanti, Durando og Castelbargo over Floden.

Samme Dag skulde de angribe den østerrigske Armees høire Fløi, eller de af Divisionen Lilia af 7de Armeecorps besatte Byer:

Palæstro, Vinzaglio, Confienza og Casalino. Cialdini skulde angribe Palæstro, Durando Vinzaglio, Fanti Confienza og Castelbargo Casalino. Den piemontesiske Armees 5te Division, Cucchiari, var endnu paa Sesias høire Bred.

Cialdini begyndte allerede sit Angreb om Formiddagen. Østerrigerne gjorde en haardnakket Modstand, men de havde neppe tre Batailloner at sætte imod den mindst 6,000 Mand stærke piemontesiske Division, hvorfor de ogsaa med et Tab af 3,000 Mand Fanger og mange Døde maatte overgive Byen. Et Forsøg paa at tage den tilbage mislykkedes ganske.

Vinzaglio stormedes først om Eftermiddagen af Durando; de i Antal meget ringere Østerrigere maatte ogsaa vige her.

Fanti marscherede til Confienza over Borgo Vercelli og Casalino, ved hvilket sidste Sted han maatte fordrive nogle fjendtlige Feltvagter. Confienza derimod toges uden Kamp. Divisionen Castelbargo besatte om Aftenen Casalino.

Divisionen Lilia, som saa uventet var bleven angreben af Piemonteserne, forlangte strax Understøttelse fra Zobels og Lichtensteins Corpser, af hvilke det første stod ved Mortara, det andet ved Garlasco. Divisionen Jellachich og en mindre Afdeling af Zobels Corps affendtes til Robbio som Forstærkning for den der staaende Division Lilia. Feltmarskalklieutenant Zobel ankom selv dertil og overtog Kommandoen over samtlige derværende Tropper, omtrent 16,000 Mand.

Den 31te om Formiddagen besluttede Zobel at angribe og om muligt at kaste Piemonteserne tilbage over Sesia. Een Kolonne gik frem mod Confienza og to andre paa forskjellige Veie mod Palæstro. Endskjøndt Østerrigerne kæmpede med megen Tapperhed, lede de dog et fuldstændigt Nederlag. Deres 7de Jægerbataillon var trængt ind i Palæstro, men den maatte efter nogle Timers Kamp og efterat den næsten var heelt oprevet, redde sig ved Flugten. Angrebet paa

Confienza lykkedes ikke bedre; Østerrigerne bleve ogsaa der tvungne til at trække sig tilbage med stort Tab.

Det var ved dette Østerrigernes Angreb paa Palæstro, at 3die Zouavregiment saa heltemodig kastede sig ind i Striden. Den 28de var nemlig Canroberts Corps bleven fort paa Jernbanen fra Pontecurone over Valenza og Casale. Den 29de stod dette Corps allerede ved Praralo lige overfor Palæstro. Da denne By var bleven taget den 30te, begyndte Canrobert at slaa tre Broer over Sesia. Den vedholdende Regn, som neppe var standset een Dag, besværliggjorde dette Arbeide betydeligt; alligevel havde man en Bro færdig den 31te om Morgenen. Allerede den 30te var det 3die Zouavregiment bleven fort over til Sesias venstre Bred for at dække disse Arbeider, saa at det stod imellem den ved Palæstro flydende Bæk Sesietta og selve Floden. Da Striden den 31te rasede ved Palæstro, stormede Zouaverne over Sesietta, hvorved Vandet stod dem til midt paa Livet, og uden at løsne et Skud angrebe de med Bajonetten et østerrigsk Batteri, som tilredte Piemonteserne meget ilde. Zouaverne toge 5 Kanoner, Piemonteserne 3.

Ved denne kraftige Optræden af Zouaverne afgjordes Kampen. Det fortælles, at Victor Emanuel, som selv var nærværende, da Batteriet stormedes, blev paa Stedet udnævnt af Zouaverne til Corporal. Vist er det imidlertid, at den nys udnævnte Corporal rigelig belønnede Regimentet med Ordener og Medailler.

Østerrigernes Tab beløb sig til 14 à 1500 Mand; de Allieredes til 8 à 900.

Fægtningen ved Palæstro befæstede de Allierede i Besiddelsen af Sesias venstre Bred.

Vi vide nu, at den piemontesiske Armee er gaaet over Sesia og at Canroberts Corps, som ved Jernbanens Hjælp var bleven skaffet fremad, befandt sig næsten samtidig paa den venstre Bred af Sesia. Den 30te ankom Niels Corps og den keiserlige Garde over Casale til Vercelli, hvortil Keiseren forlagde sit Hovedqvarteer. Den

samme Dag besatte Niel Borgo Vercelli og den 1ste Juni stod han ved Novara.

Da 2det Armeecorps forlod Voghera, fulgte det Veien over Castelnovo, Sale, Valenza, Casale og Vercelli til Novara, hvortil det ankom den 1ste Juni ved Middagstid, samtidig med den keiserlige Garde. Denne Marsch var meget anstrengende. For saa meget som muligt at lette den, efterlod man allerede ved Casale den største Deel af Trainet, hvilket først igjen indtraf til Afdelingerne ved Novara. Brotrainet marscherede ogsaa om Natten for at kunne være ved Sesia samtidig med Avantgarden.

Paa disse Marscher tilbagelagde Infanteriet 3 til 4 Miil daglig, Kavalleriet 4 til 5. For at give Marschkolonnerne mindre Dybde, gik Mandskabet paa 4 Geledder.

Da vi nu lode Trainet blive tilbage, maatte enhver Officeer selv bære sine Levnetsmidler for to Dage. Ikkun nogle faa Muldyr fulgte med for at bære Officerernes Telte. Vi maae ikke glemme, at disse Marscher som oftest udførtes i en øsende Regn, hvorfor Teltene vare uundværlige.

Da vi skulde passere Broerne over Po og Sesia, maatte vi vente i flere Timer, indtil de Tropper, der vare foran os, vare komne over. Der var en sand Kappestrid imellem Regimenterne om at komme først over til den anden Flodbred. Som Følge heraf vare Broerne opfyldte med Mandskab fra forskjellige Regimenter og der var ikke den bedste Orden. Alt Trainet maatte vente og give Plads for Tropperne, men ikke destomindre spærrede det dog Veien og forsinkede Marschen. Muldyrene vare paa enkelte Dage belæssede fra Klokken 4 om Morgenen til Klokken 6 om Aftenen.

Vi ankom saa betids til Vercelli, at vi kunde nyde vor Middagsmad paa et offentligt Sted, hvor, besynderligt nok, alle Levnetsmidler endnu ikke vare fortærede af dem, som vare komne først. Ved Bordet fandt jeg to af mine Kamerater grædende som Børn. De spiste og græd, og dette virkelig ualmindelige Syn forundrede

mig i den Grad, at jeg ikke kunde undlade at sporge dem med Deeltagelse, hvilken Ulykke der var hændet dem, en Ulykke, som efter deres Sorg at domme, vistnok maatte være meget stor. Det viste sig da, at den ene var bleven befordret til Lieutenant og den anden til Adjudant ved et Regiment, som ikke horte til den italienske Armee. De vare altsaa nodsagede til at forlade Krigsskuepladsen, Regiment og Kamerater, og de meente, at ved denne Befordring var Alting tabt og Fremtiden tillukket for dem. Vi beklagede dem saaledes, som man gjor, naar Nogen har mistet en af sine Dyrebareste.

Ved Indmarschen i Novara modtoges Armeen af jublende Menneskemasser. De gode Italienere vare ligesom berusede over deres Befrieres Ankomst. De omfavnede Soldater og Officerer, og havde gjerne villet bære dem paa Hænderne. Man kunde ikke undre sig over, at de gave Glæden frit Lob; Osterrigerne havde nu i over en Maaned gjæstet deres By, og endskjondt de ikke egentlig havde gjort nogen Fortræd, havde deres Nærværelse dog foraarsaget Uhyggelighed og Forstemthed. Italienernes Afsky for Osterrigerne er grændselos; de kunne ikke leve i samme Luft.

Osterrigerne, som forst i Lobet af Natten havde forladt Novara, havde udskrevet 40 til 50,000 Rationer, som Byens Ovrighed skulde have paa rede Haand til dem. Til Borgerskabets store Glæde ankom Franskmændene netop i rette Tid til at forebygge denne Operation.

Byen var heelt overfyldt med Mennesker, saa at man kun med den storste Besværlighed kunde komme frem paa Gaderne; men i og omkring Byen var der ogsaa henlagt omtrent 70,000 Mand, nemlig Garden samt 2det og 4de Armeecorps foruden Kavalleri og Artilleri.

Et ualmindeligt, ja næsten comisk Syn frembode Byens Beværtningssteder. De fleste Officerer vilde paa denne Glædesdag ikke negte sig et godt Middagsmaaltid, især da Maven i meget

lang Tid havde taget tiltakke med Feltkjøkkenets (»la pot potte«) Delikatesser. Følgen heraf var, at Beværtningsstederne vare overfyldte med Gjæster. Der var ikke at tænke paa nogen ordentlig Opvartning. I Kjøkkenet og ved Skorstenen passede man paa at snappe en stegt Kylling, en Maccaronibudding, en Tærte eller noget lignende, for, hvis man var saa heldig, at kunne beværte sig selv og Kameraterne dermed. Saaledes holdt Mange, og disse vare de heldigste, Middagsmaaltid alene paa en Fugl, Suppe osv. Jeg for min Deel havde ikke Taalmodighed til at vente paa et saadant Lykketræf, men var fornøiet med en Kop Kaffe, Kage og Iis, paa hvilket sidste der næsten aldrig var Mangel.

Forøvrigt viste Indvaanerne os deres Velvillie og Opmærksomhed paa mange Maader. Saaledes f. Ex. tilbødes der altid i Handelsboder og paa Contoirer Skrivematerialier til de Officerer, som ønskede at skrive Breve til Venner og Bekjendte.

Om Eftermiddagen, strax efter Keiserens Ankomst, aflagde han et Besøg i Leiren, hvor mange tusinde »vive l'Empereur!« lød for ham. Det var første Gang at Zouavregimentet saae Keiseren.

Om Aftenen var Byen glimrende illumineret; varme og hjertelige Velkomsthilsener til de Allierede straalede i alle Farver.

Det 1ste Armeecorps var bleven efterladt paa Pofl odens høire Bred, ikke alene for at beskytte det syd for Po liggende Land, som var ganske blottet for Tropper, men ogsaa for, ved sin Nærværelse paa den anden Side af Floden, at føre Østerrigerne bag Lyset med Hensyn til de andre Armeecorpsers Bevægelser.

Den 2den og 3die Juni førtes det 1ste Armeecorps paa Jernbanen over Casale og Vercelli og forenede sig igjen med Hovedarmeen ved Novara.

Den 3die Juni vare de allierede Armeer concentrerede ved Novara. Garden, samt 2det og 4de Armeecorps stode ved Byen, men flere Brigader vare fremskudte til Ticino ved St. Martino og Turbigo; 3die Armeecorps stod yderst paa høire Fløi. Tilvenstre af

dette Corps langsmed Agogna (imellem Robbio og Novara) stode de piemontesiske Divisioner, som havde kæmpet ved Palæstro. Første franske Armeecorps var paa Marschen fra Vercelli til Novara.

Til denne Bevægelse, at omgaa den østerrigske Armees høire Fløi, var der saaledes medgaaet 6 Dage. Det er næsten ubegribeligt, at Østerrigerne ikke søgte at forhindre det; det svage Forsøg, der gjordes ved at optræde kun med nogle Divisioner ved Palæstro, kan ikke regnes for noget. Denne Feil maa tilskrives den østerrigske Høistkommanderendes fuldkomne Uvidenhed om de allierede Armeers Bevægelser. I Virkeligheden skal Østerrigerne ogsaa have været uvidende derom lige indtil den 1ste Juni, da de saa ikke kunde undgaae at bemærke Franskmændene, som marscherede mod Novara. Angrebet mod Palæstro ansaae de for en ubetydelig Demonstration fra Piemontesernes Side, for at afvende Opmærksomheden fra en Hovedbevægelse af den franske Armee. Det er bleven sagt, at den gjennemtrængende Lyd af Locomotivernes Piben paa Jernbanen imellem Casale og Vercelli, om Natten til den 31te Mai, var bleven hørt af Zobels Forposter, men Østerrigerne antog, at der kun var Spørgsmaal om en Forstærkning af de piemontesiske Tropper, som den foregaaende Dag havde kæmpet ved Palæstro, og ikke om en Bevægelse af hele den allierede Armee.

Giulay trak sig atter tilbage med sin Armee, for, som det saae ud til, saa lidt som muligt at besvære de allierede Armeer ved Ticinos Overskridelse.

Den 2den Juni fik alle de østerrigske Armeecorpser Ordre til at gaa over paa Ticinos venstre Bred. Det 2det, 7de og 3die Corps gik om Natten til den 3die Juni over Ticino ved Vigevano; derefter marscherede 2det Corps til Magenta, men 7de og 3die forbleve imellem Castelletto og Corbetta. Det 5te Corps gik over Ticino ved Bereguardo og Corbetta og gjorde Holdt syd for Abbiategrasso; 8de Corps stod den 3die Juni ved Bereguardo, og 9de Corps, som havde staaet ved Pavia, fik Ordre til at trække sig nærmere hen

mod de andre Armeecorpser. Desuden ankom Clam Gallas den 1ste og 2den Juni med 1ste Armeecorps til Magenta fra Milano. Clam Gallas fik det Hverv at bevogte Overgangen af Ticino ved St. Martino og det Nord for samme beliggende Turbigo, hvor der med Lethed kunde slaaes Broer. Ogsaa 2det Armeecorps stilledes under hans Kommando.

Jernbanestationen St. Martino, paa Ticinos høire Bred, var stærkt befæstet og tjente som Brohoved for den nedenfor liggende Bro af samme Navn. Clam Gallas troede dog ikke, at han burde besætte dette Brohoved, men ødelagde Broen den 2den Juni, efterat alle Tropper vare blevne overførte til den venstre Bred. Der, ved Siden af Landeveien og Jernbanen, samt bagved den parallelt med Floden løbende Kanal Naviglio grande, opstilledes en Division; en anden Division besatte Turbigo. Længere mod Nord stod Urban med sin Division, hvilken, som man vil erindre, var bleven kaldt tilbage fra Varese, hvorved Garibaldi fik frie Hænder.

Giulays Hovedqvarteer var nu i Abbiategrasso.

Det er nødvendigt at have en Oversigt over den franske Armees Operationer før Slaget ved Magenta.

Allerede den 2den Juni om Aftenen havde Keiseren afsendt en Division Garde-Voltigeurer til Turbigo, for at sikkre sig Overgangen der. En Brigade blev strax uden Modstand ført over til den venstre Bred, og om Natten begyndte Broslagningen. Denne Brigade gik videre frem over Broen ved Naviglio grande og besatte ogsaa uden Modstand Byen Turbigo. Den 3die om Morgenen var Broen færdig.

Af det 2det Armeecorps, som samme Nat havde cantonneret i Trecate, afsendtes første Division til Turbigo og 2den Division til St. Martino. Den sidstnævnte Divisions 1ste Brigade skulde afsøge Byen Serano, hvor man havde bemærket fjendtlige Troppeafdelinger; 2den Brigade (Zouavregimentet) marscherede mod St. Martinobroen. Omgivelserne foran St. Martino vare aabne og

jevne, saa at man allerede i stor Afstand kunde see de foran Byen opkastede Forskandsninger.

Kolonnen gik forsigtig fremad med fremsendte Tirailleurer; ved hvert Skridt vi gjorde fremad, ventede vi en varm Hilsen fra Brystværnets Skydehuller. Men der var ingen Fjende at see, og derfor vare Mange af den Mening, at man vilde overraske os med et glat Lag, naar vi vare komne vel indenfor Skudvidde.

Yderst paa Tiralleurkjedens venstre Fløi opdagedes imidlertid Grupper af Gaaende, som syntes at nærme sig Kjeden. Efter Brigadegeneralens Befaling bleve en Adjudant og jeg afsendte for at faae Underretning om Sammenhængen, da man ikke vidste, om det var Ven eller Fjende man saae.

Da vi havde nærmet os dem, erfarede vi, at det, som vi antoge for Fjender, ikkun var fredelige Bønder, som fulgte Kolonnen, for at tage deres Boliger i Besiddelse igjen, efterat de franske Tropper havde fordrevet Østerrigerne derfra. Af disse Bønder fik vi Vished om, at de foran os liggende Forskandsninger vare forladte. Nysgjerrigheden førte os begge derhen. Vi lode nogle Bønder holde vore Heste, medens vi med meget Besvær entrede op ad den steile Jordvold. I det samme Øieblik vi vare komne op paa Volden kom der en fransk Kavalleripatrouille ind fra Værkets Bagside. Anføreren, som blev forundret over at see os saa pludselig bestige Volden og ikke saae den franske Uniform, — vi vare nemlig iførte Ridestøvler og Bournus, — sigtede paa os med en Pistol. Lykkeligviis bemærkede jeg denne truende Bevægelse, og gjorde ham strax bekjendt med, at vi ikke vare Fjender. Tre Kanoner paa Lavetter forefandtes i denne Deel af Værket. Med en Lunte som Krigstrofæ vendte vi tilbage til Kolonnen, som imidlertid ganske rolig marscherede ind i St. Martino. Den, ved smukke Jordværker, til Brohoved omdannede Jernbanestation var ganske forladt af Fjenden. Alle Stations- og Vaaningshusene vare slemt medtagne; flere af dem havde været brugte til Kaserner og nogle til Stalde. Forskands-

ningerne, som bestode af Jordvolde beklædte med Grønsvær, med en Grav udenom og flankerede af monterede Bastioner, vare derimod i den bedste Orden. De med Kolonnen ankommende Bønder beklagede sig ogsaa over det strenge Arbeide, som dette Østerrigernes „Paafund“ havde givet dem, thi fra hvert Sogn var der i en heel Maaned reqvireret et bestemt Antal arbeidsdygtige Mænd, for at udføre disse Arbeider. Syv Kanoner og en stor Deel Ammunition fandtes paa Volden; nogle Bagagevogne og andet mere var ogsaa efterladt. Man har svært ved at fatte, hvorfor Østerrigerne ikke idetmindste havde medtaget Krigsmateriellet, thi det manglede dem ikke paa Tid dertil. De forlode St. Martino den 2den Juni om Eftermiddagen, og Franskmændene ankom først den 3die om Morgenen.

Fra St. Martino, som hæver sig meget op over Ticinodalen, seer man Broen og en Deel af Ticinos venstre Bred. Saavel Nord som Syd for Broen kan man med Øiet længe følge Floden, som, idet den danner mange Smaaøer, bugter sig frem i et smukt og skovrigt Landskab.

Brigaden marscherede igjennem St. Martino og gjorde Holdt ved Floden, omtrent 700 Alen fra Byen. Ingenieurofficeren, eskorteret af nogle Zouaver, undersøgte strax Broen, men der opdagedes ikke en eneste Østerriger. Mandskabet fik da Tilladelse til at sætte Geværerne sammen og at koge Kaffe. Klokken var 8 om Formiddagen og Regimentet havde marscheret siden Kl. 3½ om Morgenen.

Det klare Ticinovand sydede og kogte snart i Zouavernes Kaffekjedler. En og anden havde endog allerede naaet at faae sin Kjedel af Ilden, da Trommen lød til Appel. Kaffen maatte forlades, hvor megen Overvindelse det end kostede; dog var der Ingen som knurrede, thi man haabede at skulle gaa imod Fjenden. Ingenieurofficeren havde overbeviist sig om, at Tropperne kunde passere Broen uden Fare, da ikkun to af Hvælvingerne vare beskadigede, men desuagtet havde forsvarlig Styrke. Nogle Steen havde løsnet sig i

Hvælvingerne, hvorved der var fremkommet nogle større Huller, der bleve tildækkede med Planker og Jord. Zouavregimentet stod snart paa venstre Ticinobred.

Fra Broen gaaer Landeveien til Magenta, og i Linie med denne Jernbanen; disse overskjære i en Afstand af omtrent 3,000 Skridt Naviglio grande, som man gaaer over paa faste Steenbroer. Landet hæver sig terrasseformig fra Floden til denne Kanal. Paa begge Sider er Landet sumpet, især tilhøire, hvor det næsten er impassabelt; tilvenstre er det stærkt bevoxet med Træer. Nogle ved St. Martinobroen beliggende Bygninger forskandsedes, ved foran dem at opkaste flere, nogle Alen høie Jordvolde; ligesom der ogsaa anbragtes Skydehuller paa Husene.

Ogsaa tvers over Landeveien blev der opkastet en Jordvold. Mod Naviglio grande fremsendtes et Compagni i Tirailleurkjede.

Vi saae tydelig, hvorledes Østerrigerne i deres hvide Frakker bevægede sig paa den anden Side af Kanalen ved deres paa Landeveien opkjørte Kanoner. Geværerne blinkede i Solen, og der syntes at herske megen Bevægelse. En østerrigsk Kavalleripatrouille nærmede sig Kjeden. Der aabnedes en Ild paa den, som blev besvaret eftertrykkelig, saavel af Rytterne som af de i Skoven udsatte Vedetter. Nogle Ryttere bleve paa Pladsen og flere Zouaver saaredes. De faldne Ryttere bleve efterladte paa Landeveien af deres Kamerater, hvilket gav Anledning til, at nogle Zouaver nysgjerrige listede sig krybende frem, for i Nærheden at betragte disse for dem saa nye og usædvanlige Fjender. De bragte nogle Sabler og en Trompet tilbage med sig. Man maa ikke undre sig over, at de satte Priis paa dette Krigsbytte, da det var første Gang, vore Zouaver stødte sammen med Østerrigerne.

Uagtet Afstanden mellem Østerrigerne og den ved Broen staaende franske Troppestyrke var over 2,500 Alen, peb dog Fjendens Kugler os om Ørene.

En Bataillon Zouaver og en Bataillon af Fremmedlegionen besatte begge Sider af Veien.

Fra et paa Høiderne ved Jernbanen opført Morteerbatteri kastede Østerrigerne Bomber, men de havde ikke den tilsigtede Virkning. Østerrigerne syntes ikke tilbøielige til at angribe, og Franskmændene kunde det ikke, thi de havde ikkun een Brigade paa den venstre Bred uden Soutien paa den høire, og tilmed var det umuligt for Artilleri og Kavalleri at passere Broen. Havde Østerrigerne her havt behørigt Mod og Virkelyst, vilde de ganske sikkert have kunnet kaste den af ikkun 4,000 Mand bestaaende franske Brigade ud i Ticino, eller nedsable den paa Flugten over den 420 Alen lange St. Martinobro.

Kl. 1 om Eftermiddagen bleve Vedetterne forsigtig trukne ind; Tilbagetoget tiltraadtes, og der blev ingen franske Tropper tilbage paa den venstre Bred.

Da en Afdeling af Gardens Kavalleri havde besat St. Martino, marscherede Brigaden over Trecate og Romentino til Turbigo, for der at forene sig med Armeecorpset. Mandskabet var nu meget udmattet, thi det havde været i Bevægelse fra Klokken 3½ om Morgenen, uden at have nydt andet end Kaffe, hvilket endog de Fleste ikke engang havde faaet Tid til at nyde; men istedetfor at kunne udhvile efter anstrengende Marscher, havde Zouaverne maattet bruge Spaden eller Geværet. Om Eftermiddagen mødte Regimentet Keiseren, som standsede og med Velbehag betragtede disse hærdede og krigsvante Soldater. Keiseren spurgte en Zouav, hvorledes han befandt sig, og denne svarede ganske ligefrem, medens han rolig fortsatte sin Marsch: „som Den, der siden Klokken 3½ imorges ikke har faaet andet end en Taar varmt Vand i Maven." Ingen Glædesudbrud eller »vive l'Empereur« hørtes fra Regimentets Rækker. Alle marscherede stiltiende og brød sig ikke meget om Keiserens Nærværelse. Naar Zouaven er sulten, er han altid i slet Humeur, og saa er det bedst ikke at tale til ham.

Fra alle Veie strømmede der Tropper til Broerne ved Turbigo, og Regimentet maatte i flere Timer vente paa at komme over. Først om Eftermiddagen Kl. 7½ stod Regimentet for anden Gang paa Ticinos venstre Bred. Vi marscherede igjennem Turbigo, og ikke før Kl. 10½ kunde vi opslaae vor Leir paa Høiderne omkring denne By. Snart laae saavel Officerer som Soldater udstrakte om Bivouakilden, og af Zouaverne fik vi en Kop varm Kaffe til Aften, thi Regimentstrainet var endnu ikke ankommen med vore egne Kjøkkenredskaber.

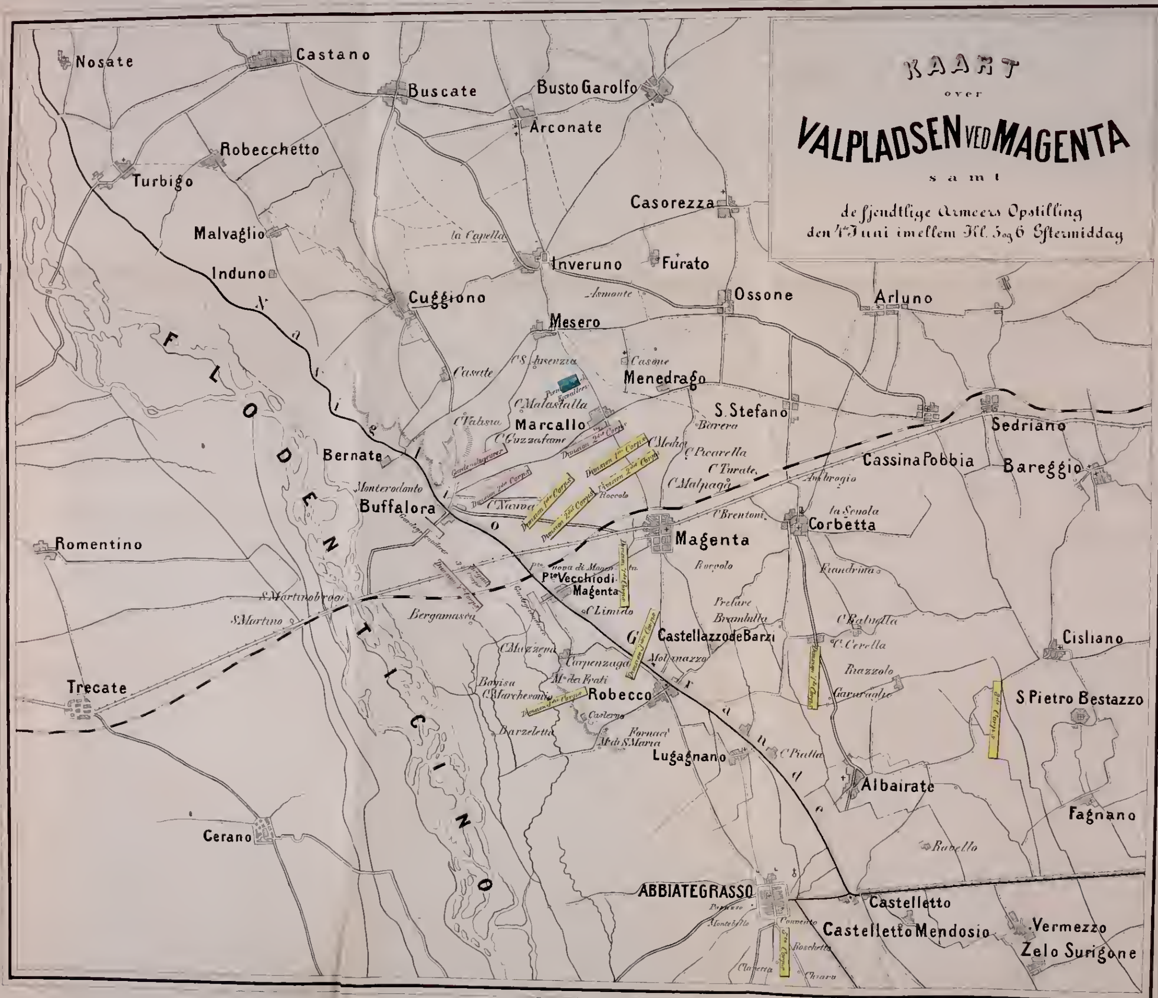
Vi maae nu nærmere omtale, hvad der var foregaaet i Dagens Løb ved Turbigo, inden Regimentet opslog sin Leir der. Det er allerede sagt, at en Brigade Garde-Voltigeurer havde besat Turbigo Natten imellem den 2den og 3die, samt at Broen der blev færdig den 3die om Morgenen.

Det 2det Armeecorps' 1ste Division, som den 3die var bleven beordret til Turbigo og førtes af General Mac Mahon i egen Person, indtraf dertil omtrent Kl. 1 om Eftermiddagen.

Fra Høiderne ved Turbigo bemærkede Generalen en østerrigsk Kolonne, som kom fra Buscate og besatte den strax nedenfor Turbigo beliggende By Robecchetto. Han beordrede øieblikkelig et Angreb paa Robecchetto med de tre Bataillone Turcos, som havde Têten i Divisionen. Turcos ilede med en overordentlig Dristighed og Hurtighed hen imod Byen, som de trængte ind i uden at løsne et Skud. Østerrigerne, som forskrækkedes ved det dristige Angreb af disse sorte og hæslig udseende Soldater, om hvis Uovervindelighed og Grusomhed de iforveien havde hørt mange Fortællinger, forlode Byen uden nogen synderlig Modstand, og inden et Qvarteer var den i Franskmændenes Hænder.

Et Batteri udsendte Ødelæggelse mellem de tilbagevigende Østerrigere. — Robecchetto holdtes derefter besat af Franskmændene.

Den 3die om Aftenen var der altsaa samlet i og omkring Turbigo to hele Armeecorpser samt Gardens Voltigeur-Division.

Maalestok i Skridt
0 — 2500 — 5000 — 7500 — 10,000.

Franskmænd

Österrigere

Sjette Kapitel.

Slaget ved Magenta den 4de Juni. Armeernes Stilling. Angrebet paa St. Martino; høire Fløis Kamp. Venstre Fløis Kamp. Zouavernes Maade at angribe Gadekampen i Magenta. Franskmændenes tredobbelte Angreb. Østerrigernes Tilbagetog. Styrken paa begge Sider og Tabet i Slaget. Marskalk Mac Mahon. De Dræbte og Saarede. Marsch og falsk Allarm. Keiserens Proclamationer.

Slaget ved Magenta den 4de Juni.

Franskmændene vare, som ovenfor er omtalt, den 3die Juni i Besiddelse af to Overgange over Ticino, Veien til Lombardiet stod dem altsaa aaben.

Keiseren besluttede at føre hele sin Armee over til den venstre Ticinobred den 4de Juni, og denne Beslutning førte til Slaget ved Magenta.

Gardens Grenadeer-Division, som havde tilbragt Natten til den 4de i Trecate, havde Ordre til, over St. Martinobroen at angribe de bagved Naviglio grande, imellem Buffalora og Robecco, samlede fjendtlige Troppemasser, for derved at berede 4de og 3die Armeecorps en lettere Overgang; det sidstnævnte Armeecorps skulde følge umiddelbart efter som Reserve. De ved Turbigo staaende franske Tropper skulde samtidig, det vil sige den 4de om Morgenen, marschere mod Buffalora og Magenta. To piemontesiske Divisioner skulde følge som Reserve.

Det 4de franske Armeecorps og de øvrige piemontesiske Divisioner skulde blive staaende deels i Novara, deels i Trecate og Galliate som Hovedreserve.

Ved Angrebet den 4de vilde man altsaa tage den østerrigske Armee i Front og i Flanke, og paa denne Maade tvinge den til større Styrkeudvikling paa to Frontlinier.

De Tropper, som Østerrigerne kunde stille imod dette Angreb, vare, i 1ste Linie: Brigaden Burdina (af 1ste Corps) med to

Batterier ved Ponte novo di Magenta og Brigaden Kintzel (af 2det Corps) med eet Batteri ved Ponte Vecchio di Magenta. Bagved disse Brigader, ved selve Magenta stode Brigaderne Szabo, Kudelka og Baltin. Nord for Magenta i Nærheden af Marcallo stode de tre Brigader af første Corps, som den foregaaende Dag havde kæmpet ved Robecchetto, nemlig Brigaderne Rezniezek, Hoditz og Brunner.

Forposterne stode ved Cuggiono og Inveruno. 7de Armeecorps stod med Divisionen Reischach (Brigaderne Gablentz og Lebzeltern) ved Corbetta; Divisionen Lilia (Brigaderne Weigl og Dorndorf) ved Castelletto Mendosio. 3die Armeecorps (Brigaderne Ramming, Hartung, Dürfelt og Wetsler) stod ved Abbiategrasso, og sammesteds Kavalleridivisionen Mensdorf. Disse Tropper kunde alle anvendes ved Magenta; de som stode længst borte ved Abbiategrasso, havde ikkun 15,000 Alen til Ponte novo di Magenta, og kunde altsaa i to eller tre Timer bringes paa Kamppladsen.

Lavt anslaaet kan man regne hver Brigade til 4000 Mand, altsaa 16 Brigader 64,000 Mand med 6000 Mand Artilleri og Kavalleri, tilsammen 70,000 Mand.

Længere fjernet fra Kamppladsen stod ved og Syd for Fallavecchia det 5te Armeecorps; 8de Armeecorps var endnu den 4de om Morgenen ved Beregnardo; 9de Armeecorps stod i Omegnen af Pavia. Af disse Armeecorpser kunde ikkun eet Regiment af 5te Corps tage Deel i Kampen den 4de Juni.

Angrebet fra St. Martino; Kampen paa høire Fløi.

Brigaden Wimpffen, bestaaende af to Regimenter Garde-Grenaderer, indtraf Klokken 9 Formiddag ved St. Martinobroen, der var i samme Tilstand, som da Zouavregimentet den foregaaende Dag havde forladt den. En Avantgarde sendtes frem imod Naviglio grande og Ingenieurtropper istandsatte Broen, saa at den ogsaa kunde passeres af Artilleri og Kavalleri. Østerrigerne nærmede sig paa Høiderne ved Jernbanen med Tiraillenrer og nogle Kanoner, hvor-

med de begyndte at beskyde Franskmændene. Disse bleve snart istand til at svare med Artilleriild, da nogle Batterier vare blevne førte over Broen. Klokken 11½ ankom Brigaden Cler, bestaaende af et Regiment Garde-Zouaver og et Regiment Grenaderer; disse bleve fulgte af 3 Batterier og 2 Eskadroner. Ogsaa den Høistkommanderende ved Garden, Regnault de St. Jean d'Angely, indfandt sig og overtog Kampens Ledelse. Han lod Skydningen ophøre, da den var unyttig, og traf Brigaden Wimpffen nærmere hen mod St. Martinobroen, thi deels var den ikkun 8,000 Mand stærke Garde-Division alene mod Fjenden, uden Soutien, da man ikke saae noget til 3die Armeecorps, og deels skulde Angrebet foretages samtidig med venstre Fløis Angreb, og fra den Side hørtes endnu ingen Skud. Keiseren stod paa St. Martinobroen og ventede med Utaalmodighed paa det Øieblik, da Angrebet skulde begynde.

Endelig Klokken 1½ hørtes Mac Mahons Kanoner i Retningen af Cuggiono og Casate, og Keiseren gav Ordre til Angreb. 2det Grenadeerregiment skulde rykke frem paa den smalle Landevei, som fører fra St. Martinobroen til Buffalora og storme den sidstnævnte By. 3die Grenadeerregiment skulde fra Jernbanen over Bergamasca storme Ponte Vecchio di Magenta, og de derværende Bygninger. Zouavregimentet marscherede mod Ponte novo di Magenta.

Det lykkedes 3die Grenadeerregiment fuldkomment at forjage Fjenden fra Ponte Vecchio di Magenta, og bemægtige sig en til Broens Forsvar anlagt Redoute, som blev besat af 2den Bataillon, medens den 3die rykkede frem mod Ponte novo di Magenta, stormede Stationshusene og vilde forfølge Fjenden, men da denne var betydelig overlegen, tvang den Grenadererne til at gaa tilbage. Da trængte Garde-Zouaverne frem, og efter en haardnakket Kamp kom endelig Stationsbygningen igjen i Franskmændenes Besiddelse. Ved Buffalora rasede Striden skrækkeligt. Det andet Grenadeerregiments Bestormelse af Buffalora fandt Sted samtidig med Mac Mahons Angreb, saa at Østerrigerne, angrebne fra to Sider, maatte trække

sig tilbage i Retning af Cascina Nuova. 2det Grenadeerregiment besatte Buffalora.

Feltmarskalklieutenant Giulay, som allerede om Morgenen havde faaet Underretning om de franske Kolonners Fremrykning, forlod sit Hovedqvarteer Abbiategrasso først Klokken 1½ om Eftermiddagen. Han begav sig først til Magenta, hvor han indtraf omtrent Klokken 3. Dengang var Fegtningen ved Buffalora ophørt. Franskmændene havde allerede taget den. Hele 1ste Armeecorps, Clam Gallas, og 3 Brigader af 2det Armeecorps vare samlede imellem Cascina Nuova, Marcallo og Magenta. Giulay henvendte nu sin Opmærksomhed paa Magentabroerne, som vare besatte af Franskmændene. Det kom nu an paa at hindre dem i at falde Østerrigerne i Ryggen. Divisionen Reischach, som stod ved Corbetta, fik Ordre til at rykke frem og tilbageerobre Ponte novo di Magenta. 3die Armeecorps fik Ordre til at marschere over Robecco imod Ponte Vecchio di Magenta. Imidlertid havde Gardens Grenaderer og Zouaver gjort et Udfald mod Magentabyen, men de modtoges af Divisionen Reischach og bleve kastede tilbage med stort Tab. De ankommende friske østerrigske Tropper gik overalt angrebsviis frem. Om Magentabroerne kæmpedes med Raseri paa begge Sider og med afvexlende Held. Ved et Angreb fra Ponte novo di Magenta maatte Franskmændene lade en Kanon blive i Fjendens Hænder. Kavallerigeneralen Cassaignolles kastede sig da i Spidsen for en Eskadron ridende Gardejægere med sand Dødsforagt imod de forfølgende Østerrigere. De franske Tirailleurer fik derved Tid til at trække sig tilbage til Stationsbygningerne, men Eskadronen blev ilde medtaget.

I en af disse Tirailleurfegtninger, da Franskmændene angreb med deres sædvanlige Mod, skal en østerrigsk General, opbragt over Zouavernes, efter hans Mening dumdristige, Maade at løbe frem paa, have skilt sig fra sine egne Folk og afventet Zouavkjeden, og da høit have tilraabt de mest Nærgaaende: »vous avez un rude aplomb vous autres!« hvorefter han gav sin Hest Sporerne og vendte om.

Medens disse Fegtninger stode paa, ventede Keiser Napoleon ikke uden en vis Uro paa 3die og 4de Armeecorps' Ankomst, og flere Gange blev der affendt Adjudanter mod dem, for at paaskynde Marschen. 8,000 Franskmænd havde i flere Timer kæmpet mod en tre Gange overlegen Fjende. Man kunde imodesee det Dieblik, da Garden blev nodsaget til at vige for Overmagten. Disse Timer maa have været meget piinlige for Keiseren. Han kunde ikke oversee Kamppladsen og saaledes ikke have nogen Mening om Slagets Gang. Den ventede Reserve hortes der ikke noget til, og endelig, for at gjore Maalet fuldt, ophørte Mac Mahons Ild. Hvad kunde vel være Grunden dertil? Var det gaaet heldig for ham, burde han have trængt frem til Magentabroerne og forenet sig med Keiseren. Det Modsatte syntes nu rimeligere, og i dette Tilfælde stod Keiseren alene med en Haandfuld Soldater mod en mægtig Armee, adskilt fra sin egen ved en bred Flod.

Ro og Selvbeherskelse forlode dog ikke Keiseren; han lod Garden forny Stormangrebene. Et Dieblik havde de Fremgang, men de maatte dog altid vige for Overmagten. Klokken 5 ankom endelig en Brigade af 3die Armeecorps, Canrobert, og strax derefter en Division af 4de Armeecorps, Niel, som havde tilbagelagt Veien imellem Trecate og Ponte novo di Magenta, over 1 Miil, i Løb. Disse Tropper understottede nu Garden, og nu kunde Intet modstaa deres Angreb; Østerrigerne bleve drevne hen i Retningen mod Corbetta, men kun Skridt for Skridt rommede de Marken.

Vi maae nu vende os til den anden Deel af Valpladsen, hvor Mac Mahons Corps og Gardens Voltigeurdivision kæmpede.

Kampen paa venstre Floi.

De to Divisioner af 2det Armeecorps skulde marschere Klokken 10 Formiddag fra Hoiderne ved Turbigo.

Første Division paa hoire Floi, med Soutien af Gardens Voltigeurdivision, skulde folge Veien over Robecchetto, Malvaglio,

Cuggiono og Casate til Buffalora, omtrent $1\frac{1}{2}$ Miil. Omtrent Klokken 1 møder Mac Mahon Fjenden ved Casate. Denne gjør en kraftig Modstand, men nødes dog til at forlade Byen. Mac Mahon lader derefter sin 1ste Division og Garde-Voltigeurdivisionen angribe det imellem Buffalora og Guzzafame concentrerede 1ste Armeecorps, Clam Gallas. Buffalora stormedes, som vi allerede vide, samtidig af Mac Mahons Tropper og Gardens Grenaderer. Fra Buffalora rettes nu et Angreb paa de ved Cascina Nuovo samlede fjendtlige Masser. Sammenstødet mellem de to franske Divisioner paa den ene Side og 1ste og en Deel af 2det østerrigske Armeecorps paa den anden Side var saa heftigt, at de begge efter en Times Kamp trak sig tilbage, og indtoge en afventende Stilling. Det var denne Standsning i Kampen, som forværrede Keiserens Stilling og lod ham tro, at Mac Mahon muligen var kastet tilbage. Det, som især bevægede Mac Mahon til at være uvirksom i næsten to Timer med sin første Division og Gardens Voltigeurer, var den Forsinkelse, der var opstaaet i hans 2den Divisions Marsch, og som vi nu skulle forklare.

Den 2den Division skulde bryde op Klokken 10, men den kom dog ikke til at marschere førend Klokken $10\frac{3}{4}$, deels fordi den skulde marschere efter 1ste Division, og deels fordi Uddelingen af Levnetsmidlerne skulde skee i det sidste Øieblik.

Marschen skete igjennem Castano, Buscate, Inveruno, Mesero og Marcallo til Magenta, omtrent 2 Miil.

To Eskadroner ridende Jægere, 11te Jægerbataillon og 2 Kanoner dannede Avantgarden. De ridende Jægere udsendte Flankeurer. 2det Zouavregiment og 71de Liniebataillon skulde marschere tilvenstre af Landeveien; 72de Linieregiment og de to Fremmedregimenter tilhøire af Veien; Artilleriet paa Veien imellem begge Kolonnerne. Regimenterne marscherede efter hverandre, ligesom ogsaa Bataillonerne i hvert Regiment. Bataillonerne vare stillede i Pelotonskolonne

(hvert Compagnies 60 til 70 Roder dannede en Peloton) med en Afstand imellem Pelotonerne af disses halve Længde.

Marschen fortsattes saaledes en Timestid med den største Langsomhed, da den skovbevoxede og med Viinranker i alle Retninger besatte Mark, ikke tilstedte nogen hurtigere Fremrykken i denne Marschorden. Têten af Kolonnen havde marscheret en halv Fjerdingvei, forinden Queuen havde begyndt at bevæge sig, og Mandskabet af flere Compagnier vare blandede imellem hverandre. Der gjordes altsaa et længere Holdt for at samle og ordne Mandskabet. De paa venstre Side udsendte Blænkere kunde ikkun med Besværlighed atter naae til Kolonnen, thi den med tæt Skov bevoxede Mark forhindrede dem i paa Marschen at iagttage Kolonnens Bevægelse.

Den 2den Brigades Regimenter satte sig derefter i Marsch paa selve Landeveien, hver Bataillon høire afmarscheret med doublerede Roder.

Der maatte endnu gjøres et langt Holdt, thi 1ste Brigade, som paa vor første besværlige Marsch var bleven tilbage med sit betydelige Artilleri, maatte først marschere forbi os. Varmen var trykkende om Formiddagen, men om Eftermiddagen faldt nogen Regn.

Vi marscherede igjennem Castano, Buscate, Inveruno og Mesero uden Modstand. I Nærheden af Mesero blev en østerrigsk Generalstabs-Officeer taget tilfange af en Kavalleripatrouille. Denne Officeer, der var bleven affendt fra Mailand til en eller anden Corpschef, som man antog maatte staa i Nærheden af Turbigo, kjørte ganske rolig i en med to Heste forspændt lukket Postvogn, da han uformodet havde dette ubehagelige Møde, og blev tvungen til at følge den franske Kolonne.

Da Avantgarden gik ud af Marcallo, stødte den paa Fjenden. Den trak sig derfor tilbage og besatte Byen, som skulde tjene til Støttepunkt for venstre Fløi. En Bataillon af 72de Linieregiment barikaderede sig derpaa i Marcallo.

Resten af Divisionen udbredte sig til høire og venstre Side af Byen, for, ifølge General Mac Mahons mundtlige Ordre, at tilveiebringe en Forbindelse med 1ste Division. Klokken var omtrent 4 om Eftermiddagen. 71de Linieregiment begynder den befalede Bevægelse og støder strax paa en stærk fjendtlig Kolonne, som det angriber med Bajonetten og forfølger. Men Regimentet bliver omringet af Fjender, og maa med Tab trække sig tilbage til Marcallo. Nu ankommer 2det Zouavregiment. To af dets Batailloner indtage Stilling lige udenfor og tilhøire af Marcallo, den høire Fløi støttet til et 600 til 700 Alen fra Marcallo beliggende Teglværk. Disse Batailloner vare formerede i Pelotons-Kolonner. Den 3die Bataillon var opløst i Tirailleurkjede. Ilden blev meget levende ude i Kjeden. Flere saarede og dræbte Kamerater bleve baarne bort; i Perioder af 6 til 8 Minutter peb Kuglerne omkring os i en skrækkelig Mængde. Kastede man Blikket hen paa Bataillonerne, saae man Zouaverne staae rolige og ligegyldige, idetmindste for Kuglernes Musik. Tid efter anden sank en Zouav ned, men dog hørtes der ikke et Ord, ikke en Klagelyd; han bragtes i Taushed ud af Geleddet af nogle Kamerater, og overlodes da til sin Skjebne.

Da Kuglerne peb os tæt om Ørene, gjorde jeg mig selv det Spørgsmaal: mon ikke den næste vil træffe. Der var nemlig Øieblikke, da jeg var aldeles overbeviist om, at man ikke kunde trække sig heelskindet ud af Spillet. Ogsaa det Spørgsmaal: hvorledes seer det ud i den Verden, hvor jeg vist snart bliver sendt hen? paatrængte sig mig flere Gange.

Naar Forholdene i et saadant Øieblik ikke tillade nogen personlig Virksomhed, har man en Følelse af Utaalmodighed og Utilfredshed. Man var stillet blot for en usynlig Fjende og vidste saa at sige ikke hvorfra det dræbende Bly kom. Den Betragtning, at vi, som vare tilhest, havde større Sandsynlighed for at blive trufne, paatrængte sig ganske naturlig, da vi saae, at de fleste Kugler gik over vore Hoveder, det vil sige, at Fjenden i Almindelighed sigtede

for høit. Lad mig forklare hvad jeg mener med Ordet „saae", som ellers kunde bringe Læseren til at ryste paa Hovedet; selve Kuglerne saae vi visselig ikke, men vi saae de Qviste, som de paa deres Bane reve af Træerne og førte hen imod os.

Endelig kom vi i Virksomhed. En fjendtlig Kolonne rykkede frem mod et fransk Batteri paa 5 Kanoner, som havde protset af foran Zouavbataillonerne, tæt bagved Kjeden. General Espinasse lader den komme nærmere, og stormer da i Spidsen for Regimentet imod Kolonnen, som sprængtes i flere Dele. Kommandoordet »bajonnette au canon!« var tilstrækkelig til at electrisere Zouaverne. Deres længe tilbageholdte Kamplyst kunde de nu give Tøilen. Angrebet kunde ei heller modstaaes, og det ungarske Regiment Hartman mistede sin Fane og 400 Mand toges tilfange. Det hedder i de tydske Beretninger: „Das Regiment Hartman ging Espinasse mit Todesverachtung entgegen"; men deri kan jeg dog ikke være enig, thi da Zouaverne kom Østerrigerne ind paa Livet, ophørte strax al Modstand. Ikke en eneste Zouav fik et Bajonetstik, og Fjenden kastede forfærdet Geværerne fra sig, istedetfor at slaaes til sidste Mand.

Under Angrebet herskede der aldeles ingen Orden, thi i samme Øieblik Regimentet satte sig i Løb — paa 40 til 60 Skridts Afstand — vare saavel Geledder som Roder opløste, og den som havde de bedste Been og Lunger kom først til Maalet. Bataillonerne vare opløste i Hobe eller Sværme, af hvilke enhver for sig søgte ad den nærmeste Vei at komme ind paa Fjenden. Man maa vel erindre, at Terrainets Beskaffenhed ofte ikke tilstedede 8 Mand at marschere ved Siden af hverandre.

Zouaverne flokkedes om den erobrede Fane med vild Glæde; de løftede den iveiret, skreg og raabte Hurra; de knuste Kolberne paa Østerrigernes Geværer, de sønderrev Patrontaskerne osv. En Bataillonschef, som ikke kunde faae sin Bataillon ordnet, fordi Glædesraabene overdøvede hans Stemme, og som frygtede for, at den erobrede

Fane skulde foranledige et kraftigt Angreb fra Fjendens Side paa de opløste Batailloner, fandt sig derved beføiet til at befale, at Fanen skulde bortkastes. Først efter fornyede Befalinger besluttede Zouaverne sig til at rive selve Fanen fra Stangen og bortkaste denne. Men Fanen stoppede en Zouav i Lommen. Den følgende Dag opsøgte man Fanestangen og slog atter Fanen paa den. Imidlertid gav denne Tildragelse Anledning til en Tvist om, hvilket Regiment der havde taget Fanen fra Fjenden; thi et Linieregiment gjorde Paastand paa at have erobret den. Denne Meningsforskjel blev nogle Dage efter afgjort af en Jury, som naturligviis tilkjendte Zouaverne Fanen.

Ordenen gjenoprettedes i Bataillonerne og de opstilledes bag det omtalte Teglværk. Den Zouavbataillon, som var opløst i Tirailleurkjede, blev næsten aldeles opreven, og en Deel af dens Mandskab gik frem lige til Magenta i de fjendtlige Kolonners Mellemrum, drivende disses Tirailleurer foran sig. Andre bleve endog kastede ind paa 1ste Division, og kæmpede nu i dennes Geledder, atter Andre repliierede sig paa Marcallo.

Mange Officerer, som kun ere vante til de smukke og regelrette Manøvrer paa Exerceerpladsen, ville sikkert forbauses over denne Fremgangsmaade, over denne Uorden mellem Tirailleurerne. Uorden, hvorledes den end viser sig, bør vistnok aldrig forsvares; men hvorledes skulde denne Zouavbataillon have baaret sig anderledes ad? Efter Konstens Regler skulde Kjeden have trukket sig tilbage, naar den stødte paa en overlegen Fjende, men den saakaldte Forbindelse i Kjeden, var det umulig at vedligeholde under en Fegtning i et saadant Terrain. Derfor avancerede ogsaa de Dele af Kjeden, som ikke stødte paa nogen Fjende, medens de andre Dele maatte gaae tilbage. Hvor er det muligt at slutte sammen, naar de fjendtlige Kolonner gjennembryde Kjeden paa flere Steder? Enhver Zouav vilde gjøre Gavn, derfor havde han ogsaa en naturlig Trang til

at gaa fremad og at kæmpe, ligemeget om det var under et Linie-regiment eller en Jægerbataillon.

Af Tropper, der besidde saadanne Egenskaber som Zouaverne, har man den største Nytte, naar man paa en Kampplads, liig denne, anvender dem i Tirailleurkjeden, thi enhver Mand faaer da Leilighed til at bruge sit Vaaben. Man maa eiheller glemme, at de franske Anførere altid holde sluttede Troppemasser i Reserve bag Tirailleurerne, for, som vi have seet, at møde de angribende Kolonner.

Det 2det Fremmedregiment var opmarscheret tilhøire af Zouaverne. Det seer fjendtlige Tropper foran sig, angriber dem og forfølger dem næsten lige til Magenta. Men der møder Regimentet en saa haardnakket Modstand, at det, med Tab af sin Chef, flere Officerer og et stort Antal Soldater, maa trække sig tilbage til Marcallo.

Egnen var overalt bevoxet med Skov, saa at man neppe havde større Synskreds end 30 til 40 Alen; som Følge deraf kunde der ikke være noget rigtig Sammenhold ved Bataillonernes Angreb, og man vidste aldrig, hvor stor en Styrke, man havde imod sig.

Omtrent Klokken 5¼ faaer General Espinasse Ordre til at marschere mod Magenta. Han danner da to Kolonner; den ene, bestaaende af tre Regimenter og en Jægerbataillon, skulde angribe Magenta fra den venstre Side ved en omgaaende Bevægelse; den anden, som kun bestod af to Bataillоner Zouaver og en Bataillon Fremmedlegion under Generalens egen Kommando, skulde gaa lige paa Magenta og storme Hovedgaden. Opstillingen var nu, som altid ved Kolonneangreb, med Compagnifront, halv Afstand imellem Compagnierne. Bataillonerne marscherede efter hverandre med 20 til 30 Alens Afstand; Generalerne med deres Stab, samt Regiments- og Bataillonscheferne i Spidsen.

General Espinasse ordnede disse Forberedelser til Angreb med den største Ro; hans Ansigt var blegt, men bar dog ikke Spor af

nogen indre Bevægelse. Han uddeelte sine Ordrer med Blidhed og med dæmpet Stemme. Det var et vigtigt Dieblik; ethvert af hans Ord havde stor Betydning. Paa Udfaldet af dette Angreb, meente saavel han som General Mac Mahon, at Dagens Kamp beroede, thi man vidste endnu ikke, om Keiseren havde faaet Forstærkning ved Magentabroerne, ikke heller kunde 2det Armeecorps' 1ste Division komme frem til Angreb, hvis Magenta ikke blev taget.

Taushed herskede overalt, men det var et Blikstille for Stormen. De Kommanderendes Stemmer udtale høitidelig: »en avant!« Det er ikke saa besynderligt, at mangt et Hjerte bankede noget stærkere, da man vidste, at man gik Døden imøde. Regimentet havde kun marscheret nogle Skridt, da en Adjudant kom ansættende i Carriere raabende: „Hr. General, vi ere angrebne i Ryggen!“ — „Det er ikke muligt“, svarede Generalen, „men det er ligemeget, vi affærdige først den Ene og saa den Anden.“ Regimentet havde af sig selv gjort Holdt, og Mandskabet saae spørgende snart paa hverandre og snart paa Generalen, — da man endelig hørte, der blev raabt fra flere Sider, at det kun var piemontesisk Kavalleri. Nogle Eskadroner deraf vare netop ankomne fra Turbigo. Disse Rytteres mørke, og for mange af Franskmændene ubekjendte Uniform havde givet Anledning til Feiltagelsen.

Paa Marschen, som forøvrigt foregik med megen Orden og godt Sammenhold, bortkastede Zouaverne deres Bepakninger.

Da vi vare Byen paa 100 Skridt nær, sluttede Tirailleurerne sig til Têten af Kolonnen, man anbringer Sabelbajonetten paa sit Sted, hvilket havde en electriserende Virkning, og de fjendtlige Kugler begynde at pibe omkring os. Da vi vare Byen paa omtrent 40 Skridt nær, satte Alle sig i Løb; man springer over Lig, og Zouaverne storme uden Toven over Jernbanen lige imod Hovedgaden. Udenfor Magenta var der nogle dybe Sandgrave, over hvilke en Vei førte ind til Hovedgaden. Da vi skulde frem ad denne Vei, er det en Selvfølge, at Fjenden rettede sin kraftigste Ild paa denne.

I Husenes Vægge var der anbragt Skydeskaar, og fra enhver saadan Aabning, fra ethvert Vindue vistes der Geværpiber, som udslyngede Døden i vore Rækker. I Byen kæmpes der om hver Gade, om hvert Huus. General Espinasse og en Deel af hans Stab ere allerede faldne. To af Zouavernes Bataillonschefer og et stort Antal Officerer vare saarede, og Ledelsen af Fegtningen overtoges af yngre Officerer. Underofficerer, ledsagede af en Haandfuld Soldater, stormede Bygninger og Torvet, og tvang Fjenden til at nedlægge Vaabnene.

Fra den første Bygning paa venstre Side af Indgangen til Byen var der vedligeholdt en levende Ild paa Regimentet under Fremmarschen, uden at man havde formaaet at bringe den til Taushed, uagtet Artilleriet beskød Bygningen.

Zouavobersten, som bestandig havde været i Spidsen for Regimentet, beslutter derfor at storme Huset og gaaer ind igjennem Porten, ikkun fulgt af 30 til 40 Mand. En Capitain — Gautrelet, en Mand med Hjertet paa rette Sted — gaaer først frem i den til Huset hørende Gaardsplads, næsten sikker paa at blive en Skive for Fjenden. Han seer da, at den øverste Etages Altan eller aabne Gang er tæt besat med Soldater; et Øieblik Tøven eller Vaklen, og han havde været fortabt. Men uden Betænkning springer han op ad den Trappe, som førte til Altanen, hvor Østerrigerne vare opstillede, og spørger i det italienske Sprog i en myndig Tone: „Hvor er Jeres Chef? Jeg maa strax tale med ham!" Høist forundrede gjøre Østerrigerne Plads for Zouavcapitainen, ligesom det kunde være for en af deres egne Officerer. Capitainen gaaer videre, og efter ham følge Zouaverne i al Stilhed, idet de ganske rolig trykke de fjendtlige Bajonetter tilbage, og med det samme bemægtige sig Geværerne, som de kaste ned i Gaarden. Capitainen mødte Oberst Hauser, som kommanderede de derværende Tropper, og tiltaler ham med Bestemthed, sigende: „Zouavobersten er her med hele Regimentet; han opfordrer Dem til øieblikkelig Overgivelse, thi al

Modstand er unyttig; der kan kun gives Dem nogle Minuters Betænkningstid". Da Obersten hverken forstod Italiensk eller Fransk, maatte man tilkalde en Tolk. Østerrigernes Adfærd viste nokfom, at man ikke behovede at vente paa Svar. Efter nogle Oieblikkes Forløb vare næsten alle Zouaverne komne op og vare beskjæftigede med at afvæbne Østerrigerne, hvilket var et ganske simpelt Arbeide, thi de kastede kun Geværerne ned i Gaarden, hvor nogle andre Zouaver modtoge dem og passede paa dem.

De østerrigske Officerer afleverede deres Vaaben til de franske. Denne Scene skal have været meget rørende, thi flere af de yngre Officerer fældte bittre Taarer, da de maatte overlevere Sabel og Pistoler. I Stalden fandtes tre opsadlede Heste, hvilke ligeledes tilfaldt Zouaverne.

At omtale dette som en kraftig Modstand fra Østerrigernes Side, er vistnok urigtig. En Oberst, 6 andre Officerer og 219 Soldater, overgave sig paa den skammeligste Maade, uden at løsne et Skud eller bruge en Bajonet.

Jeg selv slap godt fra denne Dags Farer. Paa Marschen mod Magenta red jeg nogle Skridt bagved Obersten, som bestandig var i Spidsen, ved Siden af en Adjudant, St. Martin. Vi vexlede netop nogle spøgende Ord om den Hoflighed, de fjendtlige Kugler viste os, ved enten at gaa imellem eller ved Siden af os, uden at berøre os, da i et Nu baade Adjudant og Hest kastedes en 6 til 8 Skridt bort fra mig. Hesten havde faaet et Skud i Bringen, som strakte den til Jorden, Adjudanten derimod var ikke saaret, men fik blot nogle Contusioner ved Faldet. Omtrent samtidig med at dette skete, satte Zouaverne sig i Løb, og den fjendtlige Ild var meget levende. Da jeg var ligesaa ivrig som mine Kamerater, efter at komme i Haandgemæng med Fjenden, sporer jeg Hesten, som derpaa i strakt Galop farer hen imod Jernbanen. Men der var en Bom iveien, og Hesten kastede sig instinktmæssig til Høire, henimod Stationsbygningerne. Jeg erindrer endnu tydelig

hvorledes Hesten sprang over de Saarede, og hvorledes disse skreg og yttrede deres Misfornøielse over mit Ridt. Da Hesten havde gjort en 10 til 12 Spring i denne Retning, fik jeg Magt over den. Den standsede og jeg befandt mig midt i en Bataillon Garde-Voltigeurer. Disse havde, som forhen omtalt, kæmpet i Forening med Mac Mahons høire Fløi, og laae nu, efter et afslaaet Angreb paa Magenta, i Beskyttelse bag Stationsbygningerne. Jeg vendte strax Hesten om, og ilede atter fremad i Galop over en Chaussee, som førte hen til Hovedgaden, saa at jeg var der samtidig med Têten af Angrebskolonnen. Hesten blev atter sky, og kastede sig med et saa voldsomt Spring ud fra Veien, at den styrtede med mig. Kuglerne haglede bogstavelig omkring mig, hvorfor jeg, for om muligt at undgaae dem, lagde mig ned paa Jorden. Da jeg ikke havde givet Slip paa Tøilerne, var jeg dog snart igjen paa Hestens Ryg, og kom lykkelig ind i Byen.

Da jeg var i Begreb med at stige tilhest, ilede en Zouavofficeer (Lieutenant Patin) hen imod mig og raabte med ængstelig Stemme: „Ulykkelige, bliv ikke her; Zouaverne have skudt efter Dem, fordi de antoge Dem for en Østerriger.“ Sagen var, at min svenske Uniform (den har en høi Krave med Guld) havde bragt dem paa den Tro, at jeg var en fjendtlig Officeer, som vilde flygte. Advaret herved anlagde jeg den følgende Dag en fuldstændig Zouavuniform, som jeg siden bestandig benyttede.

Da jeg var kommen ind i Byen, steg jeg af Hesten, fordi flere af mine Kamerater tilraadede mig det. Jeg indsaae ogsaa selv det Uforsigtige i, uden Nødvendighed, at gjøre mig til Skive for de fjendtlige Skarpskytter.

Nu begyndte Gadekampen, — en Kamp, afskyelig lumsk i sin Natur, thi man seer ikke Fjenden, man veed ikke, hvorfra Kuglerne komme; paa de tomme Gader seer man ikkun Lig eller Saarede. Fra alle Vinduer rettes Geværløb imod os; snart klinger en sønderskudt Glasrude tæt ved os, nu overdrysses vi af Kalkstøv, naar

Kuglerne bore Huller i Husenes Vægge. Man trykkede sig op til den ene Husrække, for at undgaae Skud fra mere end een Side. Der dannede sig efterhaanden Grupper paa 15 til 20 Mand, af hvilke nogle trængte ind i Husene og andre kastede sig ind i Tvergaderne. — Fremtrængt til et med Arkader omgivet større Torv, modtoges den Trup, ved hvilken jeg befandt mig (den bestod af en Officeer af Fremmedlegionen, Soldater af samme Legion og af Garden samt Zouaver) af en levende Ild fra en Kolonne, der stormede frem fra en stor Porthvælving. Vi søgte Beskyttelse bag Arkaderne, og efterat have besvaret Kolonnens Ild, rykkede vi frem til Angreb. Den østerrigske Officeer, som anførte Kolonnen, saae sig snart forladt af Størstedelen af sine Folk, som, efter et ikke ubetydeligt Tab, atter trak sig ind i Bygningen; han bliver staaende og sætter ganske rolig sin Felthue paa Spidsen af sin Sabel som Tegn til Overgivelse. Dette var dog ikke Beviis paa Feighed, thi hans Koldblodighed forlod ham ikke, og det var først, da han saae sig næsten ganske forladt af sine Folk, at han greb til dette Redningsmiddel. Han overgav sin Sabel til Officeren af Fremmedlegionen. Inde i Bygningen toge vi imellem 70 og 80 Tyrolerjægere tilfange. Disse vare paa ingen Maade bedrøvede; en af dem satte sig i Spøg til Modværge, da jeg vilde fratage ham den sorte Fjer, han havde i Hatten.

Paa Torvet var man udsat for en Ild fra flere Huse, som Østerrigerne endnu holdt besatte. Jeg frygtede mere end een Gang for at blive truffen af en fransk Kugle, thi de fra alle Sider fremstormende franske Tropper skjød, uden at vide paa hvem. Saaledes saae jeg f. Ex. en levende Ild blive vedligeholdt fra en Bygning mod en anden; det var Zouaver, der vare trængte ind i den ene Bygning, for derfra bedre at kunne beskyde et Huus, som Fjenden havde besat og haardnakket forsvarede. De nylig til Stedet ankomne franske Troppeafdelinger ansaae det for givet, at der kun fandtes Fjender i begge Bygninger, og skjød derfor saavel paa Ven som paa Fjende.

Under denne Kamp paa Torvet ankom de første sardinske Tropper. Et Regiment Bersaglieri havde bortkastet Bepakningen og ilede i Løb til Kamppladsen. De omfavnede Zouaverne og beklagede, at de ikke tidligere havde kunnet deeltage i Kampen.

Zouavregimentet var blevet aldeles opløst i denne Gadekamp. Omkring Fanen var der ikkun et Compagni, og man var bekymret over, at man ikke havde mere Mandskab til dens Beskyttelse. Man lod derfor Regimentsmarschen blæse, hvor man kom frem, for derved at samle Zouaverne.

Ved Magenta havde Fanen faaet et meget skjønt Saar, idet den paa Fanestangen anbragte Ørn havde faaet en Kugle igjennem Brystet. Fanen blev ogsaa dekoreret med Æreslegionen, et Hæderstegn, som endnu ikke var bleven tildeelt nogen Fane siden Napoleon I.'s Tid.

Da General Espinasse med 2det Armeecorps' 2den Division Klokken 5¼ gjorde det her beskrevne Angreb paa Magenta, rykkede ogsaa 1ste Division og den Garde-Voltigeurdivision, som vi forlode efter Kampen ved Cascina Nuova og Buffalora, frem til Angreb mod de mellem sidstnævnte Sted og Magenta staaende fjendtlige Tropper.

Vi have ogsaa seet, at Garde-Voltigeurerne allerede vare ankomne til de udenfor Magenta beliggende Stationsbygninger, dengang da Zouaverne begyndte Angrebet paa Byen.

Klokken 5 fik Keiseren den med saa megen Længsel imodesete Forstærkning ved Magentabroerne, og han gik derefter frem til Angreb i Retningen fra St. Martino til Magenta og Corbetta. Disse Franskmændenes tre, saa at sige, forenede Angreb, kunde Østerrigerne ikke modstaae. De retirerede paa alle Punkter, og Klokken 7½ trak de sig aldeles tilbage. Paa Jernbanen Vest for Magenta lod General Auger opkjøre flere fra 2det Armeecorps samlede Batterier, saa at mere end 40 Ildsvælg udslyngede Død og Fordærvelse i de Flygtendes Rækker. Først da Klokken var omtrent 8½ standsede

Ilden i Magenta, hvor der indtil da blev gjort en svag Modstand af forskjellige spredte Troppeafdelinger.

I Skumringen samledes Regimenterne om deres Faner, og Enhver søgte hen, hvor han hørte til. Zouavregimentet bivouakerede paa et Torv ved en Ild, som var tændt langs med Husene. Det var neppe Halvdelen af Zouaverne, som samledes her efter Fegtningen. Med megen Sorg hørte jeg nu, at 14 eller 15 Kamerater vare døde eller saarede. Over 300 Mand af Regimentet vare blevne ukampdygtige. Det var en dyrekjøbt Seier for Regimentet, men den var ogsaa saa meget mere glimrende; General Espinasse var falden i Spidsen for sine Zouaver, og mangen tapper Officeer havde fulgt ham. Den af Generalen ved Felttogets Begyndelse udtalte Formodning: „at der vilde blive nok at bestille for os Alle", havde desværre viist sig altfor rigtig.

Det kunde ikke undgaaes, at Sindet blev betaget af sørgelige og alvorlige Betragtninger, naar man saae de mange Døde eller besøgte de Steder, hvor man havde henbragt de Saarede. At see disse lemlæstede Skikkelser, som for nogle Timer siden havde været fulde af Liv og Kraft; at finde disse Kamerater, som for kort siden vare Forældres og Venners Haab og Glæde, at finde dem nu forvandlede til stive, livløse Masser, som ligegyldig bleve traadte under Fødder baade af Mennesker og Dyr, dette maatte uvilkaarlig fremkalde den Tanke, at Krigen er Menneskehedens Svøbe, og i sig selv et afskyeligt Onde. Jeg besøgte en større Sal, som var opfyldt af Syge. Der laae saavel Tydskere, Ungarere og Kroater, som Franskmænd, Italienere og Arabere. De laae Alle udstrakte paa Gulvet Side om Side, mange svømmende i Blod, i fuldkommen Taushed og med Resignation ventende paa det Øieblik, da man blev istand til at skjænke dem Hjelp. Man skulde næsten tro, at de vare blevne enige om,

ikke at jamre sig, ikke at beklage sig, thi der hortes ikke en Lyd fra deres Læber.

En fangen østerrigsk Læge stod og trak Kugler ud af Arme og Been paa de Saarede, som havde Kraft nok til at slæbe sig frem til hans Bord, der var belyst af en Tællepraas. De mange i forskjellige Sprog af de Saarede til mig henvendte Bonner om en Drik Vand, for dermed at lædske deres brændende Torst, fordrev mig derfra. Jeg flygtede fra dette Lidelsernes Opholdssted, thi der var ikke noget Vand at faae, og jeg kunde ikke lindre deres Kvaler. Var min Pen istand til noiagtig at beskrive disse Scener i al deres skrækkelige Virkelighed, vilde Skildringen deraf visselig bringe Læseren til at gyse af Forfærdelse.

Natten var uhyggelig, og Himlen, som var ualmindelig overtrukket med morke Skyer, syntes at sorge over Dagens Begivenheder. Stærke Lyn oplyste Himmelhvælvingen, og ved disse kunde vi endnu tydeligere skue Dagens Høst, — de blege Lig, som omgave os.

Man vil let kunne forestille sig Indvaanernes Skræk over alt det, der havde tildraget sig; de Fleste havde skjult sig i Kjældere eller paa Lofter, for saaledes at være udenfor det blodige Skuespil. Nogle, som vilde aabne deres Porte under Fegtningen, faldt som Offere for deres Dristighed, thi i Kampens Hede var det umuligt at see, om det var en Ven eller en Fjende.

Slaget ved Magenta var udkæmpet. Franskmændene havde vundet en stor Seier, hvis Betydning var saa meget storre, som Lombardiets Hovedstad kort efter og som Folge deraf faldt i de Allieredes Hænder.

Vi kjende allerede Styrken af den Deel af den østerrigske Armee, som kæmpede ved Magenta. Paa fransk Side vare folgende Tropper i Ilden: 2det Armeecorps (2 Divisioner), en Division Garde-Grenaderer, en Division Garde-Voltigeurer, en Division af 4de Armeecorps og en Brigade af 3die Armeecorps. Med Undtagelse af et Regiment Bersaglieri, nogle Eskadroner Kavalleri og et Batteri (4 Kanoner),

toge ingen piemontesiske Tropper Deel i Slaget. Naar man vil regne de piemontesiske Troppers Styrke liig med en Brigade, saa have de Allierede tilsammen havt 6 Divisioner à 9,000 Mand (flere Divisioner bestode dog kun af 7 til 8,000 Mand) eller 54,000 Franskmænd og Piemontesere imod 70,000 Østerrigere. Man maa desuden vel huske paa, at de sidste laae rolige i deres Qvarterer eller allerede vare tilstede paa Kamppladsen den 2den og 3die, medens Franskmændene maatte slaae Broer, gaae over Floder og desuden paa selve Slagdagen tilbagelægge 2 à 3 Miil.

Det er meget mageligt, saaledes som flere Forfattere bære sig ad, ganske at give Giulays Udygtighed Skylden for Slagets uheldige Udfald. Flere af de her anførte Facta, turde dog tjene til Beviis for, at Mange, baade Officerer og Soldater, ikke gjorde hvad de kunde og burde gjøre, for at give Kampen et heldigere Udfald.

Østerrigernes Tab af Døde var 63 Officerer og 1,300 Mand; af Saarede havde de 218 Officerer og 4,130 Mand. Af Fanger tabte de 5,000 Mand. Altsaa havde de ved Slagets Slutning 281 Officerer og 10,430 Mand i ukampdygtig Stand. Af de høiere Officerer faldt General Burdina og saaredes Generalerne Reischach, Dürfeld, Lebzeltern og Wetzlar.

Franskmændenes Tab af Døde og Saarede beløb sig til 246 Officerer og 3,460 Mand. Af høiere Officerer faldt Generalerne Cler og Espinasse samt Obersterne Drouhet, Senneville, Charlier de Beaumont og flere.

Piemonteserne mistede ikkun nogle Mand.

Marskalk Grev Mac Mahon kan med Rette betragtes som et af de vigtigste Medlemmer af den store franske Feltherrefamilie. Han er en Anfører, som indgyder Tillid, og hans blotte Navn faaer Soldatens Øie til at lyne af Glæde og Stolthed.

Det turde maaskee derfor ikke ansees for upassende at skjænke denne Feltherres Levnetsløb nogle Øieblikkes Opmærksomhed, thi Navnet Mac Mahon tilhører allerede Historien, og vil sikkerlig komme til endnu yderligere at forenes med de mærkelige Begivenheder, en nær Fremtid bærer i sit Skjød.

Marskalk Mac Mahon er født paa Slottet Sully i Departementet Saone-et-Loire, den 13de Juni 1808. Faderen, som var en personlig Ven af Carl X. og Pair af Frankrig, nedstammede fra en gammel irsk Familie, der ved det Stuartske Dynasties Fald flygtede over til Frankrig. I Aaret 1827 forlod Mac Mahon Militairskolen i St. Cyr og blev udnævnt til Underlieutenant; derefter gjennemgik han Skolen for Generalstabsofficerernes Uddannelse. Ved Slutningen af Aaret 1830 blev han ansat som Adjudant hos General Achard i Algerien, og udmærkede sig der paa en saa fremtrædende Maade, da Franskmændene for første Gang passerede lille Atlas gjennem Bjergpasset Col de Mouzaia, at han der fik sin første berømmelige Omtale i Armeens Rapporter. Derefter vendte han tilbage til Europa og var nærværende ved Antwerpens Beleiring.

For at faae en mere udstrakt Mark for sin Virksomhed, efterat han i Aaret 1833 var bleven udnævnt til Capitain, vendte han tilbage til Algerien, hvor han i de paafølgende Aar deeltog i de meest blodige Fegtninger, som fandt Sted der. Det syntes som om Lykken havde udkaaret ham til sin Yndling, thi han blev sjelden saaret, og undgik ofte, ligesom ved et Underværk, den øiensynligste Død. Naar Mac Mahons Folk faldt rundt omkring ham, stod han ubeskadiget tilbage, uforfærdet og med kneisende Hoved trodsende de fjendtlige Kugler. Araberne troede tilsidst, at en overnaturlig Magt beskyttede ham, og i den franske Armee var det en almindelig Mening, at Lykke og Fremgang altid fulgte Navnet Mac Mahon.

Ved den i Algeriens Erobringshistorie saa mærkværdige Beleiring af Constantineh i Aaret 1836 var Mac Mahon ved Siden

af Lamoricière i Spidsen for Angrebskolonnen og imellem de Første i Breschen. Her fik han dog en Kugle i Brystet, men dette Saar gjorde ham kun utjenstdygtig i en kort Tid. Æreslegionens Officeerkors, som kun tildeles Capitainer ved overordentlige Leiligheder, blev skjænket ham.

Tid efter anden gjorde han Tjeneste hos flere udmærkede Generaler, saasom Bellair, Damrémont og Changarnier, og fik ved Omgangen med disse udmærkede Anførere rig Leilighed til at forøge sine Kundskaber, uddanne sin Skarpsindighed, eller med andre Ord, efterhaanden at uddanne sig og udvikle de Egenskaber, som engang skulde gjøre ham til en udmærket Hærfører.

Da han var 32 Aar gammel udnævntes han til Chef for en af de oprettede Jægerbatailloner (den 10de), og i Spidsen for denne erhvervede han sig paa mangfoldige Expeditioner en grundfæstet Berømmelse for urokkeligt Mod og stor Skarpsindighed.

Efterat han i 1842 var bleven udnævnt til Oberstlieutenant i Fremmedlegionen, avancerede han i 1845 til Chef for et Linieregiment, med hvilket han gjennemstreifede flere Dele af Algerien, især Kabylien, hvis vilde Beboere bleve spagfærdige som Lam, naar de vidste, at Mac Mahon var i Nærheden. Kabylerne vidste meget godt, at de ikke havde noget at frygte af Mac Mahons menneskekjærlige Sindelag, forsaavidt som de ikke optraadte fjendtlig imod Franskmændene; men de vidste ogsaa, at i modsat Fald var denne Mand ikke til at spøge med. Naar Kampen engang var begyndt, saa endte den først med en af Parternes Undergang, og at det da ikke vilde blive Mac Mahons, det kunde de ogsaa godt forudsee.

Revolutionen i 1848 havde ingen Indflydelse paa Mac Mahons Stilling. Han holdt sig udenfor denne, og opoffrede sig ene og alene for sit Kald og sine Pligters Opfyldelse som ærlig Soldat. Samme Aar blev han udnævnt til Brigadegeneral og Overstkommanderende i Provindsen Constantineh. I Juli 1852 blev han Divisionsgeneral.

Paa flere Expeditioner i Kabylien viste han sin overordentlige Dygtighed som Feltherre. Personligt Mod, en kraftig Villie og en særdeles Omsigt vare fremtrædende Egenskaber hos ham.

I Felttoget paa Krim see vi ham i Spidsen for en Infanteridivision, hvor han, ligesaa dristig som utrættelig, gjorde den franske Armee de vigtigste Tjenester. Ved Bestormelsen af Sebastopol var General Mac Mahon, efter sin Sædvane, i Spidsen for den Stormkolonne, som gik imod Malakofftaarnet. Gjennem Hobe af Lig viste han sine Soldater Veien over Ruinerne af Taarnets nedskudte Mure; Generalen skulde frem; hverken Kugler eller Bajonetter kunde hindre ham deri. Han var blandt de Første, som besteg Malakofftaarnet, og lod strax den franske Fane opreise derpaa. Paa den Høistkommanderendes Spørgsmaal, om han kunde holde sig i disse Ruiner mod Fjendens rasende Angreb, svarede han ganske lakonisk: „Jeg er lykkelig kommen derind og Fjenden tvinger mig ikke levende ud deraf." Denne Daad gjorde ham til Senator og Storkors af Æreslegionen.

Utrættelig som han var, og derfor ogsaa anvendt overalt, hvor de franske Vaaben kæmpede, deeltog han i Aaret 1857 i en Expedition mod store Kabylien, hvor han ledede Angrebet mod den frygtelige og af Kabylerne med Heltemod forsvarede Position Icheriden.

I Aaret 1858 blev han Høistkommanderende over Armeen og Flaaden i Algerien, hvilken Kommando han beholdt indtil 1859, da han modtog Befalingen over 2det Armeecorps i den italienske Armee. At han ogsaa her, som Anfører for et Corps, der udelukkende var sammensat af afrikanske Tropper, vilde bestaa Prøven, var let at forudsee, og Slaget ved Magenta er et glimrende Beviis derpaa.

Denne Dags Held skylder man især General Mac Mahons Mod, Erfaring og Feltherretalenter. Marskalkstaven og Titelen Hertug af Magenta var den Belønning, Keiseren gav ham.

Marskalk Mac Mahon er upaatvivlelig en af den franske Armees meest yndede og afholdte Chefer. Han besidder i høieste Grad saavel

Officerens som Soldatens Tillid, og det af den ganske naturlige Grund, at han stedse har levet iblandt dem, at han er bleven opdraget i deres Rækker, dannet i Krigens strenge Skole og at han har erhvervet sig alle sine Grader paa Kamppladsen. Han er venlig og nedladende imod Alle. Han er meget omhyggelig for sine Soldaters Velbefindende, og at disse næsten tilbede ham, tor jeg vove at sige. Hans Indtog i Paris i Spidsen for 2det Armeecorps, efterat den italienske Krig var endt, beviser ogsaa klart, at Nationen deler Soldaternes Mening om ham, thi Marskalken modtoges med de mest hoiroſtede og utvetydige Bifaldsyttringer.

I det private Liv er han ligesaa fordringsfri og tilbageholden, som han paa Kamppladsen er dygtig og virksom.

„Marskalk Mac Mahon", siger en fransk Forfatter, „horer til det Slags Helte, som optræde paa Valpladsen med samme Frygtloshed, samme Elegance som i en Salon. Man kan ikke forestille sig hvor megen sand Beskedenhed og elskværdig Tilbageholdenhed, der findes hos denne udmærkede Kriger, som overalt, undtagen i Kugleregnen, synes at sætte en Ære i at skjule sig og holde sig tilbage."

Marskalkens Ydre svarer ganske til det Begreb, man efter hans moralske Egenskaber er istand til at danne sig om ham. Ansigtet, som er meget ungdommeligt, besidder noget særdeles mildt og tiltrækkende; man skulde tro, at det tilhorte en fyrretyveaarig Mand. Han er af Middelhoide og temmelig smækker. I hoieste Grad bevægelig og utrættelig, synes han at være bleven hærdet ved Feltlivet i Afrikas Klima. Ingen Moisommelighed, ingen Anstrengelse afskrækker ham; han kan sidde tilhest i 18 til 20 Timer med storste Lethed. Man fortæller om Adjudanter, som have gjort mislykkede Forsog paa at gjore ham det efter, om Heste, som ere styrtede under ham, om utrolig lange Veistrækninger, som han har tilbagelagt i kort Tid, og meget andet.

Som Feltherre besidder Marskalk Mac Mahon en af disse Gaver, som, efter hvad man paastaaer, Napoleon I. satte saa stor Priis paa, og som i Virkeligheden ogsaa maa skattes meget høit, nemlig Lykke eller Held. Der er sjelden mødt ham nogen af disse Tilskikkelser, som, uden den vedkommende Persons egen Skyld, ofte komme og forstyrre eller kuldkaste hans bedst udtænkte Planer. Alle de Foretagender, som ledes af Marskalk Mac Mahon, synes altid at faae et godt Udfald. En naturlig Følge heraf er ogsaa den, at Armeens Tillid til ham stadig er i Tiltagende.

Efter denne Udflugt ville vi vende tilbage til Armeen.

Natten imellem den 4de og 5te Juni havde Armeerne følgende Opstilling:

Af den østerrigske Armee stod 7de Corps og en Deel af 8de Corps samt Kavalleridivisionen Mensdorf ved Corbetta og Cerella; Resten af 8de Corps stod ved Bestazzo; ved Cassinazza, paa den vestlige Side af Naviglio grande, stod 5te Corps og ved Robecco, paa begge Sider af Kanalen, 3die Corps. 1ste og 2det Corps havde trukket sig tilbage mod Bareggio. Der siges, at det var Giulays Hensigt at angribe de allierede Armeer den 5te Juni, og Begyndelsen dertil blev ogsaa gjort, idet Brigaden Hartung paa denne Dags Morgen begyndte et Angreb paa Ponte Vecchio di Magenta. Men denne Plan blev opgivet, da der indløb Underretning om, at 1ste (Clam Gallas) og 2det (Lichtensteins) Armeecorpser vare fuldkommen opløste, og at de efter de Høistkommanderes Befaling allerede havde forladt Bareggio for at trække sig tilbage til Mailand. Giulay gav da Befaling til, at hele Linien skulde trække sig tilbage. Det 8de Armeecorps skulde besætte den Sydøst for Mailand beliggende Stad Melegnano, for derved at hindre de Allierede i at trænge frem paa Landeveien mod Lodi, og muligen afskjære Østerrigerne. Den øvrige Deel af Armeen gik mod Syd ad Pavia,

for derefter at fortsætte Retraiten i østlig Retning over Adda, imellem Lodi og Pizzighettone.

Af de Allierede stode 2 Divisioner af 3die Corps og et Garde-Grenadeerregiment ved Ponte Vecchio di Magenta, paa venstre Side af Kanalen stode Garde-Zouaverne, et Garde-Grenadeerregiment samt en Division af 4de Armeecorps; ved Buffalora et Garde-Grenadeerregiment; imellem Buffalora og Magenta, langs med Jernbanen, ligesom ogsaa i sidstnævnte Stad, 2det Armeecorps, Gardens Voltigeur-Division samt Divisionen Fanti; Resten af 3die og 4de Armeecorps stod imellem Tercate og St. Martino; 1ste Corps endnu længere mod Vest. Divisionen Durando stod ved Cuggione og Divisionerne Castelbargo og Cialdini ved Turbigo.

Den 5te Juni ved Solopgang blev der atter gjort Allarm i den franske Leir. Det var det omtalte Angreb af Brigaden Hartung, hvilket man antog var Tegn til et almindeligt Angreb af den fjendtlige Armee. Men Roligheden blev snart gjenoprettet og den franske Armee opslog sin Leir.

Hele Dagen var man beskjæftiget med at begrave de Døde, forbinde de Saarede, opsøge de for Stormløbet bortkastede Bepakninger, forsyne Mandskabet med Ammunition og Levnetsmidler og meget Andet. Det var et sørgeligt Syn at see de store Hobe Lig af Officerer og Soldater. Man opsøgte Ligene paa Marken og i Byen, og, med Klæderne paa, lagdes de ned i de Nord for Magenta værende Sandgrave, som man derefter fyldte løselig med Jord. Ligene af General Espinasse og 17 til 18 Officerer af forskjellige Regimenter saae jeg liggende i en Række. Hvert Regiments Officeercorps, hvis de ikke laae alt for langt borte fra Magenta, ilede derhen, for endnu engang at skue en bortgangen Kammerats Ansigtstræk. Mærkværdig er det, at paa de fleste Døde vare Ansigtstrækkene uforandrede, især deres, som, truffen af en Kugle i Brystet, havde faaet en øieblikkelig Død. De smiilte, og det var snarere som om man saae et sovende Menneske end et Lig. Derimod

vare de forfærdelige at see paa, som havde faaet en Kugle igjennem Hovedet; hele Ansigtet var opsvulmet og blodig Fraade stod ud af Næse og Mund.

Var det sørgeligt at betragte de Døde, saa var det hjerteskjærende at see de Saarede. Jernbanens Stationsbygninger vare overfyldte dermed. Lægerne arbeidede Nat og Dag, og dog maatte mange Saarede ligge i 24 til 30 Timer, inden de bleve tagne under Behandling.

Der kom snart igjen Liv og Bevægelse i Byen. Da Ligene vare bortførte og Geværer og alle Slags Vaaben vare blevne samlede, begyndte Indvaanerne at aabne Dørene og vove sig ud paa Gaderne. Nogle Handelsmænd aabnede endog deres Boutiker, i hvilke man indkjøbte alle Slags Spise- og Drikkevarer.

Endskjøndt der var Vagt paa Torvet og ved flere offentlige Bygninger, kunde man dog ikke ganske forebygge Uordener. Saaledes fandt vi paa vor Vandring igjennem Byen flere Soldater i Begreb med at udplyndre et Magasin eller en Kjælder. En Soldat af Fremmedlegionen, som løb forbi med sin af Sukker fyldte Hue, blev spurgt, om han havde betalt dette. Han svarer rask „Ja" og tilføiede, „og det er endog meget dyrt betalt, da det har kostet os vor tappre Oberst." Obersten for 2det Fremmedregiment var virkelig falden i Slaget. Soldatens Svar var saa træffende, at han fik Lov til at gaae med sit Sukker.

Vi morede os nu med at undersøge Østerrigernes Beklædningsstykker og Vaaben, hvoraf der i Leiren fandtes store Forraad, hvilke vi dog ved Afmarschen maatte lade blive tilbage af Mangel paa Transportmidler. Ogsaa de Faldnes Lommer bleve undersøgte, men deri fandtes vistnok ingen Rigdomme, thi ifølge Ordsproget er Soldaten „rigere paa Ære end paa Penge".

Hos en falden østerrigsk Officeer fandtes en Noteerbog, hvori Følgende var opskrevet, der formodentlig var en Afskrift af en Ordre fra Giulays Hovedqvarteer: „Det paalægges Generaler, som føre

Armeecorps eller Divisioner, ikke at anvende alt for unge Generalstabsofficerer til Anførere for Recognosceerings-Detachementerne, thi 11te Jægerbataillon, som har været udsendt for at recognoscere Fjendens Stilling, er kommen tilbage til Leiren og har udspredt de mest usandfærdige Beretninger om den fjendtlige Armees Styrke. Det er saa meget nødvendigere at foretage Recognosceringerne med Nøiagtighed, og ikkun anvende duelige Anførere dertil, samt ikke at forlade sig ene paa Spionernes Angivelser, som de franske Brigadegeneraler ikke ere indviede i Krigsoperationernes Hemmeligheder."

Man kan ikke undres over, at i en Armee, som ligger i Felten, og hvor man ialmindelighed er ubekjendt med det, der foregaaer i og udenfor denne, sluges alle Nyheder med den største Begjærlighed; men det er forunderligt, at de mest overdrevne og usandfærdige Rygter kunne opdigtes og udspredes i Leiren i Skikkelse af Sandhed, og disse have ofte en skadelig Indflydelse paa Troppernes Stemning, selv om de høre til en krigsvant Armee. Saaledes traf det sig, at der pludselig opstod en stor Forfærdelse eller saakaldet »panique« i det 2det Armeecorps' Trainkolonne under Slaget ved Magenta. Nogle fjendtlige Ryttere viste sig paa Kolonnens Flanke, og strax gik det som en Løbeild: „vi ere omringede, vi ere tagne, redde sig hvo som kan!" Flere af de italienske Bønder, som befordrede Levnetsmidler med deres Lastdyr eller Vogne, spændte Hestene fra og begave sig paa Flugten. Viinfade sloges sønder, Proviant ødelagdes, Kaffesække plyndredes og Forstyrrelsen var saa stor, at de kommanderende Officierer kun med megen Besvær kunde gjenoprette Ordenen. Og dog havde Trainkolonnen en stærk Bedækning, som, idetmindste i det første Øieblik, vilde kunne have holdt en ikke altfor overlegen Fjende fra Livet.

De piemontesiske Divisioner, som stode ved Turbigo, havde ved Spioner faaet Underretning om, at den allerede saa ofte omtalte General Urban stod med et Corps paa 10,000 Mand i Nærheden af Gallarate. Der udsendtes Recognosceerings-Detachementer ad

forskjellige Veie for at skaffe Oplysninger om dette Corps. En Ritmester med sin Eskadron stoder virkelig paa General Urban. Ritmesteren fremstiller sig som Parlamentair og overbringer Generalen en Opfordring fra Kong Victor Emanuel til at overgive sig, da han, som Folge af Slaget ved Magenta, var afskaaren fra den mod Syd flygtende østerrigske Armee, og han ikke kunde søge Frelse i Mailand, som allerede var i de Allieredes Hænder.

General Urban skal have forlangt at see den skriftlige Ordre, som berettigede Ritmesteren til at gjore en saadan Opfordring, thi saa vilde han (Urban) betænke sig derpaa. Da Generalen horte, at der ikke var nogen skriftlig Ordre, blev han meget opbragt over Ritmesterens uforskammede Dristighed. Egentlig, sagde han, burde han tage Ritmesteren med samt hans Eskadron tilfange, men han vilde lade Naade gaa for Ret, og bod kun Ritmesteren at drage bort oieblikkelig, med mange Hilsener til hans Konge og Herre, at vilde han fange Urban, kunde han selv komme og opsoge ham. Saaledes er Historien bleven mig fortalt, men for dens Sandhed tor jeg dog ikke indestaae.

Flere franske Troppeafdelinger bleve ogsaa den 5te udsendte fra Magenta for at opsoge General Urban. Vi ville snart faae at see, hvorledes denne General endnu engang drev Gjæk med de Allierede, og hvorledes han altid forstod at trække sig godt ud af Legen.

Den 6te Juni begyndte den franske Armees Marsch fra Magenta til Mailand. 2det Armeecorps marscherede paa Jernbanen, men ofte maatte vi give Plads for de Jernbanetog, som forte Saarede fra Magenta til Mailand. Denne Stad var allerede den foregaaende Dag taget i Besiddelse af de Allierede, da en Deputation, der bragte Stadens Nogler, var kommen til Magenta med Extratog. Klokken 3 om Eftermiddagen ankom vi til Roh, en storre Landsby ved Siden af Jernbanen, hvor Divisionen opslog sin Leir i nogle prægtige Rugmarker, Teltene bleve slaaede op, Suppen sattes paa Ilden og Mandskabet forberedte sig til at udhvile efter en anstrengende Marsch

paa en varm Dag, da man gjennem hele Leiren pludselig hørte Raabet: „til Vaaben! til Vaaben!“ Marskalk Mac Mahon var nemlig ankommen til Leiren i strakt Karriere, idet han selv oploftede dette Raab og tillige spurgte, om man ikke havde hørt de fjendtlige Kanoner. Marskalken, som altid red udmærkede engelske Heste, havde ladet sin Stab blive langt bag efter sig. Totrediedele af Styrken greb til Vaaben og rykkede ud, medens den øvrige Deel blev tilbage for at bevogte Leiren. Det var omtrent Klokken 4 om Eftermiddagen. Marskalken satte sig i Spidsen for 8 til 10 Batailloner Infanteri, nogle Kanoner og en betydelig Deel Kavalleri, og det gjaldt nu om at finde General Urban, som, efter hvad der berettedes, skulde flakke omkring i Egnen af Roh. Vi marscherede skarpt i næsten 4 Timer, bestandig i nordlig Retning, men uden at træffe paa Fjenden. Heldigviis var Aftenen kjølig og ingen Bepakning trykkede Soldatens Skuldre. Først henimod Midnat kom vi tilbage til Leiren med uforrettet Sag samt udmattede og sultne. Vi kom knapt til at lægge os den Nat, thi allerede Klokken 3 om Morgenen lød Reveillen. Keiseren vilde holde sit Indtog i Mailand i Spidsen for 2det Armeecorps, og Enhver glædede sig til en Fest, maaskee en Hviledag. Men da vi ved Middagstid kom til Mailand, maatte vi slaae Leir udenfor paa Voldene, og der udstedtes den Befaling, at de Menige ikke maatte komme ind i Staden.

I Selskab med nogle Kamerater gjorde jeg en Kjøretour igjennem Byen; hvor vi kom frem, hilsedes vi med Haandklap og Blomster.

Indvaanerne havde opført flere Barrikader for at hindre Østerrigerne i, endnu engang at vende tilbage til Byen. Da Garnisonen afmarscherede, antog man, at dette kun skete for kort Tid, og at den snart vilde komme tilbage, og dette vilde man forebygge ved disse Barrikader.

Vi besøgte Stadens Promenader, den mærkværdige Kathedralkirke, det nylig af Østerrigerne forladte Citadel og flere andre Steder.

Naturligviis forpleiede vi os paa det Bedste i Hoteller og Kaféer, og befandt os særdeles godt i denne prægtige Stad, efter et flere Ugers besværligt Feltliv.

Den 8de Juni droge Kong Victor Emanuel og Keiser Napoleon ind i Mailand i Spidsen for den piemontesiske Armee.

Keiser Napoleon forlagde sit Hovedqvarteer dertil, og udstedte følgende Dagsbefaling til sin Armee:

„Soldater! For en Maaned siden stolede jeg endnu paa et lykkeligt Udfald af Underhandlingerne, og haabede paa Fredens Vedligeholdelse, da Østerrigernes Indmarsch i Piemont pludselig kaldte os under Vaaben."

„Vi vare ikke forberedte derpaa; der fattedes Soldater, Heste, Krigsmateriel og Feltproviant. Vi maatte, for at staa vor Allierede bi, i største Hast gaae over Alperne i smaae Afdelinger og stille os mod en frygtelig Fjende, som allerede længe havde rustet sig til Kampen."

„Faren var stor, men Nationens Kraft og Eders Mod har beseiret den. Frankrig er atter i Besiddelse af sine gamle Dyder; ved dets Enighed og Stræben efter et fælles Maal har det viist hele Verden Oprindelsen til dets Kraft: Kjærligheden til Fædrelandet. Først for to Dage siden begyndte Krigsoperationerne, og i denne Time er Piemonts Grund befriet fra Fjenden."

„De forenede Armeer have kæmpet lykkelig i fire Fegtninger og vundet eet afgjørende Slag. Derved have de aabnet sig Portene til Lombardiets Hovedstad. Over 35,000 Østerrigere have vi gjort ukampdygtige, vi have erobret 17 Kanoner og 2 Faner, og 8,000 Fanger ere i vore Hænder."

„Men Alting er endnu ikke forbi. Endnu have vi en Kamp at bestaa, Vanskeligheder at beseire."

„Jeg stoler paa Eder! Værer derfor modige, tappre Soldater af den italienske Armee! Eders Fædre skue med Stolthed fra Himlen ned paa Eder."

Foruden denne Dagsbefaling til sine egne Soldater, hilsede Keiseren Italienerne med følgende Proclamation:

„Italienere! Krigslykken har idag ført mig til Lombardiets Hovedstad. Jeg maa sige Eder hvorfor jeg er her."

„Da Østerrig gjorde sit uretfærdige Angreb paa Piemont, besluttede jeg at understøtte min Allierede, Kongen af Sardinien. Frankrigs Ære og Interesse forlangte det."

„Eders Fjender, som ogsaa ere mine, have søgt at forringe de Sympathier, som over hele Europa næres for Eders Sag, ved at foregive, at jeg ikkun af personlige Hensyn, eller for at udvide Frankrigs Grændser, har begyndt Krigen. Nei! jeg er ikke blandt dem, der opfatte Forholdene urigtigt. Den offentlige Opinion er nu saa oplyst, at man snarere naaer Magten ved den moralske Indflydelse, man udøver, end ved Erobringer. Derfor er jeg stolt over, kun at efterstræbe en moralsk Indflydelse, idet jeg medvirker til Frigjørelsen af et af Europas skjønneste Lande. Den Modtagelse, I have givet mig, beviser, at I allerede have forstaaet mig. Jeg kommer ikke til Eder med forud lagte Planer, for at indsætte nye Herskere eller paatvinge Eder min Villie. Min Armee skal ikkun beskjæftige sig med to Ting: bekæmpe Eders Fjender og opretholde Ordenen i Landet; den skal ikke paa nogen Maade hindre Eder i at udtale Eders retmæssige Ønsker. Forsynet overvælder undertiden Nationerne, saavelsom den Enkelte, med sin Naade, idet det giver dem Leilighed til at svinge sig op til Magt og Anseelse, naar de kun forstaae at gribe disse Leiligheder. Eders saa ofte undertrykte, men alligevel bestandig gjentagne Forlangende om Uafhængighed skal nu blive opfyldt, hvis I vise Eder en saadan Uafhængighed værdige. Forener Eder derfor til Opnaaelsen af et eneste Maal: Eders Lands Befrielse. Griber til Vaaben, stiller Eder under Kong Victor Emanuels Faner, der saa høisindet har viist Eder Veien til Æren. Erindrer Eder, at uden Disciplin kan en Armee ikke bestaa, og at idag op-

tændes Soldatens Mod af Fædrelandskjærlighedens hellige Lue, kun for at han imorgen kan være fri Medborger i et mægtigt Rige."

Napoleon."

Disse Proclamationer vare opslaaede paa alle offentlige Pladser og læstes med Begjærlighed af en glædedrukken Befolkning. Keiserens Sprog var simpelt men kraftfuldt. Det talte ikke alene til Mailands og Lombardiets Indbyggere, men til enhver Italiener.

Snart saae man ved Siden af Proclamationen Mailændernes Hilsen til de allierede Armeer; ogsaa denne talte et varmt og oprigtigt Sprog og modtoges med udeelt Bifald. Hvor man end gik, fik man tildeelt Exemplarer deraf.

Flere Gange daglig blev der uddeelt trykte Bulletiner om Armeernes Bevægelser. Folk af alle Stænder trængte sig omkring disse Uddelingssteder; Alle syntes betagne af en Feber, som ikkun kunde stilles ved den blotte Berørelse af den mærkværdige Papirslap.

Syvende Kapitel.

Mit Besøg i Mailand. Milanesernes Omhu for de Saarede. Touren til Melegnano. Frygt for at blive fangen. Træfningen ved Melegnano. Fegtningens Gang. Indtagelsen af et Slot udenfor Byen. Betydelige Tab i Træfningen. Kamerater i Forlegenhed og Qvarteer i en Bondegaard. Tilbagekomst til Regimentet. Regndage. Due de Polenta Østerrigernes Tilbagetog til Mincio. Ordensuddeling. Marsch imod Montechiaro. Armeens Opstilling og Styrke for Slaget ved Solferino. Bivouaken paa Monte Rosso. Forberedelser til Slaget ved Solferino.

Træfningen ved Melegnano.

Da 2det Zouavregiment den 8de Juni om Morgenen forlod Mailand for at marschere til Melegnano, en lille Stad ved Landeveien imellem Mailand og Lodi, omtrent midtveis imellem begge disse Stæder, var der Ingen, som kunde falde paa, at der den Dag

skulde blive et Sammenstød mellem Østerrigere og Franskmænd. Jeg udbad mig derfor Regimentschefens Tilladelse til at maatte blive i Mailand, for at besøge nogle paa de derværende Hospitaler liggende Kamerater, som vare blevne saarede ved Magenta, og tillige for at gjøre nogle Indkjøb.

Om Formiddagen var jeg Vidne til Keiser Napoleons og Kong Victor Emanuels Indtog i Mailand. De almindelige Hyldings- og Glædesbeviser syntes her rigtig at naae Høidepunktet. Officerer og Soldater bleve bogstavelig overvældede af Krandse og Blomster, ja, de marscherede paa et Tæppe af Blomster. Efterat have overværet denne Glædesfest, aflagde jeg Besøg i nogle større Hospitaler og i flere private Huse, hvor saarede Kamerater bleve pleiede med søsterlig Omhu af ædle Qvinder, som, da de ikke kunde deeltage i Kampen for det elskede Fædrelands Frihed, dog vilde vise deres Kjærlighed til det, ved at offre Tid og Kræfter til at pleie dem, som bleve saarede i Kampen derfor. Hvilke grelle Modsætninger imellem Livet paa Gaderne og i Sygeværelserne! Derude aandede Alting Liv, Glæde og Livslyst; derinde herskede Sorg, Smerte og stummel Taushed. En piinlig Følelse ledsagede mig, da jeg fra mine Kameraters Dødsleie kom ud i det bevægede, støiende Byliv.

Klokken 5 om Eftermiddagen forlod jeg Mailand i Selskab med to Kamerater for at støde til Regimentet. Vi havde været ubesindige nok til at leie os en Vogn til Touren, i det Haab, at vi i den vilde blive bragte ret mageligt til Leirpladsen. Men lige udenfor Porten stødte vi paa 1ste og 2det Armeecorps' Trainkolonner, som spærrede Veien. Vi maatte da forlade Vognen og fortsætte vor Vei tilfods. Da Zouavregimentets Train ogsaa var i Kolonnen, kunde jeg let faae fat paa min Hest, der førtes af min Oppasser. Men samtidig hermed hørtes Kanontorden i Retningen af Meleguano, hvorfor jeg strax steg tilhest og ilede fremad, for at kunne være ved Regimentet under Kampen.

Da den Officeer, som kommanderede Trainkolonnen, var uvis om, hvor og af hvem Fegtningen holdtes, lod han strax hele Kolonnen danne en Firkant ved Siden af Landeveien. Regnen strømmede ned og alle Grøfter vare blevne til hurtigtflydende Bække.

Paa Veien fra St. Donato og lige til Melegnano saae jeg ikke en eneste Soldat, og jeg standsede flere Gange for at høre, hvorfra Kanonskuddene kom. Jeg frygtede nemlig for at blive opsnappet af en fjendtlig Patrouille, især da de Kamerater, jeg nylig havde forladt, havde fraraadet mig at tage ene afsted; de selv kunde ikke følge med, da de manglede Heste. Endelig mødte jeg Klokken 8 om Aftenen nogle Vogne med saarede Officerer, som vare paa Veien til Mailand, og af dem fik jeg at vide, at Kampen endnu rasede i Byen, men at 2det Armeecorps, saavidt de vidste, ikke havde deeltaget deri. Beroliget ved denne Underretning, søgte jeg nu ikkun at finde Zouavregimentet, men dette var ikke saa let. Saavel Generalstabsofficerer som Adjudanter bleve adspurgte, uden at jeg dog kunde faae nogen nøiagtig Underretning.

Vi ville nu omtale Grunden til de fjendtlige Armeers Sammenstød og nærmere betragte Fegtningens Gang.

Den østerrigske Armees høire Fløi var, paa Retraiten over Adda, støttet mod Lodi. For at dække Tilbagetoget var en Division af 8de Armeecorps efterladt i Melegnano; en Brigade havde barrikaderet sig i selve Byen, paa den høire Bred af Floden Lambro, som begrændser Byen paa den venstre Side; den anden Brigade stod paa den venstre Bred, imellem Floden og Lodi.

Marskalk Baraguay d'Hilliers, som allerede den 7de Juni stod med det 1ste franske Armeecorps og havde sit Hovedqvarteer i St. Donato, Sydøst for Mailand, fik Befaling til, i Forening med 2det Armeecorps, som ved denne Leilighed var stillet under hans Kommando, at angribe og fordrive Fjenden fra Melegnano.

Planen til dette Angreb, som skulde udføres den 9de Juni, var omtrent følgende:

2det Armeecorps' 1ste Division skulde besætte St. Giuliano, medens den 2den Division marscherede mod Mediglio, paa den venstre Bred af Lambro, for at tage Fjendens Stilling i Ryggen. 1ste Armeecorps skulde marschere frem paa Landeveien fra Mailand og angribe Melegnano. Sidstnævnte Armeecorps' 3die Division, som skulde udføre selve Angrebet paa Melegnano, stod først Klokken 5½ om Eftermiddagen foran Byen, da 2det Armeecorps' Train havde spærret Veien for den og saaledes forsinket dens Marsch. Marskalk Baraguay d'Hilliers, som selv gik i Spidsen for denne Division, bemærkede Troppebevægelser i Melegnano, men han var uvis om det var Østerrigere eller om det var Tropper af 2det Armeecorps' 2den Division, der, som vi vide, skulde over Mediglio falde Melegnano og dens Forsvarere i Ryggen. Han befalede at affyre et løst Skud mod Byen, men dette blev besvaret med Skarpt, thi Kuglerne peb tæt over Franskmændenes Hoveder. Nu lod Marskalken to Batterier protse af paa Landeveien i omtrent 1,700 Skridts Afstand fra Byen, for at beskyde den og bane Vei for Stormkolonnen.

Ilden vedvarede omtrent en halv Time; derefter stormede 2 Batailloner af 1ste Zouavregiment, efterfulgt af Brigaden Goze. Uagtet Østerrigerne modtoge dem med en levende Gevær- og Kardætskild, trængte de dog ind i Byen, hvor en rasende Kamp fortsattes i flere Timer.

Her var Fjendens Forsvar langt mere kraftigt end i Magenta. Østerrigerne brugte flere Gange Bajonetten, og det var først efter store Offre, at Franskmændene bemægtigede sig Byen.

Østerrigerne forsvarede et tæt udenfor Byen beliggende stort Slot paa en ganske egen Maade. Man kunde itkun komme til Slottet, som var omgivet med Grave, igjennem en stor Port, efterat have passeret den over Graven førende Vindebro. Østerrigerne udsendte Tirailleurer udenfor Graven og Broen, og disse holdt i lang Tid Franskmændene i Afstand; men da disse, som sædvanlig,

angreb med Bajonetten, søgte Østerrigerne at komme over Broen ind i Slottet; men da trængte Franskmændene saa tappert paa, at de kom ind samtidig med Østerrigerne.

Først Klokken 8½ om Aftenen kunde et Par Batterier og mindre Infanteriafdelinger af 2det Armeecorps naae at komme over Mediglio til Melegnano og tage Deel i Fegtningen, thi dette Armeecorps' Marsch gik igjennem et Terrain, der i høieste Grad besværliggjorde dets Bevægelser. Saaledes maatte f. Ex. Soldaterne i lang Tid vade gjennem Kjær og Rorstrækninger, hvor Vandet gik dem til midt paa Livet. Imidlertid kom de nævnte Batterier dog til at beskyde de paa Flugten til Lodi værende fjendtlige Tropper, og anrettede stor Ødelæggelse i deres Rækker.

Klokken 9 om Aftenen standsede Kanonilden, thi Melegnano var i Franskmændenes Hænder. Seiren var dyrekjøbt, og Tabet af Døde og Saarede var meget stort i Forhold til de Kæmpendes Antal. 1ste Zouavregiment havde alene 34 Officerer og 500 Mand i ukampdygtig Stand, og Franskmændenes hele Tab beløb sig til 950, Østerrigernes til 1200 Mand.

Da jeg om Aftenen Klokken 8 gik ind i Melegnano, saae jeg at her havde været et sandt Blodbad. For hvert Skridt man gik, maatte man frygte for at falde over Døde og Saarede, og om Blod nogensinde skulde kunne farve Vandet i Rendestenene, saa maatte det være her.

Om Hjertet end lider ved Tanken om alle de Saarede, som i mange Timer, med Steenbroen til Seng, maatte vente paa en hjelpende Haand, saa var det dog en Trøst her, at de fleste allerede den følgende Morgen fik en omhyggelig Pleie, thi der ankom en stor Mængde Herrer og Damer fra Mailand, tildeels af Hovedstadens fornemste Familier, for i deres egne smukke lukkede Vogne at afhente dem, som ved Melegnano havde udgydt deres Blod for Italiens Frihed.

Da jeg havde været Vidne til de sidste fjendtlige Troppers Fordrivelse fra Byen, maatte jeg opsøge mig et Nattelogi og Ly mod den heftige Regn. Jeg gik længe forgjæves omkring; endelig traf jeg paa to Zouaver af mit eget Regiment, hvilke, ligesom jeg, vare blevne vildfarende. Det var ligesom om jeg havde fundet Venner i Nøden, virkelige Kamerater. — Melegnano var opfyldt af Saarede og Tropper af 1ste Armeecorps, hvorfor vi fandt det rigtigst at søge udenfor Byen til en Bondegaard, hvor vi ved Skorstensilden kunde varme os og tørre vore Klæder. Disse Zouaver kappedes om at vise mig al mulig Opmærksomhed; de passede baade mig og min Hest, og til min store Glæde kunde jeg gjøre noget Gjengjæld, ved at dele med dem det rigelige Forraad af Levnetsmidler, som jeg havde ført med mig i de ved Sadlen befæstede Proviantasker.

Tordenen drønede hele Natten igjennem, Stormen tudede og stærke Lyn oplyste Himmelhvælvingen. For de Døende og Saarede var det en skrækkelig Nat.

Mangen Læser vil maaskee tro, at det kun er i min egen Indbildning at Elementerne have raset, og at Tordenen kun er kommen med for Effectens Skyld, thi ogsaa efter Slaget ved Magenta taler jeg om den mørke Nat med sine Lynstraaler, men Virkeligheden var dog altfor haandgribelig, Regnen altfor afkølende, til at jeg dengang skulde have befundet mig i Indbildningens Verden. Vi ville ogsaa længere hen faae at see, at en Orkan, under Slaget ved Solferino, tvang Armeerne til Uvirksomhed og gjorde Ende paa Kampen.

Den følgende Morgen opsøgte jeg Regimentet, og Kameraterne yttrede deres Glæde over at see mig igjen, saameget mere som de allerede ankomne Zouavofficerer, i hvis Følgeskab jeg igaar havde forladt Mailand, havde yttret Frygt for, at jeg muligen kunde være bleven fangen. Den Proviant, jeg endnu havde tilbage, tilligemed nogle i Melegnano indkjøbte Flasker Viin, blev særdeles velkommen,

thi Regimentet havde i 36 Timer været fjernet fra sit Train. Vinen havde jeg kun faaet, fordi jeg udgav mig for en af Marskalk Mac Mahons Adjudanter.

Da jeg meldte min Tilbagekomst til Obersten og gav en Beretning om min Reise, meddelte han mig den glædelige Nyhed, at jeg, for mit Forhold ved Magenta, var bleven indstillet til Ridder af Æreslegionen. At denne Nyhed strax blev meddeelt Forældre og Vennerne i Sverig, behover jeg vist ikke at sige. Værdien af en Ordensdecoration kan vel ofte være ringe nok for fornuftige Folk, men den maa dog skattes lidt hoiere, naar den, som man har forsikkret mig, er vunden paa Valpladsen.

Efter Fegtningen ved Melegnano fulgte de ubehageligste Dage under hele Felttoget, thi Regnen vedblev at strømme ned. Vi vare bestandig gjennemblodte ligesom ogsaa al vor Bagage var det, og vi stode og laae saa godt som i Vand. Teltene vare opslaaede paa en Mark, hvor vi vadede i en halv Alen dybt Leerælte, og hvor alle Grofter og Kanaler svommede over. Under saadanne Omstændigheder frembyder dog en Kavallerileir det sorgeligste Syn. De stakkels Dyr staae nedsunkne i Leret indtil Knæerne og savne baade Pasning og Fode, og det gjennemvaade Foder kunne de neppe fortære. Naar man dertil seer hvorledes Mandskabet, gjennemblodt, træt og sultent — thi Trainet havde i en heel Dag ikke kunnet komme frem — overlade alt til Vind og Veir, hvorledes Telte, Sadler, Bidsler, Dækkener kastes omkring og svommer i dette Leerhav, skulde man tro, at hele Kavalleriregimentet befandt sig i en fuldkommen Oplosningstilstand. Men den næste Dag seer man den paany oppudsede Rytter igjen i munter Gallop paa hans nylig saa ynkelige Hest.

Da der i denne Deel af Italien findes store Forraad af Mais, forsogte Generalintendanten for 2det Armeecorps at uddele Maismeel til Mandskabet, idet Brodportionerne bleve formindskede. Dette Forsog mislykkedes ganske, thi Mandskabet syntes ikke om

Melet og forstod eiheller at tilberede det. Den samme Dag som Melet blev uddeelt, vare alle de Bække, som omgave Leiren, fyldte med Meelvand, istedetfor det ellers saa klare Vand af Alpernes optøede Snee. Mandskabet havde bortkastet Melet og yttrede høit deres Misfornøielse over de slette Fødemidler. Man saae aldrig mere Maismeel i Leiren; men Generalintendanten fik Ogenavnet „Duc de Polenta“. Polenta er nemlig Navnet paa den Ret, som Italienerne tillave af dette Meel.

Efter Nederlaget ved Melegnano fortsatte den østerrigske Armee sit Tilbagetog, ikke alene over Adda og Oglio, men ogsaa over Mincio, for der, i den berømte Firkant imellem Fæstningerne Peschiera, Mantua, Legnago og Verona, at være beskyttede mod de Allieredes Angreb. Forinden den atter kunde vove at tilbyde et Slag i aaben Mark, maatte den reorganiseres og trække Forstærkninger til sig. Pavia forlodes allerede den 7de Juni, og Piacenza, som i de sidste Aar var bleven omskabt til en stærk Fæstning, ligeledes den 10de Juni. Ogsaa Garnisonerne saavel i Pizzighettone og Brescia som i Ancona, Bologna og Ferrara, bleve trukne bagved Mincio.

Den 19de Juni stod hele den østerrigske Armee, med Undtagelse af Divisionen Urban, paa den venstre Bred af Mincio. Denne Division stod endnu i nogle Dage ved Chiese, og den 15de Juni havde den i Omegnen af Castenedolo en mindre Skærmydsel med Garibaldis Tropper.

De allierede Armeer forbleve i Omegnen af Melegnano indtil den 11te Juni, da saa Krigsoperationerne atter begyndte. Keiser Napoleon havde vistnok kunnet kaste sig over de flygtende Østerrigere med en mindre Deel af sin Armee, men han var da altid udsat for at blive angrebet af en overlegen Styrke, uden at vinde noget Udbytte ved disse Smaafegtninger eller komme til noget Resultat. Hvad Keiseren ønskede, var et afgjørende Slag, og dertil behøvedes den franske og piemontesiske Armees forenede Kræfter.

At lade disse Armeer rykke hurtigere frem, var umuligt, thi man kunde ikke hurtig nok fremføre Føde til Mennesker og Dyr; det var ikke en Ubetydelighed at transportere Armeens Train og Materiel. Man vil vanskelig kunne gjøre sig et Begreb om, hvilke uhyre Masser af Levnetsmidler, der udfordres til Underholdning af en Armee paa Hundrede Tusinde Mand.

Nat og Dag vare Veiene opfyldte med Kjøretøier og Muldyr, som ilede afsted med Levnetsmidler til den alt opslugende Armee.

Jo mere Keiseren nærmede sig Mincio, desto forsigtigere gik han frem, og desto mere sammentrak han sine Armeecorpser, for at være beredt paa et Hovedslag, og et saadant vidste han vilde komme.

Mange have dadlet Franskmændenes Adfærd efter Slaget ved Magenta og meent, at de ere rykkede for langsomt fremad, og have ladet den fjendtlige Armee have al for god Ro til at iværksætte sit Tilbagetog. Hvis disse have Ret, maatte man forudsætte, at den ved Magenta slagne østerrigske Armee havde været i en fuldkommen Opløsningstilstand, ikke istand til at modstaa et Angreb. Men dette var ingenlunde Tilfældet, og det maa ansees for rimeligt, at hvis Franskmændene vare trængte ubetænksomt paa, vilde Østerrigerne nok have vidst at benytte sig af deres Feil, og det var maaskee lykkedes dem at tage en blodig Hævn for Magenta.

Den franske Armee gik altsaa frem med den største Forsigtighed, og vilde ikke lade sig lokke i Fælden ved Østerrigernes hovedkulds Tilbagetog. Den 19de Juni var Armeen leiret i Nærheden af Brescia, med venstre Fløi støttet imod denne By, høire Fløi omtrent to Miil derfra mod Syd ved Bagnolo, Centrum i Borgo Satollo og Reserven ved Poncoralo.

Armeecorpserne beholdt denne Stilling i nogle Dage, og alle Forberedelser syntes at tyde paa, at man ventede en varm Kamp, enten udenfor eller i selve Fæstningsfirkanten.

Der meddeeltes saavel Officerer som Mandskab flere mundtlige Ordres om, hvorledes man i et større Slag burde vedligeholde

Retning og Orden, og at man ikke i et Angreb maatte oploſe ſig i Sværme eller gaa ſpredt frem. Ligeledes ſkulde man med Ro modtage Kavalleriangreb, hvilke, efter hvad der forſikkredes, ikke ere farlige for en Infanterimasſe, ſom har Tillid til ſit Vaaben.

Proviant og Fornødenheder af alle Slags bleve indkjøbte i Brescia, med hvilken Stad Armeecorpſerne havde daglig Communication.

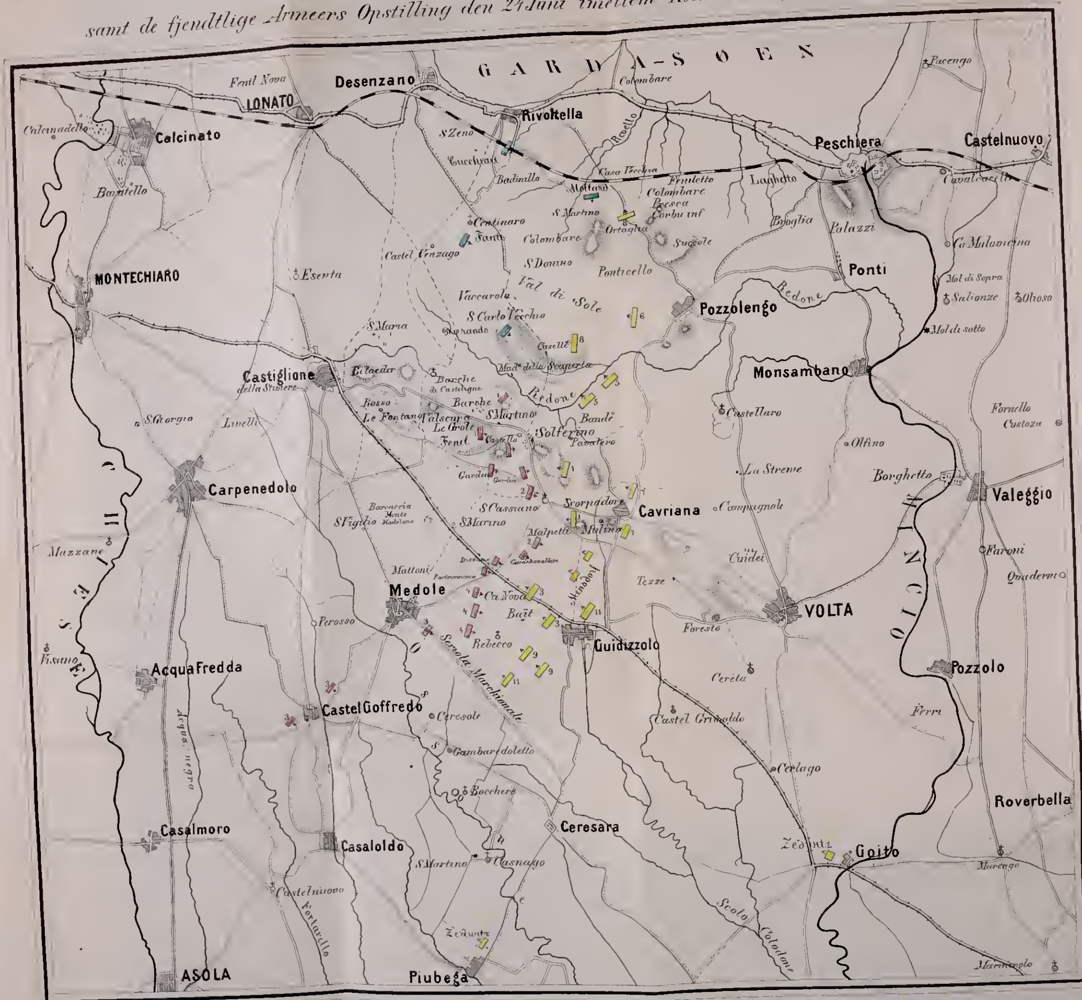
Til 2det Zouavregiment, ſom laa indqvarteret i Borgo Satollo, uddeelte Marſkalk Mac Mahon den 19de Juni de i Slaget ved Magenta fortjente Æreskors. Vi vare 5 Officerer, nogle Underofficerer og 2 Zouaver, ſom modtoge Æreslegionens Kors. En af de ſidſte var den unge Zouav, ſom havde taget den fjendtlige Fane. Høitideligheden foregik omtrent paa følgende Maade: Regimentet ſtod under Vaaben og dannede en aaben Firkant. Da de, ſom vare udnævnte til Riddere, havde aflagt Eden, overleverede, under Salut og Muſik, Marſkalken dem med egen Haand Decorationerne, og berørte dem paa Skulderen med ſit Sværd ſamt kysſede dem. For mit Vedkommende foretoges Ceremonien ſærſkilt, thi jeg kunde ikke, ligeſom de andre, aflægge Troſkabseden. Ogſaa Regimentets Fane fik ſin Decoration, der blev hængt omkring den ſaarede Ørn; dette anſaaes ſom en ſærdeles Udmærkelſe for Regimentet.

Der uddeeltes ogſaa flere Medailler til Officerer og Soldater; endog en af vore Marketenderſker blev lyksaliggjort dermed, hvilket hun virkelig ogſaa havde fortjent, thi i en Aarrække havde hun deelt Zouavernes Beſværligheder og Farer og udmærket ſig, ſaavel i Kampene paa Krim, ſom i Afrika. Medaillerne uddeeltes af Brigadegeneralen, men her var ikke Tale om nogen Kysning; ikkun til Marketenderſken troede han ikke at burde overlevere Medaillen uden at lade et Kys medfølge. — Høflighed mod Kjønnet fremfor Alt!

Den 21de Juni ſatte den franſke Armee ſig i Bevægelſe imod Chieſe. 2det Armeecorps forlod Borgo Satollo ſamme Dag om

KAART
OVER
VALPLADSEN VED SOLFERINO

samt de fjendtlige Armeers Opstilling den 24de Juni imellem Klokken 2 og 3 Eftermiddag.

Morgenen, og opstilledes paa den sig Sydost for Borgo Satollo udstrækkende Slette Campo di Montechiaro.

Dette Corps havde Ordre til at marschere imod Byen Montechiaro, som man endnu antog for at være besat af Fjenden, og alle Marskalk Mac Mahons Forberedelser viste, at han ventede et Sammenstød der.

Armeecorpset opstilledes paa to Linier, 2den Brigade i første Linie, Afstanden imellem Linierne 400 Alen.

Bataillonerne vare formerede i aabne Pelotonskolonner. Artilleriet marscherede imellem begge Linierne i Bataillons Intervallerne.

Kavalleriet var deels opløst som Flankeurer foran Armeecorpset, deels holdtes det samlet paa Corpsets høire Fløi. Det var et smukt Syn at see denne Troppemasse, 18000 Mand, marschere frem i fuldkommen Orden med god Holdning og under almindelig Taushed. Enhver ventede med spændt Opmærksomhed paa, at vi skulde møde de fjendtlige Vedetkjæder. Da vi vare komne Montechiaro paa en Fjerdingvei nær, adskiltes Divisionerne for at trække sig, den 1ste tilhøire og den 2den tilvenstre om Byen. Vi gik over Floden Chiese uden at støde paa Fjenden, og ved vor Ankomst til Montechiaro fandt vi til vor store Ærgrelse det 1ste Armeecorps leiret der. Dette var tidlig om Morgenen brudt op fra Brescia, haabende, ligesom 2det Armeecorps, at skulle bestorme de af Fjenden besatte Høider ved Montechiaro, men begge bleve skuffede, thi Fjenden havde trukket sig tilbage.

Armeernes Opstilling og Styrke før Slaget ved Solferino, den 24de Juni.

Den 22de og 23de Juni vare 1ste, 2den, 3die og 5te piemontesiske Division under Kongens egen Befaling opstillede ved Desenzano og Lonato paa den franske Armees venstre Fløi. Den 4de

piemontesiske Division var sendt til Understøttelse for Garibaldi, som skulde bevogte de fra Syd-Tyrol til Lombardiet førende Veie.

Af den franske Armee stod 1ste Armeecorps ved Essenta; tilhøire af dette ved Castiglione della Stiviere 2det Armeecorps; paa høire Fløi ved Carpenedolo 4de Armeecorps tilligemed Kavalleridivisionerne Desvaux og Partounnaux.

Ved Mezzane, paa Chiese's høire Bred, stod 3die Armeecorps, som Soutien for høire Fløi, og ved Montechiaro stod Gardens Infanteri, som en fælles Reserve. Gardens Kavalleri og Artilleri stod henimod Brescia ved Castenedolo. Keiseren havde sit Hovedqvarteer i Montechiaro. Hvad de franske Divisioners Styrke angaaer, saa var denne betydelig formindsket ved Syge, Faldne og Saarede. Enhver af Divisionernes Styrke kan høist anslaaes til 8000 Mand, og saaledes udgjør de 13 Infanteridivisioner 104,000 Mand; med Kavalleri, Artilleri og Train, beløb den franske Armees hele Styrke sig høist til 125,000 Mand.

Enhver af de piemontesiske Divisioner talte 10,000 Mand; de 4 Divisioner altsaa 40,000 Mand. De allierede Armeers samlede Styrke kan saaledes beregnes til 165,000 Mand.

Den østerrigske Armee havde undergaaet en betydelig Forandring efter Fegtningerne ved Magenta og Melegnano. Den havde ikke alene faaet nye Anførere, men ogsaa Forstærkning af flere Armeecorpser. Den 18de Juni havde Keiser Franz Joseph selv taget Kommandoen over sin italienske Armee, som nu blev deelt i to Armeer. Den 2den Armee eller høire Fløi blev kommanderet af Grev Schlick. Denne Armee indbefattede 8de, 5te, 1ste og 7de Armeecorps og Kavalleridivisionen Mensdorf. Den 1ste Armee eller venstre Fløi under Grev Wimpffens Kommando, bestod af 3die, 9de, 11te og 2det Armeecorps samt Kavalleridivisionen Zedwitz. Af høire Fløi stod det 8de Corps, Benedek, Østen for Peschiera, 5te Corps, Stadion, ved Salionze, 1ste Corps, Clam Gallas, ved Quaderni og 7de Corps, Zobel, ved Zenone; Hovedqvarteret var i

Custozza. Af venstre Floi stod 3die Corps, Schwarzenberg, ved Pozzolo, 9de Corps, Schaffgotsche, ved Goito, 11te Corps, Veigl, ved Roverbella, 2det Corps, Lichtenstein, ved Mantova, til hvilket sidste Sted denne Flois Hovedqvarteer var forlagt. Keiserens Hovedqvarteer var i Villafranca.

Et østerrigsk Armeecorps' Styrke var, beregnet efter et Middeltal, med Kavalleri og Artilleri 23,000 Mand, altsaa for 8 Armeecorpser 184,000 Mand. Vi ville længere hen faae at see, hvor uhensigtsmæssig denne Armeens Adskillelse i to Dele under særskilte Anførere var, og vistnok har denne Deling mere end noget andet bidraget til Østerrigernes Nederlag.

Efter denne Udsigt over Armeernes Styrke og Stilling, vende vi tilbage til 2det Armeecorps, for at have vor Opmærksomhed henvendt paa 2det Zouavregiment. Her er det ikke muligt at give en noiagtig Beretning om alle Enkelthederne i det store Slag ved Solferino, men jeg vil kun i Forbigaaende omtale Operationerne i deres Heelhed, for med mere Udforlighed at kunne fortælle de Begivenheder, som jeg personlig har overværet paa Valpladsen.

Marskalk Mac Mahons Corps stod udenfor Castiglione ved Mantuaveien, 1ste Division paa hoire og 2den Division paa venstre Side af Landeveien. Zouavregimentet og et af Fremmedregimenterne, som vare længst fremskudte, havde deres Feltvagter paa Monte Belvedere og Monte Rosso, to store Jordhoider paa begge Sider af Landeveien imellem Castiglione og Solferino. Desuden var der en Feltvagt, bestaaende af Infanteri, Kavalleri og Artilleri paa Landeveien til Mantua, omtrent 600 Skridt fra Castiglione. Disse Foranstaltninger bleve allerede tagne, da 2det Armeecorps den 22de Juni om Formiddagen ankom til sidstnævnte Sted.

Tidlig om Morgenen den 23de Juni blev Major Maurand udsendt med 3 Compagnier Zouaver og en mindre Afdeling Ka-

valleri, for at recognoscere Taarnet, Byen og Høiderne ved Solferino. Der mødtes ingen Modstand af Fjenden, som allerede havde forladt Solferino 36 Timer for, og saavel Taarnet som Kirkegaarden og selve Byen afsøgtes af Major Maurand i flere Timer. Indvaanerne vare meget ængstelige, thi de vidste ikke om de skulde holde sig til Franskmændene eller Østerrigerne, og deres Stilling var virkelig ogsaa meget vanskelig. I Løbet af Formiddagen kom Recognosceringsafdelingen tilbage til Leiren, og Majoren afgav en Rapport om Recognosceringen, der omtrent lød saaledes:

„Solferino er en fortrinlig Position, let at forsvare med et ringe Mandskab. Den med Steenmure omgivne Kirkegaard er en virkelig Redoute. Taarnet behersker de omliggende Høidepunkter og giver tillige en vid Udsigt over hele Omegnen. Solferino bør, efter min Anskuelse, ufortøvet besættes af franske Tropper. Det lige nedenfor Solferino beliggende St. Cassiano er, efter Befolkningens Udsagn, besat af nogle Tusinde Mand Kavalleri." — Man tog dog ikke Hensyn til denne Rapport.

Formiddagen hengik rolig; Veiret var smukt, og vi havde en Udsigt fra Monte Rosso, som man forgjæves vilde forsøge paa at beskrive. Nedenfor os laa Gardasøen, over hvis klare blaa Vand der Tid efter anden fremgled smaae østerrigske Dampbaade. Rundt omkring os bevægede mange Tusinde Mennesker sig i brogede Uniformer, imellem de i Dagslyset skinnende hvide Telte, og overalt blinkede de blanke Vaaben i Solskinnet. Længere borte strakte de snebedækkede Alper deres høie Spidser mod Himmelen, og bag os udbredte sig den uhyre Poslette, frugtbar og blomstrende som en Have, imod Syd begrændset af Søalperne og Apenninerne, der kunde skimtes som en Taage paa Horizonten. Fra den Plads, hvor vi stode, kunde vi ogsaa skjelne Mantuas hvide Husmasser og tælle dens mange Taarne, ligesom ogsaa Verona med dens talrige Befæstninger.

Til ikke ringe Fornøielse for Soldaterne lod man en Luftballon stige op, hvorved man dog havde ganske andre Maal for Øie end at underholde Tilskuerne. Der medfulgte nemlig en Recognosceur, for om muligt at udforske Fjendens Bevægelser. Endskjøndt Recognosceuren havde et meget høit Standpunkt, kunde han dog intet opdage. Det er en Selvfølge, at Ballonen blev fastholdt med Toug. Til at befordre Ballonen og dens Materiel var der et eget Kjøretøi.

Om Eftermiddagen Klokken 3 reiste der sig en Støvsky fra Landeveiene i Retningen mod Mantua. Det var tydelig at det maatte være fremmarscherende Tropper, thi Støvskyen skred fremad og blev stærkere jo nærmere den kom.

Klokken 5 kunde man igjennem Kikkert tydelig see Østerrigerne paa Høiderne ved Solferino og i Retningen mod Pozzolengo.

Hele Eftermiddagen var Monte Rosso og Belvedere bedækket med nysgjerrige Officeerer og Soldater, som betragtede Fjendens Bevægelser; man kunde endog see dennes Vedetkjeder.

Forpostkommandeuren afsendte Rapport om, hvad der tildrog sig paa den fjendtlige Side. Brigadegeneralen ankom, men han kunde eller vilde ikke see hverken Støv eller Fjender, men paastod at Forpostkommandeurens, Major Maurands, levende Indbildningskraft lod ham see Fjender overalt. Generalen fjernede sig, idet han spøgende yttrede, at hvis de vilde komme, skulde de blive godt modtagne. — Denne General var dog en bedre Soldat end han var Feltherre; hans personlige Mod havde skaffet ham Generalsepauletterne og Kommando over en Brigade i den italienske Armee. Efter min Mening er der ikke afgivet Rapport til det franske Hovedqvarteer om disse Begivenheder.

Klokken 6 kom en østerrigsk Kavalleripatrouille paa Solferinoveien en Zouavpost saa nær, at denne gav Ild. Den mest Vantro maatte da vel blive overbeviist om, at Fjenden var i Nærheden. I Mørkningen kunde man meget godt see Østerrigernes

Bivouakild paa Guidizzolo=Sletten. Denne Aften var meer end almindelig stille. Hele Naturen hvilede i en yndig Ro, Musikcorpserne spillede, og man kunde snarere tro sig hensat i en Lystleir end i en Bivouak kort for Slaget ved Solferino.

Jeg maa tilstaa, at mine Tanker paa denne skjønne Sommeraften ofte vare i mit kjære Fædreland.

Erindringen om mangen i Hjemmet tilbragt lykkelig Midsommeraften ledte mig til at gjøre Sammenligning imellem for og nu. Da levede jeg lykkelig og rolig i et kjært Hjem -- nu omtumledes jeg paa det lunefulde Verdenshav, følgende Tidens Strøm for, som det kaldes, at vinde Ære og Viisdom.

Om Aftenen Klokken 8 kom der Ordre til at 2det Armeecorps skulde sætte sig i Marsch den følgende Morgen Kl. 3½; hele Trainet skulde følge. Dette sidste gav os meget at tænke over, thi det viste, at man i Hovedqvarteret ikke havde Anelse om, at vi vare Fjenden saa nær, thi ellers, naar man ventede at det skulde komme til Fegtning, lod man altid Trainet blive tilbage. Desuden havde 1ste Brigade Teten, hvilket aldrig havde været Tilfældet ved de tidligere Leiligheder, naar man ventede at møde Fjenden, saasom ved Marschen til St. Martino, ved Bestormelsen af Magenta og ved Marschen mod Montechiaro.

Ifølge de om Aftenen udstedte Ordres, skulde de allierede Armeer gaae fremad paa følgende Maade. Den piemontesiske Armee skulde i flere Kolonner marschere frem mod Pozzolengo og sende et Sidecorps mod Pesciera, 1ste franske Armeecorps til Solferino, 2det til Cavriano, 4de med begge Kavalleridivisionerne til Guidizzolo, 3die over Castel Goffredo til Medole. Den keiserlige Garde, der udgjorde Reserven, skulde marschere frem til Castiglione. Af Prinds Napoleons Corps, som i disse Dage skulde støde til Hovedarmeen, var kun den ene Division den 24de naaet til Piadena, og altsaa kunde ingen af disse Tropper tage Deel i Slaget.

At denne Maade at avancere paa var klogt beregnet, vil man erkjende ved at kaste et Blik paa Kaartet. Jo mere de Allierede nærmede sig Fjenden, desto mere søgte de at have Styrken samlet. 3die Armeecorps var Soutien for høire Fløi, 1ste Corps var beredt til at understøtte 2det Corps, som var det meest fremskudte, eller at kaste sig ud til Venstre, for at vedligeholde Forbindelsen med den piemontesiske Armee. Garden, der stod ved Castiglione, kunde med Lethed derfra begive sig hen til hvilkensomhelst Deel af Valpladsen.

Det er sikkert, at den franske Keiser ikke tænkte sig noget større Sammenstød den 24de Juni, thi den Tro var for stærkt befæstet, at Fjenden vilde afvente Franskmændene bagved Mincio og under Fæstningernes Beskyttelse, til at den kunde rokkes ved indløbne Rapporter om Støvskyer og at fjendtlige Kolonner havde viist sig den 23de om Aftenen. Hvorledes skulde man ogsaa kunne antage, at en Armee, som i flere Uger havde søgt at undgaa et Slag, at den nu, da den havde indtaget en fortrinlig Stilling, beskyttet af de stærkeste Fæstninger, skulde forlade denne, for dristig at vove et Slag i aaben Mark. Men den 24de Juni, saavelsom flere af de foregaaende Dage, kunde det være de Allierede ligegyldigt, om de stødte sammen med Fjenden eller ikke, thi allerede fra Brescia af, marscherede de franske Armeecorpser saa tæt sluttede til hverandre, at de bestandig, i Tilfælde af et Sammenstød, kunde række hverandre en hjelpende Haand. Da altsaa de forskjellige Armeecorpser indtoge en saadan Marschorden, at de naarsomhelst kunde understøtte hverandre, behøvede en paa Marschen værende Armee heller ikke at være underrettet om, hvilken Dag den skulde kæmpe. Naar man marscherer frem for at træffe Fjenden, er det saa meget bedre, naar han selv kommer os imøde.

Disse Betragtninger ere kun anførte for at modsige de mange Stemmer, der ubeføiet have hævet sig mod den Maade, hvorpaa Franskmændene marscherede frem den 24de Juni, nemlig at de ikke

ved forstærkede Blænkerkjæder og nøiagtig Patrouillering havde forvisset sig om Fjendens Nærværelse.

Vi ville nu omtale de Grunde, som bevægede Keiser Franz Joseph til at gaa med sin Armee over Mincio, og see hvorledes denne Bevægelse iværksattes.

At Tilliden var voxet i den østerrigske Armee, efter at Keiseren selv havde overtaget Kommandoen, er upaatvivlelig. Keiserens egne Evner kunde vel ikke være en Borgen for en større Lykke, men ved hans Side stode prøvede Mænd, til hvis Erfaring Armeen havde fuldkommen Tillid. Den almindelig agtede Generalfelttøimester Hess var Chef for Generalstaben. Man antog at enhver Villie skulde være Keiserens undergiven, eller at Armeen skulde have ikkun een Høistkommanderende. Men ikkun af Navn blev Keiseren dette, thi han stillede jo to andre Høistkommanderende ved Siden af sig, Schlick og Wimpffen, saa at den ved Keiserens Nærværelse tilsigtede Eenhed i Overbefalingen derved blev tilintetgjort, — endskjøndt Østerrigerne maaskee endnu ikke kjendte dette Forhold.

Den Selvtillid som var vakt hos Soldaten ved at Keiseren selv havde overtaget Kommandoen; de til Armeen ankomne Forstærkninger, som gjorde den de allierede Armeer overlegen i Antal; Fordelen af at bevæge sig paa et fuldkommen bekjendt Terrain, nemlig det af Østerrigerne i flere Aar afbenyttede Manøverterrain; en hos Armeen opvakt moralsk Kraft ved Tanken om at skulle optræde angribende; samt endelig Visheden om, i Tilfælde af et Nederlag, at kunne finde Beskyttelse bag Firkantens Fæstninger, efterat Mincio, ved de over samme slagne nogle og firretyve Broer, ikke mere var nogen Hindring for Retraitelinien, — disse vare de Grunde, som bevægede Keiser Franz Joseph til at vove et Slag i aaben Mark.

Vi kjende allerede den østerrigske Armees Stilling for den 21de Juni. Den 23de Juni om Formiddagen begyndte dens fremadgaaende Bevægelse paa den Maade, at høire Fløi skulde indtage

Linien imellem Pozzolengo og Solferino, venstre Floi imellem Guidizzolo og Medole. Hoire Floi skulde den 24de gjore et Frontangreb imod de allierede Armeer, hvilke man antog skulde staae imellem Lonato og Castiglione, medens venstre Floi skulde over Carpenedolo og Montechiaro omgaa de allierede Armeers hoire Floi, og falde dem i Ryggen. Af hoire Floi gik det 8de Armeecorps over Mincio ved Salionze, og indtog sin Stilling i Omegnen af Pozzolengo, og med dette Corps forenede en af det 6te Armeecorps' Brigader sig. 5te Armeecorps afmarscherede fra Valeggio til Solferino. Det var de her nævnte to Armeecorpsers Fortropper, som vi saae om Aftenen den 23de, og med hvilke Zouaverne vexlede Skud. 1ste Armeecorps gik ogsaa over Mincio ved Valleggio, og trak sig derpaa hen imod Cavriana. 7de Armeecorps og Kavalleridivisionen Mensdorf gik over Floden ved Ferri, og opstillede sig, det forstnævnte ved Foresto og den sidstnævnte ved Tezze. Af venstre Floi gik 1ste Armeecorps over Ferri til Guidizzolo; 9de og 11te Armeecorps samt Kavalleridivisionen Zedwitz gik over Floden ved Goito, 9de til Ceresolo og Medole, 11te til Castel Grimaldo. Af Kavalleridivisionen fremsendtes en Brigade til Medole, Resten streifede omkring paa Armeens venstre Floi. Af 2det østerrigske Armeecorps, som ikke deeltog i Slaget ved Solferino, forblev den ene Division ved Mantua, medens den anden, under Lichtensteins egen Kommando, marscherede til Marcaria, for at bevogte dette Overgangssted over Oglio, alt med Hensyn til Prinds Napoleons Corps, som dengang stod i Nærheden af Piadena. Keiserens Hovedqvarteer blev forlagt til Valeggio, hoire Flois til Volta og venstre Flois til Cereta. Samtlige Armeecorpser havde den 23de om Aftenen indtaget de dem anviste Stillinger. De til Medole marscherende Tropper kom dog forst til deres Bestemmelsessted i Løbet af Natten.

Saavel i det østerrigske som i det franske Hovedqvarteer herskede der ligestor Uvidenhed om Modstandernes Stilling og Forehavende.

Østerrigerne vare fuldkommen overbeviste om, at de Allieredes Hovedstyrke den 23de endnu ikke var gaaet over Chiese, endskjøndt Østerrigerne havde talrige Recognosceringspatrouiller imellem Mincio og Chiese. En Major Appel (saaledes fortæller Rüstow), som med nogle Eskadroner havde foretaget en Recognoscering hen imod Chiese, skal have indgivet Rapport til det keiserlige Hovedqvarteer om, at de Allieredes Hovedstyrke virkelig stod langt østlig for Chiese, men hans Indberetninger troedes ligesaa lidt som Zouavmajorens i den franske Armee.

Ottende Kapitel.

Slaget ved Solferino. Opbrud fra Castiglione. Begyndelsen af Kampen paa Sletterne og paa Høiderne. Zouavregimentets Stilling ved Monte Medolano. En Spøg af en Zouavofficeer. Betragtninger over Kuglernes Musik. Artilleri-ilden. Niels fortvivlede Kamp paa Guidizzolo-Sletten. Canrobert kommer ham tilhjelp. Gardens Deeltagelse i Slaget. 2det Armeecorps' Skraa-Marsch. Mine egne Hændelser den øvrige Deel af Dagen. Kamp om en Redoute. En Orkan afbryder Slaget. Piemontesernes Kamp mod Benedek. Besøg paa Valpladsen. Tabet af Døde og Saarede. Et Rygte om at Franskmændene vare blevne slagne. Grunden til de Allieredes Seier og Østerrigernes Nederlag.

Slaget ved Solferino den 24de Juni 1859.

Allerede før den blodige Solferinodags Sol var kommen frem, lød Reveillen i det 2det franske Armeecorps' Leir. Under en alvorlig Taushed nød vi vor Kaffe, enhver indpakkede sine Eiendele ved Bivouakildens matte Skin, Teltene toges ned, Muldyrene belæssedes, og Kl. 3½ om Morgenen samledes Corpsets to Divisioner paa Landeveien foran Castiglione. Nu sendte Solen os sine første Straaler; det tegnede til at blive en skjøn Dag, og den blev det ogsaa for de franske Vaaben.

Da vi allerede vare komne ned paa Landeveien, spurgte vor Oberst Brigadeadjudanten, om den detacherede Zouavbataillon havde faaet Ordre til at rykke ind. Nei, blev Svaret — man havde glemt den. Jeg blev affendt med den Befaling til Bataillonschefen, at han uopholdelig skulde forene sig med Corpset. Da nu denne Bataillon, som havde holdt Veien besat imellem Monte Belvedere og Monte Rosso, trak sine Vedetter ind, fulgte de østerrigske Vedetter dem lige i Hælene og løsnede endog af og til et Skud paa en Deel af Trainet, som ikke kunde komme hurtig nok bort. At udsætte Trainkolonnen for Fare var meget uklogt, og havde kunnet foraarsage meget store Ubehageligheder, hvis man havde havt med en udholdende Fjende at gjøre, og Feilen laa vistnok hos Brigadegeneralen. Imidlertid satte Divisionen sig i Marsch mod Guidizzolo. Ved Avlsgaarden Casa Marino, ¼ Miil Nord for Castiglione, støder 2den Division paa Fjenden og hilses af denne med en levende Gevær- og Artilleriild. Den 1ste Zouavbataillon udsendes i Tirailleurkjede; 2den Brigade gaaer ind til venstre Side af Veien, 1ste til høire. Bataillonerne som sædvanlig i Pelotonskolonner. Samtidig hermed hører man Kanontorden i Retningen af Medole, hvor Niels Tropper vare stødte paa Fjenden. Casa Marino stormedes af Zouaverne. Tirailleurerne bleve fremskudte nogle hundrede Alen, og skjulte sig i Skovkanten, hvorfra de kunde oversee en Deel af Guidizzolo-Sletten.

Nu begyndte ogsaa Fegtningen ved Castiglione paa de samme Bakker, som vi for halvanden Time siden havde forladt, idet 1ste Armeecorps, som i Dagbrækningen var marscheret fra Essenta, der stødte paa det 5te østerrigske Armeecorps' Forposter. Ved de første Skud fra de fjendtlige Vedetter lod Marskalk Baraguay d'Hilliers, som ogsaa her befandt sig i Spidsen for sit Armeecorps, sin Eskorte trække sig noget tilbage, og blev selv paa Stedet for at afvente 17de Jægerbataillon af Divisionen Forey. Nogle Compagnier af denne Division vare tilstrækkelige for at fordrive de fjendtlige Feltvagter fra

Monte Valseura. Ved Le Grole blev Fjendens Modstand kraftigere, men ogsaa denne By stormedes af den 2den Bataillon af 74de Linieregiment. Divisionen Forey indtog en Stilling paa Bakkerne ved Valseura, medens Divisionen L'Admirault opstilledes paa venstre Side deraf ved Barche di Castiglione. Bagved den forstnævnte stod Divisionen Bazaine som Reserve. I denne Orden rykkede vore Batailloner mod Solferino, men ethvert Skridt fremad kostede Blod, thi Høiderne forsvaredes med overordentlig Tapperhed. Divisionen L'Admirault maatte endog i nogen Tid trække sig tilbage, men greb igjen Offensiven, da det Klokken 10 var lykkedes Forey, efter overordentlige Anstrengelser, at tage den foran Le Grole beliggende Bakke, Monte Fenile. Han lod et Batteri opkjøre paa denne Bakke, og med dette beskjød han paa 3,000 Skridts Afstand Solferino med god Virkning. Batteriets Ild fortsattes en halv Time, hvorefter en Brigade af Divisionen Forey rykkede frem til Angreb mod de steile Bakker, som ligge imellem Monte Fenile og Solferino. Denne Brigade blev slaaet tilbage og maatte, forfulgt af Fjenden, trække sig ud af Spillet med stort Tab. Ved denne Leilighed blev Brigadegeneral Dieu haardt saaret. Nu aabnede flere Batterier deres Ild fra Monte Fenile mod Østerrigerne, thi man maatte søge at forstyrre dem i deres overordentlig stærke Stillinger, forinden disse atter kunde stormes af Infanteriet. L'Admirault var marscheret frem paa Høiderne imellem Barche og Bækken Redone, og stod ganske tæt ved det af Fjenden besatte St. Martino. De Tropper, mod hvilke Franskmændene her kæmpede, vare af 5te Armeecorps.

Vi forflytte os nu til 2det franske Armeecorps, som vi forlode ved Casa Marino. Zouavregimentet havde to Batailloner staaende imellem Monte Medolano og Landeveien, og den tredie var opløst i Tirailleurkjede; i denne Stilling forbleve vi indtil henimod Klokken $9\frac{1}{2}$.

Fra Monte Medolano vare vi istand til i god Ro at see, hvorledes Fegtningen rasede paa Høiderne ved Solferino, hvorledes

de franske Tropper stormede, eller rettere sagt klattrede, op ad Bakkernes bratte Sider; hvorledes de vege tilbage, men stormede op igjen paa et andet Sted, snart i sluttede Masser og snart i Kjeder, hvilke bugtede sig frem ligesom Slanger. Endelig ophørte Ilden; det blev stille og roligt paa en Bakke, hvor Kampen var udfegtet; man syntes kun at see en Vedet hist og her, og man tænkte over, hvor disse vel vilde begive sig hen; men de rørte sig aldrig mere; det var Lig eller Døende man saae. Vi kunde saa meget bedre iagttage Enkelthederne i denne Kamp, som Luften var meget klar, og Bakkerne, medens Fegtningen stod paa, vare stærkt belyste af Solen.

Ved Fegtningens Begyndelse var Østerrigernes Artillerild paa Bakkerne meget mere levende end Franskmændenes, og Bomberne krydsede hverandre i alle mulige Retninger, men hen paa Formiddagen, da 1ste Armeecorps' og Gardens Artilleri havde naaet frem, blev Franskmændenes Ild den overlegen.

Fra Medole hørtes uafladelig Gevær- og Kanonild, men vi kunde ikke see Fegtningens Gang, da hele Strækningen imellem Monte Medolano og Medole var bevoxet med Skov.

For personlig at kunne overbringe General Niel Ordre til, at hans Armeecorps skulde trække sig henimod 2det Armeecorps, begav Chefen for det sidstnævnte Corpses Generalstab sig paa Veien i Retningen mod Medole, ikkun fulgt af en ridende Jæger. Hvis han red vild i denne Skovegn, havde vi Grund til at frygte for, at han skulde falde i Fjendens Hænder. Imidlertid var hans Ærinde af saa stor Vigtighed, at det maatte udføres for hvilkensomhelst Priis. Den Plan, at lade alle Armeecorpserne nærme sig saa meget som muligt til Høiderne ved Solferino, udgik fra Keiseren selv, og bidrog, som vi herefter ville faae at see, væsentlig til Dagens Seier.

Foran os, ad Mantuaveien, laa hele Guidizzolosletten aaben. Vi kunde iagttage stærke fjendtlige Troppebevægelser i Retningen fra Medole til Guidizzolo, som udførtes under Dækning af Kavalleri-

linier og Vedetter. Øieblikket var kritisk, thi man frygtede for, at de østerrigske Tropper, som opstillede sig foran os paa Sletten, skulde kaste sig imellem 2det og 4de Armeecorps, som vare 2,500 til 3,000 Alen adskilte fra hinanden. Til al Lykke ankom de to Kavalleridivisioner Desvaux og Partonneaux, og udfyldte denne Aabning. Forinden dette skete, havde dog det fjendtlige Kavalleri, skjøndt uden Held, gjort et Angreb paa 2den Divisions 1ste Brigade, som stod imellem os og Medole.

Som et Exempel paa, hvorledes de franske Officerer, ogsaa midt i de største Farer, beholde deres muntre og spøgefulde Sind, skal jeg omtale, at en i Vedetkjeden staaende Kamerat samlede nogle vilde Blomster og sendte mig dem med en anden Kamerat, en Adjudant, og bad mig tage tiltakke med denne beskedne Buket paa min Navnedag, (Johannesdagen) med det Tilføiende, at vare Blomsterne end simple, saa vare Ønskerne saa meget bedre. — I dette Øieblik kunde jeg ikke forhindre mine Tanker i at vende sig til Sverig, og jeg tænkte paa, hvor ulige Midsommersdagen var her imod der. Den nys henrundne Nat, som for saa Mange var den sidste, havde jeg tilbragt uden Søvn. Det var bestandig som en indre Stemme tilhviskede mig om de Begivenheder, jeg skulde komme til at opleve paa denne Dag, det var en Anelse om det, der vilde komme. En vis indre Bevægelse gjennemkrydsede mit Hoved med de mest forskjellige Tanker; det var dog ikke Uro for min egen Skjebne, men snarere en Frygt for den Sorg, der vilde ramme mine Paarørende, hvis jeg her skulde finde Enden paa min Livsvandring. Hvad der dog opretholdt mit Mod og min Freidighed, var den Overbeviisning, jeg altid havde havt, at der ikke krummes et Haar paa vort Hoved uden med Forsynets Villie. Jeg negter ikke, at man i saadanne Øieblikke er tilbøielig til at være Fatalist i en vis Grad; man tvinges næsten til at tro paa en uundgaaelig Skjebne, thi Liv og Død beroer ikke paa En selv. Den besidder visselig ikke Rolighed for og Koldblodighed i Kampen, som ikke kan sige til sig selv: min

Skjebne staaer allerede optegnet i Evighedens Bog. — Imidlertid laa jeg nu udstrakt paa den af Duggen endnu vaade Eng og nedskrev i min Notitsbog, som sjelden eller aldrig forlod mig, mine Tanker om Hjemmet, og jeg erindrer tydelig, hvilken Glæde jeg følte ved Synet af en stor Edderkop, som krøb paa min Ridestøvle; thi det er jo en gammel Tro, at Edderkoppen bringer Lykke, og jeg vilde gjerne ansee dens Nærværelse som et godt Tegn. Flere Gange gjorde jeg mig selv det Spørgsmaal: skal jeg iaften kunne fortsætte mine Optegnelser? Og for et øieblikkeligt Svar herpaa vilde jeg gjerne, om det havde været muligt, have offret nogle Aar af mit Liv. . . . .

Vi forbleve dog ikke længe ubeskjæftigede ved Monte Medelano. Da Kavalleridivisionerne vare ankomne, marscherede 2det Armeecorps fremad og indtog en Stilling tvers over Landeveien, omtrent 1,000 Skridt foran Casa Marino. Zouaverne stode en échelon (trappetrinsformigt) paa Sletten, Bataillonerne i Pelotonskolonner, Afstanden imellem Kolonnerne over 100 Alen, første Bataillon støttet imod Mantuaveien. Man ventede hvert Øieblik et Angreb af de foran os staaende Kavallerimasser, hvilke, ligesom for at narre os, flere Gange satte sig i langsom Marsch fremad, men hver Gang gjorde Holdt igjen.

Der opkjørtes 12 Kanoner bagved os, og disse beskød Kavallerilinierne med Granater. Vi kunde tydelig bemærke, at Granaterne gjorde Huller i Fjendens Rækker, men han blev dog ubevægelig paa Pletten, og Hullerne udfyldtes med utrolig Hurtighed.

Fjenden var ikke seen med at besvare Artilleriilden, og nogle af hans Kanoner bleve afprotsede paa ikkun 2,000 Alens Afstand fra Zouaverne. Mandskabet fik da Ordre til at lægge sig ned paa Jorden, men Officiererne bleve staaende. Flere Zouaver bleve dræbte paa Stedet, deels af Kuglerne og deels af løsrevne Steenstumper. Disse Skærver fløi omkring i alle Retninger og besværede os meget.

Den første Zouav, som blev truffen af en Kanonkugle, var en af vore Oppassere, som, mærkværdig nok, havde 700 Francs i Lommen, for at kjøbe sig fri for Tjenesten. Han hørte nemlig til en velhavende Bondefamilie i Frankrig, som gjerne vilde have Sønnen hjem til Gaarden. Kuglen bortrev den øverste Deel af Hovedskallen og kastede hans Hjerne hen paa en Zouavofficeers Knæ. Vi bleve Vidne til mange lignende Scener i Løbet af ikkun et Qvarteer.

Den Støien, som al denne Skyden foraarsagede, var forfærdelig. De fjendtlige Kugler havde, naar de kom farende hen over os, deres særegne Musik, medens de 12 Kanoner, som stode bagved os og sendte deres Granater over vore Hoveder, sang i en anden Toneart. Skydningen ved Solferino paa vor venstre Side og ved Medole paa vor høire, var ogsaa nu paa sit Høidepunkt, og Tordenen fra alle disse Ildsvælg var saa bedøvende, at man ikke kunde høre, hvad Ens Nabo sagde. Det var som om alle Afgrundens Magter opførte en infernalsk Concert. Endelig sprang to af Fjendens Ammunitionsvogne i Luften; han trak sit Artilleri tilbage, og den levende Ild standsede. I denne skarpe Artillerifegtning havde en Kanonkugle borttaget Armen paa General Auger, Chefen for 2det Armeecorps' Artilleri.

Medens denne Artillerikamp stod paa, besøgte jeg en til venstre Side af os og noget foran Zouavbataillonen udsendt Vedetkjede, hvorfra vi havde en ypperlig Udsigt over Strækningen imellem Guidizzolo og Medole.

Vi saae en fjendtlig Kolonne paa 3 til 4,000 Mand af Schwarzenbergs Corps rykke ud fra Guidizzolo og fordybe sig i Skovene ved Medole. At denne Kolonne agtede at kaste sig over Niels venstre Fløi, kunde vi begribe, men vi kunde ikke andet end forundre os over, at man vilde sende nogle Tusinde Mand fra Hovedstyrken, uden at de havde nogen Soutien. Omtrent en halv Time efter kom de samme Tropper tilbage i vild Flugt. De vare drevne nærmere hen paa vor Vedetkjede, som aabnede sin Ild paa dem. Niel

havde havt en haard Kamp med denne lille Styrke, men den blev jaget paa Flugten og forfulgt, først med den franske Bajonet og derefter med Granater fra de riflede Kanoner. Aldrig skal jeg glemme det Skuespil, jeg her var Vidne til. Kolonnens Tête holdt sig tæt sluttet omkring to Faner, hvis Bærere satte afsted i stærkt Løb. Midten af Kolonnen forsøgte paa at følge med, men jo længere mod Queuen, jo større bleve Hullerne og desto tyndere Kolonnen. Selve Queuen bestod af haltende og hinkende, ja næsten krybende Skikkelser, som slemt saarede og med Kugler i Kroppen, dog stræbte at redde sig. Kolonnen efterlod mindst en Fjerdedeel af sit Mandskab som Døde og Saarede, og dens Vei var bestroet med Lig. Til os i Kjeden, der kommanderedes af Lieutenant Des Mazis, ankom i Karriere en Underofficeer fra det bagved Zouaverne opkjørte Artilleri — de allerede omtalte 12 Kanoner — med det Spørgsmaal, om de Tropper, som i Løb passerede Marken, vare fjendtlige eller hørte til Marskalk Niels Corps. Efterat have faaet Svar, iler Underofficeren tilbage, og fra de 12 Kanoner udsendtes nu Død og Fordærvelse mellem de Flygtende. Det var et skrækkeligt Syn, især da vi kunde see Virkningen af hvert Skud, og saae, hvorledes de, som bleve rammede, faldt og reiste sig op et Øieblik, men atter faldt; hvorledes de vred og vendte sig, inden deres Kræfter vare aldeles udtømte eller de havde opgivet Aanden. Ved det ulykkelige Udfald af dette Forsøg paa et Angreb, trak de ligefor os staaende Troppeafdelinger sig tilbage, og vi fik nogle Øieblikkes Ro. Ikkun Artilleriet vedblev at beskyde de Østerrigere, som med megen Dristighed opsamlede de Saarede paa Valpladsen, og førte dem bort enten i Baarer eller paa Lastdyr.

Den her fortalte Begivenhed tildrog sig ved Middagstid imellem Klokken 12 og 1. Varmen var trykkende og vi piintes af en utaalelig Tørst. Jeg saae Soldater, som af Fortvivlelse forsøgte at drikke det lunkne og sumdsige Vand, som var i de ved Veien værende Leergrave.

For at kunne give et anskueligt Billede af Fegtningens Gang, maa vi nu beskjæftige os med 3die og 4de Armeecorps' Kamp paa vor høire Fløi ved Medole og paa Sletten ved Guidizzolo.

4de Armeecorps, Niel, som i Dagbrækningen brød op fra Carpenedolo, marscherede mod Medole. Denne By, som blev haardnakket forsvaret af Feltmarskalk-Lieutenant Zedwitz, var dog Klokken 6½ om Morgenen i Franskmændenes Besiddelse. Niel rykkede nu frem med Divisionen Vinoy mod Casa Nova for at komme i Forbindelse med Mac Mahons Corps, og opstillede Divisionen Luzy imellem Veien til Cerasara og Byen Robecco. Casa Nova forsvaredes af en Brigade af Schwarzenbergs Corps, men blev efter en haard Kamp taget af Divisionen Vinoy. Derimod mislykkedes ganske Divisionen Luzys Forsøg paa at tage Byen Robecco, paa Grund af det der concentrerede 9de Armeecorps' tappre Modstand. Da Niels Reservedivision ankom paa Kamppladsen Kl. 9½, blev en af dens Brigader strax sendt mod Baite, for at gjenoprette Forbindelsen mellem de allerede i Fegtning værende Divisioner; den anden Brigade beholdtes som Reserve. General Niel kom snart til Erkjendelse om, at den Styrke han havde at fegte imod, var ham meget overlegen, og det forholdt sig ogsaa virkelig saaledes, at der imellem Guidizzolo og Ceresano-Veien var samlet tre østerrigske Armeecorpser, nemlig 3die, 9de og 11te. Hvorledes skulde han kunne kæmpe mod en saa overlegen Styrke med noget Haab om Seier? Hvis han ikke kunde tage Guidizzolo, saa kunde han ikke blive istand til, efter den ham givne Ordre, at gaa med sit Corps mod Solferino og Cavriana, og han kunde ikke alene risikere sit eget Corps, men ogsaa sætte hele Slagets Udfald paa Spil. Han sendte derfor flere Gange Bud til 3die Corps, Canrobert, om Hjelp.

Canrobert var gaaet med Divisionen Renault over Acqua, Fredda og Castel Goffredo, og ankom til Medole omtrent Klokken 10. De to andre Divisioner af 3die Corps stode ved Castel Goffredo. Paa Niels indstændige Opfordringer om Understøttelse, sendte Canrobert

5 til 6 Bataillоner og nogle Kanoner frem ad Ceresana-Veien, for dermed at beskytte Niels hoire Floi, men han meente, at han endnu ikke kunde afsee nogle Tropper til Bestormelsen af Guidizzolo, da han, ifolge Keiserens Ordre, maatte være beredt paa at modtage en fra Mantua over Marcaria kommende Styrke paa 25,000 Mand, nemlig Lichtensteins Corps, som man antog vilde falde over den franske Armees hoire Floi. Derfor vovede Canrobert ikke at svække sit Armeecorps, og Niel forblev uden Understottelse. Canroberts Adfærd ved denne Leilighed er bleven skarpt dadlet. Om man end ikke kan istemme denne Dadel, saa maa man dog sporge sig selv, hvorfor han ikke ved Recognosceringspatrouiller havde sogt at skaffe sig nærmere Oplysning om den Fjende, han kunde vente at faae med at bestille. Vistnok var der udsendt Recognosceringspatrouiller, men disse udforte det dem givne Hverv saa slet, at de ikkun bestyrkede Marskalken i den Tro, at der virkelig var en Fjende i Fremrykning fra den Side.

Ved Middagstid var derfor ogsaa Niels Corps i en fortvivlet Stilling, da han alene maatte holde Stand mod en firdobbelt overlegen Fjende. Han giver Ordre til fornyede Angreb; han gaaer ikke et Skridt tilbage, men han kan eiheller naae det Maal, han eftertragter, nemlig Indtagelsen af Guidizzolo. Imidlertid var dog Fjenden bleven saa udmattet i denne Kamp, at Generalfeltmarskalk-Lieutenant Wimpffen meldte sin Keiser, at 1ste Armees venstre Floi, paa Grund af de store Tab, den havde lidt, snart maatte trække sig tilbage over Mincio.

Efterat der i Lobet af Formiddagen havde været afsendt ikke mindre end 6 til 7 Adjudanter efter hverandre til Canrobert med Anmodning om Hjelp, indfandt Marskalken sig endelig selv Klokken 2½ paa Valpladsen, og besluttede sig til, paa Niels indstændige mundtlige Opfordringer, at lade hele Divisionen Renault og Brigaden Bataille af Divisionen Trochu tage Deel i Fegtningen for at understotte Niel.

Med Visheden om, at han vilde faae Forstærkning, samler Niel de faa Batailloner af Reserven, som endnu ikke have været i Ilden, og rykker dristig frem over Casa Nova og Baito mod Guidizzolo. De første Huse i Byen blive tagne af Franskmændene, men maa forlades igjen, da hele Schwarzenbergs Corps træder kraftig op mod de fremstormende Franskmænd. Det var i et af disse Østerrigernes Angreb, at den unge Fyrst Windischgrätz faldt som et Offer for sin Tapperhed. Ved et Stormløb mod Casa Nova vilde hans Regiment ikke følge ham saa rask som han ønskede det, hvorfor han i Spidsen for nogle faa Soldater kaster sig imod Franskmændene og bliver truffen af en dræbende Kugle. Hans Lig, meget ilde tilredt, blev først fundet nogle Dage efter, og med megen Honneur blev det oversendt til det østerrigske Hovedqvarteer.

Canrobert, som nu havde forvisset sig om, at der ingen Fjende var at vente fra Syd, besluttede ogsaa at afsende Divisionen Bourbaki til Valpladsen. Der skulde da gjøres et Angreb af de forenede 3die og 4de Armeecorpser paa Guidizzolo, og man kunde ansee det for sikkert, at Østerrigerne ikke vilde kunne modstaae dette, da deres udmattede Tropper allerede vare opløste og blandede imellem hverandre. Det var omtrent Klokken 4½ om Eftermiddagen, da begge Armeecorpser rykkede frem til dette Angreb. — Men netop i samme Øieblik begyndte en rasende Orkan, som vedblev omtrent en Timestid, og ikke alene forhindrede dette Angreb, men ogsaa ganske standsede Kampen saavel her, som paa alle andre Punkter af Valpladsen.

Vi vide nu hvorledes Kampen var bleven begyndt paa Høiderne ved Solferino og Sletten ved Guidizzolo, samt hvorledes den havde dreiet sig og var bleven udfægtet paa høire Fløi. Forinden vi gaae over til at give Beretning om Slagets Gang paa yderste venstre Fløi og Piemontesernes Kamp imod Benedek, hvilket er næsten ganske uafhængig af Begivenhederne paa de øvrige Dele af Valpladsen, og saa godt som udgjør et særskilt Slag, turde det være rigtigt at omtale den Rolle, som Keiser Napoleon spillede i dette Drama,

og hvorledes det skyldes hans Opfattelse af Kampen, at denne fik et saa gunstigt Udfald.

Allerede Klokken 5 om Morgenen satte Gardens Infanteri sig i Marsch fra Montechiaro til Castiglione; men da Ilden allerede dengang var meget levende, paaskyndede man dets Marsch. Der afsendtes ligeledes Ordre til Gardens Kavalleri, som stod ved Castenedolo, og efter Bestemmelsen ikke skulde bryde op derfra forend sildigere paa Dagen, at det ufortovet skulde marschere fremad. Keiseren selv steg strax tilhest, og var i Castiglione imellem Klokken 6 og 7 om Morgenen. De Rapporter, han der modtog, udviste at Fegtningen var i Gang paa hele Strækningen mellem Castel Goffredo og Gardasoens sondre Bred. Paa Grund af, at Osterrigerne havde givet deres Frontlinie en saa stor Udstrækning, faldt han strax paa den Tanke, at falde over deres Centrum med al Magt. Ved at trænge frem med overlegne Stridskræfter over de Bakker, som befinde sig imellem Castiglione og Volta, vilde man overskære den fjendtlige Armee i to Dele, og dens Floie vilde være nodsagede til at gaae tilbage tilligemed Centrum. Hvis man derimod ikke rettede Angrebet mod Centrum, saa var den franske Armee udsat for samme Fare, eller stod idetmindste Fare for at blive afskaaret fra den piemontesiske Armee. Handlingen fulgte ufortovet efter Tanken. Der blev strax afsendt Befaling til 2det og 4de Corps om at trække sig hen mod Hoiderne, medens den keiserlige Garde blev fremsendt til Understottelse for 1ste Corps. Canrobert skal, samtidig med at han fik Befaling til fremdeles at vedligeholde Forbindelsen med 4de Armeecorps under dettes Bevægelser, tillige have faaet en Opfordring af Keiseren til, noie at holde Oie med, hvad der foregik mod Asola-Acqua-Fredda-Siden, og dette forklarer yderligere hans Toven med at svække sit Armeecorps for tidlig. Keiseren begav sig derefter til Mac Mahons Corps. Han indsaae strax det Farlige ved den store Aabning, der var opstaaet imellem dennes og Niels Corpser, hvorfor han beordrede de to Kavalleridivisioner derhen. Derefter ind-

fandt han sig hos Baraguay d'Hilliers paa Bakkerne foran Solferino, hvor han yderligere blev overbeviist om Vigtigheden af at blive Herre over denne Position for enhver Priis, og derfor lod han Gardens Infanteri rykke frem paa 1ste Armeecorps' hoire Floi.

Efter det 1ste Armeecorps' mislykkede Forsog paa at tage Monte Fenile, indskrænkede man sig forelobig til at beskyde Solferino og de foran samme liggende Bakker. Men efterat Garden var kommen til Undsætning, vedtog man et Angreb saaledes, at paa hoire Floi fremsendes en Brigade af Divisionen Forey med 4 Kanoner mod de ved St. Cassianoveien liggende Bygninger, medens Divisionen L'Admirault rykker frem paa hoire Floi til Angreb paa St. Martino. Man vilde paa denne Maade omgaa Solferinos Kirkegaard, der blev forsvaret med Haardnakkethed, samt de derved beliggende Steenmure, som vare opforte til Indhegning af Viinplantagerne, og fra hvilke Steder en morderisk Ild uafladelig modtog de Angribende. Dette var ved Middagstid, Klokken 1. Disse Angreb af Franskmændene bleve rigtignok afslaaede, men imidlertid udmattede de Fjendens Tropper, iblandt hvilke der opstod en saadan Forvirring, at Soldater fra forskjellige Armeecorpser vare blandede imellem hverandre. Dette var vel ogsaa tildeels Tilfældet med de franske Tropper, men af disse havde Garden endnu ikke været i Ilden, og disse Regimenter vare altsaa fuldkommen under Anforernes Kommando. Derimod havde Osterrigerne, for at modstaae Franskmændenes Angreb, allerede maattet anvende Tropper fra tre Armeecorpser.

Marskalk Baraguay d'Hilliers Villiekraft tiltog i samme Forhold som Faren og Uheldet; hans Tropper ordnes til fornyede Angreb. Til hoire Floi afsendes en Brigade af Gardens Voltigeurer som Forstærkning, og paa den venstre understottes Divisionen L'Admirault af Divisionen Bazaine. Samtidig hermed beskydes Solferinos Kirkegaard af et Batteri, der havde afprotset paa 400 Skridts Afstand. Der skydes Bresche i Muren og Kirkegaarden stormes.

Nu lykkes ogsaa de andre Angreb fra Høiene, og Klokken 2½ er Solferino i Franskmændenes Hænder. Ved Tabet af denne vigtige Stilling kan man sige, at Østerrigerne ansaae Slaget for tabt, endskjøndt enkelte Positioner endnu forsvaredes af dem med en fortvivlet Udholdenhed.

Det 2det Armeecorps, som vi forlode paa Sletten foran Casa Marino, fik omtrent Kl. 2 Ordre til at marschere mod St. Cassiano og Malpetti. Hver Bataillon marscherede med fremsendte Skytter i venstre Flanke fra 2 af Compagnierne. Gardens Kavalleri udfyldte den Aabning, som ved Flankemarschen var opstaaet imellem 2det Corps og de to Kavalleridivisioner.

St. Cassiano stormedes af 2det Armeecorps' 1ste Division omtrent samtidig med 1ste Armeecorps' og Gardens Bestormelse af Solferino.

Det 1ste franske Armeecorps, som var aldeles udmattet efter Erobringen af Solferino, gik ikke længere frem, men holdt ikkun denne Stilling besat. Det blev overdraget til Garden og 2det Armeecorps at erobre Bakkerne imellem Solferino og Cavriana. Som Exempel paa, hvor haardnakket Østerrigerne endnu holdt sig, skal anføres, at en Nord for Malpetti beliggende Redoute maatte stormes tre Gange af 72de Linieregiment og Turcos, inden disse Tropper kunde faae fast Fod der. Linieregimentets Fane frelstes ikkun derved, at en Soldat kastede den ned ad Bakken.

Imidlertid bleve dog Østerrigerne fordrevne fra alle deres Positioner, og kort for Orkanen brød løs, omtrent Klokken 4½ om Eftermiddagen, var Cavriana taget af Franskmændene. Soldater af 2det Armeecorps og Gardens Voltigeurer bestege samtidig det ved Cavriana værende Taarn, hvori den østerrigske Keiser havde opholdt sig i Dagens Løb.

Mine egne Hændelser paa den samme Deel af Dagen, vil jeg omtale med faa Ord, forsaavidt de kunne tjene til nærmere Belysning af Enkelthederne i Slagets Gang. Da Regimentet ved

2det Armeecorps' Trækning gjorde en venstre Flankemarsch for at nærme sig St. Cassiano, tænkte vi Alle, at det med Længsel imødesete Øieblik var kommen, da vi skulde gaae imod Fjenden. Zouaverne rystede af Utaalmodighed efter at komme til at bruge Bajonetten; de havde jo hele Dagen igjennem ikkun tirailleret og været Skive for Fjendens Batterier. Det var ikke saa forunderligt, at de nu bleve oplivede ved Tanken om at komme til at bruge deres Yndlingsvaaben. Man stolede paa, at Marskalk Mac Mahon ikke vilde glemme sine Zouaver, men at han gjemte dem, som det Bedste, tilsidst. Zouaverne haabede at de skulde krone Værket, og liig en Alt ødelæggende Lavine styrte over den betrængte Fjende. Længselsfulde Blikke sendtes mod Cavrianataarnet, som man tænkte skulde blive et andet Magenta, og i denne Fortrøstning sagde Officererne til Soldaterne: »c'est là où nous aurons du tabac.«

Strækningen imellem Guidizzoloveien og St. Cassiano var meget stærkt bevoxet med Træer, hvorfor vi paa Marschen ikke kunde see Fjenden. En af dennes Batailloner krydsede næsten vor Vei, men den skyndte sig bort, efterat den havde sendt os nogle Kugler.

Gardens Kavalleri kom for at indtage den Stilling, 2det Armeecorps havde forladt. Da Zouaverne marscherede forbi disse stadselige Ryttere i Kyrads og Hjelm, kunde de ikke afholde sig fra at give dem nogle Stikpiller. De spurgte dem f. Ex., om det ikke var ret mageligt at føre Krig tilhest, — om Krudtlugten behagede dem, — om dette Liv var efter Pariserfyrens Smag, — om ikke Krudtdampen ødelagde Glandsen paa deres smukke Kyradser osv., samt sagde til dem, at de skulde ikke være bange, thi de, — Zouaverne — skulde gaae foran og rense Veien for dem, og mere af samme Slags. Og man kunde visselig ikke fortænke Zouaverne i disse Hjerteudgydelser, thi de selv vare smudsige, næsten pjaltede, badede i Sved og nedbøiede af deres svære Bepakning, medens Kavalleristerne fra deres ophøiede Sæde saae ned paa dem med en vis Fornemhed.

Alle Tropperne af 2det Armeecorps, undtagen netop den Brigade, hvortil Zouavregimentet hørte, fik Ordre til at storme Høiderne og marschere imod Cavriana. Zouaverne maatte blive som Reserve paa Sletten i Nærheden af Malpetti, thi Sletten kunde ikke ganske blottes for Infanteri; der var rigtignok tre Kavalleridivisioner, men ikkun nogle enkelte Batailloner Fodfolk. Da jeg nu saae, at Regimentet indtil videre vilde være ubeskjæftiget, forlod jeg det, for at begive mig op paa Bakkerne, hvorfra jeg bedre kunde oversee Valpladsen og muligen kunde faae selve Kampen at see i Nærheden. Ved Hjelp af min Hest kom jeg snart til et Batteri af Gardens Artilleri, som beskød Cavriana fra en Høi i Nærheden af Scorpadoro. Fjenden svarede med en saa velrettet Ild, at Kuglerne hvinede omkring Batteriet ikkun i nogle Alens Afstand, hvorfor jeg, som dog ikke til Unytte burde udsætte mig for nogen Fare, stillede mig bag Høiens Krone for at have Dækning for Kuglerne. Keiseren var med sin Stab nogle Hundrede Alen bagved dette Batteri, og det syntes, at han fulgte med, eftersom Batterierne rykkede fremad. At Keiseren dog mere end een Gang har været indenfor Skudvidde af Fjendens Kugler, fremgaaer deraf, at flere Mand af hans Hundredegarde, som aldrig forlod Keiserens Person paa Valpladsen, bleve saarede.

Artilleriet, som paa det Kraftigste maatte understøtte Infanteriet, rykkede altsaa frem i samme Forhold som dette, og derfor blev dette Batteri ikke ret længe paa den Plads, hvor jeg var kommen til det. Der udfordredes nogle Kardætskskud for at rense den forommtalte Redoute for Fjender. Der opstilledes to Kanoner paa ikkun 3 til 400 Alens Afstand fra Redouten, paa en steil og næsten utilgængelig Bakke, og først ved Hjelp af disse Kanoners Ild kunde 72de Linieregiment og Turcos endelig besætte Redouten. Jeg fulgte disse Kanoner og vilde en kort Tid trodse den levende Geværild, som rettedes imod dem, men da den ene Artillerist efter den anden blev saaret, og Kuglerne peb omkring mig ligesom ved Marschen

mod Magenta, trak jeg mig nogle Skridt tilbage, og kunde da nogenlunde beskyttet mod Kuglerne, senere den være Vidne til den mærkelige Kamp om Redouten, især ved Hjelp af en fortrinlig Dobbeltkikkert, som jeg altid førte med mig.

Meerbemeldte Redoute bestod ganske simpelt af nogle Jordvolde, som vare opkastede paa Toppen af en steil Bakke, der hævede sig mere end 30 Fod over Sletten. Den Side, som vendte imod St. Cassiano, og fra hvilken Angrebet maatte skee, var saa overordentlig steil, at Soldaterne i Gaasemarsch og paa smalle Stier maatte søge at naae op til Toppen. Det 72de Linieregiment og Turcos, som allerede i Fegtningen ved Cassiano havde mistet meget Mandskab og næsten vare opløste, styrtede dog uden Toven imod denne Bakke. Mange faldt i Anløbet; de Tiloversblevne lode sig dog ikke afskrække, men fortsatte Angrebet og naaede endelig til den første Spidse, en Jordvold, fra hvilken de længe havde været Gjenstand for en velrettet Ild. Nu havde Østerrigerne forladt denne Vold og samlet sig bagved en anden, som var beliggende 20 til 25 Skridt fra den første. Da Franskmændene vare vel komne op paa selve Kronen, reiste Østerrigerne sig, affyrede Geværerne og grebe til Bajonetten. Franskmændene kastedes tilbage fra Bakken og forfulgtes af Fjendens Kugler, saa at hele Skrænten var ligesom besaaet med Lig. De franske Soldater vare neppe komne til Aande igjen, forend Officererne opfordrede dem til et nyt Angreb. Men ogsaa dette havde et ligesaa uløkkeligt Udfald; det blev afslaaet. Den egentlige Aarsag hertil var, at man ikke havde nogen frisk Reserve at bruge. I dette Angreb gik Soldaterne ofte hverandre ind paa Livet, og Bajonetterne krydsedes, Noget som jeg ikke før havde været Vidne til i Krigen. Det var ved det andet Angreb, at 72de Regiments Fane kastedes ned ad Høien.

Da det andet Angreb blev afslaaet, kastede en ung Major af det 72de Regiment sig imod sine flygtende Soldater, idet han raabte: »un regiment français ne bat jamais en retraite! — en avant!«

Han samlede sine Soldater, og i Spidsen for dem rykkede han atter frem til Angreb. I det samme Øieblik han besteg Bakken, faldt han, gjennemboret af en fjendtlig Kugle. Soldaterne, som vare blevne rasende over Tabet af deres Chef, veg ikke mere. Østerrigerne opgav endelig Redoutens Forsvar og flygtede, maaskee mest fordi de for omtalte to Kanoner plagede dem med en levende Kardætskild. Efter dette virkelig kraftige Forsvar trak Østerrigerne sig tilbage mod Cavriana og Volta. Flere Fegtninger, skjøndt mindre blodige, forefaldt dog endnu paa Høiderne Sydvest for Cavriana.

Betjeningsmandskabet ved flere Batterier af Gardens Artilleri var saa slemt medtaget, at Kanonerne for en Deel maatte betjenes af Liniesoldater og Turcos.

Medens disse Begivenheder foregik, havde jeg ikke et eneste Øieblik tabt Zouavregimentet af Sigte. Det stod endnu bestandig paa samme Sted, nedenfor mig paa Sletten, og ved dets første Bevægelse fremad, havde jeg ilet hen til det.

Fulgt af Marskalk Vaillant, General de Martimprey, en talrig Stab og sin Hundredegarde, ankom Keiseren til det flere Gange omtalte Batteri, efterat Ilden var ophørt. Han udtalte for en ved Batteriet tilstedeværende Artillerigeneral sin store Tilfredshed med den Maade, hvorpaa Artilleriet havde opfyldt sin Pligt i Slaget. Og ved denne Tiltale smiilte Keiseren tillige, — et sikkert Tegn til, at han ogsaa virkelig var tilfreds. Ellers var Keiseren kold og indesluttet, talte ikke med Nogen, og red med den ligegyldigste Mine imellem de Lig, som bedækkede Bakkeskraaningerne.

Klokken 4 om Eftermiddagen havde franske Soldater af Garden og af Linien besteget Cavrianataarnet; paa Høiderne var Fegtningen næsten endt, men paa Guidizzolosletten rasede Kampen endnu med Voldsomhed. Pludselig seer jeg at Zouavregimentet gjør en Bevægelse fremad, og jeg iler til min Hest, for strax at følge det. Hesten, som jeg havde overgivet i en Soldats Varetægt, gik nu frit omkring og pillede af det tarvelige Græs paa den af Solstraalerne

forbrændte Eng. Da jeg kom hen til den, var den i Begreb med at gnave af et Stykke Brod, som var fastbundet ved en dræbt Soldats Bepakning, og det kloge Dyr syntes at have Begreb om, at det gjorde noget Utilladeligt, thi den udstrakte Halsen saa langt som muligt, for ikke at komme Liget for nær. Lydig som et Barn, forlod den uden Modstand sit Bytte for at modtage sin Byrde, og nogle Minuter efter var jeg ved Regimentet.

Zouaverne havde rigtignok i min Fraværelse været ubeskjæftigede, men dog havde fjendtlige Tirailleurer, skjulte i Omegnen af Mulino, generet dem med en velrettet Ild, som i Løbet af 5 til 8 Minuter bortrev 5 Officeerer og 90 Mand. Obersten sendte en Bataillon ud for at fordrive disse Tirailleurer, og det var denne Bevægelse i Regimentet, jeg havde seet fra Bakken.

I samme Øieblik bryder Orkanen løs; Vinden hyler skrækkelig, den før saa klare Himmel formørkes; vi indhylles i Skyer af Støv, og, bøiede mod Jorden, for ikke at føres bort af Stormen, gjennemvædes vi i en halv Time af den voldsomste Tordenregn. Al Kamp var naturligviis umulig. Østerrigerne fik god Vind og god Grund til at styre mod Mincio.

Det staaer nu ikkun tilbage at omtale Kampen mellem Piemonteserne og de under Benedeks Befaling staaende Tropper, hvilke, som allerede er bleven omtalt, stødte sammen imellem Solferino og Gardasøen.

Divisionen Durando, paa høire Fløi, skulde over Castel Venzago og Madonna della Scoperta rykke frem mod Pozzolengo, og mod det samme Sted skulde ogsaa Divisionen Cucchiari i Centrum trække sig over Ortaglia og Divisionen Mollard paa venstre Fløi over Succole, Alt for at besætte Stillingerne ved Pozzolengo. Divisionen Fanti var Reserve. De tre førstnævnte Divisioner skulde imidlertid først ved stærke Recognosceerings-Detachementer forvisse sig om Fjendens Stilling og Styrke.

Klokken 5½ om Morgenen stod derfor en af Durandos Brigader ved Castel Venzago. Denne Brigade fremsendte nu en Bataillon og nogle Kanoner mod Madonna della Scoperta, hvor Brigaden to Timer efter stødte paa Fortroppen af Benedeks venstre Fløi. Piemonteserne ansaae det for umuligt at trænge frem til Pozzolengo ad denne Vei med en eneste Division, da man ikke alene havde Fjenden i Fronten, men ogsaa i høire Flanke (de ved Solferino staaende Tropper). Fra Keiser Napoleon kom en Opfordring til Durando om, at vedligeholde Forbindelsen med den franske Armees venstre Fløi, og, hvis det var muligt, forhindre Fjenden i at trænge ind imellem begge Armeerne. Durando fremskjød nu strax den ved Venzago staaende Brigade, og gav Ordre til den, som stod ved Lonato, om at følge efter.

Klokken 10 var Durandos ene Brigade ved Madonna della Scoperta i en levende Fegtning med Østerrigerne; men disse kunde stille Tropper imod Durando ikke alene af 8de Armeecorps, men ogsaa af det 5tes høire Fløi. Piemonteserne bleve overfløiede og maatte med stort Tab forlade Høiderne ved Madonna della Scoperta og Casella. Durando kæmpede derefter med afvexlende Held hele Formiddagen paa Høiderne mellem Madonna della Scoperta og Carlo Necchio, uden dog at kunne bemægtige sig det sidstnævnte Sted. Efter Klokken 2 kom dog Durando til at storme Stillingen, hovedsagelig begrundet derpaa, at 5te Armeecorps' Tropper vare blevne trukne derfra, for at assistere ved Solferinos Forsvar, saa at ikkun nogle svage Afdelinger af 8de Armeecorps stode tilbage der. Klokken 4 ankom Fanti til Undsætning med en Brigade og nogle Kanoner, og Durando vovede da et Angreb i Retningen mod Pozzolengo; men ogsaa her tvang Uveiret de Kæmpende til Uvirksomhed.

Divisionen Cucchiari havde om Morgenen udsendt et af to Bataillоner og nogle Kanoner bestaaende Recognoscerings-Detachement paa Jernbanen til Badinello, for derefter over Ortaglia og Ponti-

cello at rykke frem mod Pozzolengo. Ved Ponticello stødte Piemonteserne paa Fjenden.

Divisionen Mollard sendte Recognosceerings-Patrouiller deels mod Bredden af Gardasøen, deels Syd for Jernbanen til Feniletto og Colombare. Da nu Cucchiaris Tropper stødte paa Fjenden ved Ponticello, forlangte de Hjelp af Mollards Recognosceerings-Patrouiller, som ilede over Høiderne ved Succole. Her havde Benedek Totrediedele af sin Styrke samlet, hvorfor han uden stor Anstrengelse kastede Piemonteserne tilbage mod Jernbanen og selv besatte Høiderne ved Presca og St. Martino samt den imellem disse løbende Strada Lugana.

De to Divisioner Mollard og Cucchiari beordredes nu til Kamppladsen saa hurtigt som muligt. En Brigade af den førstnævnte ankom først, og sendtes strax mod Høiderne ved St. Martino, hvor den havde glimrende Fremgang og kastede Fjenden tilbage; men af Mangel paa Reserve formaaede Piemonteserne ikke at sætte sig fast ved St. Martino, men maatte vige efter et tappert Forsvar, og forfulgtes lige til Jernbanen. Da ankommer Divisionen Cucchiari, optager den flygtende Brigade og forbereder sig i Forening med denne til et nyt Angreb.

Høire Fløi retter sit Angreb mod St. Martino og St. Donio, medens den venstre Fløi stormer Høiderne ved Presca, og endskjøndt Fjendens Batterier overøse de Stormende med Projectiler, lykkes dog Angrebet over hele Linien. Ved Middagstid var Seieren fuldkommen paa Piemontesernes Side, men de havde at gjøre med en erfaren og tapper Modstander, der ikke saa let gav tabt. Benedek ordner sine Tropper og rykker frem til Angreb med en Deel af sin Reserve.

Paa Høiderne ved Corbu Inferiore samledes nogle Batterier, som beskøde Piemontesernes venstre Fløi; mod den høire rettedes samtidig dermed et saa kraftigt Angreb, at Piemonteserne, endskjøndt de fik Forstærkning af en Brigade af Divisionen Mollard, som

endnu ikke havde været i Ilden, maatte forlade Stillingen og trække sig tilbage med betydelige Tab. Divisionen Mollard tog Stilling langs med Jernbanen mellem Strada Laguna og Casa Vecchia, hvorimod den næsten ganske opløste Division Cucchiari maatte søge Beskyttelse bagved Høiderne ved St. Zeno. Ogsaa Benedeks Tropper vare udmattede, saa Kampen standsede i flere Timer.

Divisionen Fanti, som endnu ikke havde været i Ilden, fik omtrent Klokken 2 Ordre til at sende en Brigade til Understøttelse for de to Divisioner ved St. Martino, og med den anden iilsomst at understøtte Durando paa Armeens høire Fløi. Divisionerne Cucchiari og Mollard samt den nylig ankomne Brigade af Divisionen Fanti angrebe paany Høiderne ved St. Martino og Presca, og denne Gang formaaede Østerrigerne ikke at modstaae Angrebet, men flygtede, og Piemonteserne toge en glimrende Hevn for de Uheld, de havde havt i Løbet af Dagen.

Strax efter faaer Benedek Ordre til at trække sig tilbage, da den øvrige Deel af den østerrigske Armee er slaaet. Samtidig hermed kom Uveiret, hvorved Kampen ophørte af sig selv.

Piemonteserne fortsatte dog Forfølgelsen Klokken 6½, da det atter var bleven smukt Veir, og endnu Klokken 9 drønede deres Kanoner i Retningen af Pozzolengo.

Piemonteserne havde i denne Kamp givet mange Beviser paa Heltemod og Udholdenhed, og hvorsomhelst Soldaten blev befalet at gaa frem, gik han tappert ind paa Livet af Fjenden. Men det saaes alt for tydelig, at den Høistkommanderendes Planer ikke vare lagte saaledes, at de kunde sikkre hans Armee en hurtigere Fremgang. Den piemontesiske Armee var spredt omkring paa flere Steder eller havde en alt for stor Frontlinie, medens Benedek holdt Størstedelen af sine Tropper samlede. Piemonteserne sendte den ene Brigade efter den anden i Ilden, alt eftersom de kom frem; de mødtes altid af en overlegen Styrke og bleve naturligviis slagne. Flere af de Forfattere, som have skrevet om denne Krig, paastaae endog, at

Piemonteserne ikke engang vilde have kunnet tage St. Martino om Eftermiddagen, hvis ikke Benedek, som Følge af de ham givne Ordres, havde været nødsaget til at trække sig tilbage. Denne Paastand ville vi lade staae ved sit Værd. Efter min Mening maatte Benedek trække sig tilbage, lige saa meget for Piemontesernes Bajonetter som for sin Keisers Ordre.

Der gives Øieblikke i Livet, da „de stærke Aander" saavelsom det Menneske, der mindst er hengiven til Overtro, med ydmyg og hellig Ærbødighed maa erkjende, hvor mægtig Gud er og hvor forunderlige hans Veie. En saadan Følelse gjennemfoer vistnok de fleste Krigeres Bryst under den Orkan, som rasede over Valpladsen ved Solferino St. Hansdag 1859.

Efter en solklar Dag, paa hvilken ikke en eneste Sky havde formørket Italiens blaa Himmel, løslodes ligesom ved et Trylleslag alle Himlens Vinde; alle Elementerne rase; Storm, Regn og Torden standser det Menneskeslagteri, som har vedvaret i 12 Timer. — Og netop i det Øieblik, da dette Slagteri skulde antage en endnu grusommere Charakteer ved Fjendens Forfølgelse, afbrydes det ved Forsynets Mellemkomst.

Stormen vedblev ikkun saa længe, indtil den havde standset Kampen, og allerede før Klokken 6 var Naturen atter rolig og Solen skinnede klart, ligesom for at Menneskene med Gru skulde kunne betragte deres Hænders afskyelige Gjerning. — Vi vaagnede op af den Dvale, som Uveiret havde dysset os i, og rystede Regnen af vore dryppende Klæder. Ved Zouavregimentet forsamlede Officiererne sig i Grupper, og man saae spørgende omkring sig, Nogle for at see efter, hvor Fjenden stod, Andre i Forventning om Ordre til Angreb. Mig, og mange Andre med mig, forekom det som om Alting havde været en Drøm, saa overvældende, saa uforklarlig var os denne Forandring fra Menneskenes til Elementernes ligesaa forfærdelige Kamp.

Der kom Ordre til Armeen at kampere paa selve Valpladsen, og hver Division maatte leire sig, hvor den stod. De Lig, det være sig Østerrigere eller Franskmænd, som fandtes paa den Plads, hvor Zouaverne skulde opslaae deres Telte, skaffedes tilside, og faa Oieblikke efter reiste Troppernes smaae Telte sig paa Bakkerne og paa Sletten, og man beredte sig til at nyde en velfortjent Hvile. Rogen fra Bivouakilden viste snart, at der nu var indtraadt Ro og Stilhed. Hos Lægerne og ved Ambulancerne herskede dog den mest levende Virksomhed, thi alle de Saarede maatte samles og bringes hen til de Huse og Gaarde, hvor Lægerne havde deres Medicin- og Instrumentkasser. At der dog vare mange Saarede, som først den paafølgende Dags Eftermiddag kunde faae Lægehjælp, ville vi ret snart faae at see.

Da jeg havde forvisset mig om, at Regimentet ikke vilde forandre Leirplads den Dag, og min Hest var bleven overladt til en Zouavs velvillige Pleie, gik jeg tilligemed nogle Kamerater opad Hoiderne ved Cavriana, for at tage denne Deel af den blodbestænkte Valplads i Diesyn. Endskjondt Læseren med Rette kan forlange at være fri for Beskrivelsen af disse Skrækkebilleder, maa de dog i en vis Grad omtales, da disse Skygger ere nodvendige for at fuldstændiggjøre et Maleri af Krigen, hvilken Phantasien og Ærgjerrigheden ialmindelighed fremstille for os med saa glimrende og forforende Farver.

Døde og Saarede laae Side om Side, de Første endnu med uforandrede, ja smilende Ansigtstræk, og med Haanden krampagtig knyttet om Geværet eller Sablen; af de Sidste Nogle med Hovedet eller Legemet skrækkelig lemlæstet af Artilleriprojectiler, som enten havde bortrevet et Lem eller opflænget Bryst og Mave. Disse vare næsten sandseslose; kun et tungt Aandedræt tilkjendegav, at Livsgnisten endnu ikke var ganske udslukt; Nogle laae der med et knust Bryst eller en gjennemboret Side, og tilkastede os et bedende Blik om Hjelp eller Lindring i deres Smerte; men de aabnede sjelden

Munden for at tale, og svarede neppe paa vore Spørgsmaal, og det syntes som om de frygtede for at blive ansete for feige, hvis de talte om deres Lidelser. Først da Muldyrene med Bærestolene ankom, og de Saarede skulde transporteres, gave de deres Smerte Luft. Da kunde de ikke længere beherske sig; thi denne Transportmaade, skjøndt den var den eneste mulige i dette Terrain og paa en større Valplads, maatte foraarsage dem store Smerter. Da de Saarede blive fastbundne paa disse Stole, kan det ikke undgaaes, at ved hvert Skridt maa den øvre Deel af Legemet mærke Virkningen af og paa en Maade følge Dyrets Bevægelser.

Vi undersøgte flere dræbte Østerrigeres Lommer, ingenlunde for at tage deres værdifulde Sager, men for at samle nogle Erindringer fra denne mærkværdige Dag. Saaledes tog jeg f. Ex. et Signet, en Psalmebog i det ungarske Sprog, et Officeersskjærf, nogle Reglementer og mere lignende. Af de dræbte Officerers Frakkekraver afskare vi Tegnene paa deres Grader, een eller flere Stjerner, hvilket var det eneste, som tilkjendegav Officerernes Rang, thi de bare, ligesom Soldaterne, hvide Lærredsfrakker uden noget Slags Prydelse.

En stor Mængde Vaaben, samt Uniformsstykker og Udrustningsgjenstande laae spredte omkring paa Bakkerne, og vi kunde have taget deraf Alt hvad vi behagede, hvis ikke Mangel paa Transportmidler havde forhindret os deri.

Naar den franske Soldat vandrede mellem disse Hobe af Lig, var han i en alvorlig Sindsstemning, og han gik ikke med Ligegyldighed forbi en hensovet Regimentskamerat. Men Araberen derimod lo og skjemtede ved Synet af en dræbt Ven; han løftede Liget op og holdt med smilende Ansigt en Afskedstale til ham. For Araberen er Døden paa Valpladsen en Lykke, som ikkun kan bringe Velsignelse i en anden Verden. Han føler derfor ingen Sorg over de Venner, han mister paa denne Maade, men er snarere tilbøielig til at feire deres Bortgang med Glædes- end med Sorgefester.

Jeg saae Soldater af forskjellige Regimenter samlede paa de Steder, hvor Døden havde havt den rigeste Høst, for at tilvende sig de Dødes Klædningsstykker. Saaledes prøvede man i god Ro et Ligs Skotøi, Kamascher, Frakke osv., og Soldaten ophørte ikke med sine Forsøg, forend han havde faaet det, han vilde have. Man anskaffede sig paa denne Maade en heel og holden ny Garderobe. Paa denne Vandring kom jeg forbi Liget af en ung og smuk Garde-Marketenderske, som var falden for en Kugle i Brystet. Hun havde ikke villet staa tilbage for den mandlige Slægt, og faldt ogsaa som et Offer for sin Dristighed. En Hund, som tilhørte en Turcos, og som, sin Vane tro, paa Marscher og Manøvrer vilde være i Spidsen for Regimentet, ogsaa naar dette gik frem til Angreb, blev ligeledes skudt.

Efterat jeg saaledes havde gjennemvandret flere Dele af Kampladsen og gjort mig bekjendt med de mange uhyggelige Scener, der ere Følgerne af et Slag, vendte jeg tilbage til Regimentet. En vis hjemlig Hyggelighed havde allerede begyndt at gjøre sig gjældende der. Zouaverne bevægede sig imellem hverandre i Skjorteærmer med Piben i Munden; Teltene vare opslaaede, Kaffekjedlen paa Ilden, endog Steg var synlig i flere Kjøkkener, thi Zouaverne havde skaaret nogle af de bedste Stykker Kjød af skudte Heste, som de nu stegte paa Spid. Zouaverne havde ogsaa indrettet nogle af deres smaae Telte for Officererne og redet Leier i dem af Tepper, Kapper og Peltsværk, som de havde taget fra de Faldne, saa at vi havde Senge, der vare saavel varme som bløde. Hvis Zouaverne ikke havde været saa opmærksomme at lave Kaffe til Officererne, maatte vi være gaaede sultne tilsengs, thi Trainet var endnu ikke ankommen, og vi havde Intet nydt siden Klokken 3 om Morgenen.

„Et stort Slag, stor Seier over hele Linien!" vare de Ord, hvormed Keiser Napoleon begyndte den Depesche, som om Aftenen til selve Slagdagen afsendtes til Keiserinden i Paris. En i Sandhed

skrækkelig Kamp var bleven udfegtet, og de Allierede havde vundet en glimrende Seier. Vistnok kunde de ikke, som burde være skeet, fuldbyrde den ved en haardnakket Forfolgelse, thi dertil vare de altfor udmattede, men den fjendtlige Armee var dog fuldstændig paa Flugten, dens Regimenter vare oploste og der var ingen Organisation mere. At Osterrigerne vare i en Tilstand af fuldkommen Afkræftelse, fremgaaer tydelig deraf, at de ikke den 1ste Juli, da de Allierede gik over Mincio, formaaede at gjore den ringeste Modstand.

Tabet var meget betydeligt paa begge Sider, hvilket vidner om den Heftighed, hvormed man havde kæmpet.

Franskmændene havde af Dode og Saarede 760 Officerer og 12,000 Mand, hvoraf det storste Antal falder paa Baraguay d'Hilliers og Niels Corpser. Der var ikke mindre end 6 Generaler blandt de Saarede.

Piemontesernes Tab af Dode og Saarede udgjorde 2 Generaler, 214 Officerer og 5,300 Mand. Altsaa belob de Allieredes hele Tab sig til 976 Officerer og 17,300 Mand.

Osterrigerne havde tabt 13,000 Mand Dode og Saarede, hvoriblandt 580 Officerer. Da de desuden havde mistet 9,000 Mand som Fanger, belob hele deres Tab sig til 22,000 Mand. De Allieredes Tab af Dode og Saarede var jo vistnok storre end Osterrigernes, men dette forklares let derved, at de Forste stadig maatte angribe og storme Bakker, som vare hoist vanskelige at bestige, medens de Sidste, som vare beskyttede der, udsendte Doden i de Angribendes Rækker.

To Faner og 16 Kanoner faldt ogsaa i de Allieredes Hænder.

Keiser Napoleon drog med sin Stab ind i Cavriana næsten i samme Oieblik som de sidste osterrigske Tropper flygtede derfra. Keiseren opslog sit Hovedqvarteer og tilbragte Natten i det samme Huus, som om Formiddagen for nogle Timer havde været benyttet af Osterrigs Monark. Fra et hoit Taarn, som nu var forladt,

og hvorfra man havde en udbredt Oversigt over Valpladsen, havde Keiser Franz Joseph med Opmærksomhed og Ængstelighed fulgt Kampens Afvexlinger i Dagens Løb. Nogle Træstole, som vare afbenyttede af ham og hans Omgivelser, stode der endnu, da vi om Aftenen stege op i Taarnet.

Med hvilke forskjelligartede Følelser skulde ikke disse to Souverainer see Dagens Slutning! Den ene gik stolt fremad, ledsaget af en seiersdrukken, jublende Hær; han havde bedækket sig med uvisnelig Hæder, og Dagens Seier havde bragt ham et af Europas skjønneste og rigeste Lande. — Den anden derimod, paa Flugten fulgt af Levningerne af sin slagne og opløste Armee, kunde ikke hurtig nok forlade de Landstrækninger, over hvilke han nys var Enehersker. Hans Haab, hans Seiersdrømme — thi saadanne havde han virkelig havt, da han om Morgenen drog i Kampen — vare svigtede; hans Svaghed laa aaben og blottet for alle hans Undersaatter, ja for hele Europa. Om Nogen skulde have Grund til at føle sig nedtrykt af Ulykke og Modgang, saa maatte det være Keiser Franz Joseph efter Slaget ved Solferino.

Fra Cavriana sendte Keiser Napoleon sine Soldater følgende Hilsen:

„Soldater! Fjenden tænkte at kunne overraske os og kaste os tilbage over Chiese; istedetfor er det ham, som er bleven tvungen til at trække sig tilbage over Mincio!"

„I have paa en værdig Maade hævdet Frankrigs Ære. Slaget ved Solferino er liig, ja overgaaer endog det ved Lonato og Castiglione. I 12 Timer have I modtaget og tilbageslaaet de heftigste Angreb af en Armee paa 150,000 Mand. Hverken Fjendens talrige Artilleri eller de af ham besatte en Miil dybe Positioner, ligesaa lidt som Dagens trykkende Hede, har kunnet kue Eders Kamplyst og Eders Tapperhed."

„Et erkjendtligt Fædreland takker Eder ved mig for saa megen Udholdenhed, for saa meget Mod, men det begræder ogsaa tilligemed mig alle de, som ere faldne paa Ærens Mark."

„Vi have taget 3 Faner, 30 Kanoner*) og 6,000 Fanger."

„Den piemontesiske Armee har kæmpet med samme Tapperhed ved vor Side mod en overlegen Styrke. Denne Armee er værdig til at kæmpe ved Siden af os."

„Soldater! Det Blod, som idag er udgydt, er ikke rundet til Unytte; det vil forhøie Frankrigs Ære og bidrage til Folkeslagenes Lykke. Napoleon."

Disse vare Keiser Napoleons Ord til Soldaterne; det var Glædens, Selvtillidens og Stolthedens Ord. Men paa hvilken Maade skulde Keiser Franz Joseph bringe sin Armee en Hilsen? Thi skulde Sandheden følges, maatte han tilstaa sine egne Feil og sin Armees Underlegenhed, Noget der ikke var til at vente af en Ætling af det stolte Habsburgske Herskerhuus.

Inden vi forlade denne Dags Begivenheder, skal jeg med nogle Ord omtale den paniske Skræk, der her, ligesom ved Magenta, opstod under Slaget i den franske Armees Trainkolonner, saavelsom i de Byer, der vare beliggende imellem Valpladsen og Brescia, en Skræk, som opstod ved lige saa latterlige som usandfærdige Rygter om den franske Armees Nederlag. Jeg skal i faa Ord omtale hvad en saaret Kamerat har fortalt om disse Scener.

„Om Eftermiddagen blev jeg saaret i Benet af en Geværkugle, og nødsagedes derfor til at forlade Geleddet. Da jeg indsaae Umuligheden af at faae nogen Lægehjælp paa selve Valpladsen, lod jeg mig, tilligemed en saaret Zouav, bringe til Castiglione paa Muldyr. Jeg var neppe kommen i Huus, forend mine Værter og flere af Byens Indvaanere bestormede mig med Spørgsmaal, om den franske Armee var slaaet — hvorhen den retirerede, — om Østerrigerne vel vilde komme snart igjen osv.; man kunde med fuldkommen Sikkerhed fortælle, at Franskmændene flygtede over Hals og Hoved og at Østerrigerne fulgte dem i Hælene. Endskjøndt jeg, som nylig havde for-

*) Denne urigtige Opgivelse blev senere berigtiget.

ladt en seirende Armee, ikke et eneste Oieblik kunde fæste Lid til denne tossede Snak, saa var det mig dog umuligt at bringe de gode Italienere ud af deres Vildfarelse. Med Besvær slæbte jeg mig ud paa Gaden, for at opdage Grunden til disse Rygter, og, om muligt, at modarbeide dem. Hele Byen var i den største Skræk. Gaderne vare øde og forladte, Vinduer og Døre tilstængedes, alle franske og sardinske Flag toges bort, og de af Indvaanerne, som ikke skjulte sig i deres mørkeste Kjeldere, flygtede til Brescia. Mistro og Frygt bemægtigede sig ogsaa de faa Soldater, det være sig Saarede eller Trainmandskab, som fandtes i Byen, og de vare ogsaa betænkte paa at bringe sig i Sikkerhed. Flere Saarede, som ikke kunde skaffe sig selv frem, bleve overladte til deres Skjæbne; jeg saae nogle af disse ligge ved Rendestenen paa Gaden og Andre sidde paa Husenes Trapper. — Der var Ingen, som vidste Grunden til denne Skræk, men overalt raabte man kun: „Østerrigerne ere her! — Fjenden kommer!" Der ankom efterhaanden flere Transporter af Saarede fra Valpladsen til Castiglione, og disse formaaede endelig ved deres Beretninger at berolige Byens Befolkning og bringe den til Fornuft igjen."

I nogle af de franske Trainkolonner skal Skrækken have været saa stor, at Officererne endog skal have givet Befaling til at overskjære Trainvognenes Skagler, for saa meget hurtigere at kunne redde Folk og Heste. Flere Trainkjøretøier forlodes paa denne Maade. Efter hvad der fortælles, blev der holdt Krigsret over flere Officerer ved Trainkommandoen, og de skulle være blevne strengt straffede for deres Opførsel.

Som et ubetydeligt, men dog ret betegnende Træk af denne eiendommelige Episode maa anføres, hvorledes alleslags Levnetsmidler næsten bortkastedes i dette ængstelige Oieblik. Nogle Artillerister, som hørte til et Batteri, og som ikke vilde forlade deres Kanoner, kjøbte af en flygtende Marketender, som solgte store Qvantiteter Spisevarer for Spotpriis, flere smaae Fouståger Viin, af hvilken de først selv drak sig en dygtig Ruus, og da denne tilligemed Skrækken var bort-

dunstet, solgte de det Tiloversblevne og havde derved en god Gevinst af deres lille, kun i kort Tid benyttede Driftskapital.

At saadanne falske Rygter kunne sættes i Omløb og vinde Indgang hos en forskrækket og lettroende Befolkning, kan man let fatte, men at Officerer og Soldater, som høre til en krigsvant Armee, saaledes kunne lade sig henrive deraf, er ganske utilgiveligt.

Man kan herved ikke frigjøre sig for den Tanke, at den franske Armee ikke, idetmindste i Begyndelsen, vilde være istand til at bære Modgang med den fornødne Ro.

Uden at ville indlade mig paa nogen Kritik over Slaget ved Solferino og dristig rykke frem med de forslidte Paastande om, hvorledes det burde være gaaet, eller hvorledes det vilde være gaaet, hvis man havde baaret sig saaledes eller saaledes ad, skal jeg dog tillade mig at paavise nogle af de Omstændigheder, som bidroge til de Allieredes Seier og Østerrigernes Nederlag.

Da Østerrigerne den 23de Juni gik over Mincio, var det Planen, som vi allerede vide, at den høire Fløi skulde gaa mod de Allieredes Frontlinie, hvilken man antog stod imellem Castiglione della Stiviere og Lonato, medens den venstre Fløi, ved en omgaaende Bevægelse, skulde tage de Allierede i Flanken paa Linien Castiglione della Stiviere—Montechiaro. Høire Fløi skulde saaledes kun opholde Fjenden og beskjæftige hans Opmærksomhed, medens den venstre havde det Hverv at føre det afgjørende Slag. Naar man vil dømme efter de Ordres, som den franske Keiser gav strax om Morgenen den 24de, da han indfandt sig paa Valpladsen, skulde man tro, at han var fuldkommen vidende om Østerrigernes Angrebsplan, thi han gjennemskuede den meget snart, og han tilintetgjorde den ganske ved de Forholdsregler, han tog. Med alle de Tropper, som stod til Raadighed, rettede Keiseren sit Hovedangreb mod den østerrigske Armees Centrum, og der udfordredes den største Kraftudvikling og

Udholdenhed for at overvinde de Vanskeligheder, som en omtrent lige stærk Fjende satte imod ham, saa meget mere, som Fjenden havde Fordelen af et næsten utilgængeligt Terrain. Paa de Hoider, hvor Fjendens Centrum stod, fordreves disses 1ste, 5te og 7de Armee-corps af Franskmændenes 1ste og 2det Corps og den keiserlige Garde, et Udfald, som hovedsagelig kom deraf, at Østerrigerne begik den store Feil, at sende den ene Brigade i Ilden efter den anden, efter-haanden som de kom frem til Kamppladsen, og disse bleve da ode-lagte af Franskmændenes concentrerede Ild. Østerrigerne toge heller ikke Initiativet til et velordnet og kraftigt Angreb, men det var, som om dette ikkun tilkom Franskmændene. Det ved Overskridelsen af Mincio tilsigtede Oiemed, at gaa angrebsviis frem, var glemt i det samme Oieblik Østerrigerne stode ligeoverfor Franskmændene.

Den østerrigske Armees venstre Floi, hvis Virksomhed tildeels beroede paa, hvad der tildrog sig paa hoire Floi, fandt ikke for godt at rykke frem paa den omtalte Maade, deels fordi den saae, at hoire Floi bestandig vedblev at trække sig tilbage, og deels fordi den stodte paa en aldeles uventet Modstand. Uden at være uretfærdig, maa man kunne paastaa, at den østerrigske Armees venstre Floi paa en mindre god Maade loste den givne Opgave, at tage den franske Armee i Flanken, eftersom denne Floi indskrænkede sig til en svag Modstand, og dens tre Armeecorpser, under en heel Dags Kamp, aldeles Intet kunde udrette mod Marskalk Niels Corps, der forst om Eftermiddagen fik Hjelp fra Canrobert.

Og hvor adsplittet var ikke Kommandoen over den østerrigske Armee. Keiseren forte rigtignok den hoieste Kommando, men han havde egentlig ingen Tropper under sig, thi de forskjellige Armee-corpser vare deelte i to Armeer, af hvilke enhver havde sin særskilte Hoistkommanderende, Schlick og Wimpffen. Keiseren havde ingen Reserve til sin Raadighed, hvormed han ellers havde kunnet give sine Ordre Eftertryk, eller i Oieblikkets Nod træde op med en frisk og samlet Styrke. Keiser Napoleon derimod uddeelte sine Befalinger

directe til Corpscheferne, og han havde hele Garden som Reserve i sin Haand, for ved det første Vink at kunne lade den træde afgjørende frem.

I den østerrigske Armee krydsede de forskjellige Befalingsmænds Ordres hverandre, der fandtes ingen Overeensstemmelse i Anskuelserne, ingen Plan for Troppernes Benyttelse, med eet Ord, der savnedes ganske den Orden, som alene er istand til at give Styrke. Hvorledes skulde en Brigade vel bære sig ad, som i Løbet af nogle faa Minuter modtog ulige Ordres fra tre eller fire Kommanderende, som alle havde lige Ret til at give Ordres?

Østerrigerne, som egentlig agtede at angribe, bleve de Angrebne. Medens de franske Armeecorpser satte sig i Marsch allerede Klokken 3 om Morgenen, havde de Østerrigske Ordre til først at bryde op Klokken 9. Vi vide, at Keiser Napoleon havde valgt denne tidlige Time til Opbrud, ikke fordi han tænkte paa et Sammenstød, men fordi den stærke Varme besværliggjorde Marschen om Dagen. Det er derfor endnu uforklarligere, at Østerrigerne, som søgte Fjenden, ikke satte sig tidligere i Marsch, men lode sig saa godt som overraske i Bivouaken.

At den østerrigske Armee i moralsk Henseende var den franske langt underlegen, og at den førstnævntes Officerer ikke kunde gjøre Regning paa at finde samme Udholdenhed og opoffrende Mod hos deres Soldater, som de franske Soldater udviste, er ganske naturlig, naar man betænker, at den ene Armee var sammensat af Soldater af flere Nationer, som ikke forstode hverandres Sprog, ja maaskee endog vare fjendtlig sindede mod hverandre, Soldater, som hadede, eller idetmindste kun meget lidt elskede den Monark, for hvem de kæmpede; — medens den anden Armee kun bestod af Soldater, der tilhørte een Nation (med Undtagelse af Turcosregimentet), talede samme Sprog og vare deres Anførere urokkelig hengivne. Medens de østerrigske Officerer baade med det Gode og det Onde maatte

søge at bringe deres Soldater i Ilden, havde de franske Officierer ikke anden Bekymring end at hæmme deres Soldaters Kampiver.

Jeg troer, at dette var en af Hovedgrundene til det Uheld, som Østerrig havde i Italien, thi endog de dueligste Hærførere og de bedst lagte Krigsplaner formaae ikke at udrette noget med en Armee, hvis Soldater gaae med Uvillie i Kampen.

Den Mængde Fanger, der toges, og den Maade, hvorpaa Østerrigerne opgave Forsvaret af næsten uindtagelige Stillinger, bekræfter yderligere hvad her er fremsat.

Som en Hovedaarsag til Uheldet den 24de Juni have Østerrigerne villet fremstille det, at Kavalleridivisionen Zedlitz forsvandt fra Valpladsen. Brigaden Laningen af denne Division, som om Morgenen stod ved Medole, havde, uden nogen bekjendt Grund, strax ved Slagets Begyndelse trukket sig tilbage mod Mincio, og kunde siden ikke tage Deel i Slaget.

Det østerrigske Kavalleri, som havde Ordre til at gjennembryde Rummet imellem 2det og 4de franske Armeecorps, kunde ikke udføre denne Befaling, fordi, som der foregives, der manglede en heel Brigade. Denne Bevægelse vilde vistnok have besværet Franskmændene meget, men det er dog klart, at nogle Tusinde Mand Kavalleri — et Vaaben, der ikke spillede nogen synderlig fremragende Rolle i Slaget, som Følge af Terrainets Beskaffenhed, — ikke havde kunnet vende Krigslykken til Østerrigernes Fordeel. Der forefaldt dog flere Kavallerifegtninger imellem Franskmænd og Østerrigere, men disse Fegtninger kunne blot betragtes som Episoder, hvilke, om de end kunne være alvorlige nok, dog ikke vare af nogen afgjørende Natur.

General Laningen forlod Armeen nogle Dage efter Slaget, hvorfor det er sandsynligt, at han maa have begaaet en eller anden større Feil.

Vi vide, at den franske Armee efter Slaget bivouakerede paa Valpladsen. Den fjendtlige Armee, som ikkun forfulgtes af Uveiret,

kunde i uforstyrret Ro fortsætte sit Tilbagetog. Hoiderne Syd for Pozzolengo samt Byerne Volta og Guidizzolo holdtes endnu besatte af Østerrigerne Klokken 6 om Eftermiddagen, og først den 25de om Morgenen gik de sidste østerrigske Tropper over til den venstre Minciobred. Den østerrigske Armees Hovedstyrke opstilledes ved Verona. Peschiera og Mantua holdtes stærkt besatte.

Hermed afsluttes denne, maaskee altfor kortfattede Beretning om det mindeværdige Slag ved Solferino. Vi ville nu følge de Begivenheder, som staae i Forbindelse med den franske Armees Overgang over Mincio.

Niende Kapitel.

Dagen efter Slaget. Opbrud mod Mincio. Udflugt og Eventyr. Blind Allarm og Overgang over Mincio. Prinds Napoleons Corps støder til Hovedarmeen; den sidstes Stilling. Keiserens Instructioner angaaende Feltvagterne. Hvile i et herligt Landskab. Vaabenstilstand; Stemningen i Armeen i denne Anledning. General Fleurys Sendelse til Keiser Franz Josephs Hovedqvarteer. Keisermødet i Villafranca. — Lysttour til Brescia, Mailand og Genua. Dampkanonbaade paa Gardasøen. Brescia og de Saarede; Oberst Brincourt og hans Frelse. Misfornøielse i Mailand og Genua med Vaabenstilstanden. Keiser Napoleons Afskedshilsen til Armeen. Opbrud til Frankrig. Eiendommelig Indqvartering i Susa. Leiren ved Vincennes. Armeens Indtog i Paris. Afreise til Oran.

Den 25de Juni stod Solen varm og straalende op, ligesom paa Slagdagen; dog herskede der nu Ro og Taushed overalt; intet Krigsraab, ingen Kanontorden forstyrrede Dagens Fred. Dog nei! det var langtfra at der herskede Ro, Fred og Taushed i disse Strækninger; vi maa ikke glemme alle de Saarede, vi kunne ikke tilslutte vore Hjerter for deres Lidelser, tillukke vore Øren for deres Smer-

tensskrig. Ak! hvilken Elendighed, hvilken Kval, hvilke hjerteskærende Scener blev man ikke Vidne til, naar man styrede sine Fjed hen til en By eller Avlsgaard paa Valpladsen. De vare samtlige opfyldte med Saarede, hvis Antal forøgedes hvert Øieblik, thi mange af disse Ulykkelige, som vare blevne haardt saarede, havde maattet tilbringe Natten under aaben Himmel paa Valpladsen, og kunde først nu føres frem og overgives i Lægernes Hænder.

I Dagbrækningen foretog jeg mig paany en Vandring over Kamppladsen. Her arbeidede hele Compagnier paa at opkaste Grave, medens Andre førte de Faldnes Lig derhen. De Dødes Transport skete derved, at fire Mand toge i hver sit Hjørne af et Stykke Teltlærred, og i denne improviserede Baare lagdes Liget, som derefter kom i Jorden, Nogle med og Andre uden Klæder, uden at der var Tale om nogensomhelst Ceremoni.

Som man allerbedst gaaer, møder man en Fangetransport. Østerrigere i hundredeviis, som oftest med nogle Dusin Officerer i Tèten, marschere fra Valpladsen til Brescia, for derfra at befordres videre paa Jernbanen. De vare nu under Bevogtning af nogle faa Kavallerister.

Det var ikke uden en vis deeltagende og veemodsfuld Følelse at jeg saae disse fangne Officerer marschere forbi mig. De nedslagne Øine, de bedrøvede Ansigtstræk viste tydelig, hvormeget disse Ulykkens Offere græmmede sig over deres Modgang. Mange af dem, hvis Saar endnu blødte, og som samvittighedsfuldt havde opfyldt deres Pligt, maatte nu, bevogtede som Forbrydere, defilere gjennem Seierherrernes Rækker. Til Ære for Franskmændene maa det dog siges, at ved slige Leiligheder hørtes der sjelden et forhaanende eller irriterende Ord fra Soldaternes Læber; de syntes at fatte, at en Krigsfanges Ulykke var saa stor, at den ikke burde forstørres ved Spot.

Paa flere Steder samlede man Levningerne af de i Kampen ødelagte Vaaben og alleslags Krigsmateriel, der laae spredt omkring paa Valpladsen, hvilket da blev bortført af Trainets Vogne.

Det vilde vist trætte Læseren, om vi her vilde give en yderligere Beskrivelse over de mange forskjellige Scener, som paa Vandringen over en Valplads frembyder sig for den opmærksomme Iagttager, og vi vende derfor tilbage til Leiren, for ret snart at gaa fremad med Armeen.

Omtrent Klokken 2 om Eftermiddagen ankom endelig vort Train, efterat vi havde savnet det i 36 Timer. Lykkeligviis, og takket være den Øvelse, Zouaverne havde i Feltlivet, var der ikke forkommet Noget af Regimentets Train, men Telte, Senge, Kjøkkentøi med Mere, kunde snart bringes i Orden, hvor det tilhørte, og vi kunde nyde de Beqvemmeligheder, hvormed de franske Officerer endog i Felten forstaae at omgive sig.

Den 26de Juni brød hele den franske Armee op fra Valpladsen ved Solferino og marscherede mod Mincio, for, efterat have overskredet denne Flod, at opsøge Fienden bagved hans frygtelige Fæstninger. Der var saaledes ikkun medgaaet et Døgn til at ordne denne, efter hvad Mange have paastaaet, efter Slaget ganske opløste Armee, — til at begrave flere Tusinde Dræbte, til at samle og bortføre endnu flere Saarede, til Uddeling af Levnetsmidler, Fourage m. m. Den franske Armee var i Sandhed ikke meget udmattet efter Aareladningen den 24de, thi efterat de Saarede og Syge vare blevne ladte tilbage, var Armeen i den bedste Tilstand. Officererne vare stolte og lykkelige over de vundne Seire, og hver Soldat brændte af Begjærlighed efter at gaae Fienden imøde, og denne Tilbøielighed var især størst hos de Regimenter, som endnu ikke havde havt Leilighed til at maale sig med Fienden.

Byen Solferino, der endnu var opfyldt af Trainkjøretøier, som hørte til det keiserlige Hovedqvarteer, lode vi ligge bagved os og marscherede over Enge og igjennem Skove, som viste tydelige Spor af Østerrigernes Bivouaker.

Ved Middagstid ankommer 2det Armeecorps til Castellaro, hvor Leiren opslaaes i et skovbevoxet og af Bække gjennemskaaret

Terrain. Der udstilles Forposter ved Mincio paa de foran Castellaro liggende Bakker, og der udgaaer Ordre til Regimenterne om at indrette Leirpladserne saa beqvemt som muligt, thi efter al Sandsynlighed vilde vi komme til at blive der i flere Dage.

Samtlige østerrigske Tropper havde trukket sig tilbage over Mincio, saa at man for nærværende Tid ikke havde noget Angreb at befrygte fra den Side; Enhver vilde derfor tage Tiden iagt og adsprede sig paa bedste Maade. Nogle arbeidede og læste, Andre spadserede, badede, sov osv. Jeg forlod Leiren strax efterat have spist Frokost, for, om muligt, at komme hen i Nærheden af Fæstningen Peschiera, hvilken, at dømme efter Kaartet og de mundtlige Beretninger, ikke kunde være længere fra Leiren, end at man godt kunde gaa derhen.

Efter en god Times Gang træffer jeg 1ste Armeecorps leiret foran og Nord for Pozzolengo. Jeg gjennemvandrer 1ste Zouavregiments Leir og henvender adskillige Spørgsmaal saavel til Officerer som Soldater om Regimentets Optræden ved Solferino, om dets Tab der, og lader mig endelig underrette om Forpostkjedens Stilling og om Afstanden til Peschiera, og fortsætter derefter min Marsch. Uden Fataliteter naaer jeg til det 1ste Armeecorps' mest fremskudte Vedetter, som stode paa en Bakke, fra hvilken man havde en fortrinlig Udsigt over Gardasøen, det lave Kystland, samt Fæstningen Peschiera. I min Feltkikkert kunde jeg tydelig skjelne Fæstningens forskjellige Dele, især de paa den høire Minciobred liggende Redouter, hvilke i de senere Aar ere blevne tildeels nyanlagte af Østerrigerne og deels udvidede og forbedrede. Jeg saae Skildvagterne paa Voldene og en større Arbeidsstyrke, som var i Begreb med at jevne Grunden foran en af Redouterne. Dampbaade ankom til og afgik fra Fæstningen, og Jernbanetrain ilede afsted i Retningen ad Verona. Det var et livligt og underholdende Billede, hvis Skjønhed yderligere forhøiedes ved det smukke Landskab og det herlige Veir. Jeg glædede mig over at have foretaget denne dristige

Vandring, og da jeg allerbedst var i Begreb med at sammenligne Kaartet med Naturen, saae jeg mig pludselig omringet af bevæbnede Zouaver af 1ste Regiment, som opfordrede mig til strax at følge med dem. De sagde, at de allerede ved min Nærværelse i Zouavleiren havde fattet Mistanke til mig, men nu, efterat de vare blevne overbeviste om, at jeg var en Spion, ansaae de det for deres Pligt at tage mig tilfange og føre mig til Divisionsgeneralen. Mine Indvendinger mod deres Berettigelse til at behandle mig paa denne Maade hjalp ikke. Og vilde jeg have sagt Sandheden, nemlig at jeg var en svensk Officeer, som gjorde Tjeneste ved 2det Zouavregiment, saa vare de vistnok, ved denne kun lidet sandsynlige Forklaring, blevne end yderligere bestyrkede i deres Overbeviisning om, at jeg var en Spion.

Efter nogle Øieblikkes Forløb var jeg ledsaget af et større Antal Soldater, som ikke kraftig nok kunde udtrykke deres Forbittrelse over den uforskammede Spion, der saa dristig var løben igjennem deres Leir og nu besøgte deres Forposter. Paa denne Maade transporteredes jeg, liig en Forbryder, imellem to Zouaver i mere end en halv Time, da vi ikke traf Divisionsgeneralen og derfor maatte opsøge Brigadegeneralen.

Nysgjerrigheden efter at see Spionen hidførte ogsaa nogle Mand af det 2det afrikanske Regiment ridende Jægere, og disse, som havde seet mig i Oran og vidste hvem jeg var, opfordrede Zouaverne til at føre mig hen til deres Eskadrons Officerer.

Disse, som vare mine gamle Kamerater og Venner fra Oran, gjenkjendte mig naturligviis strax. De jagede uden Complimenter mine ubehagelige Ledsagere bort, og jeg var atter fri. Efterat jeg hos dem havde nydt nogle Forfriskninger og havde faaet en kyndig Veiviser, vendte jeg tilbage til mit Regiment. Solen stod allerede lavt paa Himlen, da jeg naaede dertil; Kameraterne havde ventet mig med Utaalmodighed, og nogle havde været ængstelige for, at der skulde være hændet mig en Ulykke. Det opvakte ikke ringe Mun-

terhed, da jeg fortalte, at Zouaverne havde antaget mig for en Spion; de syntes, at det var godt gjort af dem, og at jeg havde faaet en velfortjent Lection for min Begjærlighed efter, paa egen Haand at foretage farlige Recognosceringer.

Obersten gav mig senere et Slags Pas til min Beskyttelse, for det Tilfælde, at jeg en anden Gang skulde komme i en lignende Forlegenhed.

Man maa ikke undres over Zouavernes Nidkjærhed i Tjenesten, thi fra Krimfelttoget af havde de endnu en frisk Erindring om de russiske Spioner, som ofte traadte op i den franske og engelske Leir med en utrolig Dristighed. Det hændtes saaledes der, at russiske Officerer, som talte det franske Sprog godt, havde taget en dræbt eller fangen fransk Officeers Uniform paa og derefter tilbragt Timer, ja hele Dage i de Allieredes Leir. De spillede deres Rolle saa godt, at de endog erholdt Indbydelse til de engelske Officerers Bord. Det skete oftere paa Krim, at franske Officerer bleve, ligesom det gik mig, ved Feiltagelse førte fra Forposterne til Hovedqvarteret, inden man kunde forvisse sig om, at de ikke vare Spioner.

Den følgende Dag foretog jeg atter en Tour til Peschiera, men denne Gang tilhest og i Selskab med flere Kamerater, og vi kunde da gjøre meget nærmere Bekjendtskab med Fæstningen.

Peschiera ligger ved Bredden og ved det sydvestlige Hjørne af Gardasøen, lige ved det Sted, hvor Floden Mincio forlader Søen. Peschiera er vistnok ikke nogen Fæstning af første Rang, men dens Beliggenhed giver Den, som besidder den, en stor Overvægt. Den egentlige Fæstning med Byen ligger paa den venstre Flodbred, men Østerrigerne have efter 1848 opkastet flere kassematterede Værker paa høire Bred, som ved deres Construction og den Forbindelse, der er imellem dem og Fæstningen, syntes at besidde en overordentlig Modstandsevne. Bagved disse Redouter er en forskandset Leir, som kan rumme 8 til 10,000 Mand. Den, som er Herre over Fæstningen, kan saaledes, ved de Reserver, han holder samlede derinde,

optræde paa begge Mincios Bredder og forurolige en Fjende, som vil gaae over Floden imellem Peschiera og Mantua. Endvidere besidder han en af de bedste Havne for Sammentrækning af en Kanonbaadsflotille, og endelig kan han, ved de ved Fæstningen anbragte Sluser, efter Forgodtbefindende hæve eller sænke Vandet i Mincio, og derved bevirke Oversvommelser, Broers Ødelæggelse og mere deslige.

I Leiren ved Castellaro forbleve vi flere Dage i Stilhed, thi i Hovedqvarteret behovede man Tid for at udarbeide de Planer, hvorefter de Allierede skulde gaae frem, naar de vare komne vel over paa den anden Side af Mincio. — Natten til den 30te Juni blev der dog Allarm i Leiren. Vi vækkedes af en levende Kononade og kunde høre Geværerne knalde imellem Kanonskudene. Hele Horizonten ad Peschieraveien var oplyst; Bomber og Raketter, som udbredte et klart Lys, syntes at jage hverandre i alle Retninger, og vi antoge, at Piemonteserne eller 1ste franske Armeecorps vare blevne overrumplede af Østerrigerne.

I et Øieblik vare vi paa Benene med Vaaben i Haanden; Tropperne toge Teltene ned, og ordnede deres Bepakninger.

Jeg tænkte, at der forestod os en natlig Kamp, og i Indbildningen syntes jeg, at Fjenden allerede var os inde paa Livet. Naturligviis lod jeg Ingen mærke, at jeg var opfyldt af slige Tanker, men jeg maa oprigtig tilstaa, at det var mig et ubehageligt Øieblik, thi jeg vidste, at om et Sammenstod skulde finde Sted, saa vilde der opstaa en skrækkelig Uorden i dette Mørke. At Zouaverne ikke vilde vige, ikke engang for Overmagten, derom var jeg overbeviist, men Blodbadet vilde da ogsaa blive saa meget større.

Lykkeligviis blev alting atter roligt Klokken 6 om Morgenen, da der indkom Rapport om, at Fæstningens Garnison havde gjort et Udfald mod Piemonteserne, som havde omringet en Deel af denne, for at begynde Beleiringsarbeiderne.

Den 1ste Juli gik den franske Armee over Mincio og Piemonteserne nærmede sig Peschiera, for fuldkommen at kunne blokere den. Det 1ste franske Armeecorps, som var gaaet over Floden ved Salionze, indtog en Stilling imellem Olioso og Salionze med Front imod Castelnuovo. 2det Armeecorps gik over Floden ved Monzambano, besatte Hoiderne ved St. Lucca og dannede saaledes Forbindelse mellem 1ste og 4de Armeecorps, hvilket sidste stod ved Custoza. Det 3die Corps forblev ved Valeggio, hvor Keiseren havde taget sit Hovedqvarteer. Ved Overgangen over Floden marscherede hvert Corps under Jagttagelse af de samme Forsigtighedsregler, som om det hvert Dieblik kunde vente at stode paa Fjenden. Avantgarden forstærkedes og alt Trainet forblev paa den hoire Minciobred indtil Armeecorpserne havde indtaget de dem anviste Stillinger. At Østerrigerne havde betænkt at forsvare Overgangen ved Monzambano, kunde sees af de der med stor Omhyggelighed opkastede Batterier og paa de ved Bredden liggende Bygninger, der vare indrettede med Skydeskaar og satte i Forsvarsstand. Men al Modstand udeblev, og den franske Armee marscherede i storste Ro ind paa den saa meget omtalte „Quadrilatern".

Prinds Napoleons Corps og de under hans Kommando staaende Toscanere stodte til den franske Hovedstyrke den 3die Juli, og vilde altsaa forst nu komme til at tage Deel i Krigsoperationerne. Disse Tropper havde ikke losnet et Skud i Felttoget.

Prinds Napoleon, som var gaaet iland ved Livorno den 23de Mai med een Division — den anden Division forenede sig forst senere med Prindsen — havde det Hverv at ordne de i Hertugdommerne værende Frivillige, som sogte at indtræde i Armeen for at tjene Italiens Sag.

Der dannedes ogsaa to Divisioner Frivillige, den ene under General Ulloas, den anden under General Mezzacapos Kommando, og den forstnævnte Division fulgte senere Prinds Napoleons Corps. Fra Livorno gik Prindsen til Florenz, og derfra over Apenninerne til Parma, hvor han indtraf den 25de Juni. Armeecorpset fort-

satte derefter sin Marsch over Po, og, som foran er sagt, stødte det til Hovedstyrken den 3die Juli ved Goita.

Den Stilling, som den franske Armee havde indtaget paa de langs med Mincio liggende Høider, der efterhaanden skraanede ned mod den vidtstrakte Villafrancaslette, kunde vistnok forsvares og var efter Omstændighederne den fordeelagtigste, man kunde vælge. Men ikke destomindre maatte de Allierede være paa deres Post, thi i Flankerne havde de flere fjendtlige Fæstninger med stærke Garnisoner, og i Fronten i 3 til 4 Miils Afstand laa Verona med Hovedstyrken af de fjendtlige Tropper, og hertil kom endnu, at Franskmændene havde i Ryggen en bred Flod, som var til Hinder for en hurtig Retraite. Under saadanne Forhold var det ikke underligt, at Franskmændene udsatte deres Forposter og udførte deres Recognosceringer med pedantisk Nøiagtighed. De franske Recognoscerings-Detachementer stødte ofte paa Fjendens, saa det flere Gange kom til ret alvorlige Skærmydsler imellem dem. — At Keiseren selv henvendte den største Opmærksomhed paa Sikkerhedstjenesten, vil man see af de Instructioner, han udfærdigede til sine Corpschefer, og af hvilke jeg her skal gjengive nogle af de mest betegnende Punkter.

„Valeggio den 4de Juli. Marskalk! Det er mit Ønske, at Kavalleriet hver Dag recognoscerer Terrainet foran de Corpser, som det tilhører, og at Recognosceringen udstrækkes saa langt som muligt mod den fjendtlige Side, dog uden at Tropperne udsættes alt for meget derved."

„Kavalleriet maa om Dagen udsætte Vedetter paa alle de Punkter, hvorfra man allerede paa lang Afstand kan see en sig nærmende Fjende. Særskilte Kavalleriafdelinger bør understøtte disse Vedetter. Kavallerivedetterne inddrages om Aftenen, for atter at udsættes den følgende Dag."

„Bagved denne Kavallerilinie bør atter være en sammenhængende Infanterivedetkjede med Feltvagter og Piketter. Endelig bør der ved hver større Vei, som fører til vore Positioner, være

en Infanteripiquet med Artilleri, for at beskyde og hindre en fremtrængende Fjende."

„Endvidere ønsker jeg, at de ved Siden af hinanden staaende Armeecorpsers Sikkringsdele skulle være i fuldkommen Forbindelse; derfor er det ogsaa nødvendigt, at Cheferne for disse Armeecorpsers Generalstaber ere indbyrdes enige om, hvor og hvorledes Forpostkjæderne udsættes."

„I hver Division bør det være overdraget til en Regimentschef at have Inspection over alle Divisionens Forposter, saavel af Infanteriet som Kavalleriet."

„Ingen er uvidende om, at den franske Armees Maade at sikkre sig paa lader meget tilbage at ønske. Jeg stoler derfor paa Deres Bistand, saa at det i Fremtiden bliver anderledes, og især deleshed nu, da vi staae ligeoverfor en Fjende, der altid har udmærket sig i Sikkringstjenesten." Napoleon".

Denne Keiserens Udtalelse viser tilstrækkelig, at han endnu ikke nærede en uindskrænket Tillid til sin Armee, ligesom at han ikke undervurderede Evnen hos de Tropper, som hans Fjende kunde stille imod ham, og han var derfor saa fornuftig at være paa sin Post.

2det Armeecorps, som den 2den Juli blev skudt frem mod Villafranca, fik allerede samme Nat Ordre til at vende tilbage til St. Lucia. Recognosceringspatrouillernes og Spionernes Indberetninger lode paa, at der skete en Troppebevægelse fra Fjendens Side. Man ventede et Angreb, og derfor concentrerede den franske Armee sig, men dog altid holdende de mest fordeelagtige Stillinger besatte. Den 6te Juli indtog Armeen følgende Stilling:

3die Armeecorps og Garden stode længst ude paa høire Fløi ved Valeggio, hvor Keiseren vedvarende havde sit Hovedqvarteer. De toscanske Tropper stode bagved høire Fløi ved Volta; 2det Armeecorps stod ved St. Lucia, 4de ved Oliosi, 5te ved Salionze, 1ste

Armeecorps og to Divisioner af den piemontesiske Armee ved Castelnuovo; de øvrige piemontesiske Tropper omringede Peschiera.

Fra Høiderne ved St. Lucia, hvor Zouavregimentets Telte vare opslaaede, havde man ligefor sig en af de skjønneste og mest storartede Udsigter, man nogensinde kan faae at see. Det er ikke uden en vis Mistillid til mig selv, at jeg her vil forsøge at skildre denne.

Lader os tænke os en af disse stille italienske Aftener, naar den nedgaaende Sol kaster sine sidste Straaler over det skjønne Landskab og farver dette med et magisk Skjær, og Bjerge og Høie endnu oplyses af Solen, medens Skumringen allerede indhyller Landskabets lavere liggende Dele. Længst i Baggrunden kneise de kæmpeagtige Alper, som i Solnedgangen have antaget et mørkt og vredt Udseende, og paa denne mørke Grund fremskinner der hist og her nogle skinnende Punkter, lig glimrende Ædelstene; det er Lysene fra en eller anden Alpehytte eller en Hyrdes Bolig. Inde i Alperne sees Fordybninger eller brede Dalgange, hvis Indre Blikket forgjæves søger at gjennemtrænge, da Alting derinde er bedækket af lette Taageskyer; men fra den ene fremstrømmer Adiges klare Vande, og i den anden syntes man at see Gardasøens rolige Overflade.

Til Høire seer man Verona med dens mange Taarne og vidtudstrakte Ringmure i en betydelig Afstand, og paa den anden Side deraf møder Øiet ikkun umaadelige Sletter. Denne Fæstning laa der liig et Spøgelse eller en ond Aand, som havde placeret sig der for at forstyrre Freden i disse Egne. — Vi tænkte jo desuden, at dens Ildsvælg snart skulde udspye Død og Fordærvelse i vor stolte, tappre Armee, naar vi, ligesom vilde Dyr, skulde hidses mod dens Mure. Længst tilvenstre i dette afvexlende Maleri saae vi mere tydelig Fæstningen Peschiera, som syntes at reise sig op af Gardasøens Bølger, ved hvis Bred den ligger. Fra Fæstningens Indre fremvælder en klar Kilde, det er Mincio, som i mangfoldige Bugter snoer sig gjennem Landskabet bagved os, hvor den tilsidst forsvinder. Kanonerne drønede jevnlig, thi Fæstningens Besætning vilde

ikke lade Piemonteserne uforstyrrede fortsætte deres Beleiringsarbeider. Undertiden blev Ilden noget mere levende, men denne Skyden lignede dog snarere en Begravelsessalut, og bidrog til at give Øieblikket et høitideligere Præg. Ved Siden af Fæstningen brændte endnu nogle Træhuse, som Østerrigerne selv havde antændt, for at de ikke skulde tjene Beleirerne til Beskyttelse. I Havnen steg Luerne op fra to mindre Krigsfartøier, som Piemonteserne havde skudt ibrand.

Lader man Øiet hvile paa de skovbeklædte Bakker og de af Bække gjennemskaarne Dale, som danne Landskabet Sydost for Peschiera, den Strækning, som nu er besat af de allierede Armeer, da seer man hver Høi kronet af Telte; der vrimler af Soldater ligesom af Myrer i en Tue; fra hver Busk blinker en Bajonet, og Røgen fra Bivouakilden stiger langsomt tilveirs, medens Jægerhornet gjentager de velbekjendte Signaler fra Leir til Leir.

Da Mørket faldt paa og Skinnet fra Bivouakilden trængte igjennem, lignede disse Leire en uhyre og vel oplyst Stad, og i Virkeligheden havde denne transportable Stad ogsaa en talrig Befolkning, thi henved 160,000 Mand vare sammentrukne her.

Fra dette pragtfulde Maleri henvendte jeg mine Tanker paa Menneskene selv. Det forekom mig saa forunderligt, at denne uhyre Menneskemasse handlede og bevægede sig som een Mand, naar kun dens Anfører udtalte et Ord. Ikkun et „Fremad!" behøvedes for øieblikkelig at afbryde Roligheden og faae disse Masser til at styrte sig med Raseri mod Alt, hvad der stod dem iveien. Jeg tænkte, at der maaskee snart forestod et nyt Solferino, tænkte paa Beleiringer og den dermed følgende Elendighed, — da Signalet: „til Vaaben!" lød som en Løbeild igjennem alle Leirene.

Fjenden var vel endnu ikke i Leiren, thi Forposterne havde ikke givet Ild, men de fra Hovedqvarteret ankomne Ordres befalede samtlige Armeecorpser at holde sig slagfærdige, da man havde Grund til at tro, at der vilde blive foretaget et Angreb om Natten eller den følgende Morgen. Alle bleve electriserede og kom i Bevægelse,

da det kom an paa en ny Kamp med Østerrigerne. Teltene toges ned, rulledes sammen og sendtes tilligemed alt Train over ¼ Miil tilbage mod Floden, for ikke at være til Hinder for Armeens Bevægelser. Men det var forbunden med store Vanskeligheder at udføre dette i Nattens Mørke. Bivouakilden slukkedes og hver Soldat hvilede ved sit Vaaben. Kavalleriet kom i Bevægelse; Artilleriet bragte Kanonerne i Batteri paa de fordeelagtigste Punkter og alle Feltvagter og Poster forstærkedes.

Saaledes forberedte afventede vi Fjenden, og vi kunde med saa meget større Tillid modtage ham, som de fleste Regimenter i Løbet af den foregaaende Dag havde modtaget betydelige Forstærkninger.

2det Zouavregiment havde faaet en Forstærkning af 300 Mand, allesammen gamle og hærdede Soldater, som vare blevne uddannede i Algerien, men havde tilbragt det sidste Aar i deres Hjem.

Natten hengik rolig og Klokken 2 om Morgenen lød Reveillen; Tropperne bleve opstillede, men man hørte ikke noget til Fjenden. Om Formiddagen kom Trainet tilbage, og Leiren fik sit forrige Udseende.

Samme Dag, den 7de Juli om Eftermiddagen, netop som man omkring i Leiren var beskjæftiget med at lægge Planer til Beleiringerne af Peschiera, Verona og Mantua, og frit omtalte de forestaaende Krigsoperationer, ankom der Ordre fra Hovedqvarteret med Underretning om, at der var bleven afsluttet en Vaabenstilstand med Keiseren af Østerrig indtil den 15de August. Man kan ikke let forestille sig, hvilken Bestyrtelse denne Nyhed frembragte i Leiren. Forbauselse var at læse i alle Ansigter; man kunde ikke finde Ord til at udtrykke sin Forbittrelse og Misfornøielse over saa mange feilslagne Forhaabninger. Det forekom os utroligt, at Anføreren for en saadan Armee som den franske, og netop nu, da denne Armee var kamplysten mere end nogensinde før, — at han vilde slutte en Fred, som lod Halvdelen af det nordlige Italien og de stærkeste Fæstninger blive i Østerrigernes Hænder! Alle gjentoge

hos sig selv, næsten spottende, de bekjendte Ord: „Italien skal være frit lige indtil det adriatiske Hav" etc. De den foregaaende Dag til Forstærkning ankomne Tropper yttrede især deres Ærgrelse over Begivenhedernes Gang. Ogsaa mange af de unge Officeerer beklagede sig over, at hverken Befordring eller Æreslegionen var falden i deres Lod, og nu blev der Fred.

Endskjøndt Mange saaledes meente at have Grund til Misfornøielse, forsvandt denne dog inden faa Dage, og hele Armeen saae med Tillid op til Keiseren, som man antog dog maatte have sine Grunde til at handle saaledes.

At gaa ind paa politiske Betragtninger over Vaabenstilstanden og den derpaa følgende Fred ligger ganske udenfor dette Arbeides Omraade. Her skal altsaa kun blive omtalt, at der blev afsluttet en Vaabenstilstand, som gjorde Ende paa Fjendtlighederne og tillige paa Armeens Bedrifter og min egen Virksomhed, idetmindste hvad Krigen i Italien angik.

Nogle Ord om General Fleurys Sendelse til Keiseren af Østerrig, for paa Keiser Napoleons Vegne at tilbyde en Vaabenstilstand, samt om Keisermødet i Villafranca, turde dog maaskee være paa sin Plads her. Disse Detailler, om hvilke jeg veed, at de paa det Nærmeste ere overeensstemmende med Sandheden, ere tagne af et fransk Værk af Bezancourt, en Forfatter, som jeg for første og sidste Gang tillader mig at citere, thi han skriver efter Befaling, og da bliver Sandheden ofte kun at læse imellem Linierne.

„Det var en skjøn og ædel Tanke af Keiser Napoleon at foreslaa en Vaabenstilstand, som skulde gjøre Ende paa en Krig, i hvilken der allerede var flydt saa meget Blod. Han betænkte sig ikke paa at gjøre dette Forslag, endskjøndt flere glimrende Seiervindinger betegnede hans Marsch fra Dora-Balteas til Mincios Bredder, endskjøndt hans Armee, fuld af Kamplyst, stod Fjenden tæt paa Livet, og endskjøndt en Flaade paa næsten 50 Skibe var beredt til

ved første Vink at rette sine Ildsvælg mod Venedig og erobre Staden."

„Den østerrigske Armee havde kæmpet med en saadan Tapperhed, at Keiser Franz Joseph fra sit Standpunkt uden Skam kunde lytte til disse Forslag. Men ikkun Keiser Napoleon kunde gjøre det første Skridt, og han gjorde ogsaa dette i et Øieblik, da alle hans Stridskræfter til Lands og Vands vare concentrerede, ikkun ventende Signalet til Angreb, for at føie nye Heltegjerninger til dem, de allerede havde udført i dette ærefulde Felttog."

„Keiseren af Østerrig, der, saa at sige, var trængt tilbage i sine sidste Positioner, men støttede sig paa de frygteligste Fæstninger, som endnu kunde gjøre os en lang, haardnakket Modstand, vilde han vel gaa ind paa at stikke Sværdet i Skeden? Eller vilde maaskee den ved Solferino slagne Hærfører, ledet af en naturlig Ærgjerrighed, nu, da han atter havde samlet alle sine Stridskræfter i Beskyttelse af den velbefæstede Firkant, foran hvilken de allierede Armeer saa dristig havde opstillet sig, — vilde han endnu engang friste Vaabenlykken, som hidtil havde svigtet ham?"

„Spørgsmaalet var alvorligt, vanskeligt og kildent at fremkomme med, men endnu vanskeligere at løse."

„Keiseren talte til Østerrigs unge Hersker i et til Hjertet gaaende Sprog; saae de ikke begge med samme bittre Følelse de Strømme af Blod, som deres Soldater udgjøde paa Valpladsen?"

„Den 6te Juli Klokken 6 om Eftermiddagen lod Keiseren sin Adjudant og første Staldmester, General Fleury, kalde til sig. Keiseren befalede ham, strax at afgaae til Verona med Hans Majestæts egenhændige Brev til Keiser Franz Joseph. Denne Gesandt, der var betroet et saa vigtigt Hverv, blev ikke alene deelagtiggjort i Brevets Indhold, men ogsaa gjort bekjendt med det Maal, som Keiseren stræbte hen til."

„Det Valg, Keiseren gjorde blandt sine ældste og mest hengivne Tjenere, til Udførelsen af denne ømfindtlige Sendelse, viste hvilken

uindskrænket Tillid han nærede til General Fleurys skarpe Forstand og uegennyttige Hengivenhed."

„Keiserens Brev indeholdt Forslag om en Vaabenstilstand, som skulde lette og fremme de i Gang værende Underhandlinger mellem Stormagterne, om Spørgsmaalets fredelige Løsning. Hvis Keiser Franz Joseph var tvivlraadig, skulde General Fleury saa meget som muligt understøtte de i Brevet angivne Grunde til Fjendtlighedernes Standsning, det første Skridt til en Fred, som forlangtes og ønskedes af hele Europa. Desuden skulde Generalen meddele Keiser Franz Joseph, at den franske Flaade havde Ordre til at beskyde Venedig, hvis han forkastede de Forslag til en Vaabenstilstand, som nu bleve forelagte. Ikkun Marskalk Vaillant var indviet i Beskaffenheden af denne overordentlige Sendelse."

„General Fleury og hans Adjudant, Capitain de Verdière, forlode Valeggio Klokken 7 om Aftenen i en keiserlig Postvogn. Paa Bukken sad en Postillon i det keiserlige Livrée, og ved Siden af denne en Trompeter af Gardens Guider, som holdt Parlamentairflaget."

„Generalen meente at skulle træffe paa de fjendtlige Forposter i Nærheden af Villafranca, hvor de, ifølge de til Hovedqvarteret indgivne Rapporter, vare sete den 6te om Morgenen; men istedetfor stødte han der paa en Eskadron franske ridende Jægere, som vendte tilbage fra en Recognoscering. Denne Eskadron havde gjennemstreifet Strækningerne paa den anden Side af Villafranca, uden at mærke til nogen Fjende. Man kjørte i stærk Gallop, men desuagtet naaede man dog ikke Fjendens Forposter førend ved Nattens Begyndelse, 1 Miil fra Verona. Østerrigske Soldater løbe hurtig frem fra Landeveisgrøften eller de Landeveien omgivende Hække, omringe Vognen og eskortere den til nærmeste Feltvagt, Alt under Iagttagelse af de mest overdrevne Forsigtighedsforanstaltninger og den pedantiske Orden, hvormed Østerrigerne altid gaae frem i saadanne Tilfælde. Feltvagtcommandeuren gav en Eskorte af Uhlaner istedetfor Infan-

teriet; det var kun med Vanskelighed, at Generalen kunde slippe for at faae to Soldater paa Bukken og to Uhlaner ved Vogndørene. Gardinerne for Vognvinduerne bleve nedrullede."

„I Byen Santa Lucia, omtrent ¼ Miil fra Verona, var der posteret en Brigade. Da den gamle General, som kommanderede Brigaden, erfarede Parlamentairens høie Rang, befalede han, at Generalen, Keiser Napoleons første Staldmester, skulde ledsages af en Uhlancapitain til Keiser Franz Josephs Hovedqvarteer. Ogsaa her fornyedes Befalingen, at holde Vinduesgardinerne vel nedrullede, især naar man kjørte ind i Fæstningen. I selve Værket kjørte Vognen igjennem to vel monterede Skandser, som forsvarede Indgangen til en befæstet Leir. Denne Leir var dog aldeles blottet for Tropper, og der var alle Kjendetegn til, at Tropperne nylig havde forladt dette Sted. Generalen, som underveis havde hørt tale om store Troppevægelser paa Fjendens Side, troede nu saa meget mere, da han saae den tomme Leir, at Østerrigerne virkelig havde et Angreb for paa den franske Armee." (Det er allerede omtalt, hvorledes man i den franske Leir var beredt paa at modtage det forventede Angreb.)

„General Fleurys Formodning var dog ikke rigtig. Østerrigerne havde ikke tænkt paa nogen offensiv Bevægelse, men de havde maattet rømme Leiren, som paa Grund af de der sammenhobede Troppemasser og den stærke Varme, var bleven saa usund, at man et Øieblik virkelig frygtede for, at hele Armeen skulde blive angrebet af Pesten. Disse Tropper stode nu spredte paa Alpernes Skraaninger i sundere Egne. Vognen rullede over en Vindebro, og man var i selve Byen."

„Det havde været mørkt i over en Time, men paa Veronas af Gas rigt belyste Gader bevægede sig endnu en talrig og livlig Folkemasse. Under Kaféernes Verandaer sade en Mængde østerrigske Officeerer."

„Dette stærke Lys fra Lygter og Boutiker, disse skjønne og brede Gader, denne Følelse af Glæde og Tilfredshed, som Synet af en

stor Stad uvilkaarlig indgyder Betragteren, maatte forekomme Generalen som en skarp Modsætning til det skumle og næsten mindre end tarvelige Udseende af det keiserlige Hovedqvarteer i Valeggio, som ved denne Døgnets Time neppe var oplyst af nogle simple Lamper."

„En med det keiserlige franske Vaaben forsynet Equipage, som ruller igjennem Veronas Gader, maatte vække stor Opsigt der og pirre Alles Nysgjerrighed, saa meget mere som Kjøretøiets Vinduer vare tæt tillukkede og det eskorteredes af en Afdeling Uhlaner."

„Vognen standser udenfor Paladsets Port, og til største Forundring for de vagthavende Officerer stiger en fransk General med sin Adjudant ud af den. General Fleury, som strax blev ført ind til Feltmarskalk Heß, modtoges af denne, ikke alene med al den Opmærksomhed, man skylder en Affending fra den ene Souverain til den anden, men ogsaa med den mest uforstilte Hjertelighed, hvilket var saa meget mere at paaskjønne, som Feltmarskalken er en Mand, der nyder den største Anseelse og har en meget agtværdig Alder. Feltmarskalken selv førte Generalen til Grev Grünne, Keiserens første Adjudant."

„Keiseren var allerede gaaet til Hvile, men General Fleury fik Tilsagn om, at han strax vilde blive modtaget."

„Kort efter blev Generalen ført ind til Keiseren. Ved Gjennemlæsningen af det uventede Brev fra Keiser Napoleon, kunde Keiser Franz Joseph ikke skjule sin Forbauselse, som forraadte sig baade ved Ord og i hans Ansigtsudtryk."

„General Fleury udtalte i sin Keisers Navn det oprigtige Ønske, at der maatte blive Ende paa en Krig, i hvilken selv Seiren var kjøbt saa dyrt. Europas Vel og begge Monarkernes egen Interesse fordrede det."

„Da Keiseren yttrede, at de vigtige Forslag, som dette Brev indeholdt, udfordrede Betænkningstid, indvendte General Fleury, at en hurtig Afgjørelse var nødvendig, hvis man ikke vilde opoffre Venedig;

den franske Flaade laa, som Keiseren vel vidste, næsten under Stadens Mure."

„Keiseren lovede at svare i Løbet af den næste Dag og afskedigede Generalen. Efter Audientsen hos Keiseren vistes der General Fleury den mest forekommende Opmærksomhed saavel af Feltmarskalk Hess og Grev Grünne, som af to af Keiserens Adjudanter, Grev Clam og Prindsen af Hohenlohe, og de to sidstnævnte ledsagede Generalen til hans Soveværelse."

„Tidlig den følgende Morgen modtog Generalen Besøg af Prinds Richard Metternich, den unge Keisers personlige Ven. Samtalen dreiede sig naturligviis om den foreslaaede Vaabenstilstand. Capitain Verdière besøgte imidlertid de paa Hospitalet værende saarede franske Officerer, som vare blevne tagne tilfange i Slaget ved Solferino. — Klokken 8 blev Generalen kaldt til Keiseren. Ved Indtrædelsen rakte Keiseren venlig Haanden til Generalen, og oplæste derefter det Svar, som var skrevet til Keiser Napoleon; — Forslaget om Vaabenstilstanden var bleven antaget. Da Brevet blev overleveret til General Fleury, yttrede Keiseren det Ønske, at en Meddelelse om Vaabenstilstandens Afslutning strax maatte blive afsendt til den kommanderende Admiral paa Flaaden, for at Venedig ikke skulde blive beskudt. Generalen ilede med at opfylde dette Keiserens Forlangende. Brevet afgik strax med et Extratog til Venedig, og den 8de Juli om Morgenen overleveredes det til Admiral Romain-Desfossés, netop i samme Øieblik Flaaden lettede Anker for at angribe Venedig."

„General Fleury forlod strax efter Verona, men nu med aabne Vognvinduer og ledsaget af en Æreseskorte. Klokken 12 om Middagen modtog den franske Keiser General Fleury."

„Der var altsaa gjort en Begyndelse til et Forlig, men nu kom det an paa, med Dygtighed at udjevne alle de Vanskeligheder, der vilde reise sig paa begge Sider, naar Fredsvilkaarene nærmere skulde bestemmes. Der blev vexlet flere Breve imellem begge Keiserne; Gesandter ankom og afgik; iblandt disse fandtes ogsaa Prindsen af

Hessen, som var affendt til det franske Hovedqvarteer af Keiser Franz Joseph. Endelig fastsattes der et Møde imellem Frankrigs og Østerrigs Keisere den 11te Juli i Villafranca, som det bedste Middel til at faae et sikkert Grundlag for den af begge Parter saa meget ønskede Fred."

„Natten til den 11te ankom en af den østerrigske Keisers Adjudanter til det franske Hovedqvarteer, for at erfare Keiser Napoleons Ønske om, i hvilken Uniform og med hvor stor Eskorte de to Keisere skulde træffe sammen. Det blev da vedtaget, at de to Souverainer, saavelsom deres Følge, skulde bære daglig Uniform, men at Eskorten skulde være klædt en gala. Den franske Eskorte skulde bestaa af en Eskadron af Hundredegarden og en Eskadron Guider; den østerrigske Eskorte af en Eskadron keiserlige Gensdarmer og en Eskadron Uhlaner. Ingen andre Tropper maatte være nærværende. Tiden for Mødet blev bestemt til Klokken 9 om Formiddagen."

„Den 11te om Morgenen tilkjendegave de vældige Støvskyer, som reiste sig paa Villafrancaveien, at Keiser Napoleon nærmede sig. Keiseren red i Spidsen; ved hans Side Marskalk Vaillant og bagved dem hele Keiserens Stab. Eskorten fulgte i 30 Skridts Afstand. Paa Slaget 9 red Keiser Napoleon ind i Villafranca, men han fortsatte sit Ridt ad Landeveien til Verona, for at møde Keiser Franz Joseph, som endnu ikke var ankommen."

„Strax efter seer man Keiseren af Østerrig i Spidsen for sin Stab. Keiser Napoleon sætter sin Hest i Gallop og rider ene hen imod ham. Begge Staberne standse."

„I denne Scene var der noget Storartet; — det var et høitideligt Øieblik. — Paa denne Vei, belyste af Sommersolens klareste Straaler, var Napoleon III. og Franz Joseph ikke alene, — nei, hele Europa betragtede dem med opmærksomme, spændte Blikke. Nogle Minuter efter begave de sig begge paa Veien til Villafranca."

„Majestæterne stege af udenfor et privat Huus, i hvilket der iforveien var beredt et Værelse til deres Afbenyttelse. Ved Husets Port opmarscherede to mindre Vagter, en fransk og en østerrigsk, hvilke udstillede hver sin Skildvagt ved det Værelse, hvori begge Monarkerne opholdt sig."

„Eskorten ordnede sig i Linie paa Gaden; Stabens Officeerer stege af Hestene, samlede sig i Grupper og samtalede. Men hvor langt vare ikke de Flestes Tanker fra de ligegyldige Gjenstande, hvorom deres Tale dreiede sig. Alles Blikke vare uvilkaarlig fæstede hen paa det Huus, hvor Spørgsmaalet om Krig eller Fred i dette Øieblik blev afgjort."

„Samtalen imellem Napoleon III. og Franz Joseph varede næsten en Time. Der var sørget for Papir, Penne og Blæk, men der blev ikke skrevet et eneste Ord; intet Kaart over Italien blev opslukket."

„Da Deres Majestæter efter Samtalens Slutning kom ned paa Gaden, præsenterede de deres respective Staber for hinanden og passerede Fronten af de skjønne Eskadroner af Eskorterne. Derefter ledsagedes Keiser Napoleon paa Tilbageveien til Valeggio af Keiser Franz Joseph, hvorved denne gjengjeldte den Artighed, der var beviist ham ved at Keiser Napoleon red ham imøde. De to Monarker adskiltes med et Haandslag ½ Miil fra Villafranca, og enhver af dem vendte tilbage til sit Hovedqvarteer."

Armeen forblev naturligviis ikke uvidende om disse Begivenheder. Ved Underretningen om Vaabenhvilen indtraadte en fuldstændig Ro, der grændsede til Ligegyldighed. Regimenterne fik bedre Leirpladser, der yderligere forbedredes ved Spaden eller Øxen. Der overholdtes den største Reenlighed og Orden, hvilket var saa meget mere nødvendigt, som Varmen, der ofte steg til 24 Grader, ellers let kunde foraarsage de i større Leire saa almindelige Sygdomme. Det er

ganske naturligt, at der under saadanne Forhold herskede en vis Eensformighed i Leiren. Vistnok tilbod det smukke Landskab, de mange og muntre Kamerater, de hver Aften musicerende Musikcorpser Anledning til Adspredelse, men naar man hver Dag i flere Maaneder har samme Tidsfordriv, samme Beskjeftigelser, saa føler man en uimodstaaelig Trang til at søge Forandring. Efter min almindelige Vane, naar der ikke tildrog sig noget Mærkværdigt i Leiren, da at søge Forfriskning for Sindet udenfor denne, begav jeg mig paa en Lystreise til Brescia, Mailand og Genua. Men istedetfor at forøge det uhyre Antal af italienske Reisebeskrivelser, skal jeg ikkun berøre, hvad der staaer i umiddelbar Forbindelse med det endte Felttog.

At tage bort fra en Armee paa over 100,000 Mand, saaledes som den franske, kan ikke skee uden store Besværligheder, thi alle Veie ere spærrede af de Vogne, som tilføre Armeen Levnetsmidler, og den er ulykkelig, som vil forsøge at komme frem i en modsat Retning af disse. Jeg maatte derfor snart forlade mit Kjøretøi og fortsætte Veien tilfods, idet jeg kun tog en let Natsæk med mig. Over Pozzolengo skulde jeg til Desenzano, hvorfra Jernbanen skulde befordre mig til Brescia. Ved Desenzano saae jeg flere franske Søofficerer, og brød min Hjerne med at finde en Grund til deres Nærværelse ved Landarmeen, da jeg pludselig opdagede flere Dampkanonslupper, som rolig hvilede paa deres Beddinger. Disse saa meget omtalte Ødelæggelsesmaskiner, som, efter Sigende, vare bestemte saavel for Gardasøen som for Mantuasumpen, vare altsaa mere end et blot Eventyr. De vare byggede i Frankrig af Jernplader, som kunde tages fra hverandre eller sammenføies efter Behag. Man tog saadan en Baad, skilte den ad og indpakkede Stykkerne i Kasser, der bleve afsendte paa Jernbanen til en af Udlandets Søbefæstninger, mod hvilke der da af de sammenføiede Stykker snart dannedes en frygtelig Flaade. Dette synes at bevise, at Mennesket kan hvad det vil.

Ved denne Jernbanestation var der sammenhobet uhyre Masser af Krigsmateriel; der var alle mulige Slags til Beleiring anvendelige Gjenstande, saasom Morsere, Kanoner af grov Kaliber, Lavetter, Bomber, Kugler, Spader og andre Redskaber, Sandsække, Faschiner, Skandsekurve etc. etc.

Disse Arsenaler tydede paa, at man for ramme Alvor havde tænkt paa at gaa Quadrilaternens Fæstninger paa Livet.

Naar man har naaet Jernbanestationen, er der kun en Times Reise til Brescia. Personvogne var der naturligviis ikke Tale om, og man kunde være glad ved at faae Plads paa en Godsvogn.

Brescia frembød et høist eiendommeligt, men tillige meget sørgeligt Syn. I Byen herskede der en rastløs Virksomhed. I alle Gader bevægede sig Officerer og Soldater af forskjellige Nationer og i alleslags Uniformer imellem hverandre; Krigeren fra Frankrig eller Afrika ved Siden af Piemonteseren, Garibaldisten eller Toscaneren. En Mængde Familier fra Landet, som vare flygtede for de, liig ødelæggende Græshoppesværme, Alt oversvømmende Armeer, og havde søgt Beskyttelse i Byen mod Krigens Gru, maatte vandre omkring her som Fremmede. Hvilken feberagtig Bevægelse, hvilken Jagen frem og tilbage paa Torve og Handelspladser, i Boutiker og paa Værtshuse. Desuden strømmede der alleslags Varer fra hele Lombardiet, ja endog fra Frankrig, til Brescia, for derfra at blive afsendte til Armeen. Men dette bevægede og brogede Liv havde ogsaa, som nylig er sagt, sin mørke Side. Ved hvert Skridt mødte man en eller anden bleg, afmagret Skikkelse, som slæbte sig frem ved Hjelp af Stok eller Krykke, og som oftest havde en Arm, et Been eller noget af Hovedet beviklet med Lærredsstrimler, som dækkede Hullet af en Kugle, — dyrekjøbte Erindringer fra St. Hansdag. Paa Sophaer eller Bænke foran Husene, i Vinduerne og paa Altanerne saae man andre blege Skikkelser, som, paa Grund af svære Saar, endnu ikke havde Kræfter nok til at kunne komme frem tilfods, og derfor søgte nogen Adspredelse under deres Lidelser ved at

see paa de Forbigaaende. Disse vare dog ikke de Ulykkeligste. Kastede man Blikket ind i nogen af Byens Kirker, Skoler eller andre offentlige Bygninger, saae man Gulvene bedækkede med disse Krigens Offere, som laae der Side om Side, lidende de skrækkeligste Smerter. I en af Kirkerne var der endog henved 1,000 Sygesenge, og de Syge vare inddeelte og henlagte i Qvarterer, for at man lettere og med større Orden kunde passe dem. — Her seer man en saadan i Firkant dannet Afdeling, i hvilken der kun gives saadanne, som have faaet et Been sat af; — der en anden Afdeling for dem, som nu ikkun have een Arm tilbage; — der igjen en Plads for dem, som have faaet Bryst eller Underliv gjennemboret af Kugler osv. — „Barmhjertige Søstre", italienske Qvinder af de dannede Klasser, Læger, Præster og Lægmænd, Alle kappes om at vise de Ulykkelige den største Omhu. I disse Smertens Boliger gjøres ingen Forskjel paa Fornem eller Ringe, paa Ven eller Fjende; Alle pleies lige omhyggelig.

Der laa noget saavel hjerteskjærende som høitideligt i at see disse med Sygesenge opfyldte uhyre Rum, at see disse skjønne Templer forvandlede til Hospitaler. Prædikestole og Altere vare nu tomme, men man kan dog nok sige, at der alligevel var Gudstjeneste. Kirkegængerne holdt sig rolige paa deres Pladser og Orgelets Toner erstattedes af Dødssukkenes ikke mindre høitidelige Lyd.

Paa et af Hospitalerne traf jeg Oberst Brincourt, denne unge og muntre Zouavoberst, som vist er kjendt af Mange i vort Land, fra hans Reiser i Sverrig og Norge, da han fulgte vor Konge. Obersten laa nu saaret, mat og kraftløs, dog var hans Sind og Humeur endnu frisk, og Smerten havde ikke formaaet at kue hans medfødte Munterhed. Han fortalte mig hvorledes, efter Lægens Mening, en ham af Kong Carl XV. foræret Skindtrøie havde reddet ham fra den visse Død. I Slaget ved Solferino bar Obersten denne Trøie, og den Geværkugle, som traf ham i Skulderen, havde ikke Kraft nok til at trænge igjennem det elastiske Skind, i hvilket

Kuglen borede sig en Rede, lig en Handskefinger. I andet Fald havde Obersten visselig tilsat Livet eller maattet underkaste sig en større Amputation.

Fra Brescia styrede jeg Kursen til Mailand, hvor der vistnok ogsaa var et stort Antal Saarede, men de forsvandt eller mærkedes mindre i Massen af denne Stads talrige Befolkning.

I Mailand herskede der en sand Forbittrelse over Vaabenstilstanden. Udenfor alle Kaféer og paa alle Gadehjørner stode Klynger af Misfornøiede, som høit og lydeligt discuterede de i mange tusinde Exemplarer trykte Forslag til Fredsbetingelserne. Man talte om Uretfærdighed og Bedrageri; man forbandede Keiseren og Franskmændene, ja man skaanede ikke engang Victor Emanuel. Jeg saae selv, hvorledes de af Indvaanerne, som af Glæde over Fredslutningen havde illumineret deres Huse, bleve tvungne ved Raab og Piben af Folkemassen til at ophøre dermed; nogle franske Officeerer bleve endog insulterede. Denne Misfornøielse var dog forbi efter nogle Dages Forløb, thi ingen oplyst Italiener kunde være saa blind at dele denne. Imidlertid var dog den virkelige Stemning hos Mailands Befolkning, ved de første Efterretninger om den forestaaende Fred, saaledes som jeg her har skildret den.

I Genua var Gjæringen, om muligt, endnu stærkere. Der bebreidede man Piemonteserne, at de havde forraadt Italiens Sag, ved fremdeles at lade Venetien forblive under Østerrigs Aag. Imod Franskmændene viste man sin Vrede paa flere Maader. Keiser Napoleons Portrait, som hidtil havde været at see i ethvert Vindue, forsvandt nu, og alle franske Faner bleve borttagne: Misfornøielsen var almindelig. — Fra Genua reiste jeg over Turin, Mailand og Brescia tilbage til Leiren, hvor jeg modtoges med Glæde af mine Kamerater, i hvis Kreds jeg ikke mere var en Fremmed.

Dagen efter Keisermødet i Villafranca sendte Keiser Napoleon sin Armee en Slags Afskedshilsen, hvori han blandt andet udtalte:

„Soldater! Den Grund, paa hvilken Freden skal bygges, er fastsat. Krigens Hovedøiemed er opnaaet; hele Italien bliver for første Gang en eneste Nation. I vende snart tilbage til Frankrig; det taknemmelige Fædreland vil med Henrykkelse modtage sine Soldater, som saa hæderlig have hævdet vore Vaabens Glands ved Montebello, Palæstro, Turbigo, Magenta, Marignano og Solferino, som i to Maaneder have renset Piemont og Lombardiet for Fjender, og som kun ere standsede, fordi Kampen truede med at antage Proportioner, der ikke stemmede overeens med Frankrigs Interesser i denne frygtelige Krig. Værer stolte over Eders Seiervindinger, stolte over de Følger, de have bragt; men værer især stolte over at kalde Eder Børn af dette Frankrig, som aldrig vil ophøre at være en stor Nation, saa længe den besidder et Hjerte, der kun slaaer for ædle Handlinger, og Mænd, som forstaae at udføre dem."

Valeggio den 12te Juli 1859.

Napoleon."

Felttoget var endt, og for Armeen stod kun Hjemmarschen og Festerne i Paris tilbage.

Den 17de og 18de Juli satte hele Armeen sig i Marsch til Mailand ad forskjellige Veie. Omtrent 50,000 Mand franske Tropper under Marskalk Vaillants Kommando efterlodes i Italien, for at vaage over Fredsbetingelsernes endelige Opfyldelse. To Bataillоner af alle øvrige i Italien værende franske Regimenter skulde uopholdelig afgaae til Paris, for at kunne marschere ind med Keiseren den 14de August.

Efter nogle Dages Rast i den af os allerede kjendte By Borgo Satollo, marscherede 2det Zouavregiment igjennem Crema, Lodi og Melegnano til Mailand. Paa denne Marsch modtoge vi mange Beviser paa Befolkningens Sympathier for Franskmændene. I de mindre Stæder modtoges vi som oftest med Blomster og Jubelraab, medens Nationalgarden stod en haie og dens Musikcorps ledsagede os. Den 1ste August forlode to Bataillоner af Regimentet Mailand,

for at blive førte paa Jernbanen over Turin til Susa. Regimentets tredie Bataillon afgik fra Mailand over Genua directe til Afrika.

Da jeg havde frit Valg, om jeg strax vilde gaa over til Afrika eller følge med de to Batailloner til Paris, foretrak jeg naturligviis det sidste.

Vi ankom først til Susa ved Nattens Frembrud. Da Mandskabet medførte sine Telte, kunde de derfor slaae Leir paa en af de Byen omgivende Bjergskraaninger, men da den største Deel af Officeerstrainet var medfulgt den til Afrika afgaaende Bataillon, vare Officererne selv uden Telte og maatte søge sig Logi i Byen. I Selskab med to Kamerater gik jeg Gade op og Gade ned i den med Tropper ganske overfyldte By, idet vi forgjæves søgte at faae Tag over Hovedet. Regnen strømmede ned og vi vare i meget slet Humeur over vore mislykkede Forsøg paa at skaffe os Nattelogi, da en af Kameraterne pludselig udbrød: „jeg skal skaffe Jer opredte Senge." Vi lode os føre af ham til et nær ved Byen beliggende større Hospital, hvor vi lukkedes ind af en af de „barmhjertige Søstre", alt under de meest ynkelige Forsikkringer fra vor Side om, at vi vare syge Officerer, som behøvede Pleie og Lægehjelp. Den barmhjertige Qvinde anviste os Senge i en med Feberpatienter opfyldt Sal, og da vi vare aldeles udmattede, tøvede vi ikke med at modtage Tilbudet. Vi udtalte tillige det Ønske, at vi tidlig den følgende Morgen maatte faae Lægehjælp. Men da Morgenen kom, vare vi selvfølgelig langt borte.

Vi forlode Susa den 3die August om Morgenen og begyndte strax at bestige Mont Cenis' steile Sider. Ved Middagstid samme Dag naaede vi »l'hospice de Mont Cenis«, to store øde Bygninger, som nu ikkun beboes af nogle Præster. — Vi stege derpaa ned af Mont Cenis' vestlige Side, marscherede igjennem Landslebourg og Modena, og ankom den 6te August til St. Jean de Maurienne. Dag og Nat gaaende Jernbanetrain førte Tropperne fra den sidstnævnte

Station over Chalons til Paris. Regimentet ankom dertil den 8de August, efterat have tilbragt mere end 50 Timer i Jernbanevognene.

Paa den vidtstrakte Slette udenfor Vincennes — omtrent ¾ Miil fra selve Byen — var der afstukket en Leir for samtlige Tropper, og den fremviste en uoverskuelig Masse af Telte, der gave Ly for næsten 70,000 Mand.

Det er en Selvfolge, at næsten hele Paris' Befolkning valfartede ud til Leiren for at see Stridsmændene fra Magenta og Solferino. Fodgængere, Ryttere og Vogne af alle tænkelige Façoner trængtes der imellem hverandre. De Besogendes Videbegjærlighed og Nysgjerrighed blev ikke tilfredsstillet, forend de havde hort en Garde-Grenadeer fortælle nogle opbyggelige Krigshistorier, trykket en Turcos i Haanden eller berort de tiloversværende Laser af Zouavernes Fane. Turcosregimentet var især Gjenstand for deres Beundring, og man saae disse Arabere spadsere Arm i Arm med velklædte Herrer, eller magelig udstrakte i en elegant Vogn, gjennemfare Byen i Selskab med nogle unge Spradebasser. Pariseren ansaae det næsten for en Ære at kunne tilbringe nogle Timer i Selskab med en saadan Halvvild. Den listige og beregnende Araber forstod ogsaa godt at benytte sig af Parisernes Svaghed og Forfængelighed. Mangen Turcos, som neppe nogensinde havde seet en Vogn for og aldrig havde rort ved en Gaffel, deelte nu sin Tid imellem Stadsvognen, Hotellet og Kaféen — alt naturligviis paa Bekostning af hans Beundrers Lomme.

Medens Armeen saaledes ikke havde stort andet at tænke paa end Fornoielser, arbeidede man ivrig i Staden paa Forberedelserne til, paa en værdig Maade at kunne modtage den. Boulevarder, Torve og Gader smykkedes paa alle tænkelige Maader med Triumfbuer, Æresstotter, Soiler og Statuer. Alle Huse, som vare beliggende i de Gader, Armeen skulde passere, undergik en fuldstændig Forandring. De store, glimrende Boutiker omdannedes til Amfitheatre for Tilskuere; i Vinduer og Gadedore, ja selv paa Tagene

indrettedes Bænke. Mange af disse Pladser bleve betalte med 50 til 60 Francs.

Det vilde være et forgjæves Forsøg her at skildre Livet i Paris i disse Dage, da dets næsten 2 Millioner Mennesker ikkun hengav sig til Glæden, og da desuden Hundrede Tusinder af Tilreisende forøgede det allerede iforveien alt for store Antal af Forlystelsessyge.

Hoteller og Gjæstgivergaarde kunde ikke modtage Alle, men Mange maatte søge Huus i en Forstue eller ganske simpelt indrette sig paa et Gadehjørne. Det var ligesom hele Frankrig og de tilgrændsende Provindser i Udlandet havde Feber, og man skulde til Paris for at faae den helbredet. Jernbanerne benyttedes Dag og Nat, men kunde dog ikke befordre Alle.

Den 14de August allerede Klokken 7 om Morgenen var hele Armeen under Vaaben. Himmelen var skyfri og det saae ud til at Solen venlig vilde belyse det sidste Tableau i det nu udspillede Drama, den italienske Krig. Men dette blev dog ikke Tilfældet.

Om Formiddagen Klokken 9½ modtes Keiseren paa Bastillepladsen af sin Garde, som marscherede i Spidsen af Armeen. Dog gik der først en stor Mængde saarede Officeerer og Soldater, og efter dem fulgte de fra Fjenden tagne Kanoner. Armeen marscherede i aabne Divisionskolonner imellem de af Hovedstadens Garnison og Nationalgarden dannede Rækker. En begeistret Befolkning applauderede Armeen for hvert Skridt; der var Glæde og Jubel over al Maade, og Blomster og Krandse regnede bestandig ned over Frankrigs tappre Krigere.

Keiseren standsede foran Vendome-Søilen, og hele Armeen defilerede forbi ham. De sidste Tropper kom ikke tilbage til Leiren førend Klokken 5 om Eftermiddagen i en øsende Regn, som havde vedvaret fra Klokken 2.

Den følgende Dag gaves der andre Fester, Banketter Illumination, Fyrværkeri osv., alt med megen Høitidelighed.

Den 17de forlode Tropperne Paris. Zouavregimentet førtes paa Jernbanen over Lyon og Marseille til Toulon, hvor vi, efter en 45 Timers Reise paa Jernbanen, bleve indskibede paa Fregatten „Isère", som lettede Anker samme Dag og satte Kurs efter Oran. Vi reiste altsaa igjen til Zouavernes Hjem, det dyrebare Algerien.

Tiende Kapitel.

Overreisen til Oran. Modtagelsen der. Forberedelse til et roligt Garnisonsliv og uventet Marschordre. Marsch imod den marokkanske Grændse. Oprørsplaner blandt Araberne. Spahisregimenterne. Ankomst til Lella Mahgrnia. En arabisk Razzia efter Faar. Araberne angribe en fransk Leir. Oberstlieutenant Beauprêtre. Kampen ved Sidi-Ibrahim 1845. Leiren ved Ras Monilah. Besøg i Leiren ved l'Oued Gonarda og i Nemours. Marschordre.

Den 24de August om Morgenen, da Solen allerede havde hævet sig over Horizonten og forgyldte Middelhavets forunderlig rolige Overflade med sine Straaler, steg jeg op paa Fregattens Halvdæk for at faae Svar paa det ofte gjentagne Spørgsmaal om, naar vi vel kunde være i Oran. I flere Dage havde vi været kjede af Eensomheden ombord og været besværede af en utaalelig Varme, saavelsom af den knappe Plads. Vi længtes altsaa Alle efter at see Algeriens Kyst. Men det var især Zouaven, som med Utaalmodighed imødesaae det Øieblik, da han atter skulde betræde Jorden i det Land, hvor han havde fegtet i saa mange Kampe, og hvor han havde grundlagt sin Berømmelse. — Jeg havde kun været en kort Tid paa Dækket, da den vagthavende Officeer meldte, at der var Land isigte. Den ene af mine Kamerater efter den anden ilede op paa Dækket, thi Alle vilde de overbevise sig om, at den elskede Kyst var synlig. Glæden var almindelig, og man disputerede livlig om, hvorvidt en eller anden Høide, som viste sig i Horizonten, kunde

være den eller den Bjergtop, om den Kurs vi holdt virkelig førte os til Oran osv., og man udtalte flere af disse Bekymringer, som den, der ikke er Sømand, saa ofte gjør sig, naar han er ombord, og af hvilke Sømanden, idet han lader som om han ikke hører dem, leer ret hjerteligt i sit Indre.

Samtalen dreiede sig derefter om Tiden for vor Ankomst, vor Landstigning og vort Indtog i Oran; endog hvor vi skulde spise vort Middagsmaaltid blev afhandlet.

Medens Kameraterne saaledes samtalede, fjernede jeg mig taus fra Gruppen for at give mine Tanker frit Løb. Jeg lænede mig til Rælingen og lod mit Øie hvile paa Havets rolige, dybe Bølger. Igjennem den eiendommelig skjønne, man kunde næsten sige rosenfarvede Atmosphære, som kun har hjemme i de sydlige Lande, aftegnedes Afrikas Kyst stedse mere og mere tydelig mod Horizonten, men dog endnu temmelig fjernt. Visselig gik jeg paa en skjøn Vei, vel førtes jeg hen mod en kjendt Kyst, men jeg vidste dog en Kyst, som jeg hellere havde ønsket at see. Hvad var naturligere, end at mine Tanker i dette Øieblik dvælede ved det, som var mig det kjæreste paa Jorden, mit Fædreland, som indeslutter alt det, uden hvilket mit Liv var et Intet. Jeg lod da Indbildningen føre mig til Stockholms Skærgaard; jeg saae de velbekjendte Bredder; hvert Huus, hvert Træ var mig bekjendt. Det var for mig som om jeg nærmede mig Havnen, og allerede i Afstand gjenkjendte jeg efterhaanden Forældre, Søskende og Venner. — En vemodig Følelse greb mig i det Øieblik, da Virkeligheden sagde mig, at jeg nærmede mig Syden og ikke Norden. Men jeg tænkte: hav Taalmodighed endnu et Aar, og da vil Du maaskee gjensee Dit Fædreland og alle dem, som ere Dig dyrebare.

Frokosten kaldte os Alle under Dækket, og mit gode Humeur kom snart tilbage i Kredsen af Kamerater, med hvem jeg havde deelt Godt og Ondt i et anstrengende Felttog, og hvis Venskab og Hen=

givenhed for mig havde lettet mangen Besværlighed og adspredt mangen mørk Tanke.

Klokken 2 om Eftermiddagen løb vi ind i Mers-el-Kebirs Havn. Vi vide allerede, at større Skibe ikke kunne komme ind i Orans Havn, hvorfor de altid maa anløbe den førstnævnte.

Da Fregatten havde ankret, lagde en Baad til ved dens Side og flere Officerer kom ombord; det var vore stakkels i Oran forblevne Kamerater, som, for at gjøre Tjeneste ved Depoterne, havde været nødsagede til at tilbringe Sommeren i Oran, istedetfor i Italien. Gjensynets Glæde gav sig Luft i Omfavnelser og andre Venskabsbeviser, og Tilfredsheden var lige stor paa begge Sider. Vi fulgtes ad iland og begave os derfra til et Kaffehuus, for at afvente Mandskabets Landsætning, thi da Skibet ikke kunde lægge ind til Kaien, maatte Alt, ligesom ved Afreisen, føres i Baade. Først Klokken 6 om Aftenen vare vi færdige til Afmarsch.

Idet vi skulde tiltræde Marschen havde jeg den store Fornøielse at træffe den svenske Consul, som tilligemed sin Familie kom mig imøde. Allerede før Afreisen til Italien havde jeg tilbragt mange behagelige Aftentimer i hans Huus, og jeg gjensaae nu denne Familie næsten med samme Følelser, som om jeg havde mødt Slægtninge eller Venner fra Fædrelandet. Det er altid velgjørende for Hjertet, naar man i et fremmed Land mødes og hilses af bekjendte Ansigter.

Om Aftenen Klokken 8½ ankom vi til Byen i et fuldkomment Mørke, og vort Indtog skete derfor i al Stilhed; de berammede Festligheder bleve opsatte til den følgende Dag. Soldaterne gik til deres Barakker og Officererne maatte søge sig Værelser, som de bedst kunde.

I flere Uger havde vor Levevììs nødsaget os til at gjøre saa godt som ingen Forskjel paa Nat og Dag, og derfor, da vi havde spist, overgave vi os med største Velbehag i Søvnens Arme, idet vi glemte saavel Glæde som Sorg.

Staden Orans Indvaanere, som satte en stor Ære i at kalde 2det Zouavregiment for deres eget, vilde ogsaa modtage os paa en værdig Maade. Følgen heraf var, at Zouaverne, saavelsom to andre Regimenter, der ogsaa havde høstet Laurbær i Italien, den følgende Dag, den 25de August, maatte marschere ud af Byen, for strax derefter at gjøre deres høitidelige Indtog i samme. Dette skete da ogsaa med al den Stads, som Oran kunde overkomme. Der var opreist flere Æresporte, Husene vare smykkede med Flag og Blomster, og overalt læstes Navnene paa de Slag, hvori Armeen havde fegtet med saa megen Ære. Paa Byens største Torv var der anbragt en Tribune, hvorfra der holdtes Taler og Dagens Helte bekrandsedes af skjønne Hænder. Gaderne vare bestrøede med Blomster og Folkets Jubelraab ledsagede os. Samtlige Officerer vare indbudne af Borgerne til en glimrende Fest om Aftenen paa Byens Promenade, som var rigt oplyst, og hvor flere Musikcorpser oplivede Gemytterne. Til Mandskabet blev der uddeelt saavel tørre som vaade Varer.

For dem, der vare blevne hyldede som Halvguder baade i Genua, Mailand, Turin og Paris, og baarne paa Hænderne af en enthusiastisk Befolkning, maatte en Modtagelsesfest i Oran snarere være til Besvær, end til Fornøielse, og vi vare derfor meget tilfredse, da vi om Aftenen atter kunde faae Ro og Hvile.

Vi glædede os til, at vi skulde kunne blive nogen Tid i god Ro i Oran for at udhvile os efter Felttogets Besværligheder, og i denne Mening indrettede Enhver sig paa bedste Maade. Man leiede sig Værelser, eet eller to, Alt efter Omstændighederne, man opsøgte de bedste Spisesteder, for at gjenvinde et muligen tabt Huld, man eftersaae sine Effecter og andre Gjenstande, og foretog sig mange af de Smaaforretninger, hvilke for den unge Mand, fra at være en Trang, gaae over til Vane og endelig blive en Fornøielse. I den første Uge var jeg ubeskjæftiget, deels for at tage Opreisning for de i de sidste Maaneder udstaaede Besværligheder, og deels fordi jeg

tænkte, at jeg i den forestaaende Regntid vilde faae Tid nok til at arbeide. Jeg nød derfor en sorgfri Tilværelse, spadserede, red, badede, gjorde Besøg, spiste og sov. Og ligesom jeg, gjorde ogsaa de andre Officerer; vi troede, at vi idetmindste i tre eller fire Maaneder skulde kunne udhvile i god Ro i Oran. Men vi fik snart at vide, ligesaa behageligt som uventet, at vi havde meget forregnet os.

Da vi ikkun havde været otte Dage i Oran, kom der pludselig Befaling til Regimentet, at det strax skulde afgaa til Marokkos Grændse.

Til vor Udstyrelse gaves der os ikkun en Formiddag, thi Ordren ankom om Aftenen og den følgende Eftermiddag skulde vi være paa Marschen. Men naar der engang er givet Ordre, existerer der ingen Vanskelighed for Zouaverne. De franske Officerer ere vistnok, efter hvad vi havde seet i den italienske Krig, ialmindelighed let equiperede. Men paa en Marsch, som den, der nu forestod os, naar man skal tilbagelægge en vildsom Vei gjennem øde og ubeboede Strækninger, maa man, inden man forlader Garnisonsstedet, for ikke at udsætte sig for Mangel, henvende en særdeles Opmærksomhed paa Alt, hvad der vedkommer Føde og Klæder. Men dette var svært nok denne Gang, saa meget mere, som en stor Deel af vort Train endnu ikke var ankommen fra Italien.

Den 2den September Klokken 3 om Eftermiddagen forlode to Bataillоner af Regimentet Oran, og gik samme Vei til Tlemcen, som vi før have beskrevet. Regimentets 3die Bataillon var allerede afmarscheret i de sidste Dage af August. Vi kom til Tlemcen uden videre Hændelser. Alt var der sig selv ligt, undtagen Arabernes Stemning, som var bleven — maaskee mindre i Stæderne end paa Landet — mere hadefuld imod Franskmændene, der ansaaes for at være blevne afmægtige, som Følge af deres Uheld i den europæiske Krig; en Mening, som idetmindste blev udbredt af Oprørsstiftere. Vi bleve forsigtigere i Leiren, og fjernede os ikke langt fra denne uden Eskorte, og vi iagttoge nøie de ankommende Arabere.

I Tlemcen gjorde vi store Indkjøb for vort Kjøkken, thi vi vidste, at i den Landstrækning, vi skulde marschere igjennem, kunde vi ikke opdrive Noget til vor Underholdning.

Den 7de September, som sædvanlig allerede Klokken 3 om Morgenen, forlode vi Tlemcen; thi Varmen var meget trykkende om Dagen og kunde undertiden stige til 24 eller 28 Grader. Vi gjorde to Dagsmarscher mod Vest fra Tlemcen igjennem en næsten aldeles øde Strækning, hvor man ikke kunde opdage et Træ, og hvor den forbrændte Jord neppe fremviste nogle smaae Buskvæxter, og det saae ud, som om saavel Mennesker som Dyr flyede disse Egne. Den 8de om Formiddagen kom vi fra Høilandet, efter en høist anstrengende Marsch, ned i en Dal, hvor et rødligt Sand brændte under vore Fødder og en trykkende Varme truede med at betage os Aandedrættet. Denne Dalsnevring var omgivet af nogne Bjerge eller Sandbakker, og det mørke Løv af de paa Bakkerne meget sparsomt staaende Oliventræer bidrog kun til at forhøie Billedets Uhyggelighed.

Ved en Omdreining af Veien fremviste der sig pludselig, ligesom ved et Trylleslag, de pragtfuldeste Haver, og Maleriet var ganske forandret. Uhyre Palmetræer, forbundne med hverandre ved Viinranker, Epheu og en Mængde andre Slyngplanter, hævede deres Kroner mod Skyerne, medens der i Skyggen af de omgivende Træers rige Løv fremvældede en Kilde med kogende Vand, som dannede utallige Bække.

Figen- og Valnøddetræet kappedes med Dadelpalmen om at tilbyde den Ankomne de bedste Frugter; et friskt og særdeles frodigt Grønsvær indbød til Hvile, medens endelig det klare Vand i Floden Tafna, der omflyder dette herlige Sted, lovede os et forfriskende Bad.

Vi sloge Leir ved Bredden af Floden og skyndte os med at kaste os ud i dens Vand. Ikkun den, som i en Ugestid har marscheret med en Troppeafdeling i Hede og Støv, kan rigtig vurdere det behagelige ved et saadant Bad. Efterat vi rigtig havde forfrisket os i det kolde Vand, tilbragte vi mere end en halv Time i

varmt Bad, thi Stedet, som kaldes: „De varme Vande", har et Badehuus med en Kilde, hvis Vand er 40 Grader varmt. Mod en Betaling af nogle Skilling lukkes man ind i Badehuset af en Araber. Dette er en lille maurisk Bygning, hvis Marmorgulv er overskyllet med en Alen hoit Vand. Man maa gaa forsigtig ned deri, for ikke at brænde sig. Vi udgik af dette Bad som forvandlede, og en af Sulten krydret Frokost, saaledes som den kan haves paa Feltfod, ventede os i Skyggen af et kæmpestort Jujubiertræ.

Om Eftermiddagen, da Varmen var noget mindre, da Alt var stille og hele Naturen syntes neddysset i Slummer i dette lille jordiske Paradis, grebes jeg af Hjemvee, og listede mig bort fra mine Kamerater, for, ene med mine Tanker, at beskjæftige mig med mit Fædreland, dette elskede Land, hvilket man forst lærer at skatte rigtig, naar man tvinges til at leve langt borte fra det paa fremmede Steder. Jeg hengav mig længe til de mange glade Erindringer fra mine Barndomsdage, og jo mere jeg tænkte derpaa, desto mere blev jeg betagen af Længsel efter at vende tilbage til Norden. Men den Ro som omgav mig, den fredelige Natur, Forvisningen om at have oprigtige Venner i min Nærhed, bragte snart Ro og Ligevægt tilbage i min Sjæl, og jeg opsendte et Suk til den, paa hvem jeg altid havde stolet.

Kameraternes Spog vækkede mig af mine Drommerier, og jeg fandt de raske og paany oplivede Mænd voltigerende omkring i Træerne, en Leg, som jeg ogsaa snart blev trukken med ind i, og hvor jeg ikke blev den Trægeste. Den Dag, jeg tilbragte ved Tafnas Bred, vil jeg altid regne blandt mine behageligste Erindringer.

Den folgende Morgen, den 9de September, fortsattes Marschen og vi ankom Klokken 9 om Formiddagen til Lella Mahgrnia, en mindre fransk Fæstning -- en Slags Redoute — som horer til den Kjede af Befæstninger, der forsvare Grændsen mod Marokko. Langs med Algeriens sondre Grændse er der saadanne smaae Befæstninger, hvilke, forsynede med Garnison og Proviant for flere

Maaneder, betrygge Sikkerheden paa Grændsen og ere Støttepunkter for de udsendte Expeditioner.

Lella Mahgrnia havde en Garnison af to Compagnier og et betydeligt Forraad af Levnetsmidler. Selve Redouten, der kun indeholdt Bygninger for Besætningen og Forraadene, var anlagt i en Firkant samt omgiven med Steenmure og en dyb Grav. I de fire Hjørner var der anbragt Kanoner saaledes, at de flankerede Graven. Nærved Redouten laae nogle Dusin elendige Hytter, beboede af den civile Befolkning, der bestod af Handlende, Værtshuusholdere og Hestehandlere. Fra Redouten til Tlemcen var der omtrent 7 Miil og til Havet 4½.

Stedet, der saae ud til at have en sund Beliggenhed, var dog saa usundt, at sjelden Nogen kunde opholde sig der i længere Tid, uden at hans Helbred blev undergravet. Saaledes var f. Ex. et af de Compagnier, som havde ligget der i Garnison, saa slemt medtaget, at dets hele Styrke, ligefra Compagnichefen og ned til den yngste Rekrut, maatte sendes til Hospitalet i Nemours. — Ved vor Ankomst til Lella Mahgrnia var der allerede sammentrukken flere Batailloner paa dette Sted. Disse, saavelsom Zouaverne, stilledes nu under Brigadegeneral Thomas' Kommando og skulde saa meget som muligt beskytte den franske Grændse for marokkanske Streifcorpsers Indfald og Ødelæggelser, indtil en større Styrke var bleven samlet og man kunde gaa angribende frem.

Jeg skal her med nogle Ord omtale Grunden til disse Troppers Sammentrækning og vise, hvorledes Araberne havde brudt Freden, ved at gjøre Indfald paa fransk Grund, noget som foranledigede den Expedition, vi nu skulle følge.

Allerede forinden de afrikanske Tropper havde forladt Italien, det vil sige i Begyndelsen af August, indløb Rapporter fra de franske kommanderende Officerer i det Indre af Landet, at der herskede en stærk Gjæring i Stammerne ved den marokkanske Grændse, og at Nogle søgte at ophidse Befolkningen ved at bibringe dem Overbeviisningen

for godt.

Den saakaldte Sultan og hans raa Horder bestyrkedes yderligere i den Mening, at Franskmændene ikke kunde gjøre dem Modstand, derved, at der ingen Tropper bleve sendte til Grændsen. De

det vil sige i Begyndelsen af August, indløb Rapporter fra de franske

om, at nu var det rette Dieblik kommen til at frigjøre sig for de Vantro, der nu vare svækkede ved de lidte Nederlag i Europa. Disse Rygter fandt et villigt Øre hos Araberne, thi de nære altid den Overbeviisning, at de Christne tidlig eller senere maa forlade deres Grund.

I Begyndelsen vilde de franske Autoriteter ikke lægge nogen Vægt paa de omtalte Rapporter. Selv Krigsministeren, som fuldkommen kjender Forholdene i de franske Besiddelser i Afrika, skal have været af den Mening, at det ikke var af en saa alvorlig Natur, som man vilde give det Skin af, og der blev heller ingen Tropper affendte til Grændsen. — Imidlertid var der en Oprorsstifter, som skaffede sig et mægtigt Anhang i Marokko, især imellem Beni=Snassens og Maïas Stammer. Han lod sig kalde Sultan og samlede 6 til 8,000 bevæbnede Mænd under sin Fane.

Beni=Snassen er et Bjergland i den østligste Deel af Marokko. Det grændser saaledes til det franske Algerien og ligger ikkun nogle faa Miil fra Middelhavet. Befolkningen bestaaer af Kabyler, som leve i Byer med faste Boliger, have talrige Hjorder og ere meget velhavende. De ere bekjendte for at være raa, dristige og tappre. Maïa er Navnet paa flere Nomadestammer, som beboe Sletterne syd for Beni=Snassen; de kaldes ogsaa Angad=Sletterne. Disse Stammer ere ogsaa berygtede for deres Stridslyst, og de ere saa meget farligere, som man vanskelig kan straffe dem for deres Plyndringer; thi saasnart franske Tropper nærme sig, drage Stammerne mod Syd til øde og utilgængelige Strækninger.

Begge disse Hovedstammer ere mægtige, og bryde sig ikke Stort om den Kaid, som Keiseren af Marokko har givet dem til Høvding, og til hvem de ogsaa kun betale saamegen Skat, som de selv finde for godt.

Den saakaldte Sultan og hans raa Horder bestyrkedes yderligere i den Mening, at Franskmændene ikke kunde gjøre dem Modstand, derved, at der ingen Tropper bleve sendte til Grændsen. De

gik derfor over denne og tvang de underkastede Stammer til at følge sig, eller ogsaa fraranede de dem deres Hjorder. Endvidere anfaldt og opbrændte de to, Franskmændene tilhørende Gruber: Garonban og Maazis og streifede frit omkring paa fransk Grund.

Den Kommanderende i Redouten Lella Mahgrnia, en Major af Spahiserne, besluttede at marschere mod Grændsen med en Eskadron Spahis, en Eskadron franske ridende Jægere og nogle Hundrede arabiske Ryttere (saakaldte Goum), for at udforske Fjendens Styrke, og for tillige at see, hvorvidt man vilde gaa i Uforskammenhed mod de franske Tropper. Men dette Forsøg blev i Sandhed meget kostbart.

Allerede i en Miils Afstand fra Redouten stødte Majoren paa et overlegent Antal arabiske Ryttere, som strax og hidsig kastede sig over Franskmændene, af hvilke Jægerne, der vare aldeles ubekjendte med Krigen, iværksatte den befalede Retraite i den stærkeste Fart. Spahis, som vare modigere, vege kun langsomt, men da deres Antal hvert Dieblik formindskedes, maatte disse ogsaa tænke paa Frelse. Hele den franske Styrke oploſtes i vild Flugt, og de af dette Held end mere opæggede Arabere, forfulgte med vilde Dyrs Raseri, idet de nedsablede eller toge til Fanger Alle, hvis Heste ikke vare rapfodede nok. Forfølgelsen fortsattes lige til Lella Mahgrnia, under hvis Mure Franskmændene endelig fandt Sikkerhed. Deres Tab beløb sig til 50 Mand, deriblandt flere Fanger. Disse stakkels Offre bleve levende brændte ikke langt fra Redouten i Franskmændenes Paasyn.

Denne ulykkelige Affaire foregik den 31te August, og allerede den 1ste September var Beretningen bleven udbredt over hele Landet ved Hjelp af Telegrafen. Der strømmede Tropper til Grændsen fra alle Sider og Expeditionen blev besluttet.

Her er bleven omtalt Spahis og arabiske Ryttere, de saakaldte Goum. Dette Slags Tropper saavelsom Turcos, der ofte ere om-

talte her, have en saa eiendommelig Charakteer og Sammensætning, at nogle nærmere Meddelelser om dem vel turde have Interesse.

Ved en Spahis forstaaes en arabisk Rytter, som er traadt i fransk Tjeneste. Disse Spahis bestaae af tre Regimenter, der igjen ere inddeelte i Eskadroner. Regimenterne have Befalingsmænd og Inddeling liig de almindelige Kavalleriregimenter, kun med den Forskjel, at der i hver Eskadron er to indfødte Officerer foruden de franske. De indfødte Officerer bære altid deres Lands Dragt, dog med Officeersdistinctioner, og de kunne ikke faae høiere Grad end en Lieutenants.

Mandskabet hverves iblandt de mere velhavende og ansete Arabere. Det udmærker sig ved sit skjønne Udseende og sin militaire Holdning.

Hver Spahiseskadron besidder en vis Strækning Jord med et befæstet større Vaaningshuus, (Smahla eller Militairkoloni) hvori Officererne og en Deel af Mandskabet boe. De øvrige Ryttere leve med Kone og Børn under deres Telte paa det Smahlaen tilhørende Terrain. Deres Vaaben, nemlig Gevær, Pistol og Sabel, faae de af Staten, men de skulle selv holde sig med Heste.

Det er et skjønt Syn at see en Eskadron Spahis sprænge over Sletten. Araberen hæver sig da i Sadlen med forover bøiet Krop; hans mørke og udtryksfulde Ansigt, omgivet af den hvide Capuchon, danner en skarp Modsætning til Uniformens glimrende Farver; den røde Bournus flagrer frit i Vinden, og den fyrige Hest, der ofte spores i en utilbørlig Grad, farer frem i de dristigste Spring, hvor vanskeligt Terrainet end er. Naar disse Tropper blive førte af dygtige Officerer, sky de ingen Fjende og trodse alle Farer.

Goum eller irregulairt arabisk Kavalleri opbyder man ialmindelighed til alle Expeditioner. 120 til 150 Ryttere udgjøre en Goum, der stilles under en fransk Officeers Kommando. Desuden har Goumen sin egen arabiske Chef, der staaer i samme Forhold til

den franske Officeer som den subalterne Officeer eller Underofficeer til Ritmesteren.

Disse Arabere ere som oftest beredne med de skjonneste Heste og meget rigt udrustede. De maa holde sig selv med Telt, Vaaben og Proviant, kort sagt med Alt, og for ikkun nogle Francs daglig tage de Deel i Expeditionerne. Begjærligheden efter at kunne deeltage i Fegtninger, Plyndringer og Eventyr er saa stor hos dem, at hver Gang Regjeringen udsteder et Opbud, gaae de Alle med, idetmindste dem, der have Hest og Vaaben. De forlade deres Familie og Telt, for den Fornoielse at kunne kæmpe Side om Side med deres fordums Modstandere.

Endskjondt Araberen ialmindelighed er ligegyldig og ikke bryder sig meget om at gjore Opsigt, saa forandrer han dog denne sin Natur naar han befinder sig i en Leir. Hver Gang han stiger tilhest maa da det stakkels Dyr gjore de mest fortvivlede Spring og Kaprioler, for at der kan blive lagt Mærke til dets Herre. Rider han forbi en hoiere fransk Officeer, bliver den ellers saa rolige Hest pludselig stædig, reiser sig paa Bagbenene og synes at bestræbe sig for at blive sin Rytter qvit, — men dette skeer efter dennes Villie. Goumen vil gjerne tage Deel i Defileringer og andre festlige Foranstaltninger for de franske Generaler, og medforer ved saadanne Leiligheder gjerne mere end et halvt Dusin Faner af de mest brogede Farver.

Af Zouavernes Historie vide vi allerede hvorledes Turcosregimenterne ere opstaaede, at de ere organiserede ligesom franske Linieregimenter og at de rekruteres af Indfodte, det være sig Arabere, Kabyler eller Negere fra alle Dele af Algerien. Overalt hvor disse Regimenter have været brugte, have de kæmpet med overordentlig Tapperhed, og det ikke mindst imod deres egne Landsmænd. Dog gjore de storst Nytte i Tirailleurfegtning, da denne Slags Kamp stemmer mest overeens med Araberens Tilboielighed og Vane. Det har været vanskeligt at bringe dem til nogen Dygtighed i Manovrering. De mange Fortællinger man har om Turcos' Grusomhed

og vilde Fremfærd ere ganske ugrundede, og ere sikkerlig opkomne mere som Følge af Turcos' skrækindjagende Udseende end paa Grund af deres Handlemaade.

Turcos adlyde villig de franske Officerers Befalinger, og de finde sig godt i den europæiske Disciplins strengere Baand.

Allerede Dagen efter vor Ankomst til Lella Mahgrnia fik saavel vi som alle de for os ankomne Tropper, omtrent 3,000 Mand, Ordre til at marschere nærmere imod Grændsen, for saaledes bedre at forsvare det franske Gebeet. Vi skulde slaae Leir paa det Sted, hvor Floderne Isly og Ras=Mouilah forene sig, og hvor der var bleven udseet en passende Leirplads. Da man ikke vidste, hvad Fjenden havde isinde og hvert Øieblik kunde vente et Angreb af overlegne Horder, tog man alle mulige Forsigtighedsregler paa Marschen; — man var beredt paa Kamp.

Kameraterne havde med saa levende Farver skildret for mig det ualmindelige og maleriske Syn af disse af Franskmænd og Arabere sammensatte Marsch=Kolonner, at jeg med Utaalmodighed imodesaae Timen til Opbrud, der var fastsat til Klokken 4 om Morgenen.

Til min ikke ringe Ærgrelse var Alting i denne tidlige Time indhyllet i den tætteste Taage. Fjernede man sig kun nogle Skridt fra Teltet, risikerede man, ikke at kunne finde tilbage igjen. Efter Generalens Befaling satte Tropperne sig dog alligevel i Marsch, men jeg for min Deel vidste aldeles ikke i hvilken Retning eller Orden vi marscherede; jeg hørte ikkun de franske Officerers Kommandoord og de Kolonnen ledsagende Araberes vilde og uforstaaelige Raab. Generalen, som var fuldkommen bekjendt med Landet, red selv i Spidsen for Tropperne som Veiviser.

Men pludselig og næsten i et Øieblik adspredtes Taagen af Solens Straaler, og med den behageligste Overraskelse saae jeg ud over hele Landskabet og paa de gjennem dette marscherende Tropper. Kolonnen marscherede langsomt men i den bedste Orden over en uhyre

Slette. Foran Kolonnen og paa dens Flanker sværmede arabiske Ryttere af Goumen for at undersøge Omegnen, og efter dem fulgte Tirailleurkjæder af Spahis og Turcos. Den øvrige Styrke marscherede samlet for at dække Artilleriet og det temmelig betydelige Train. Flere Hundrede Arabere medførte nemlig Muldyr, der bare Proviant og Foder. Denne Sammenblanding af Arabere, Spahis, franske Ryttere, Turcos, Zouaver, Liniesoldater, Artillerister, halvnøgne Kabyler, Alle i deres forskjellige Dragter og med deres eiendommelige Udseende, afgav et overordentlig malerisk Syn, og man kunde ikke blive træt af at beskue dette brogede Billede med dets afvexlende Scener.

Uden at have seet Fjenden ankom vi allerede Klokken 10 om Formiddagen til Ras Mouilah, hvor Leiren blev afsat paa en ufrugtbar, stenet Jordbund, der var bevoxet med Buske. Vi opsloge strax vore Telte, og nu blev der Liv og Bevægelse paa dette øde Sted. Slagtere, Værtshuusholdere, Jøder og Handelsmænd opsloge deres Telte ved Siden af Leiren. Feltvagter med Vedetter bleve strax udsatte rundt om Leiren, og det blev forbudt at gaae udenfor Forpostlinien. Denne Forsigtighedsregel var nødvendig, thi Stemningen blandt Omegnens Arabere var saaledes, at kunde de, uden at riskere noget derved, jage en Kugle igjennem en Franskmand, saa mente de at have gjort en god Gjerning.

Vore Telte vare neppe opslaaede og vi havde faaet spist vor Frokost, førend Trommen lød til Appel over hele Leiren. Alle grebe til Vaaben og man speidede med spørgende Blikke til alle Sider for at opdage Araberne. Med Oberstens Tilladelse steg jeg tilhest og fulgte med to Eskadroner Spahis, som havde faaet det Hverv at undersøge Aarsagen til de Støvskyer, der formørkede Horizonten henimod den fjendtlige Side, og i Leiren antog man, at Fjenden nærmede sig for at angribe den Stilling, som vi havde indtaget om Formiddagen. Da vi havde redet i Trav omtrent en halv Time, saae vi til vor store Forundring igjennem Støvskyen arabiske Ryttere,

som drev en betydelig Flok Faar hen imod os. Disse Ryttere vare imidlertid vor egen Goum, som havde gjort en Razzia (en Plyndring i Krigen) af flere Tusinde Faar. Vi red igjennem disse Hjorder og dækkede Tilbagetoget mod de forfolgende Arabere, hvis Antal dog ikke var stort.

Henimod Aften kom vi tilbage til Leiren. Faarene, omtrent 6,000 Stykker, brægede omkring os paa alle Sider. Jeg havde fulgt Arabernes Exempel, idet jeg havde ladet et Faar indtage en hoist ubeqvem Stilling foran mig paa Sadlen, og til ikke ringe Morskab for Kameraterne ankom jeg i dette Optog til Leiren. Faaret forærede jeg til »Pot potten«, og den næste Dag delikaterede vi os med Lammesteg. Jeg skal her omtale en ret eiendommelig Maade, som Soldaterne have opfundet for at tælle disse uhyre Flokke. 6,000 Stykker er kun et ringe Antal, naar man betænker, at en Razzia undertiden kan indbringe en 40 til 60,000 Stykker Faar. Soldaterne opstille sig tæt ved Siden af hverandre i en Trekant omkring Hjorden. I Trekantens ene Spids lader man blive en Aabning, netop saa stor, at et Faar kan slippe derigjennem. De to Soldater, der staae ved hver Side af denne Aabning, holde imellem sig en Stok eller en Ladestok, som man tvinger Faarene til at springe over. En Soldat tæller hoit hver Gang et Faar forlader Triangelen, og de springe over næsten ligesaa hurtig som Soldaten formaaer at tælle, saa at denne Forretning ikke er meget tidsspildende.

Efter en saadan Fangst lever man i Leiren i flere Dage udelukkende af Faarekjod. Officerer, Soldater og Arabere spise det med samme Appetit. Araberne have en ganske eiendommelig Maade at tilberede det, thi de tage ikkun Skindet af og stikke et Træspid igjennem Dyret, som saaledes bliver stegt heelt over en Kulild.

De som have udført Razziaen faae for deres Part Totrediedeel af Byttet; den sidste Trediedeel uddeles imellem de øvrige Tropper.

Et Faar kunde man i disse Overflodighedens Dage kjobe i Leiren for tre Mark dansk.

Razziaen var foretaget af folgende Grund: Længselsfulde efter at gjore Bytte, havde Franskmændenes Goum ved Spioner skaffet sig Underretning om, at de fjendtlige Stridskræfter vare sammentrukne i betydelig Afstand fra Floden Isly, ved hvis Bredder de havde efterladt store Hjorder.

Chefen for Goumen, som forgjæves havde anmodet Generalen om Understottelse, besluttede sig til at vove Forsoget paa egen Haand. Man paastaaer, at 100,000 Kreaturer vilde være faldne i Franskmændenes Hænder, hvis Generalen havde besluttet sig til at understotte Foretagendet. Men da han frygtede for et Uheld liig det ved Lella Mahgrnia, troede han, endnu ikke at burde gribe til Offensiven.

Vi forlade indtil videre Leiren ved Ras-Monilah for at fortælle de Begivenheder, der foregik paa andre Steder af Grændsen. Imellem Ras-Monilah og Kysten, tæt ved Sidi-Ibrahim, var der endnu en Leir, sammensat af de to andre Zouavbatailloner og en Bataillon Jægere. Disse Tropper skulde forebygge, at fjendtlige Streifcorpser afbrode Communicationen imellem Lella Mahgrnia og Nemours, thi den storste Deel af Armeens Fornodenheder skulde fores ad denne Vei. Oberstlieutenant Beauprêtre, en kraftig og i Algerien meget berømt Mand, forte Kommandoen i Leiren. Paa Grund af Spionernes Opgivelser ventede han et Anfald af Araberne. Natten til den 11te September kunde man ogsaa fra den lille Leir bemærke Fjendens Ild, som blussede paa de omkringliggende Hoider. I Lobet af Natten affendte Oberstlieutenanten to forskjellige Sendebud med Breve til General Thomas, hvori han gjorde denne bekjendt med sin Stilling og opfordrede ham til at ile mod Sidi-

Ibrahim med en Deel af sin Styrke, da Araberne, naar de bleve tagne fra to Sider, vistnok vilde lide et stort Nederlag.

Den 11te om Morgenen kom Araberne ned fra Hoiderne og omringede Leiren paa alle Sider; de vare omtrent 4,000 Mand Fodfolk og 2,000 Ryttere. De sidste aabnede heelt dristig en Ild paa Leiren i en Afstand af nogle Hundrede Alen, men Fodfolket holdt sig i storre Afstand.

Ved en flere Alen hoi Bjergskrænt var Stillingens Front dækket for Rytternes Angreb, men venstre Flanke og Ryggen vare aabne, og derfor blev ogsaa Hovedangrebet rettet derimod. 13de Jægerbataillon var opstillet paa venstre Flanke og formerede Quarrée naar Rytteriet nærmede sig, men da Jægerne saae, at Rytterne ikke vovede at gaae dem ind paa Livet, greb de til Bajonetten. Ilden fra Tirailleurkjederne generede Rytterne i den Grad, at de efterhaanden trak sig tilbage.

En fra hoire Flanke fremsendt Zouavbataillon omgik nogle af Araberne besatte Hoider og besteg dem i Lob. Araberne, som for sildig opdagede denne Bevægelse, der truede med at afskjære dem Tilbagetoget, bleve saa forskrækkede, at de over Hals og Hoved opgave Kampen og flygtede i den storste Forvirring og Uorden. Der var ikkun 80 ridende Jægere i Leiren, men disse satte strax efter de Flygtende og forfulgte dem i en Timestid. Oberstlieutenant Beauprêtre, som saae, hvorledes Araberne undslap ham, ventede med Utaalmodighed paa, at General Thomas' Tropper skulde vise sig; men han ventede forgjæves, thi endskjondt Generalen rigtig havde faaet Brevene, havde han dog fundet sig befoiet til at forholde sig rolig i sin Leir. — Sidenefter tilstod han, at han ved denne Leilighed havde været „slet inspireret." — Araberne havde 70 Dode og de mistede flere Heste. Franskmændene havde ikkun nogle faa Dode og Saarede. Man fortalte i Leiren, at da Generalen spurgte en i Fegtningen fangen Araber, hvad Folgen vel vilde være bleven, hvis han han havde sendt Tropper til Sidi, skal Araberen have svaret: „Du havde taget 2,000

Heste og kunde have afhugget saamange Hoveder, som Du havde Lyst til. Dette Svar tyder paa, at man var gaaet Glip af en ypperlig Leilighed til at tilintetgjøre nogle Tusinde af disse urolige Fyre. En saadan Leilighed tilbyder sig ikke saa let igjen, thi Araberne komme sjelden ned paa Sletten, da de bedre kunne forsvare sig i deres utilgængelige Bjerge. Lieutenanterne Ankarcrona og Due, som gjorde Tjeneste ved 13de Jægerbataillon, havde det Held at kunne tage Deel i denne Fegtning.

Det ligger i selve Sagens Natur, at Franskmændene, for at erobre Algerien, samt for at underkue Araberens Hovmod og modarbeide hans fanatiske Anstrengelser for at afryste det franske Aag, have været nødsagede til at bruge og fremdrage kraftige og charakteerfaste Mænd med urokkeligt Mod og stor Selvbeherskelse. Som et Beviis paa den Fasthed, ja Haardhed, hvormed man har været tvungen til at gaae frem mod Araberne, skal jeg fortælle nogle Træk af en af de Mænds Levnetsløb, som er en af Franskmændenes høist ansete og af Araberne mest frygtede Anførere, nemlig den foran omtalte Oberstlieutenant Beauprêtre. Som Barn opholdt han sig imellem Kabylerne og blev saa godt som opdraget imellem dem. Han forstaaer ikke alene Kabylernes Sprog, men taler endog flere forskjellige Dialecter af dette. Man har seet ham iført arabisk Klædedragt vandre omkring snart i de kabylske Byer og snart i en eller anden arabisk Tribu. Han anstiller sig da som den mest fanatiske Araber og tager Deel i deres Planer og Raadslagninger; han fortolker Koranen paa de mest besøgte Markedspladser; han indsniger sig i de mest ansete Familier og skaffer sig Underretning om deres Forehavender og Hensigter, — og dette gjør han, endskjøndt han veed, at en Opdagelse udsætter ham for en vis og en pinlig Død.

Han har en stor Mængde velovede Spioner i sin Tjeneste, som ere ham til megen Nytte. Men for ikke at blive bedraget af disse, ialmindelighed upaalidelige Folk, sætter han to eller tre Spioner til at udspionere hverandre, og naar deres Udsagn ikke ere over-

eensstemmende, blive de strengt straffede. Vedbliver nogen af dem dog med sine Bedragerier, kan han være vis paa, at han uden Lov og Dom bliver gjort et Hoved kortere.

Oberstlieutenant Beauprêtre har, ligefra den Tid han traadte ind i Tjenesten, været Overbefalingsmand i et af de Distrikter, i hvilke alle de af Araberne beboede Landstrækninger i Algerien ere inddeelte, og hvilke Distrikter altid staae under en fransk Officeers Kommando. Ved engang at opbyde Goumen til en Expedition mod nogle oprørske Stammer, fik den daværende Lieutenant Beauprêtre Vished om, at Goumens Høvding havde lagt Planer mod hans Liv, og at der skulde udbryde et Oprør samme Dag, Goumen var beordret til at møde. Lieutenant Beauprêtre begav sig uden Betænkning til Samlingsstedet, kun ledsaget af nogle faa Spahis. Uden at sige et eneste Ord, red han hen til den arabiske Høvding, trak en Pistol op og skød ham ned paa Stedet. Denne dristige og hurtige Maade at øve Justits, havde en helbredende Virkning paa Araberne, som, idetmindste i det Øieblik, slog alle Oprørstanker ud af Sindet.

Ogsaa paa den nærværende Expedition vare de i Leiren ved Sidi-Ibrahim værende Officerer Vidne til en af disse raske Executioner. En Araber anmeldte sig hos Oberstlieutenant Beauprêtre og tilbød sig at ville tjene som Spion, et Hverv, som han mente at kunne udføre tilfredsstillende, da han hørte til de fjendtlige Stammer og derfor kunde færdes overalt uden Mistanke. Oberstlieutenant Beauprêtre saae nøie paa ham og overbeviste sig snart om, at Manden var en Bedrager, da han i ham gjenkjendte en deserteret Spahis. Paa et Vink af Oberstlieutenanten kastede en af hans Tjenesteaander sig over Spionen for at fængsle ham, men da denne besad en herkulisk Styrke, rev han sig løs, løb igjennem Leiren og banede sig Vei igjennem fire eller fem Compagnier, hvis Mandskab forfulgte ham. Endelig fik han et Bajonetstik i Laaret og faldt, og flere Soldater styrtede sig over ham. Med megen Besvær fik man ham henbaaret til Oberstlieutenantens Telt, hvor en

Schaouch (Benævnelsen paa et Slags Skarpretter hos Araberne, men som have en høi Rang og staae i stor Anseelse hos deres Herrer) øieblikkelig skilte hans Hoved fra Kroppen med en Kniv. Dette blodige Optrin foregik midt i Leiren lige for Alles Øine.

Mange ville maaskee finde en saadan Fremgangsmaade grusom og umenneskelig, men Franskmændene ere, efter deres Erfaringer i en Række af Aar, komne til den Overbeviisning, at den, som vil have noget at gjøre med de listige og dristige Arabere, maa først og fremmest søge at befri sig for deres Spioner.

Oberstlieutenant Beauprêtre, denne Arabernes Plageaand, er af middelmaadig Høide og meget bredskuldret. I hans firkantede Hoved lyner et Par store Øine, som synes at kunne læse i Dybet af Ens Sjæl. Han er venlig og meget stille, og der er Intet i hans Ydre, som tyder paa den Ild, der luer i hans Indre.

Ved Sidi-Ibrahim er der opreist en Støtte til Minde om de Franskmænd, som faldt i en hæderlig men ulykkelig Kamp med Araberne i September 1845. Endskjøndt det vil fjerne os noget fra vor Fortælling, turde en kort Beretning om denne Begivenhed ikke være uden Interesse, da den leverer et yderligere Beviis paa den Forbittrelse, hvormed denne Krig altid er bleven ført, og er en fuldstændig Modsætning til Kampen i September 1859. — Der rasede dengang en frygtelig Krig i Provindsen Oran. Abd-el-Kader led det ene Nederlag efter det andet, men Ulykken dæmpede ikke denne Helts ubøielige Mod, tvertimod ophidsede den ham til paa enhver mulig Maade at forulempe Franskmændene ved en rask og modig Optræden.

Ved Middelhavets Kyst, omtrent 2 Miil fra Sidi-Ibrahim, ligger den befæstede, men ubetydelige Stad Nemours, som dengang havde en Garnison under Befaling af Oberstlieutenant Montagnac, en tapper og duelig Officeer, der mere var i Besiddelse af Mod end af Eftertænksomhed og beregnende Forsigtighed. Gouverneuren over Algerien, General Bugeaud, der kjendte Oberstlieutenant Mon-

tagnacs Kampiver og ridderlige Charakteer, havde engang ved et Besøg i Nemours særdeles formanet ham, ikke at udsætte sig selv eller Mandskabet ved forvovne Foretagender, og ikke at fjerne sig fra Nemours, hvilken det ene og alene var hans Pligt at forsvare.

Abd-el-Kaders Optræden i Nabolaget fik dog snart Oberstlieutenant Montagnac til at glemme disse fornuftige Forholdsregler. Den 21de September om Aftenen Klokken 10 forlod han Némours i Spidsen for 350 Mand af 8de Jægerbataillon og 62 Husarer af 5te Regiment. Det var hans Hensigt at beskytte en Franskmændene hengiven Tribu, der blev truet af Abd-el-Kader. Han marscherede hele Natten og tilbragte den følgende Dag ved Sidi-Ibrahim. Den 22de om Aftenen rykkede han noget længere frem med sin Leir og indtog en fordeelagtigere Stilling. I Dagbrækningen bemærkede han nogle fjendtlige Ryttere, som i Afstand syntes at iagttage hans Bevægelser. Han satte strax sit Kavalleri i Marsch imod dem, og lod denne Bevægelse understøtte af to Compagnier Jægere. Han anførte selv denne Troppestyrke, hvorimod Befalingen over Leiren og de der efterladte to Compagnier blev overgivet til Chefen for Jægerbataillonen.

Oberstlieutenant Montagnac gik i Begyndelsen frem med stor Forsigtighed, men da han bemærkede, at Araberne trak sig tilbage, lod han sit Kavalleri forfølge dem. Det var Arabernes Plan at lokke den franske Styrke i et Baghold, og dette var fuldkommen lykkedes dem. Franskmændene vare i et Øieblik omringede af Arabere, som stormede frem fra alle Sider. Der opstod en fortvivlet Kamp; de franske Soldater forsvarede sig som Løver, men deres Fjenders Tal voxede i samme Forhold som deres eget formindskedes. De kunde Intet udrette mod en saadan Overmagt og bleve nedsablede til sidste Mand. Oberstlieutenant Montagnac var en af de Første som blev dræbt, men han havde dog før sin Død kunnet sende Bud til Leiren med Befaling om, at et af de to der efterladte Compagnier skulde ile til Hjelp. Men disse Soldater deelte Kameraternes Skjæbne; ikke een af dem kom frem til Stedet; de bleve Alle underveis ned-

sablede af Araberne. Alle de saarede Franskmænd bleve bortførte af Araberne, og, imod Sædvane, behandledes de ikke saa overordentlig grusomt.

Der var nu ikkun eet Compagni tilbage, nemlig det, som var bleven tilbage i Leiren, og mod denne lille Skare rettede nu de af deres Held berusede Arabere deres Angreb, men lykkeligviis naaede Compagniet hen til Marabuten Sidi-Ibrahims Gravcapel, en Steenbygning, der holdt 30 til 40 Alen i Firkant. I Løbet af 4 Timer modstod Compagniet seirrig de rasende Stormløb af Araberne. Capitain Géraud, som var denne heltemodige lille Trops værdige Anfører, modtog for hvert af Angrebene en skriftlig Opfordring fra Abd-el-Kader til at opgive et Forsvar, der dog var unyttigt, og at overgive sig, idet der blev lovet Franskmændene en god Behandling. Disse Skrivelser bleve oplæste for Soldaterne, men Alle som Een erklærede de, hellere at ville dø end overgive sig.

Abd-el-Kader lod da en Deel af sin Styrke blokere Kapellet, medens han selv trak sig tilbage med de Fanger han havde gjort.

Capitain Géraud holdt sig indesluttet i sin provisoriske Fæstning i tre lange Dage, uden Proviant og uden Vand, medens han bestandig tiraillerede for at holde Araberne i passende Afstand, og da der begyndte at blive Mangel paa Ammunition, deelte man Kuglerne i flere Dele, for derved at erholde et større Antal Skud.

Da de imidlertid havde opgivet alt Haab om Undsætning, og Hungeren truede dem med Undergang, var der intet andet Redningsmiddel end at gjøre Forsøg paa at slaae sig igjennem. Den 26de om Morgenen stormede Officeererne i Spidsen for den lille modige Trop igjennem Fjendens Linier og efter utrolige Anstrengelser lykkedes det dem at nærme sig Nemours indtil paa en halv Miil, men overvældede af Træthed, uden Ammunition og omringede af en overlegen Styrke, bleve her de Sidste af den lille heltemodige Skare nedsablede.

Af de fra Nemours den 21de udmarscherede 412 Mand var der ikkun 12 tilbage, der ligesom ved et Underværk vare saa heldige at redde sig. Araberne havde gjort 96 Fanger, der alle vare saarede —, de Øvrige havde kæmpet hæderligt og fundet en ærefuld Død; deriblandt vare 10 Officerer.

Er denne sørgelige Begivenhed end et Beviis paa de ulykkelige Følger af en dristig, men ubetænksom Anførers Handlemaade, saa viser den paa den anden Side de franske Soldaters Standhaftighed og Lydighed mod deres Officerer, Egenskaber, som man ialmindelighed saa gjerne vil frakjende dem.

Naar den franske Officeer taler om Kampen ved Sidi-Ibrahim, blinker en Taare i hans Øie; — det er en Deeltagelsens og Stolthedens Taare.

Vi vende nu tilbage til Leiren ved Ras-Mouilah for atter at følge Expeditionen. De første otte Dage hengik hurtig og behagelig, medens Mandskabet arbeidede, deels paa lette Forskandsninger med Grave foran Leiren, deels med at planere og ordne selve Leirpladsen, thi da vi skulde forblive her i længere Tid, saa vilde man indrette sig det saa beqvemt som muligt. Stene og Buske bleve bortryddede og man planerede Jorden, saaledes at der midt i Leiren blev en rummelig og smuk Paradeplads. Teltgaderne bleve brolagte, for at man ikke skulde behøve at vade i det dybe Sand, og Teltene, først og fremmest Officerernes, bleve omgivne med Løvindhegninger, til Værn imod Varme og Støv.

Soldaterne opførte til Officerernes Brug Bygninger af Steen eller Jord til Spisekamre, anlagde Kjøkkener og Kjældere og indrettede Alting paa bedste Maade. Da der imidlertid ikke var en eneste Stump Brædt at opdrive i hele Omegnen, saa maatte Alt, hvad man ellers i almindelige Bygninger forfærdiger af Bræder og

Tommer, saasom Dore, Bænke og Loftsbjælker, gjores af Grenene af det eneste Slags Træ, som findes her, Nerietræet, der voxer i Mængde ved alle Vandlobene.

Den som besogte Leiren ved Ras-Monilah otte Dage efter vor Ankomst dertil, vilde ganske vist forundre sig over den ligesaa hurtige som fordeelagtige Forandring, der var foregaaet med Stedet i de faa Dage. Mange Telte vare omgivne af yppige Græsplainer, og nogle Regimentschefer besade endog smaae Haver. Jorden er saaledes beskaffen her, at naar man kun vander den flittig, viser den i utrolig kort Tid den yppigste Vegetation.

Lazarethvæsenet og Intendanturen havde faaet passende Pladser anviste i Leiren. Paa den ene blev der opslaaet Telte for Læger, Sygepassere og Syge, paa den anden var der sammenhobet Bisenitkasser, Meelsække, Viinfade og Levnetsmidler af alle Slags samt Foder til Dyrene. Alt dette kunde blot skaffes hertil tilsoes over Nemours, hvorfra det blev befordret til Leiren paa Muldyr.

For at Mandskabet bestandig kunde blive forsynet med friskt Brod, havde man opfort Bagerovne af Jernplader. Naar nu hertil kommer, at Qvæghjorderne forsynede os med fersk Kjod og at Handelsmændene vare rigelig forsynede med Viin, Frugt, Æg og Grontsager, saa vil Læseren erkjende, at vi ikke vare udsatte for Nod. Undertiden var der opdækket fem til sex Retter veltillavet Mad paa vort Middagsbord, saa at vi sandelig levede bedre i Afrika, end mangen Gang i det rige Lombardi.

Da vi nu i nogle Uger havde nydt en behagelig Ro i Leiren, og forovrigt tilbragt Tiden med Læsning, gjensidige Besog osv., begyndte Kjedsomheden endelig at indfinde sig. Vi havde gjennemlæst alle de Boger, som fandtes i Leiren. Varmen var saa trykkende, at den ofte tvang os til at holde os stille i Teltene i hele Dage, liggende halv afklædte paa vore Senge. En sand Uro, en Begjærlighed efter at komme i Virksomhed og faae nogen alvorlig Beskjæf-

tigelse bemægtigede sig saavel Officerer som Soldater; men endnu hørte vi ikke til nogen Ordre om at bryde op.

Forøvrigt maatte vi holde os stille og være tilfredse med de korte Spadseretoure indenfor Forposterne, hvilke, som vi vide, ikke maatte overskrides uden særskilt Tilladelse eller med Eskorte.

Eensformigheden blev eiheller behageligere derved, at der den ene Dag herskede en utaalelig Siroccovind, som truede med at qvæle os, medens næste Dag voldsomme Orkaner, der medførte rigtige Skypomper, indhyllede os i et fiint, Alt gjennemtrængende Støv, slog Teltene om og endelig opløste sig i skrækkelige Regnskyl, hvilke, naar vi først vare blevne berøvede vort Husly, gjennemblødte os lige til Skindet.

Den 17de September blev Leiren hærget af en af disse Storme, om hvilke man i Europa vanskelig kan gjøre sig noget Begreb. Denne Dag havde Solens Straaler været mere end almindelig brændende, Thermometret viste 30 til 32 Grader, Luften var aldeles stille, ikke et Vindpust havde formindsket den qvælende Hede. Hele det flade Landskab var ligesom overdraget med en gjennemsigtig brandgul Taage, eller hvad vi kalde Solrøg, og fra den med enten Flyvesand eller Rullesteen bedækkede Jordskorpe opsteg bølgeformig en, man kan næsten sige, glødende Luft, og man blev tilbøielig til at troe, at der snart vilde gaae Ild i Alting.

Mennesker og Dyr vare ligesom tilintetgjorte. Hestene laa pustende udstrakte paa Jorden eller hængte modfaldne med Hovedet. Jeg veed neppe selv, hvorledes jeg var tilmode, thi baade Sands og Samling vare sløvede. Omtrent Klokken 5 om Eftermiddagen, efterat vi havde tilbragt en Fortvivlelsens Dag, hørtes i det Fjerne en dump Susen, som tiltog i Tydelighed og syntes at blive bestandig voldsommere. Vindens Heftighed tog til og blev til en Orkan; Horizonten forsvandt for vort Blik, Solen formørkedes, og vi selv indhylledes i de Støvskyer, som den voldsomme Storm havde sat i Bevægelse. Flere tunge Gjenstande bleve løftede iveiret af

Skypomperne, Telte og Klædningsstykker fløi omkring ligesom Papirsstumper. I hele dette Skuespil laa noget Uhyggeligt, men dog tillige Storartet. Endelig lagde Stormen sig og Regnen begyndte at strømme ned, vistnok med ligesaa stor Voldsomhed som ved Syndfloden, dog med den Forskjel, at den nu ikkun varede 20 til 25 Minuter. Luften blev reen og klar, og Klokken 6½ lyste igjen en straalende Sol over den slemt medtagne Leir, og denne ubehagelige Dag endte med den skjønneste og roligste Aften.

De her omtalte Skypomper vare ingenlunde sjeldne. Man saae tidt, selv i roligt og klart Veir, roterende Støvsøiler, der saae ud som en paa Spidsen staaende Kegle, fare hen over Sletten og trække betydelige Sandmasser op i Luften i en Høide af 50 til 60 Fod.

To Gange blev der gjort Allarm i Leiren og Tropperne rykkede ud, kun fordi der viste sig stærke Støvskyer fra den fjendtlige Side, og man antog, at nogle af Arabernes Skarer nærmede sig. Men det viste sig, at det ikke var andet end saadanne Skypomper eller Hvirvelvinde, som havde foranlediget denne Mening hos Forposterne.

Blandt de Forsigtighedsregler, der overholdtes i Leiren, var ogsaa den, at Soldaterne aldrig maatte tage deres foran Compagnierne sammensatte Geværer, forend efter Compagnichefens udtrykkelige Befaling, da man frygtede for, at der ellers let vilde kunne opstaa Uorden, naar der blev gjort Allarm. Geværerne vare stedse ladte, men ikke forsynede med Fænghætter; — dette sidste gjælder selvfølgelig ikke om Forposterne.

Da imidlertid Tropperne begyndte at lide af forskjellige Mavesygdomme, foranledigede af Varmen og det slette Vand, lod Generalen os foretage nogle Manøvrer udenfor Leiren, for at Mandskabet kunde faae en gavnlig Bevægelse. Officiererne bleve engang imellem satte istand til at gaa paa Jagt, ved at nogle Stræknin-

ger, hvor der fandtes Overflod af Vildt, bleve besatte af Goumen, for at holde de fjendtlige Marodeurer i Afstand.

Det var ogsaa en af vore Adspredelser at betragte de med Vaaben og Heste rigt udstyrede Arabere, som kom fra den marokkanske Stad Oadjda for at underhandle med Generalen. Disse Gesandter overbragte saa uforskammede Skrivelser, at Generalen befalede Herrerne ufortøvet at vende tilbage dertil, hvor de vare komne fra, hvorefter de bleve førte udenfor Forpostlinien, mere liig Forbrydere end Underhandlere.

Næsten daglig indskærpedes den Ordre, at Ingen maatte fjerne sig fra Forposterne, thi undertiden var et af vore Postbud, endskjøndt det var eskorteret, bleven overfaldet af Araberne, snart vare nogle Soldater komne tilbage til Leiren, udplyndrede til den bare Krop, og atter ved andre Leiligheder vare nogle af Goumens Ryttere, som havde vovet sig for langt bort, blevne nedsablede. Med disse Exempler for Øie var det naturligt, at den Høistkommanderende maatte handle med Forsigtighed og at der ikke blev udsendt mindre Troppeafdelinger fra Leiren.

Uagtet denne store Usikkerhed og at Døden overalt lurede paa Franskmændene, saae man dog aldrig noget til Araberne. Det syntes som om disse Strækninger ikke vare beboede af noget menneskeligt Væsen. Kvinder, Børn og Kreaturer vare blevne bragte i Sikkerhed mellem de mest utilgængelige Bjerge, medens den mandlige Befolkning med Bøssen paa Skulderen var samlet ved de faa tilgængelige Adgange til disse af Naturen dannede Fæstninger, for at revse dem, der vilde vove et Forsøg paa at trænge derind.

Man vil maaskee spørge, ligesom vi gjorde det i Leiren ved Ras-Monilah, hvorfor Generalen ikke lod os marschere mod Araberne, hvorfor man ikke strax opsøgte den Fjende, man vilde straffe, men blev liggende hele Uger i en pinlig Uvirksomhed? Svaret ligger dog meget nær. Der blev forberedt en større Expedition under Generalgouverneuren, General Martimpreys egen Kommando, og

til denne udfordredes der 14 til 15,000 Mand samt betydelige Forraad og Proviant. At samle de første og anskaffe de sidste var sandelig ikke saa hurtig gjort, og man maa betænke, at man maatte trække Tropper til denne Armee fra de mest fjerntliggende Dele af Provindsen Algier, og at Alt hvad Armeen behøvede, lige fra det største til det mindste, maatte fremføres paa Lastdyr. Et lykkeligt Udfald vilde været høist tvivlsomt, hvis man med kun nogle Tusinde Mand vilde have vovet at storme Beni-Snassens Bjergland, eller at forfølge Maïastammerne i de sydlige Ørkener. Armeen maatte bringes til den nævnte Styrke, for at de hovmodige Marokkanere, der allerede syntes at have glemt Slaget ved Isly, kunde faae en alvorlig Tilretteviisning.

Med Generalens Tilladelse fulgte jeg mod Maanedens Slutning med en Generalstabscapitain, der skulde undersøge Egnen eller egentlig Veien imellem vor Leir og Leiren ved l'Oued-Gouarda, hvor de Tropper, der før vare leirede ved Sidi-Ibrahim, havde taget en fordeelagtigere Stilling noget nærmere ved Grændsen. Reisen var ikke uden Fare, thi vor Eskorte, 40 Ryttere af Goumen, havde sikkert, i Tilfælde af et Angreb, hellere søgt at frelse sig ved Flugten, end offret Livet for franske Officerer.

Eskorten, som man forsætlig havde udvalgt imellem to rivaliserende og indbyrdes uenige Stammer, blev før Afmarschen befalet af Capitainen at opstille sig. Han red frem for Fronten og forsikkrede paa godt Arabisk, medens han fremviste en ærefrygtindgydende Revolver, at den Første, som ikke blindt adlød hans Befalinger, eller som i Tilfælde af et Angreb vendte Fjenden Ryggen, kunde være ganske vis paa at blive skudt for Panden.

De stolte Arabere følte sig næsten saarede over denne Tiltale. De reiste sig i Sadlerne og kastede Hætterne paa deres Bournus tilbage, saa at deres kraftige Ansigtstræk og lynende Øine tydeligere kunde sees. De svarede allesammen heftig og med udfordrende Blikke, idet de afvexlende saae paa Capitainen og deres Kamerater:

„Hellere maa mit Hoved falde, end jeg vil begaae en feig Gjerning." Efter denne Erklæring, hvormed Capitainen lod som om han var fuldkommen tilfredsstillet, begave vi os paa Veien. En Spahis og nogle Ryttere sendtes forud, og paa Siderne havde vi desuden flere Vedetter.

Vi bleve ikke foruroligede af nogen Fjende, men derimod traf vi nogle Kreaturer paa Sletten, hvilke Fjenden endnu ikke havde kunnet overkomme at bringe i Sikkerhed. Mange af disse stakkels Dyr vare døde, andre kunde endnu støtte paa Benene, skjøndt med Besvær, da de ikke havde faaet Vand i flere Dage og ikke havde kunnet slæbe sig frem til Bækkene, som ere der i Egnen. Vi kom strax efter ind i et i høieste Grad gjennemskaaret og øde Bjergland, hvor vi undertiden rede langs med en Flods udtørrede Leie, omgivne af høie, lodrette Bjergvægge, som næsten berøvede os Dagslyset, og stundom passerede vi over Toppen af Bjerge, som kunde gjøre selv Schweiz Ære. Terrainets Beskaffenhed brøde vi os ikke stort om, takket være vore arabiske Heste og deres overordentlige Gave til at kunne komme frem overalt.

Om Eftermiddagen ankom vi uden Uheld til Leiren ved l'Oued-Gouarda, hvor vi, ikke alene fordi vi vare Kamerater, men ogsaa fordi vi vare de eneste Reisende i disse Egne, bleve modtagne med den mest uskromtede Gjæstfrihed. Jeg havde desuden her den store Fornøielse at træffe Lieutenanterne Ankarcrona og Due, som jeg ikke havde seet siden vi skiltes ad efter Ankomsten til Algier; de gjorde nu begge Tjeneste ved 13de Jægerbataillon. Lieutenant Nyberg ankom nogle Dage efter for ogsaa at deeltage i Expeditionen.

Den følgende Dag red jeg til Nemours i Selskab med flere Officeerer, for at nyde lidt af det muntre Liv i en Stad. Endskjøndt denne Stad er meget ubetydelig, saa var det dog en stor Tilfredsstillelse for os at befinde os indenfor dens Mure. Det var dog altid en Stad ved Middelhavets Kyst, og noget ganske andet end en Leir i Saharaørkenens Flyvesand.

Den tredie Dag maatte jeg, behorig eskorteret, vende tilbage over Lella Mahgrnia til Leiren ved Ras-Mouilah, hvor jeg fandt alting i den sædvanlige Stilling. Sindsstemningen var just ikke den bedste, thi Uvirksomheden plagede endnu ligesaa meget som for. Generalstabscapitainen ankom ogsaa til Leiren samme Dag, men ad andre Veie.

I de første Dage af October begyndte man endelig at tale om Opbrud, da man var bleven underrettet om, at der var ankommen flere Regimenter til Nemours og at Gouverneuren selv daglig kunde ventes at indtræffe dertil.

Den 5te October ankom ogsaa til Alles store Glæde den saa længe ventede Marschordre. Vi afmarscherede samme Dag til Leiren ved Kis, hvor Expeditionscorpset skulde organiseres.

Ellevte Kapitel.

Leiren ved Kis og Tiraillering med Araberne. Fegtning ved Redouten. General Martimprey ankommer og sætter sig i Spidsen for Expeditionen. Hans Operationsplan. Koleraens Udbrud og Odelæggelser i Leiren. Marsch til Aïn-Djeurrach. Marsch til Sidi-Abderrahm under vedvarende Fegtning med Araberne. Koleraen vedbliver; Zouavernes Maade at begrave de Døde. Arabernes vilde Hevn. Bestormelse af Arabernes Høider. Beni-Snassen underkaster sig. Expeditionen mod Maïastammerne. Zebdouexpeditionens lykkelige Udfald og Maïastammernes Betvingelse. Tilbagemarsch til det franske Algerien. Besøg i Oudjda. Ankomst til Oran.

De Fleste af os tænkte, at den værste Deel af Expeditionen nu var forbi, og at vi ikke mere skulde lide under denne lange Venten, der dræbte al Kraft og Lyst og nedtrykkede Sindet samt slappede Legemskraften. Imidlertid havde disse Forhold upaatvivlelig lagt Grunden til den forfærdelige Epidemi, som ret snart skulde hjemsøge os.

Soldaten ventede nu kun paa at maatte komme til at gaa fremad for at kunne udføre sin kjæreste Bestilling, at vinde Ærestegn og Befordring, at besøge hidtil usete Egne og maale sig med farlige Fjender, f. Ex. Keiseren af Marokkos berømte sorte Garde. I dette glade Haab tænkte vi ikke paa, at Alting beroede ikke alene paa vor egen Styrke og Overlegenhed, og at der findes en Hærfører over os, som hersker over al jordisk Magt og som faaer Menneskenes fortsynede Planer til at strande.

Kis er Navnet paa den Flod, som danner Grændseskjellet imellem det franske Algerien og Keiserdømmet Marokko. Ved Bredden af denne Flod blev der slaaet Leir, omtrent ¾ Miil fra Middelhavets Kyst, med uhyre Sletter foran os, som paa høire Side begrændsedes af Havet og paa den venstre af Beni=Snassens skyomgivne Klippespidser. Vore Forposter bleve udstrakte ind paa det marokkanske Gebet, og Araberne omsværmede dem ofte i en Nærhed af ikkun 1,500 til 2,000 Alen. Ved vor Ankomst tilkjendegave de deres Glæde ved de vildeste Fagter og ved at udstøde vilde Skrig, idet de afskjøde deres Geværer i Luften.

Det var en behagelig Forandring at blive forflyttet fra Ras=Monilah til Kis, ikke alene fordi man i denne Leir havde mere Leilighed til Adspredelse, da man kunde besøge endeel forskjellige Regimenter med deres Officerer, og kunde streife frit omkring paa det store Terrain, som Leiren og Forpostlinien indesluttede — der var nemlig allerede henved 10,000 Mand i Leiren — men der laa tillige noget særdeles Tiltrækkende i at kunne tilbringe Dagene ved Forposterne, hvorfra der vedligeholdtes en stadig Tiraillering med Araberne. Man bevæbnede sig med en Riffel og gik om Morgenen i Selskab med nogle Kamerater ud til de for Vedetterne anlagte Skydegrave. Araberne nærmede sig næsten altid, naar de bemærkede nogen Bevægelse i Kjeden.

Rytterne kom farende henimod os i strakt Karriere, og standsede først i en Afstand af 600 til 800 Alen. De afskjøde da deres

Geværer og vendte ligesaa hurtigt tilbage, idet de svingede Geværerne over Hovedet som et Tegn paa deres Tilfredshed med den udførte Heltegjerning. Men Kabylen, der, som vi vide, altid kæmper tilfods, listede sig derimod frem mellem de mange Buskvæxter, som bedækkede Terrainet og nærmede sig ofte henimod os indtil en Afstand af 300 til 400 Alen, uden at vi havde nogen Ahnelse derom, forend en Kugle peb os om Ørerne og en lyseblaa Røg steg op imellem Buskene foran os. Det er en Selvfølge, at vi strax sendte nogle Kugler i den Retning, hvor vi havde iagttaget Røgen, men vi mærkede snart, hvor unyttigt dette var, thi Kabylen søger strax en ny Dækning, saasnart han har løsnet sit Skud, — en let Sag for ham, som med en Kats Smidighed kan springe fra den ene Busk til den anden.

Naar en af vore Fjender blev saaret, bortførtes han strax af flere andre Kabyler, thi de vilde hverken døde eller levende falde i de Vantroes Hænder. Vi saae ofte hvorledes Ryttere faldt til Jorden trufne af vore Kugler og at deres smukke Heste frit løb omkring paa Sletten. Det kunde ogsaa undertiden hænde sig, at en Rytter, for at trodse Franskmændene, stillede sig ubevægelig og opreist indenfor Skudvidde, og saaledes gjorde sig til Skive for vore Skytter. Men mange af dem maatte bøde dyrt for denne Dumdristighed. Kabylerne morede sig tidt med at opsamle Franskmændenes Kugler, da det som oftest kunde sees paa Græsset, hvor de vare slaaede ned.

Denne Menneskejagt, hvor grusom den end maa synes, havde dog sin Tiltrækningskraft for Mænd af Faget, og bidrog meget til at forkorte de lange og eensformige Dage i Leiren.

Vi ventede stedse paa Ordre til at rykke frem, men man havde endnu ikke Levnetsmidler nok, endskjøndt flere Tusinde Muldyr hver Dag bragte umaadelige Qvantiteter deraf fra Nemours til Leiren. Man maa betænke, at Krigen skulde føres i et Land, hvor der vistnok ikke fattedes Næringsmidler, men hvor Befolkningen bortførte

EPISODE FRA EXPEDITIONEN MOD BENI-SNASSEN

eller ødelagde enhver Ting, der kunde være os til nogensomhelst Nytte.

Den 6te October begyndte man at arbeide paa en Redoute, som, naar Tropperne marscherede frem, skulde tjene til Depot for det Train, der ikke kunde føres med, samt for Proviant, Syge og andet mere. Redouten anlagdes paa fjendtlig Grund med Ryggen støttet mod Floden Kis, for at man altid kunde have tilstrækkeligt Vand, selv om Redouten blev omringet. Med Hensyn til dens Anlæggelse rettede man sig efter Terrainets Beskaffenhed, og den skulde give Plads til en Bataillon, 60 Sygetelte og nogle Telte for Trainsoldater, hvorhos der endvidere beregnedes Plads for Proviantoplagene, til Bagerovne, med mere. Over 800 Mand vare daglig beskjæftigede med Bygningsarbeidet.

Da Araberne fik Begreb om, at disse Arbeider gik ud paa en Forskandsning, en Ting som de altid nærede stor Respect for, begyndte de at forurolige Arbeiderne paa alle Maader, og den 8de October kom de, vistnok i et Antal af flere Tusinde, ned imod os fra deres Bjerge og begyndte, skjøndt paa langt Hold, en Ild mod Redouten. Men da Franskmændene forstærkede Tirailleurkjæden, kunde denne uden Vanskelighed holde Araberne i Afstand, og paa vor Side bleve ikkun nogle faa Mand saarede. Disse forgjæves Forsøg paa at hindre Arbeidet fortsattes derefter hver Dag med større eller mindre Heftighed. Den 12te vare Arbeiderne saa langt fremrykkede, at en Bataillon kunde forlægges til Redouten; Gravene gave Beskyttelse for Stormløb, og 3 Stkr. 12 pundige Kanoner vare anbragte paa Voldene.

Da Araberne saae, at Franskmændene ikke angrebe dem, ansaae de deres egen Styrke for at være Grunden dertil, hvilket bestyrkede dem i Tilliden til deres Magt og i den sikkre Tro, at deres Bjerge, som endnu aldrig havde været betraadte af nogen Vantro, skulde vedblive at være utilgængelige for Franskmændene. De førte derfor et bestandig meer og mere dristigt Sprog i de forskjellige af

dem til Generalen affendte Skrivelser, og i Marken bleve de stedse mere nærgaaende, saa at der endog forefaldt en Fegtning mellem vor Goum og marokkanske Ryttere, hvorved flere af vore Arabere maatte bide i Græsset, deriblandt en udmærket Høvding.

Den 17de om Morgenen saae vi fra Leiren, hvorledes Araberne samlede sig paa de foran Redouten liggende Bjerghøider i et Antal, saavidt vi kunde skjønne, af 8,000 til 9,000 Mand. Infanteriet blev opstillet i lange Linier, flere Mand høie, hvilke snart bleve sammentrukne og snart igjen udviklede, ligesom om der foretoges en større Manøvre. Undertiden indtoge de en Stilling i Form af en Trekant, som bragte mig til at tænke paa vore Forfædres „Svinfylkning." Kavalleriet var tildeels samlet paa Høiene eller spredt foran Infanteriet. I den franske Leir blev der givet Ordre til at Tropperne skulde holde sig marschfærdige, thi om man end ikke vilde tage noget Hensyn til de nysomtalte Demonstrationer, saa var man dog ved Spioner bleven underrettet om, at Araberne idag vilde vove et Angreb. Først ved Middagstid forlode Araberne deres Stilling. Under vilde Skrig nærmede de sig Redouten, hvor alle Arbeiderne havde grebet til Vaaben og modtoge Fjenden med en saa velrettet Ild, at han snart gjorde Holdt. Araberne forsøgte paa at omgaae Værket, og dækkede af nogle mindre Bjerghøider, lykkedes det dem at komme Franskmændene saa nær, at Kuglerne kunde række Redouten, hvorved nogle Mand bleve saarede. Da ankom der flere Batailloner fra Leiren; 13de Jægerbataillon opløstes i Tirailleurtjede og Fegtningen blev ret levende. Franskmændene rykkede gjentagne Gange frem til Angreb, men Kabylerne, som frygte for Bajonetterne, trak sig da forsigtig tilbage. Naar Franskmændene efter et saadant ikke modtaget Angreb vendte om igjen, fulgte Kabylerne bagefter med rasende Hidsighed.

Fegtningen ophørte af sig selv om Aftenen, da det ikke laa i Franskmændenes Plan at angribe Kabylerne i denne deres Stilling. Spionerne indberettede, at Araberne i Dagens Løb havde havt over

Hundrede Døde og Saarede, men desuagtet meente de dog at have vundet en glimrende Seier.

I denne mindre Fegtning vare alle Skandinaverne i Ilden. Jeg erindrer at Lieutenant Due, hvis Compagnie var med i Tirailleurkjeden, blev meget haardt trængt af Kabylerne, og havde hans Tropper ikke været modige og krigsvante, vilde han vist neppe være kommen heelskindet derfra.

Det var samme Dag, eller den 17de October, at vi første Gang hørte Tale om Kolera i Leiren, og dette blev foranlediget ved, at en Officeer og nogle Soldater af 3die Linieregiment vare døde ualmindelig hurtig i en Sygdom.

At der døe nogle Mand, selv om dette skeer unaturlig hurtigt, lægger man ikke synderlig Vægt paa i en Leir, hvor man daglig sætter sit Liv paa Spil ved at vexle Kugler med Fjenden; et Liv meer eller mindre mener man har ikke stort at betyde, og derfor brød vi os heller ikke stort om denne Meddelelse. Dog maa jeg forsvare den Høistkommanderende, ligesom ogsaa Cheferne i Almindelighed, for at have viist nogen Ligegyldighed, hvilket ikkun er muligt for den, som er ansvarsfri.

Den 18de October ankom endelig Expeditionens Anfører, General Martimprey, til Leiren, og det er vist sjelden, at en Chef er bleven modtaget med saa stor Begeistring af sine Tropper. Man vidste, at med hans Ankomst vilde Handlingernes Tid begynde, og at det nu vilde være forbi med denne trættende Venten, som aldeles ikke stemmer overeens med Franskmændenes Charakteer.

Ved Begeistring mener jeg her dog ingenlunde en Følelse, som giver sig Udtryk ved kraftige Hurraer og fremtrædende Adfærd, thi paa denne Maade modtager den afrikanske Soldat ikke sine Foresatte, men vel en Følelse af Tilfredshed og Glæde, som afspeiler sig i Soldatens Ansigtstræk og finder sit Udtryk i de Samtaler, der finde Sted imellem dem indbyrdes. Ledsaget af en talrig Suite

holdt Generalen strax Revue over samtlige Tropper og besaae den nu næsten fuldførte Redoute.

I den Dagsbefaling, som allerede nogle Dage iforveien var bleven Armeen meddeelt, yttrede Generalen blandt andet:

„I det Øieblik, jeg træder i Spidsen for Eder, vil jeg forklare Eder de Grunde, som have ført mig hid, det Maal vi have for Øie og hvad jeg forlanger af Eder. Vore Grændser ere blevne hærgede af Marokkanerne; Patrouiller og fredelige Borgere ere blevne overraskede og dræbte; endog vor Leir, næsten 3 Miil fra Grændsen, er bleven angreben af flere Tusinde Arabere. Oprørsaanden har smittet hele den vestlige Deel af Provindsen, og flere Stammer ere gaaede over til Fjenden."

„Det tilkommer altsaa os at gjenoprette Orden og Ro der. Vi skulle gjennemføre dette ved at bekæmpe disse Voldsmænd, som foragte den lovlige Øvrighed, og ikkun anerkjende den raa Styrkes Magt."

„Slaget ved Isly har tvunget Marokkanerne til i 15 Aar uforkrænkelig at overholde de indgaaede Forpligtelser og ikke at forurolige vort Gebet. For ogsaa nu at opnaae et saa lykkeligt Resultat, maae vi, skjøndt vi elske Freden og ikke tænke paa at gjøre Erobringer, dog aflægge Beviser paa, at vi i Tapperhed og Mod ere værdige Brødre til de Soldater, som i Aaret 1844 kæmpede under den berømte Marskalk Bugeauds Kommando."

„Adlyd villigen Eders erfarne Anføreres Befalinger og styrk Eder i Prøvelsens Time ved den Tanke, at Keiseren, som elsker sin Armee saa høit, har sine Blikke henvendt paa Eder."

Samtidig med Generalen ankom der ogsaa nogle Bataillоner Infanteri og nogle Eskadroner Kavalleri til Leiren, saa at Styrken blev fuldtallig. Det vestlige Expeditionscorps, som det nu kaldtes, var deelt i to Infanteri-Divisioner, hver paa omtrent 6,000 Mand, og en Kavalleri-Division paa 2,000 Heste.

Desuden fulgtes Corpset af 3,000 til 4,000 Arabere, deels beredne, saasom Goumen, og deels Muldyrs= og Kameeldrivere med omtrent 3,500 Lastdyr (see Bilag Nr. 1).

Efter Revuen samlede Generalen alle Officererne omkring sig og gjorde dem paa en klar og simpel Maade bekjendt med, hvorledes Expeditionen skulde foregaae, og hvilken Plan han havde lagt for Angrebet paa Beni=Snassen, for at vi, ved at benytte de Erfaringer en mangeaarig Krig i Afrika har ydet, denne Gang maatte søge at forebygge, hvad der saa ofte var skeet. Naar nemlig de franske Tropper med glimrende Held havde indtaget Fjendens Land og drevet talrige Skarer af Arabere foran sig, ere Franskmændene dog ved Tilbagetoget — som i de allerfleste Tilfælde har maattet iværksættes af Mangel paa tilstrækkelig Troppestyrke, paa Grund af Proviantens Knaphed eller formedelst Klimaets Usundhed — blevne efterfulgte af den nylig paa Flugten drevne Befolkning, som, forbittret over Tabet af Byer og Hjorder, var bleven endnu dristigere ved Franskmændenes tilbagegaaende Bevægelse. Selve Araberens Maade at kæmpe paa bestaaer netop deri, at naar Franskmændene gaae frem, trækker han sig tilbage, ja, det seer ud som om han pludselig var forsvunden fra Jorden; men saasnart Franskmændene begynde deres Tilbagetog, kommer der Arabere frem fra hver Vraa og falde over dem ligesom ophidsede Rovdyr.

Generalen var fuldkommen forvisset om, at vi med Held, om endog med stort Tab, vilde ad den korteste Vei kunne trænge ind i Hjertet af Beni=Snassen over de ligefor Redouten beliggende, af Araberne besatte Bjerghoider. Men naar man vel var kommen derind, vilde man see sig omringet af Fjender paa alle Sider, uden at hverken Têten eller Queuen vare dækkede for Angreb, en meget betænkelig Omstændighed, naar man var nødsaget til at marschere med saa store Trainkolonner, som de, der skulde følge os. I dette Tilfælde vilde ogsaa det overveiende Antal af Beni=Snassens Befolkning, som beboede den nærmest til Marokko grændsende Deel af

Landet, kun behøve at gaa ind paa det marokkanske Gebet, for at undgaa al Tugtelse, og naar da Franskmændene havde fjernet sig, vilde denne Befolkning atter tage sin Jord i Besiddelse. Generalen havde derfor bestemt, at hele Corpset skulde marschere til den yderste vestlige Grændse af Beni-Snassens Bjergplateau, tage de derværende Bjerghøider, omringe Araberne og derefter drive dem foran sig til den franske Side, hvor man endelig vilde kunne faae fat paa dem, forsaavidt de ikke tidligere godvillig havde overgivet sig.

Infanteriet og Artilleriet blev det forbeholdt at udføre Bestormelsen og at trænge ind i Bjergene, hvorimod Kavalleriet skulde sværme omkring paa Mouloüïa-Sletten for at hindre Fjenden i at flygte ind i Rifflandet.

Fra Zebdou og fra et endnu sydligere beliggende Sted, Bel-Khelil, skulde der ogsaa udsendes Streifcorps til de sydligere Sletter for at modsætte sig Fjenden, hvis han skulde søge Frelse ad denne Vei. Alt var saaledes meget godt beregnet og Operationerne skulde nu begynde. Men vi maatte, forend vi stødte sammen med Fjenden, udholde en forfærdelig Kamp imod en anden, næsten uovervindelig Modstander, — Koleraen.

Den 17de og 18de brød vi os ikke meget om Sygdommen, — maaskee fordi den ikke brød sig meget om os. Men den 19de begyndte man at finde Sagen alvorligere, thi saavel Officerer som Soldater bleve angrebne af Koleraen. Den 20de var Antallet af Syge tiltaget i en utrolig Grad, saa at de 50 Sygetelte, — ligesaa store som Soldaternes Telte — som vare opslaaede i Redouten, snart vare overfyldte. Man maatte lægge de Syge under aaben Himmel, endskjøndt de om Dagen vare udsatte for Solens Straaler og Nætterne vare temmelig kolde.

Naar en Soldat i den franske Armee bliver heftig syg, føres han hen til Ambulanceen, det vil sige det bevægelige Lazareth, som følger Armeen, og som nu havde 8 til 10 Læger og et halvt Compagni (60 til 65 Mand) Sygepassere, og, som sagt, 50 Sygetelte.

For Aften var Ambulancen saa overfyldt med Syge og Døde, at et særligt Hjælpemandskab maatte kommanderes derhen for at adskille de førstnævnte fra de sidste, og der udfordredes megen Nøieseenhed for ikke at tage feil, thi paa Mange, hos hvem Livsfunken endnu ikke var ganske udslukt, havde Døden allerede trykt sit Stempel. Expeditionscorpset talte over 100 Compagnier og der var vistnok intet af disse, som Natten til den 21de ikke affendte 4 til 5 Mand til Ambulancen, og de Fleste døende.

Om Natten døde omtrent 100 Mand, og 40 til 50 Soldater vare uafbrudt beskjæftigede med at begrave de sorte og ildelugtende Lig.

Før havde Soldaterne kun beskjæftiget sig med Keglespil, Boldtspil, Brydning og andre Lege, men nu kunde de ikkun anvende Tiden til at passe deres syge Kamerater og bringe dem til Ambulancen. Her saae man en bleg og udmagret Zouav imellem to andre, der saae man en Jæger blive baaret i et Teppe af fire Kamerater, hist fremskred et Muldyr med dets Bærestole (cacolets), i hvilke der hængte to Skikkelser med hule Øine og sortagtig Ansigtsfarve — Alle styrede de een og samme Vei, til Ambulancen, hvor de Fleste inden Dagens Ende ved Døden bleve befriede fra deres Smerter.

Nætterne vare ikke mindre uhyggelige. Fra de fleste Telte hørte man Smertensskrig og voldsomme Opkastninger, og bestandig indkom der Rapport om, at En eller Anden af Compagniet var bleven fort til Ambulancen eller pludselig var død i Leiren. Dødsfaldene kom ofte meget hurtig og uventet, og Den, som efter al Udseende frisk og rask havde spiist tilmiddag med sine Kamerater, laa maaskee livløs om Aftenen; et uhyggeligt Beviis paa Sygdommens skrækkelige Magt, der hverken skaanede Officerer eller Soldater.

Der var eiheller Overflod af Medicin, hvorfor der ikke var stor Sandsynlighed for en ordentlig Behandling i det Tilfælde man skulde blive syg. Denne Tanke opstod undertiden hos mig, og det

var i Sandhed den eneste, som i disse skrækkelige Dage vakte nogen Uro i mit Sind.

Da der, i den første Tid Sygdommen rasede, ikke var ret Mange, som bleve helbredede, i Forhold til dem, der døde, saa blev man tilsidst fortrolig med den Tanke, at Sygdom og Død vare eensbetydende. Imellem de lykkelige Undtagelser fra denne Regel vare imidlertid mine to Landsmænd, Lieutenanterne Ankarcrona og Nyberg, hvilke, især den sidste, i flere Dage vare haardt angrebne af Koleraen. Lieutenant Ankarcrona kom dog snart paa Benene igjen, takket være hans kraftige Constitution, men Lieutenant Nyberg var i den Grad angrebet af Sygdommen, at flere af hans nærmeste Kamerater tvivlede om hans Helbredelse. En Artillericapitain udtalte for mig som sin faste Overbeviisning, at Nyberg vilde tage Livet af sig selv med kolde Vandomslag og Bade. Men dette Lægemiddel, som man maatte bruge i Mangel af noget andet og bedre, skal dog væsentligst have bidraget til hans Helbredelse.

Endskjøndt Dødsengelen vedblev at gjøre en riig Høst i Leiren og Smitsoten hver Time nedkastede nye Offere paa Sygesengen, gav Generalen dog den 21de October Ordre til 1ste Division at begive sig paa Marschen, og Zouavregimentet, som hørte til denne Division, forlod saaledes den pestbefængte Leir. 2den Division, som blev tilbage for at pleie de Syge og begrave de Døde, skulde følge os to Dage efter. Man haabede, at en Forandring af Luft og Leirplads, samt den oplivende Følelse det maatte frembringe hos Soldaten, naar han vidste, at han gik til Kamp, skulde berøve Sygdommen sin værste Braad. Men dette Haab syntes, idetmindste i Begyndelsen, ikke at skulle blive opfyldt.

I de sidste to Nætter havde Araberne jevnlig forurolige vore Forposter, saa at disse hver Nat maatte forstærkes med flere Compagnier.

Om end ikke Forposternes Skjærmydsler med Fjenden i Nattens Mørke opvakte nogen egentlig Bekymring for Fare, saa

forjog den dog Søvnen og var altid et ubehageligt Accompagnement til de Syges Klagelyd.

Den 21de om Morgenen forlode vi Kis, — ikke med noget Savn, men med Haab om bedre Dage.

Vi marscherede frem i vestlig Retning over Moulouïa-Sletten, hvilken dog, ligesom mange andre af Algeriens Sletter, er couperet og svær at passere, endskjøndt den, seet i nogen Afstand, har et Udseende som en virkelig Slette. Til venstre Side af os havde vi Beni-Snassens Bjerghøider, hvilke vi fulgte i en ringe Afstand, og tilhøire skinnede Middelhavet ved Horizonten som en blaa Stribe.

Goumen blev som sædvanlig brugt til Flankeurer foran og ved Kolonnens Sider. Ved venstre Side vexlede Rytterne jevnlig Skud med Fjenden, der ikke kunde lide, at man vovede sig for nær til hans Bjerge. Talrige Skarer af Arabere gik fremad paa Bjergskraaningerne i Høide med Kolonnen i den Hensigt, som det syntes, at berede os en varm Modtagelse, hvis vi agtede at besøge dem.

Vor Marsch var langsom og besværlig. De sunde Soldater savnede vistnok ikke deres sædvanlige Livlighed, men alle de, som bare paa Spiren til den herskende Sygdom, og disses Antal var ikke ringe, fulgte os kraftløse og ligegyldige. Næsten ved hvert Skridt vi gik fremad, saae vi Soldater af forskjellige Troppeafdelinger, grebne af de skrækkeligste Smerter, forlade Geledderne, for snart at opgive Aanden ved Siden af Kolonnen, maaskee uden Pleie eller et eneste trøstende Ord. Flere af disse Optrin vare saa hjerteskjærende, at de imod vor Villie pressede os Taarer af Øinene. Hvor haardt var det ikke at see mangen en gammel, ærlig Soldat, hærdet og prøvet i mere end en halv Snees Felttog, som altid havde været spøgefuld i Kugleregnen, og som aldrig før havde havt nødig at forlade Geleddet, naar Regimentet havde været paa Marschen, — at see ham nu vælte sig liig en Orm omkring i Sandet med et af Krampen sammenknuget Legeme, med fortagtige Ansigtstræk og de ulideligste Smerter, indtil endelig Døden forbarmede

sig over ham. Disse sig saa ofte gjentagende Scener kunde ikke andet end gjøre et ufordeelagtigt Indtryk paa de unge Soldater.

I Kolonnens Queue gik der dobbelte Tirailleurkjeder og Muldyr med Bærestole, for deri at opsamle alle de Syge og Døde. For hver Times Marsch gjorde man ¼ Times Holdt, og da blev der begravet 10 til 12 Døde, thi man havde ikke Muldyr nok til at transportere Ligene, især da de Syges Antal bestandig var i Tiltagende. Begravelsen foregik i største Stilhed, for ikke at henlede Troppernes Opmærksomhed paa disse sørgelige Foretagender. Vor til Kamp udmarscherede Kolonne var saaledes bleven forandret til et Ligtog i stor Maalestok.

Efterat have marscheret 3 Miil ankom vi til en mærkværdig Kilde, Aïn-Djeurrach, ved hvilken vi sloge Leir. Kilden giver kun Vand det halve Døgn, og da fremvælder et klart Vand af en Klippe; den anden halve Deel af Døgnet kan man ikke fremtvinge en eneste Draabe. Ingen af de Tilstedeværende kunde give nogen Forklaring over denne Eiendommelighed. Kilden selv er i sin naturlige Tilstand, og Menneskehænder have ikke havt med den at bestille. Araberne tro naturligviis, at et eller andet overnaturligt Væsen efter Forgodtbefindende aabner eller lukker for Kildens Aare.

Som sædvanlig blev Leiren afsat i en stor Firkant. Der blev udsat Feltvagter og Vedetter paa alle Sider, og for dem, der stode mod den fjendtlige Side, blev der opkastet nogle simple Jordvolde til Dækning mod Arabernes natlige Angreb.

Denne Nat var ligesaa ubehagelig som den foregaaende; Smertensskrig og Jamren hørte man rundt omkring sig, og hvert Øieblik indløb Rapporter om dem af Compagniets Mandskab, som vare døde. Den følgende Dag skulde vi marschere Klokken 5 om Morgenen, men kunde dog ikke forlade Leirpladsen førend omtrent Klokken 9, efterat alle de Døde vare blevne begravede og de Syge bragte til Leie paa Muldyrene. General Martimprey var selv den Sidste ved

Ambulanceen, for at overbevise sig om, at der blev viist de Syge al mulig Omhu.

En Eskadron Kavalleri blev beordret til at transportere de Afdødes Bepakninger. Det var ret morsomt at see Rytterne, naar de kom forbi Regimenterne, med een Bepakning paa deres egen Ryg og en anden paa Hestens Ryg eller foran paa Sadlen. Dette gav Anledning til almindelig Munterhed og flere spøgefulde Bemærkninger fra Soldaterne, f. Ex., at det vist var første Gang en Kavallerist gjorde nogen Nytte, — at Infanteriet ogsaa skulde indføre denne Maade at bære Bepakningen, — at det ikke var saa svært at bære to Bepakninger, naar man havde fire Been, osv.

Endelig satte Kolonnen sig i Marsch. For at prøve mig selv og grundig at gjøre mig bekjendt med de sørgelige Detailler ved denne Expedition, fulgte jeg undertiden med Ambulanceen. De Døende laae i et Slags Bæresenge, som vare fastgjorte een paa hver Side af et Muldyr. Dyrets Bevægelser paa den ujevne Grund vare undertiden saa heftige, at den Syge ufeilbart vilde være falden ud af Bæresengen, hvis han ikke var fastbunden til denne ved Hjelp af et Stykke Teltlærred, som var spændt derover. De mindre haardt Angrebne, som sade i Bærestolene, vare, om muligt, udsatte for endnu heftigere Rystelser. Jeg skal omtale et Optrin, der greb mig meget dybt.

De Syge sidde i Bærestolene med Ansigtet vendt mod Dyrets Hoved. Stolene, som selvfølgelig hænge paa Dyrets Sider, have kun et kort Rygstød, hvorfor de svage Skabninger, som ere i dem, ofte søge sig et Støttepunkt hos Muldyret enten ved at hvile Armen mod dets Ryg eller mod Sadlen. To Ulykkeskamerater, som vare paa et og samme Muldyr, kom til at støde stærkt mod hinanden ved ethvert af Dyrets Bevægelser, og det saae ud, som om enhver af dem søgte hver Gang at indtage en mageligere Stilling. Den Ene sad der bleg, med stirrende Øine og udstødte høie Skrig ved hvert Sammenstød, idet han bestandig beklagede sig over, at den

Anden indtog mere Plads end der kunde tilkomme ham. Denne Beklagelse, af den efter sin Mening forurettede Soldat, blev stedse mere høirøstet, men da Muldyrets Driver og jeg vilde undersøge Sagens Sammenhæng, fandt vi ved Siden af den Klagende ikkun et Lig, der villieløst blev kastet frem og tilbage, og som derfor af meget undskyldelige Grunde ikke havde nogen Følelse for Naboens Klager. Liget blev fastgjort saaledes, at det ikke mere kunde falde over paa den overlevende Kamerat, og derpaa fortsatte Muldyret sin Gang. Ret længe kunde jeg dog ikke udholde det ved denne Ligtransport, men ilede, efter erholdt Tilladelse, for at forfriske Sindet, ud til Avantgarden, som var i Haandgemæng med Fjenden.

Goumen, der som sædvanlig blev kommanderet af nogle dristige, efter Eventyr tørstende Spahisofficerer, havde faaet et godt Forspring, og stødte derfor paa en Hob fjendtlige Ryttere, der vare ifærd med at afbrænde nogle mindre Byer og ødelægge anseelige Forraad af Halm og Korn, som netop fandtes der, hvor Franskmændene havde betænkt at slaa Leir; thi Araberne vilde ikke lade Nogetsomhelst blive tilbage, som kunde være Franskmændene til Gavn, men opbrændte Alt. — Fegtningen blev ret levende, thi Antallet af de Stridende tiltog stadig paa begge Sider. Alle Araberne vare spredte som Flankeurer og deres Fegtemaade bestod deri, at de, den Ene efter den Anden, red frem i Gallop, affyrede deres Geværer og vendte tilbage ligesaa hurtigt, idet de ledsagede denne Manøvre med vilde Skrig og Glædesyttringer.

Jo mere der blev skudt og jo stærkere der blev skreget, desto dristigere bleve Araberne, saa at de Kæmpende kom hverandre nær paa en 80 til 100 Skridt, men paa Grund af de arabiske Steenlaasgeværers slette Tilstand, var det sjelden, at de traf Den, som Skudet var tiltænkt.

Efterat Franskmændene havde slaaet Leir ved Sidi-Abderrahm, næsten 3 Miil fra vor første Leirplads, vendte Goumen tilbage, stolt over de udførte Bedrifter, og indtog som sædvanlig deres Plads

bagved Franskmændene, thi i Leiren udføre Franskmændene selv Sikkringstjenesten, eftersom de ikke forlade sig paa Goumen. — Siden Leiren ved Tafnas Bredder havde vi ikke havt en saa skjøn og beqvem Leirplads, som den ved Sidi-Abderrahm. Hele Strækningen var bevoxet med Oliventræer og gjennem Leiren strømmede en bred Flod, som havde sit Udspring i Fjendens Bjerge. Den Dalsnevring, som Floden slyngede sig igjennem, var smykket med de fleste af de i denne Egn forekommende Arter af Træer, saasom Oliven, Jujubien, Tamarinden, Figen- og Nerietræet med Flere. Det var en sand Nydelse at kunne opslaa sit Telt i Skyggen af et løvrigt Oliventræ og at lade Øiet hvile paa andre Gjenstande end de nøgne, eensformige Sletter, paa hvilke vi havde tilbragt saa mange Uger.

Om Eftermiddagen udstedte General Martimprey Ordre til Compagnierne om at ethvert af disse skulde gjøre deres Bivouakild større end sædvanlig, for derved at bidrage noget til at rense den pestbefængte Luft i Leiren og saaledes forbedre Sundhedstilstanden.

Soldaterne undlode ikke at adlyde denne Opfordring, og arbeidede hele Eftermiddagen paa at fælde Oliventræer, en halv Alen tykke, der samledes i store Hobe, og da Aftenen udbredte sine Skygger, antændtes Baalene, saa at Leiren blev heelt oplyst og Luerne sloge høit op i Luften. I Afstand lignede det Hele en uhyre Skovbrand, men med den Forskjel, at man ikke saae en bekymret Befolkning stræbe at standse Ildens Ødelæggelse; her laae Soldaterne rolig udstrakte omkring Flammerne, syngende deres lystigste Sange. Sindsstemningen var snart bleven oplivet, og Tanken var langt fra Sygdom og Død. Naar vore Forposter, foruroligede af Araberne, gave Ild paa dem, hævedes der et rungende Hurra gjennem hele Leiren.

Den følgende Dag begyndte man atter paa at anlægge en Redoute, thi ogsaa her behøvede man et Depot for Proviant og Syge samt et Støttepunkt for de mindre Kolonner, som snart skulde gjennemstreife Fjendens Land i alle Retninger og brandskatte det.

Koleraen vilde ikke forlade os, men vedblev at rase med uformindsket Heftighed.

Følgende Begivenhed kan tjene som Beviis for, hvorlidet Soldaterne egentlig frygtede Sygdommen.

Da de fleste Sygepassere vare blevne bortrykkede af Koleraen, udstedte Generalen en Opfordring til dem, der frivillig vilde paatage sig denne Tjeneste, om at melde sig hos deres respective Chefer. Der strømmede saa mange til, at naar der kun behøvedes 3 Mand fra hvert Compagni, saa anmeldte der sig 12 til 15. De bade Alle om at maatte blive tagne i Betragtning ved Pladsernes Besættelse, og Compagnichefen maatte, for at kunne gaa retfærdig frem, nøie gjennemgaae de Vedkommendes Conduitelister, og den meſt Udmærkede erholdt da det, efter mange Andres Mening lidet misundelsesværdige Lod, at arbeide Dag og Nat ved Ambulanceen.

En Kamerat, som havde faaet det ligesaa ubehagelige som sørgelige Hverv at være tilstede om Natten ved de Dødes Begravelse, fortalte mig hvorledes de letsindige Zouaver teede sig derved. Under Spøg og allehaande Optøier kastedes de følesløse Lig i Graven, og naar de gjenkjendte en eller anden Kamerat, hørtes omtrent saadanne Udraab: Farvel gamle Skjelm, nu skulle vi To da ikke mere skjændes om Kjødstykkerne; — denne Gang gaaer Du rigtignok paa Din sidste Expedition; — imorges tænkte jeg ikke paa, at jeg allerede iaften skulde sparke Dig ned i Graven; — lykkelig Reise, hils Kameraterne! — osv.

Den 25de October ankom vor 2den Division fra Kis. Ogsaa denne havde lidt store Tab ved Koleraen; der var Regimenter, som vare blevne formindskede med en Fjerdedeel.

Paa Marschen til Sidi-Abderrahm havde Divisionen paany havt uhyggelige Beviser paa Arabernes dyriske Raahed.

Ved Aïn-Djemrach, hvor vi, som Læseren vil erindre, havde opslaaet vor første Natteleir efter Afmarschen fra Kis, havde Araberne optaget vore nedgravede Døde, hugget dem istykker paa den

afskyeligste Maade og opreist Hoveder og Legemer paa Pæle, der vare nedrammede i Jorden, kastet Lemmerne rundt omkring og stjaalet Klædningsstykkerne; kort sagt, disse Vilde havde udøvet den Hevn paa de Døde, som de ikke formaaede at tage over de Levende. Franskmændene bleve i høi Grad forbittrede over denne dyriske Vildhed, som ikke vilde tillade de Døde at hvile i Fred, og Soldaterne svore at tage en blodig Hevn.

Læseren maa vistnok føle sig trættet ved de mange sørgelige Sygdomshistorier, men de ere dog en tro Fremstilling af de Begivenheder, jeg oplevede i disse Prøvelsens Dage, ligesom ogsaa af Soldaternes Stemning i denne Periode. Vi ville nu forlade Koleraen for bestandig, saa meget mere som den næsten ophørte ganske fra den 27de October, samme Dag som vi indtoge „Col de Taffoural", I Tidsrummet fra den 18de October havde Expeditionscorpset mistet 3,000 Mand, hvoraf det største Antal laae under Jorden og ikkun nogle Hundrede Syge vare blevne førte til Nemours. 2 Generaler og 60 andre Officerer taltes blandt de Døde. Ved 2det Zouavregiment havde vi den 20de October 4 Marketendersker, men den 25de var der kun een tilbage, den samme som hædredes med Medaillen efter Slaget ved Magenta.

Den 27de October gjaldt det om at bestige de Bjerghøider, som vi saa længe havde seet paa i Afstand. Ved Sidi-Abderrahm efterlodes en Bataillon for at besætte den der opkastede Redoute, i hvilken forøvrigt alle de Syge og det Train, som ikke kunde følge med, bleve anbragte.

Begunstigede af det skjønneste Veir brøde vi op Klokken 10 om Formiddagen. Begge Divisionerne dannede to Kolonner, som marscherede i Linie med hinanden med alt Trainet i Mellemrummet. I nogle Timer marscherede vi paa Sletten, men derefter nærmede vi os alt mere til Høiderne, og jo nærmere vi kom dem, jo talrigere bleve de fjendtlige Skarer og med desto større Livlighed bevægede disse sig. Enhver af Kolonnerne havde sin Avantgardebrigade, hvis

Mandskab ikke bar sin Bepakning, da det var anseet for nødvendigt at befrie Soldaterne for denne Byrde, for at de med større Lethed kunde klattre op ad og besætte de vanskelig tilgængelige Bjerghøider, som Araberne fortrinsviis søgte at vælge til Kampplads. Enhver af Soldaterne bar dog sin Kappe og sit Telt og medførte Levnetsmidler for 24 Timer; Bepakningerne vare læssede paa Muldyr, som fulgte Hovedstyrken.

To Batailloner af 2det Zouavregiment dannede den venstre Kolonnes, og 13de Jægerbataillon den høire Kolonnes Avantgardebrigade.

Uden Modstand, endskjøndt vi paa vor venstre Flanke vare omsværmede af Ryttere, havde vi naaet Foden af en Række Høie, som hæve sig terrasseformigt over Sletten, indtil de gaae over til at blive Bjerge og endelig sammensmelte med det indre Lands kæmpehøie Alper. — Paa Sletten gjorde Corpset en Frontforandring til Venstre, og foran os kunde vi nu skjelne, skjøndt noget utydeligt, den Dalsnevring, som vi skulde slaae os igjennem. Fra de med tæt Skov bevoxede Høie var der allerede bleven affyret nogle Skud imod os af usynlige Skytter, hvorfor der gjordes Holdt og man tog følgende Forholdsregler. Høiderne tilvenstre skulde stormes af Zouaverne, de tilhøire af Jægerne, paa begge Steder med nogle Batailloner i sluttet Orden som Soutien. I Dalen imellem disse to Sidedetachementer skulde Hovedstyrken med Trainet marschere frem. Der kunde man ikke vente sig nogen egentlig Modstand, da de tilstødende Høider først skulde besættes af vore egne Tirailleurer.

Da Jægerne efter en kort Marsch havde indtaget deres Stilling, blev der blæst Signal til Fremrykning saavel for dem som for Zouaverne. Tirailleurkjederne udviklede sig med den Hurtighed og Dristighed, som er eiendommelig for disse to Corpser. Jægerhornet gjentog fra Høi til Høi det electriserende Stormmarschsignal og under levende Skyden jøge vi Araberne foran os.

Denne Leg — jeg kan ikke kalde den anderledes, thi Arabernes Kugler gjorde os liden eller ingen Skade, — fortsattes omtrent

en 3,000 Skridt, da den venstre Kolonnes Tirailleurer pludselig stode foran en Afgrund med lodrette Vægge; denne Vei var altsaa spærret for os.

De paa den anden Side af Afgrunden værende Klipper vare stærkt besatte af Araberne, og der sprang de, nogle klædte i hvide Bournusser, Andre halvnøgne, imellem hverandre, smidige som Steengeder fra den ene Afsats til den anden og bortskøde deres Krudt til Unytte, thi vore Zouaver havde Dækning overalt. Alle de nærliggende Bjergspidser eller Kroner vare bedækkede, hvad jeg kan sige uden Overdrivelse, med arabiske Qvinder i Tusindviis, som med deres skrigende „Hu! Hu! Hu!" og vilde Fagter søgte at opegge Mændene til Mod og Udholdenhed.

Jægerbataillonens mørke Tirailleurlinier slyngede sig med større Lethed frem paa de ved Dalsnevringens høire Side værende mere tilgængelige Høider. De mødte dog der en kraftigere Modstand, idet de flere Gange med betydeligt Tab maatte storme Steenmure og nogle mindre Bygninger, hvor Araberne havde søgt Dækning, og som de heltemodig forsvarede.

Et Batteri Bjergartilleri — Kanon og Lavet bæres af Muldyr — og nogle Raketstillinger bleve førte frem til det Sted, hvor Zouaverne vare standsede. Raketternes Virkning var høist forbausende. Faldt de ned imellem en Flok Ryttere, kastede Hestene sig ud til alle Sider og vare næsten ikke til at styre; bestrøg Raketterne nogen af de af Kabylerne besatte Høider, saa foraarsagede de ogsaa Forstyrrelse der, og drev Størstedelen øieblikkelig paa Flugten. Undertiden sendte de franske Officerer ogsaa det smukke Kjøn en saadan sværmende Hilsen; man kan tænke sig, at denne bragte dem til at bruge deres Been, men man kan ikke gjøre sig noget Begreb om det afskyelige Hyl, hvormed Hilsenen blev besvaret. Jeg maa dog tilføie, at Raketterne gjorde mere Nytte ved den Skræk de foraarsagede, end ved deres ødelæggende Virkning. Da Ilden havde vedvaret en god halv Time og næsten havde renset de nærmest liggende

Hoider, omgik en Bataillon Zouaver den omtalte Afgrund og udviklede sig atter i Tirailleurkjede. Fegtningen fortsattes derefter fra den ene Bjerghoide til den anden, medens Hovedstyrken langsomt marscherede frem i Dalen nedenunder.

Flere foran liggende Byer, som Araberne ikke troede sig istand til at forsvare, stode i Luer; ogsaa Skoven var antændt paa flere Steder.

Det endelige Maal for denne Dags Marsch var en lille Dal i den forste Bjerggruppe, hvor der var en god Leirplads for begge Divisionerne, og hvor en rig Kilde gav os tilstrækkeligt Vand. For at komme til denne Plads, maatte man arbeide sig op ad Hoider, som hævede sig idetmindste nogle Tusinde Fod over Dalens Bund. Den Gangsti, som vi fulgte, bugtede sig undertiden frem over et stenet og for Tropperne hoist besværligt Terrain og snart paa Bjergskraaninger, nedenfor hvilke der aabnede sig forfærdelige Afgrunde. At rykke frem med Tirailleurer eller at holde nogen bestemt Marschorden var umuligt, men vi maatte folge efter hverandre i Gaasegang. Da vi næsten vare trængte frem til den for Leiren bestemte Plads, havde vi endnu et Stykke Vei af den mest farlige Beskaffenhed at tilbagelægge. Denne Vei lob langsmed Skraaningen af en Kæmpeklippe; over den hængte store Klippestykker og under den hævede sig et umaadeligt, gabende Svælg. Foran paa denne Vei og ikkun i en Afstand af 400 Alen, havde Araberne opkastet et Brystværn, fra hvilket de vedligeholdt en velrettet Ild, og det kom nu an paa at forcere denne Sti Mand for Mand og styrte ind paa Fjenden.

Der kommanderedes til Angreb, og man satte sig i Marsch med Brigadegeneralen og Zouavobersten i Spidsen. Men hvor skrækkeligt! Fra Bjergets Top rullede uhyre Klippeblokke ned paa os, som forte Laviner af Stene og Grus med sig. Kolonnens Tète gjorde Holdt og der opstod et Oieblikś Forstyrrelse og Skræk; Alle sogte at undvige dette gyselige Odelæggelsesværktoi ved at lægge sig ned.

Hver Gang en Steen susede forbi os, raabte Zouaverne som med een Mund »gare la pierre«, og Araberne oppe paa Bjergets Top sendte os vistnok en Haanlatter, de, som vi ikke kunde komme til, men som dog kunde foraarsage saa megen Ulykke. En af disse Klippeblokke standsede paa Veien, hvor vi stode, og gjorde en flere Alen bred Fordybning deri, og kastede en Hest og nogle Zouaver ned i Afgrunden. Flere Zouaver fik Arme eller Been knuste, men vi slap dog i det Hele taget godt fra denne djævelske Spog.

Denne Steenkastning kunde dog ikke opholde Zouaverne ret længe; de stormede frem og erobrede det med Haardnakkethed forsvarede Brystværn, der imidlertid var bleven stærkt beskudt af Artilleriet. Stillingen faldt i vore Hænder og vi vare Herrer over hele Plateauet, som Araberne godvillig forlode. Samtidig hermed havde Jægerbataillonen, som, understottet af Turcos, trængte frem paa den hoire Side af Dalen, renset flere Byer og besteget Hoisletten, saa begge Divisionerne, skjondt forst efterat Morket var indtraadt, befandt sig paa det fastsatte Modested. Teltene reistes, der blev sat Forposter ud og snart hævede Bivouakilden sin Flamme mod Skyerne, idet den stærkt belyste de morke, truende Bjerge, som omgave os paa alle Sider.

De Fleste af os faldt strax i en dyb Sovn efter Dagens Anstrengelser, men Kulden — Qviksolvet stod næsten ved Frysepunktet — tvang os snart igjen til Bivouakildens Nærhed.

Fegtningen den 27de October havde ingenlunde været blodig; vi havde vel omtrent 60 Dode og Saarede, men Storstedelen af de sidste havde kun meget lette Saar.

De folgende otte Dage bleve vi rolig i Leiren. Man anlagde Veie, planerede Leirpladsen og opreiste en Steensoile til Minde om Expeditionen og Franskmændenes forste Besog i dette Land. Under dette Ophold afgik alle Lastdyrene under Eskorte af Kavalleriet, for at hente Levnetsmidler fra Redouten ved Kis; det var paa hoi Tid, thi der begyndte at blive Mangel paa Levnetsmidler i Leiren.

Efterat de Syge i Redouten ved Sidi-Abderrahm vare blevne raske, blev den ganske rommet.

Koleraen havde nu ganske forladt os, — og Soldaterne paastode, at den Stakkel var bleven bange for at bestaae Ildproven, og havde derfor forladt os, saasnart den mærkede Lugten af Krudtet. Alt i Leiren aandede nu Glæde og Liv, og Soldaten vendte tilbage til sine gamle Vaner og forkortede Tiden med Leg og Spog.

Vi gjorde adskillige Udflugter i Nabolaget, dog aldrig udenfor det af Forposterne besatte Terrain. Vi besogte saaledes flere af Araberne forladte Byer, fra hvilke alt Flytteligt var bortfort og alt Andet opbrændt. Mandskabet sogte især at opdage Arabernes Silos, eller de i Jorden udgravede Kjældere, hvori de opbevare Korn, Frugt, Honning og alleslags Fornodenheder; det hænder sig undertiden, at man i Bunden af disse Huler finder Penge og værdifulde Sager af Guld og Solv, og det var egentlig saadanne Ting, Soldaterne sogte efter. Indgangen til disse Kjældere er rund og netop saa stor at et Menneske kan komme derigjennem. Man har Fortællinger om, at Arabere, i deres Begjærlighed efter at komme til at plyndre, ere stormede saa hastig ned i disse Silos, at den friske Luft ikke har kunnet komme til at trænge derind, og de ere blevne Offere for deres Rovgjerrighed, idet de bleve qvalte af den indesluttede, fordærvede Luft.

Den 30te October bleve samtlige Officerer kaldte til Generalen, som da meddeelte os den uventede Nyhed, at det vigtigste Oiemed med Expeditionen var opnaaet.

Scheich-Mi-Moun, Beni-Snassens Hovding, havde, efterat han flere Gange havde skrevet til Generalen, selv indfundet sig i dennes Telt og der erklæret sig villig til at indgaa paa enhver af Franskmændenes Fordringer, naar man kun vilde skaane Landet for Plyndring. Generalen forlangte da i Krigsomkostninger 100 Francs for hver Bosse, eller med andre Ord, for hver bevæbnet Mand i Landet. Da man beregnede, at der omtrent var 15,000, saa vilde

Krigsskatten beløbe sig til 1½ Million Francs. Størstedelen deraf skulde betales strax, og Resten kunde henstaa mod at der blev givet Gidsler derfor, og i denne Egenskab vare allerede 10 af Landets fornemste Høvdinge ankomne til Leiren, hvilke bleve holdte under streng Bevogtning.

Da der nu var sluttet Fred, strømmede der en Mængde Arabere til Leiren, deels af Nysgjerrighed, deels for at sælge Levnetsmidler, Heste, Vaaben og vævede Tøier. Der opstod saaledes rigtige Markedspladser udenfor Leiren, hvor især alleslags arabiske Vaaben fandt en rask Afsætning, thi de fleste Officerer vilde medbringe en Erindring fra Expeditionen. Kameraterne skaffede mig velvillig Leilighed til at kjøbe flere ret smukke Geværer, som jeg nu trolig opbevarer.

Maïastammerne vare endnu ikke blevne tugtede for de Grusomheder, de havde begaaet imod Franskmændene og for den Deel de havde taget i Urolighederne, og man troede at kunne overraske en Deel af disse Stammer ved et natligt Angreb. Forberedelserne dertil gjordes i al Stilhed. Den 3die November om Aftenen afmarscherede Goumen, alt Kavalleriet og 6 Batailloner Infanteri uden Bepakning fra Leiren, og ikkun Anføreren for disse Tropper, General Desvaux, vidste hvorhen det gik.

Det var fuldkommen mørkt, da vi afmarscherede. Kavalleriet havde Têten og foran dette red nogle Arabere af Goumen som Veivisere. Det var os forbudet at tale, ryge Tobak eller medtage Hunde; Forsigtighedsregler, der ikke vare til nogen Nytte, thi Lyden af Hestehovene hørtes saa klart i den stille Nat, at dette var nok til at forraade vort Foretagende.

Marschen var meget besværlig og gik snart over en med Rullesteen oversaaet Jordbund, hvor de stakkels Heste neppe kunde staa paa Benene, snart glede vi ned ad steile Bjergskraaninger og endelig maatte man mangfoldige Gange springe over brede Grave eller gjennemvade Floder.

Têten fik undertiden et saadant Forspring, naar vi Mand for Mand maatte passere en Hulvei, at de efterfølgende Eskadroner, der havde mistet Forbindelsen, ikke vidste hvilken Vei de skulde følge, men forvildede sig i Nattens Mørke og maatte opsøges af de til alle Sider udsendte Patrouiller.

Infanteriet fulgte lige bagefter Kavalleriet, og den for sin svære Bepakning befriede Soldat marscherede med Lethed, især da Natten var kold og Morgendagen gav Haab om en rig Razzia. Tropperne ere aldrig mere beredvillige, selv om der forestaaer strenge Prøvelser, end naar det gaaer ud paa at overraske en arabisk By eller en Nomadestamme.

Der er ingen Morgenrøde i disse Landstrækninger, men Dagen følger umiddelbart paa Natten. Vi bleve derfor behageligt overraskede, da hele Landskabet i et Øieblik laa opløst for vore Blikke. Ved Solopgangen befandt vi os paa en umaadelig Slette ved Siden af en grønklædt Oase, hvor et rigt Vandløb snoede sig mellem vældige Palmetræer. Betydelige og vel vedligeholdte Ruiner af en befæstet romersk Leir samt to hvidtanstrøgne „Marabuter" med deres spidse Taarne, gav dette Billede et meget smilende Udseende. Stedet kaldes Aïn-Sidi-Mellouk og er et Pilegrimssted for mange Stammer i Marokko. Vi havde marscheret i 12 Timer og tilbagelagt 5½ Miil. Vor Tilfredshed var imidlertid ikke stor, da vi ikke saae marokkanske Ryttere for os, som forsvarede deres Telte og Hjorder; vi saae ikke en eneste Fjende, der blev ikke løsnet et Geværskud.

Planen at overraske Maïastammerne var saaledes ganske forfeilet. Man burde have forudseet dette, thi Araberne have altid gode Spioner i den franske Leir, og desuden tydede de talrige Ildsignaler, som i Løbet af Natten saaes fra den ene Høi til den anden, for at forkynde vor Ankomst, paa at Foretagendet allerede var bekjendt for vore listige Fjender.

Den 4de November holdt vi Rastdag ved Aïn-Sidi-Mellouk, og den følgende Dag styrede vi vor Vei mod Øst, for paa Angadsletterne igjen at slutte os til Expeditionscorpset.

General Martimprey, som forlod Col de Taffoural den 4de November med Hovedstyrken, havde bivouakeret om Natten ved Dhara og marscheret over Sletten den 5te, saa at om Aftenen var hele Expeditionscorpset samlet ved Sidi-Mohammed. En utaalelig Varme og Mangel paa Vand havde foraarsaget Tropperne de største Lidelser paa denne Dagmarsch. Mange vare segnede om af Udmattelse og vare blevne efterladte paa Sletten, hvorfor Muldyrene, da de om Aftenen havde afladet den første Byrde af Syge, maatte sendes ud for at afhente de andre.

Den 6te var Rastdag og der holdtes da en høitidelig Messe i Leiren for alle dem, som havde maattet bukke under for Koleraen.

Samme Dag ankom den glædelige Efterretning til Leiren fra den Kommanderende for det fra Zebdou udgaaede mindre Expeditionscorps — hvilket, som man vil erindre, skulde forhindre Maïastammerne i at flygte mod Syd — at man havde opsnappet flere Maïastammer og gjort et rigt Bytte. Man havde taget 30,000 Faar, 2,000 Kameler belæssede med Kostbarheder, 250 Geværer samt flere Faner, og dræbt eller fanget 300 Arabere.

Denne lykkelige Begivenhed, hvorover man glædede sig over hele Leiren, var imidlertid en umiddelbar Følge af den natlige og som vi meente forgjæves foretagne Marsch til Aïn-Sidi-Mellouk. Fjenden, som var vidende om denne Marsch, var derved bleven tvungen til at trække sig længere mod Syd og faldt saaledes i Hænderne paa Zebdou-Expeditionscorpset.

General Martimprey var tilfreds med de Resultater, Expeditionen havde givet, og ansaae nu denne for endt. Dog skulde imidlertid Staden Oudjda, denne alle Grændseoprørernes Rede, først brandskattes, men dette var gjort i nogle Timer.

Den 7de November afmarscherede vi til Aïn-Toussin, den 8de til Sidi-Moussa-ben-Abdallah og den 9de vare vi leirede paa Valpladsen ved Isly. Her lod Generalen opreise to Steenpyramider,

om hvilke der om Aftenen, under Sang og Kanonsalut, blev afbrændt et efter Omstændighederne ret glimrende Fyrværkeri.

Den 10de marscherede vi forbi Oudjda og sloge Leir imellem denne Stad og den franske Grændse ved Sidi-Aïa.

Stadens Befalingsmand havde i egen Person begivet sig til Generalen for at anraabe hans Naade, og forpligtet sig til at ville opfylde de Betingelser, der bleve ham stillede. Generalen vilde derfor ikke lade Tropperne gjøre Holdt i Stadens Nabolag, af Frygt for, at der skulde begaaes nogen Uorden. Der udstedtes Forbud imod at gaa derind, og der blev sat franske Vagter ved Portene.

Jeg kunde ikke gjøre mig fortrolig med den Tanke at skulle marschere forbi det saa meget omtalte Oudjda, uden at besee det nærmere. Jeg steg derfor tilhest i Selskab med nogle Kamerater, der vare ligesaa nysgjerrige og videbegjærlige som jeg. Vi satte afsted over Sletten og søgte os, ikke uden megen Vanskelighed, en Vei igjennem Forposterne.

Staden, der ligger paa selve Islysletten ved nogle mindre Grene af Floden af samme Navn, frembyder i Afstand et malerisk Syn; den har en gammel Casbah (befæstet Borg eller Skandse) med høie krenelerede Mure, flere Moscheer, og deriblandt en med et temmelig stort fiirkantet Taarn, samt nogle andre større Bygninger, og det Hele laa indfattet i en Ramme af det skjønneste Grønt.

Vore hurtige Løbere førte os snart til Stadens ydre Mure, men naar jeg her taler om Mure, maa man ikke tænke sig disse bestaaende af Granitblokke, der ere lagte ovenpaa hverandre og omgivne af Jordvolde og Grave, saa at de danne et stærkt Værn omkring en mægtig Stad. Her var det kun en nogle Alen høi Vold, opført af ubrændte Muursteen og Jord, der snarere var at betragte som et Hegn om de rige Haver, der omgave Byen, end en Beskyttelse for dens Bygninger og Indvaanere. Mine overdrevne Ideer havde foregjøglet mig, at vi, ved Indtrædelsen i denne af faa Europæere besøgte Stad, vilde finde al østerlandsk Pragt og Rigdom.

Men hvor blev jeg ikke skuffet; de store Torve med Arkader og rige Boutiker, indskrænkede sig til smaa Pladser, der tjente til Oplagssted for alle Slags Ureenlighed; istedetfor ordentlige Huse og Boutiker, saae vi ikkun et Slags Leerhytter, hvor en smudsig Befolkning falbød i elendige Huller nogle meget simple Produkter af deres egen Tilvirkning.

Der var ingen Gader men en Labyrinth af snevre, tildeels bedækkede Stræder og Gange, hvor man i et Halvmørke maatte famle sig frem imellem en talrig Befolkning, der i sit Indre forbandede os. Husene vare ialmindelighed paa een Etage og havde ingen Vinduer mod Gaden.

Staden havde en Garnison, om den kan kaldes saaledes, bestaaende af nogle Dusin marokkanske Ryttere, som forekom os meget comiske i deres Klædedragt, der bestod af en rød Blouse eller Skjorte, vide Underklæder, Bournus, røde Tøfler og en rød, en halv Alen høi Kalot. De syntes at være meget smigrede over den Opmærksomhed, vi viste dem, da vi behagede at betragte deres Bevæbning, som bestod af Sabel og Gevær.

I den Time vi opholdt os i Oudjda, vare vi Vidne til et meget rystende Optrin. En stor Deel af den mandlige Befolkning var samlet udenfor Stadens Fængsel for at befri deres forrige Høvding, som i otte Aar havde været holdt strengt indespærret af hans Efterfølger. Denne sidste, som havde regjeret med den største Grusomhed og altid beskyttede de Forbrydere, som dreve deres Spil paa det franske Territorium, var ved Franskmændenes Foranstaltning bleven fængslet og afsendt til Keiseren i Marokko, for at blive gjort et Hoved kortere. Hans Fjernelse blev Tegnet til et Slags Revolution.

Jeg saae en Mand komme ud af Fængslet med blegt Ansigt og kroget Ryg, der bar Vidne om de Lidelser, han havde gjennemgaaet. Han maatte understøttes af flere Arabere, da hans Been, som ikke havde gjort et Skridt i 8 Aar, ikke kunde bringe ham frem. Ved Synet af ham udstødte Folkehoben vilde Glædesskrig, og de Nærmest-

staaende kappedes om at kysse hans Hænder og Klæder. Der blev kastet et Klæde over den befriede Fanges Hoved, thi Dagslyset, der saa længe havde været ham berøvet, besværede hans svækkede Øine. Han blev mere baaret bort end han gik, og Hoben fulgte efter med et vedvarende Hyl.

Da vi havde gjort nogle smaae Indkjøb, forlode vi Staden og vare snart tilbage i Leiren, uden at der var tilstødt os Noget.

Den 11te November gik vi over Grændsen og vare da atter i det franske Algerien.

General Martimprey opgav strax efter Kommandoen; Expeditionscorpset blev opløst og Tropperne vendte ad forskjellige Veie tilbage til deres Stationer.

2det Zouavregiment førtes i smaa Dagsmarscher tilbage til Oran, hvor vi ankom de første Dage i December, efter næsten tre Maaneders Fraværelse.

Vi kunde sandelig have nødig at udhvile os, thi siden vi i April Maaned afgik til Italien, havde vi ikke havt Ro. Men hvor mange Lande vare vi ikke marscherede igjennem, hvilke Veistrækninger havde vi ikke tilbagelagt, og hvilke mærkværdige Begivenheder havde vi ikke oplevet i det korte Tidsrum af 8 til 9 Maaneder!

Mandskabet var hvad man kalder udslidt; baade Knæ og Albuer skinnede igjennem de Laser, som endnu vare tilbage af Uniformen.

Regimentet skulde udhvile, men kun for at samle Kræfter til nye Farer og Besværligheder.

Tolvte Kapitel.

Hvile i Oran. Opbrud til en ny Expedition mod Kabylerne. Ankomst til Algier. Mauriske Bade. Maurisk Fruentimmerfest. Marsch til Staden Milah. Rast i Aumale. Leiren ved Beni-Mansour. Kabylernes Kjærlighed til Uafhængighed. Medjanasletten. Besøg i en Douar. Ankomst til Milah og Besøg i Constantineh. Bjergpasset Fedj-el-Arba. Kabylerne underkaste sig. Arabernes Betragtninger over den elektriske Telegraf. Expeditionen endes. Farvel til 2det Zouavregiment. Hjemreise og Ankomst til Fædrelandet.

Hvis Læseren har Taalmodighed og Lyst til at følge mig paa min sidste Expedition i Afrika, saa skal jeg her tillade mig at give en Skizze af en behagelig Tour til og igjennem Kabylien, en Expedition, som for de Deeltagende var en sand Lystreise, hvorfor Læseren ikke vil blive besværet ved Skildringer af Slagscener og Sygdomme med de dermed følgende oprørende Begivenheder.

Da Zouaverne, efter at have ladet en Bataillon blive tilbage for at bevogte Grændsen, i December Maaned vare ankomne til Oran, temmelig udslidte og medtagne, som vi have seet, ved den besværlige Marokkoexpedition, fik de ny Beklædning og bleve rekrutterede, og kunde nu udhvile og samle nye Kræfter ved en let Garnisonstjeneste i Oran eller de nærliggende mindre Stæder.

Jeg for min Deel førte et meget behageligt og muntert Liv i Oran. Dagene tilbragte jeg med mine Regimentskamerater paa Ridetoure, ved Skiveskydning, paa Jagt eller andre Fornøielser, og Aftenerne hengik ligesaa behageligt ved Dands, Musik og muntre Samtaler i de mange gjæstfrie Huse, hvis Døre stode mig aabne. Til mine alvorligere Beskjæftigelser henregner jeg, at jeg gjennemgik en Skole ved de afrikanske ridende Jægere, hvor jeg under Instructionscapitainens Veiledning daglig var beskjæftiget i tre til fire Timer.

Men Foraaret nærmede sig, og med dette kom ogsaa den stedse mere tiltagende Længsel efter Fædrelandet. Min Hjemvee blev undertiden saa stærk, at jeg, med Lede for alt Andet, kun søgte hen til

de Steder, hvor jeg kunde høre og see Middelhavets Bølger vælte sig imod Landet. Jeg vilde see det Hav, over hvilket jeg nu snart skulde gynge hjem til de kjære Kyster.

Jeg havde dog i flere Maaneder gaaet med den Plan at ville, før Hjemreisen, gjøre en Udflugt til den sydligste Deel af de franske Besiddelser i det nordlige Afrika, Oasen Lagouath, der var beliggende saa godt som ved Grændsen af det virkelige Sandhav, næsten 90 Miil fra Kysten. De Fortællinger, jeg havde hørt om dette Steds rige Vegetation, dets talrige og eiendommelige Befolkning og dets overordentlig skjønne Palmeskove, havde vakt det Ønske hos mig at komme derhen, og det i den Grad, at jeg virkelig bestemte mig til at foretage Reisen i Selskab med nogle Kamerater, og jeg begyndte at gjøre Forberedelser dertil.

Da jeg midt i April Maaned gik til Divisionsgeneralen for at udbede mig Tilladelse og Pas til Reisen, meddeelte han mig, at Regimentet om kort Tid skulde tage Deel i en meget alvorlig Expedition mod Kabylerne, og han raadede mig derfor til at opgive at reise i det Indre af Landet, og istedetfor dette at følge Regimentet.

Jeg betænkte mig selvfølgelig ikke paa at følge Generalens Raad, saa meget mere som Forestillingen om, atter at skulle deeltage i Zouavernes alvorlige Lege, oplivede mig mere end det maaskee var tilladeligt. Men Begjærligheden efter Eventyr og farlige Foretagender tiltager i samme Forhold, som man har Leilighed til at tage Deel i dem. Vanen bliver en Nødvendighed og tilsidst forstaaer man ikke at sætte Priis paa det gode ved et fredeligt og stille Liv. Det er netop denne Sygdom, der har smittet Zouaverne.

Marschordren blev som sædvanlig hurtig efterfulgt af Opbrudet. Den 27de April forlode to Bataillоner af Regimentet Mers-el-Kebirs Havn paa Dampfregatten „Christopher Columbus“, som førte os til Algier, hvor vi efter en besværlig og stormfuld Reise landsattes den 29de April om Formiddagen.

MAURISK BAD I ALGIER

I Algier bleve vi modtagne af 1ste Zouavregiments Officeer-corps, som til vor Ære foranstaltede flere glimrende Banketter. Disse Regimenters tappre Officerer syntes nu at finde ligesaa megen Fornøielse ved at kunne være glade samlede ved Glassenes Klang, som de tidligere havde fundet Behag i at tumle sig ved hverandres Side paa Kamppladsen. Dog havde mange af vore gamle Kamerater af 1ste Zouavregiment udstridt for stedse, og som Beviis herfor kan tjene, at under og efter den italienske Krig var der ansat ikke mindre end 32 Underlieutenanter ved Regimentet.

General Martimprey gav ogsaa flere Fester for de til Kabylien afgaaende Officerer.

De faa Dage vi opholdt os i Algier, benyttede jeg især til at gjøre mig nærmere bekjendt med Arabernes Sæder og Skikke, der ere i saa høi Grad forskjellige fra vore, at ogsaa min ufuldkomne Beskrivelse af disse dog maaskee turde have nogen Interesse for Læseren.

I Selskab med en Kamerat tilbragte jeg en Aften i et af de saa meget omtalte mauriske Bade, der besøges baade af Europæere og Arabere. Igjennem den øverste Deel af Byens snevre og svært bestigelige Stræder famlede vi os frem til en større Bygning, hvis Port stod aaben for de Besøgende. Vi traadte ind, og modtoges i de ydre godt belyste Søilegange af en Araber, som paa slet Fransk spurgte os om vi ønskede et Bad. Paa vort bekræftende Svar bleve vi førte ind i et mindre Værelse eller Contoir, hvor man til en foran en Disk siddende ældre Araber afleverer Uhr, Portemonnaie, Ringe og andre værdifulde Sager til Opbevaring. Allerede dette Værelse, som var besat af et Dusin røgende, langs med Væggen siddende eller liggende Mænd, var temmelig stærkt opvarmet.

Da vi havde bragt vore magre Portemonnaier i Sikkerhed, lukkedes vi ind i et langt Galleri, hvilket ved første Øiekast forekom mig at see ud som et Hospital, thi indsvøbt i et Lagen eller

noget hvidt Toi laae langs med Væggene de Personer, som udhvilede sig efter Badet.

Vi afklædte os ved nogle Negerdrenges Hjelp og indhylledes derefter i hvide uldne Bournusser samt forsynedes med et Slags Sandaler; saaledes udstyrede bleve vi førte til Badekammeret. I dette Værelse, som var rundt med et hoit hvælvet Loft, var Varmen i Begyndelsen ganske utaalelig, og da jeg tabte den ene Sandal, kunde jeg ikke tilbageholde et Smertensskrig, thi det næsten glohede Marmorgulv brændte min blottede Fod. Vore Badekapper bleve tagne af, og enhver af os overgaves til to nøgne Negere, hvilke strakte os ud paa nogle Marmorplader, som vare lagte paa Gulvet; men ogsaa disse vare saa hede, at jeg maatte lade dem afkjøle med koldt Vand. Som Indledning maatte vi underkaste os en virkelig gymnastisk Behandling, der vilde have gjort selve Sygegymnastiken Ære. Negerne boiede og vred vore Lemmer og Hoved med en forbausende Lethed i Bevægelserne. Derved sættes Blodet i en rask Bevægelse, og inden nogle faa Minuter befandt vi os i en fuldkommen Sved. Derefter overskylles man rigelig med varmt Vand, dreies og vendes til alle Sider, skrabes og gnides over hele Legemet med alleslags Instrumenter og behandles ganske som en livlos Ting, som en Klud. Under denne Behandling lod Arabernes eensformige Sang gjennem Værelset.

Endelig overgydes man med vellugtende Vand og bliver indhyllet i Lagen og Badekappe, samt fort tilbage til det Galleri, hvorfra man var gaaet ud, og hvor der nu staae Senge paa rede Haand.

Vi bleve tildækkede med flere Tæpper, og bleve liggende paa denne Maade indtil Midnat. Medens vi saaledes laae, bleve vi Tid efter anden opvartede med arabisk, mork Kaffe. Under selve Badningen folte jeg mig flere Gange saa udmattet af den stærke Varme, at jeg var nær ved at tabe Bevidstheden. Pulsen slog hurtig og det blev morkt for mine Oine. Men da jeg havde hvilet

DANDS AF MAURISKE QVINDER

en halv Time i Galleriet og drukket nogle Kopper Kaffe, havde jeg den behageligste Følelse af et overordentligt Velbefindende, og det var som om mit Legeme var undergaaet en velgjørende Forvandling.

Badet og Kaffen kostede ialt tre Francs, hvori Drikkepenge til Negerne, som havde badet og gnedet os med meer end almindelig Omhu, var indbefattet. Ikke langt fra disse Bade findes ofte flere arabiske Haremer.

Ved Hjelp af den qvindelige Betjening i en fransk Capitains Huus fik jeg Leilighed til at overvære en Fest, foranstaltet af mauriske Qvinder, hvor jeg selvfølgelig indtog en saadan Plads, at Deeltagerinderne i Festen ikke kunde bemærke min Nærværelse.

I en med Søilegange omgivet rummelig Gaardsplads saae jeg en Forsamling af 12 til 15 Maurerqvinder, hvilke, utilslørede og i rige, skjønne Dragter passiarede og spøgede med en for det smukke Kjøn vistnok ikke ualmindelig Livlighed. Ved disse Fester maa ingen Mænd være tilstede; disse maae ved slige Leiligheder rømme Marken og søge Nattelogi enten hos gode Venner, i Kaféen eller i Badehuset. Skik og Brug, ja endog Koranen fordrer, at Mænd og Qvinder ikke maae være samlede, og det lader til, at man har frygtet for, at en nærmere Omgang skulde forhøie de Lidenskaber, der allerede ved Klimaets Indflydelse ere mere end tilbørlig stærke. Man seer ogsaa sjelden her, saaledes som i civiliserede Lande, at Mænd og Qvinder følges ad, det være sig i Kirker, paa Gader eller til Arbeide.

Flere af disse Fruentimmer vare virkelig skjønne. Det sorte Haar og de mørke Øine vare ikke til Hinder for, at Huden jo kunde være blændende hvid; forøvrigt forstaae disse Skjønheder paa en meget koket Maade at male Øienbryn og Øienhaar sorte, ligesom ogsaa at give Læberne en saftig mørkerød Farve. Deres Skik at male Neglene og Fingerspidserne gule, er dog ikke tiltalende.

Der fremtraadte to Dandserinder, som vare leiede til denne Fest, og disse begyndte at udføre deres eensformige Dands efter

Lyden af et Slags Klarinet og et Strængeinstrument, beskuede af de paa Tæpper langs Væggene skjødesløst henstrakte Damer. Dandsen bestaaer i afmaalte, noget tvetydige og vellystige Bevægelser med Legemet, hvilke tiltage i Livlighed og ikke ophøre førend den Dandsende udmattet falder om paa Gulvet. Tilskuerinderne finde stort Behag deri og tilkjendegive deres Bifald ved høie Bifaldsraab. Imidlertid bleve de opvartede med Kaffe og Cigaretter af Negere og Negerinder, deres Tjenestetyende.

Araberne kunne ikke begribe, at Europæerne finde Fornøielse i at dandse selv; de ansee denne Beskjeftigelse for at være under deres Værdighed, og kunne ikke overtale sig dertil, men overlade denne Forretning til Qvinder af en ialmindelighed foragtet Samfundsklasse. Der bydes ogsaa Spisevarer ved disse Festligheder; deres Yndlingsret er dog Konskus, en Ret lavet af Meel, Honning, Fedt og Mælk, som tilberedes og anrettes i klodsede Træskaale.

Da Mørket indtraadte begav Selskabet sig ind i et indre Værelse, hvor den samme Tidsfordriv, samme Dands fortsattes hele Natten igjennem, men jeg listede mig naturligviis bort fra disse for mig ubegribelige Fornøielser. Qvinden her kjender endnu ikke de beruusende Drikke, men Mændene, idetmindste i Stæderne, ere godt paa Vei dertil.

Jeg fandt en stor Fornøielse i om Eftermiddagen, fra en ophøiet Plads i den øverste Deel af Byen, at betragte Bevægelsen paa de nedenfor liggende Terrasser, hvor de arabiske Fruentimmer, temmelig let klædte, udførte deres Forretninger. Nogle syede, vadskede eller tørrede Tøi, men de Fleste morede sig dog med ingenting at bestille. Hele Naturen synes her at opfordre Menneskene til at nyde Livet. Klæder behøver man ikke ret mange af, og man er tilfreds med lidt simpel Føde, hvorfor de temmelig sorgfrie overgive sig til Uvirksomhed og bortdrømme Livet i al Magelighed.

Den 2den Mai var omtrent 4,000 Mand af tre Infanteriregimenter med nogle Halvbatterier og nogle Eskadroner Kavalleri

MAURISK PIGE I ALGIER.

forenede under en Brigadegenerals Kommando. Vi forlode samme Dag Algier for at marschere til Staden Milah i Provindsen Constantineh, hvor Expeditionens Tropper skulde samles; andre Troppeafdelinger fra Provindsen Constantineh skulde møde os der.

Grunden til at en saa betydelig Troppestyrke skulde sammentrækkes var den, at Befolkningen i det østlige Kabylien, eller Landstrækningen imellem Milah, Philippeville og Djidjelli, havde været i fuld Opstand i halvandet Aar. Kabylerne havde fordrevet Franskmændene og opbrændt flere af disses Bygninger, og holdt nu deres vanskelig tilgængelige Bjergland stærkt besat og afsondret fra al Forbindelse med de omliggende Landsdele.

Under den italienske Krig havde Franskmændene forsøgt med en Styrke af 1,800 Mand at tvinge disse Kabyler til Lydighed, men det var ikke lykkedes.

Det vilde blive altfor trættende for Læseren om han skulde Dag for Dag følge vor Marsch, der næsten varede en Maaned, og jeg skal derfor indskrænke mig til, kun at omtale den forskjellige Charakteer af de Landstrækninger, vi marscherede igjennem, og tilføie en og anden Bemærkning om Araberne og deres Leveviis.

Den 3die Mai marscherede vi igjennem Metidjasletten, der sikkerlig er en af de frugtbareste Pletter paa Jordkloden, og hvor alle Korn- og Træsorter opnaae en utrolig Udvikling. Sletten var ogsaa ligesom oversaaet med prægtige europæiske Byer og gjennemkrydset af gode Landeveie. Artiskokken avles der omtrent som vi dyrke Kartofler hos os, og der findes en Mængde Krydderier, Farvestoffer og Rodfrugter, som alle modnes i meget kort Tid. Den 4de Mai bestege vi nogle Arme af den under Navnet Lille Atlas bekjendte Bjergkjede. Landskabet var bevoxet med Skov, men i høieste Grad couperet og utilgængeligt, og Veien gik snart over dybe Afgrunde, snart over steile Bjergskraaninger, hvorved de nedenfor os liggende Dale forekom os som bundløse Svælg. Ved Middagstid sloge vi Leir paa et Sted ved Navn Sac-a-Maudit, hvor Trop-

perne i compagniviis maatte søge sig en Leirplads paa Skraaningerne eller Kronerne af de nærliggende Høider. Denne Leir var meget malerisk paa Grund af Teltenes eiendommelige Gruppering.

Endskjøndt vi kunde have havt en langt bedre Vei for vor Marsch, havde man dog valgt denne, for at vise Kabylerne i disse af Franskmændene saa sjeldent besøgte Egne, at for de franske Tropper var intet Land saa utilgængeligt, at de jo kunde bane sig en Vei derigjennem. Hvor vi kom frem, trak Befolkningen sig ogsaa sky tilbage, ligesom om de frygtede for at komme i Berøring med de Vantro.

Den 7de Mai ankom vi til den af Franskmændene anlagte Stad Aumale, hvor vi holdt Rastdag og vederkvægede os efter de meget anstrengende Marscher. Fra Aumale kom vi ind i en frugtbar og med Oliventræer bevoxet Dal, som gjennemstrømmes af Floden Sahhel.

Heden var trykkende, thi Havvinden kunde ikke trænge forfriskende ind i denne Dal, der paa den ene Side var omgiven af Djurdjurabjergene og paa den anden Side af betydelige Høider. Thermometret viste 28 til 30 Grader, og de stakkels Soldater segnede under Byrden af deres svære Bepakninger. To Mand døde pludselig af Slag. Vi marscherede forbi flere Kabylerbyer, hvis Befolkning altid betragtede os med Mistro, og de forsikkrede os ganske naivt, at hvis ikke vore Soldater havde været saa talrige som Himmelens Stjerner, saa skulde vi ikke saa frit have faaet Lov til at gjennemstreife disse Egne, men skulde snart være blevne gjorte et Hoved kortere, dermed gjorde de en betegnende Bevægelse med Haanden omkring Halsen.

Der blev posteret Vagt ved alle Byer for at holde vore Soldater borte derfra, hvilke, om de havde vovet sig ind i dem, sikkerlig ikke vilde være komne levende ud af dem igjen. Kabylerne, idetmindste den store Masse af Befolkningen, lever i den lykkelige Tro, at de ikke have underkastet sig Franskmændene, saa at de, naar vi

spurgte dem om vi ikke vare Venner, svarede haanligt leende med deres »makasch« (nei).

Ved Beni-Mansour, en Samling af større kabylske Byer med en Redoute for en fransk Garnison i Sahheldalen, var det bestemt at vi skulde opslaae vor Leir i en skjøn Olivenskov, men vi modtoges der af den mest forpestede Luft, som næsten umuliggjorde vort Ophold der. Vi søgte længe forgjæves efter Grunden dertil, og opdagede tilsidst flere arabiske Kjældere (Silos), der vare opfyldte med Lig, hvorfra den stinkende Atmosphære udgik. Disse Kjældere bleve nu fyldte med Kalk og Sand, og rundt om dem blev der antændt store Baal, og vi kunde da opslaae Leiren.

Man fortalte, at den Kommanderende i Beni-Mansour og de nærliggende Strækninger, en fransk Capitain, ofte maatte behandle Kabylerne med overordentlig Strenghed, og især dem, som kom ned fra Djurdjurabjergene til Dalene for at plyndre, og at han ikke sjelden maatte gribe til Dødsstraf for at kunne styre disse vilde Stammer. Legemerne af de henrettede Forbrydere bleve derefter kastede ned i „Silos".

At Franskmændene maae behandle Araberne med Strenghed, er saa naturligt, men jeg troer dog ikke, at de ialmindelighed behandle dem med den Vilkaarlighed, som man maaskee vil være tilbøielig til at antage af det nylig Fortalte. Franskmændene have, især i de sidste Aar, begyndt at behandle Kabylerne med stor Overbærelse. De kunne i fuldkommen Ro vedligeholde deres Sæder og Skikke, deres Religion, ja deres Uafhængighed og Frihed, som de sætte saa stor Priis paa. Man forurolige dem aldrig i deres Boliger eller Hjemstavn, de betale kun en meget ringe Skat, og man lader dem selv vælge deres Høvdinger. Det Eneste man forlanger af dem er, at de ikke træde fjendtlig op imod Franskmændene eller, som de før pleiede at gjøre, plyndre de nomadiserende Arabere.

Synet af en Kabyl maa strax indgive Besøgeren den Tanke, at Frihed og Selvstændighed maa være en Nødvendighed for denne

Menneskerace. Kabylens regelmæssige Ansigtstræk bære Præget af Ro, Kulde og Stolthed, og synes altid at kunne skjule alle Hjertets og Sindets Bevægelser. Om han end indhyller sig i en laset Bournus, skeer dette dog med en imponerende Holdning og en Mine af høi Overlegenhed, og selv den fattigste og elendigste Kabyl bærer sit Hoved stolt opreist og seer med sine skarpe, mørke Øine foragtelig ned paa Europæeren. I hele hans Væsen, i hans energiske, udtryksfulde Ansigt, saavelsom i hans muskuløse Legemsbygning, ligger noget sundt og urkraftigt, som tyder paa, at denne Folkestamme endnu ikke er bleven omplantet i Civilisationens Drivhuus.

Araberne have ialmindelighed Sands for Eventyr og forunderlige Begivenheder, og jeg skal her gjengive et af deres Eventyr, som er charakteristisk for deres Frihedstorst.

„En mægtig Sultan, som holdt meget af Fuglesang, havde ladet fange en Nattergal, som han satte ind i et rigt forarbeidet og udsmykket Buur, i Haab om, at dette smukke Opholdssted skulde formaa Nattergalen til at synge. Men Fuglen kunde ikke trives i sit pragtfulde Palads, og gjentog ikkun bestandig de to Ord: mit Fædreland! mit Fædreland! og fra dens Strube udgik ikke en eneste af disse skjønne Triller, som Sultanen saa meget ønskede at høre."

„Sultanen forundrede sig storlig og sagde endelig til sig selv: Da denne Fugl uafladelig forlanger sit Fædreland igjen, saa maa dette vist være et sandt Paradis, thi ellers maatte den være tilfreds i et saa prægtigt Buur. Lader os derfor slippe den ud, for at vi kunne see hvor dens skjønne Fædreland er beliggende. Man gjengav den Friheden og fulgte dens Flugt. Nattergalen fløi strax til en stikkende Hvidtjorn, der var omgivet af Mos og Stene, og der viste den sin Glæde ved muntre og melodiske Sange."

Saaledes er det ogsaa med Kabylen; han svarer Franskmændene, naar disse sige, at de ere komne for at civilisere ham og give ham Velstand og Industri, at han ikke ønsker sig noget bedre Fædreland, at han vil leve under Guds frie Himmel, og ikke vil høre

Noget om Huus, Klæder eller god Føde, og han synes, at det er en meget billig Fordring, at han, naar han ønsker det saaledes, maa have Lov til at leve i Armod og Uafhængighed, saaledes som hans Fædre have gjort siden urgammel Tid. Mangen en civiliseret Nation kunde maaskee lære Meget heraf.

Fra Beni-Mansour gik vor Vei til Biban eller „Jernportene", vistnok et af de mærkeligste Bjergpas Naturen har at fremvise, og hvor man imellem to lodrette Klippevægge maa famle sig frem, stundom vadende i en strid Bæk, og undertiden klattrende paa Klippesiderne eller bestigende de i Bjerget udhuggede Trappetrin. Tropperne vare den Dag paa Marschen fra Klokken 5 om Morgenen til Klokken 8 om Aftenen, thi de kunde kun een ad Gangen passere det snevre Pas. Vore Heste og Muldyr gik fremad med en beundringsværdig Sikkerhed paa denne besværlige Vei, endskjøndt de vare svært belæssede; man overlod de kloge Dyr til sig selv, og deres Instinkt førte dem paa rette Vei.

Da vi nærmede os de Egne, hvor Araberne havde gjort Oprør, vilde de Stammer, som boede ved den Vei vi marscherede, lægge deres Hengivenhed for Franskmændene for Dagen, — en Hengivenhed, som især opstod ved Synet af de mange Tusinde Bajonetter, som truende stode foran dem — derved, at de gave saavel Officeerer som Soldater Diffa, det vil sige, tilsendte os rigelige Gaver af Levnetsmidler, saasom Høns, Æg, Kouskus, levende Faar og Foder til Kreaturerne. Ved hvert Natteqvarteer mødtes vi af en Mængde Arabere, der bragte os saadanne Gaver.

Fra Biban til Mansoura havde vi en Dagsmarsch tilbage. Mansoura er Navnet paa en Gruppe store Byer, hvis Indbyggere have opgivet Jordbruget og i Mængde ere udvandrede til Kyststæderne, fornemmelig Algier, for der at søge Arbeidsfortjeneste. Mange af disse Kabyler forstode det franske Sprog og vare ialmindelighed vel stemte imod os.

At deres moralske Begreber maae være meget slappede eller forvirrede kan sees deraf, at Forældrene bringe deres Døttre, naar de have naaet en Alder af 12 til 15 Aar, til Algier, for der i nogle Aar at tjene en Sum Penge paa en skamløs Maade, med hvilke Penge de bygge deres Fremtids Lykke ved Giftermaal i Hjemmet.

En lignende Handel drives ogsaa fra den spanske Middelhavskyst, thi fra Stæderne Barcellona, Valenza, Alicante og flere, overføres aarlig et eller flere Dusin unge Piger til Algier, hvilke, naar de i Afrika have givet sig til Priis for Vanæren for Gevinstens Skyld, reise hjem igjen og med Begjærlighed ægtes af Fædrelandets Sønner.

Da vi havde forladt Mansoura kom vi ind paa den frugtbare Medjanaslette. Saa langt Øiet kunde række saae man ikke andet end Kornmarker og naturlige Enge, paa hvilke sidste der græssede utallige Hjorder; iblandt disse vare Hesteflokkene ikke de ringeste. De ædle, smuktformede Dyr nøde nu deres Frihed og løb omkring liig overgivne, legende Børn, idet de i enhver af deres Bevægelser viste al den Ynde, som en Forening af Styrke, Smidighed og Skjønhed er istand til at give.

Nætterne vare temmelig kolde her, saa vi ofte maatte tilbringe dem ved Bivouakilden. Undertiden var Temperaturen ikke mere end + 5 til 7 Grader, en temmelig ubehagelig Fornemmelse for den, som nylig havde maattet slæbe sig frem i en 30 Graders Varme. Flere Dele af Medjanasletten hæve sig ogsaa mere end 3,000 Fod over Havets Overflade.

Vi marscherede igjennem Bordj-Bouairidj, Sidi-Embareck og Aïn-Ture og ankom til Staden Setif den 19de Mai.

Paa de Sletter, vi nylig havde gjennemvandret, fandtes der talrige Tribuer eller Nomadestammer, som flytte omkring med deres Telte, enten for at høste de af dem dyrkede Strækninger eller for at græsse deres Hjorder.

Jeg besøgte ofte disse Tribuer, gik ind i Teltene og tog imod Arabernes Gjæstfrihed. Det var mig en stor Fornøielse at gjøre mig bekjendt med deres Leveviis og Skikke.

Hvad jeg selv kunde opfatte af de nomadiserende Araberes Eiendommeligheder, skal jeg her omtale.

De arabiske Familier leve samlede under en Høvding. En Familie kan have flere Telte, og en saadan Samling af Telte kaldes en Douar; flere Douarer udgjøre en Tribu. Men disse Douarer behøve ikke altid at være samlede, de kunne være fordeelte omkring paa det Tribuen tilhørende Terrain. Tribuen har en Chef eller Kaid, som regjerer Familierne med en næsten uindskrænket Magt. Disse Chefer ere ialmindelighed velskabte, høivoxne Mænd, tappre og dristige, prøvede i Farens Stund, udrustede med kostbare Vaaben og rigt klædte, hvorhos de besidde de skjønneste Heste og de største Telte. Naar en Chef, efter at have gjort et Ridt, kommer tilbage til Douaren, ile Araberne med at hjelpe ham af Hesten, kysse hans Klæder og pleie hans Hest; han behandles, kort sagt, med den største Ærbødighed. — Vi ville nu besøge en Douar.

Paa de uhyre Kornmarker opdage vi flere mørke Punkter, fra hvilke der opstiger en let lyseblaa Taage. Vi formode strax, at det er Røgen fra en arabisk Douar. Snart kunne vi skjelne de sorte af Uld og Kameelhaar vævede Telte, der mere ligne Tage, der ere satte ned paa Jorden, end Telte. De ere opslaaede saaledes, at de danne en Kreds med en aaben Plads i Midten for Kreaturerne. De ere omgivne af en Kaktushække eller Riis af Tjørn, for at holde de vilde Dyr borte. Hjorderne bevogtes af Hunde, som i Snesevis fare ud imod os, og med Raseri anfalde de stakkels Fremmede, som ville forsøge at komme ind igjennem en af de to Aabninger, der føre til det Indre af Douaren. Saaledes gik det idetmindste mig og mit Selskab, og da Araberne ved vor Ankomst ilede ud af Teltene for at modtage os, var det kun med største Møie at de formaaede at bortjage Hundene, endskjøndt de baade brugte Steen

og Kjeppe dertil. De hjalp os af Sadlen og gjorde Tegn til at vi vare velkomne; lykkeligviis havde vi medbragt en Tolk, som kunde tale med vore Værter. Nogle Øieblikke efter vare vi omringede af halvnøgne, solbrændte Børn, som opførte en afskyelig Concert, medens de med hæslige Skrig tiggede om Skillinger »donnar soldi« (giv en Søu); Forældrene maatte endelig anvende samme Middel mod dem som mod Hundene, for at vi kunde være i Fred. Qvinderne, som vare gjemte længst inde i Teltet bagved et Forhæng, kastede nysgjerrige Blikke paa os. Nogle af de ældre og mere dristige, kom os temmelig nær, og ved deres vederstyggelige og uvenlige Udseende indgjøde de os strax en Modbydelighed for det smukke Kjøn i disse Egne.

Vor Tolk forsikkrede os om, at nogle af de Fruentimmer, som vi efter deres Udseende antoge for at være 50 til 55 Aar, endnu ikke vare 30 Aar. Disse rynkede Ansigter og udmagrede Legemer, af hvilke hele den øverste Deel var ganske nøgen, den nedbøiede, vaklende Gang, gjorde disse Feiltagelser tilgivelige. At Qvinderne ældes saa hurtig, kommer af deres strenge og arbeidsomme Tilværelse, thi naar de i en Alder af 14 til 15 Aar gifte sig, maa de udføre de sværeste Arbeider i deres Hjem; de tilberede Maden, passe Kreaturerne, hente Vand — hvilket ofte er et besværligt Arbeide — forfærdige alt Væverarbeide, og deeltage ligesom Mændene i Jordens Dyrkning.

Araberne, saavel Mænd som Qvinder, bryde sig kun meget lidt om deres Alder; hvorfor skulde de ogsaa besvære Hukommelsen med disse Tal, naar de gaae Fremtiden imøde med saa stor Ligegyldighed?

Vi førtes ind i Chefens Telt og toge Plads paa de paa Jorden udbredte Tepper, midt imellem Kyllinger, Kalve og Kattekillinger, hvis spæde Alder berettigede dem til at færdes under samme Tag som deres Herrer. De Forfriskninger, man bød os, bestode i Kaffe, tørret Frugt, Honning og et Slags blødt Brød. Vor Vært vilde

smøre Honning paa vort Brød med sine ikke meget rene Fingre, men for en saa vidt dreven Opmærksomhed betakkede vi os dog.

Efter en halv Times Besøg i Teltet, da vi havde seet hvorledes Fruentimmerne vævede, tilberedte Konskus og forfærdigede Leerkar og andet mere, vare vi glade ved atter at kunne stige tilhest, thi Ureenligheden og den afskyelige Lugt i Teltet var ubehagelig saavel for Øiet som for Lugteorganerne; desuden havde vi til en Erindring medtaget flere smaae Insekter.

Jeg fornyede dog ofte mine Besøg i Arabernes Telte; thi jeg opdagede altid noget Nyt, noget Usædvanligt, som pirrede min Nysgjerrighed.

Ved et Besøg i et arabisk Telt i April 1859 erindrer jeg hvorledes Araberne, da mine Kamerater tændte deres Cigarer, gjorde sure Miner og at nogle iblandt dem holdt et Torklæde for Munden. De sagde os, at der i Ramadanen var visse af Døgnets Timer, da de hverken selv maatte ryge eller indaande Tobaksrøg.

Araberne leve næsten altid i den frie Luft og tilbringe Dagen i Lediggang udenfor Teltet, idet de med Piben i Munden rolig see paa hvorledes Fruentimmerne arbeide. Gjælder det derimod at stige tilhest og tage Deel i et Krigstog, saa faae de Liv, saa forsvinder al Magelighed og Dovenskab, og ikke alene Legemet, men ogsaa Sindet faaer en pludselig og næsten uforklarlig Kraft og Elasticitet.

I Setif holdt vi atter Rastdag og fortsatte derefter Marschen over Eulma og Aïn-Kerb til Milah, hvor vi ankom den 24de Mai. Ved en af de sidste Natteleire fik vi et nyt Beviis paa Arabernes Dristighed, naar det kommer an paa at stjæle. Trods al Zouavernes Paapassenhed var der bleven bortstjaalet flere Geværer i Leiren, og en Morgen, da vi skulde sætte os i Marsch, besteg en Araber en af Officeerernes opsadlede Heste, og da Alle og Enhver i dette Dieblik vare beskjæftigede med Trainet eller Bepakningen, lykkedes det ham at komme ud af Leiren, hvorefter han med løse Tøiler sprængte hen over Sletten. Hesten blev dog strax savnet og flere med gode

Heste forsynede Ryttere bleve sendte efter Tyven, som det ogsaa lykkedes dem at fange.

Imedens vi havde Hviledage i Milah, gjorde jeg i Selskab med flere Kamerater en høist behagelig Tour til Constantineh. Denne Stad, som næsten har beholdt sin tidligere Skikkelse, er en af de mærkværdigste i Algerien, ikke alene for dens Udseende, men ogsaa paa Grund af dens sjeldne Beliggenhed. Staden er opført paa Toppen af en næsten fritstaaende Klippe, hvis Forbindelse med den omliggende Landstrækning kun bestaaer i en Bro og en smal Landstrimmel, da den mere end 150 Fod høie Klippe paa de tre Sider er omgivet af Floden Rummel. Constantineh har en talrigere arabisk Befolkning end Algier, og dens Frembringelse af Industrigjenstande er temmelig betydelig. Flere af de bedækkede Gader med deres godt forsynede Handelslagere lignede, efter hvad mine Kamerater forsikkrede, meget dem i Konstantinopel.

Den afsatte Beys Palads, der er Divisionsgeneralens Residents, staaer der endnu med sine Gallerier, Søilegange og rummelige Gaarde som et skjønt Monument fra henrundne Tider. Franskmændene have opført Kaserner, Forraadshuse og Hospitaler, større og bedre end de ere i nogen anden af Algeriens Stæder.

Efter to Dages Ophold i Constantineh vendte vi tilbage til Milah, hvortil der imidlertid var ankommen flere Tropper fra forskjellige Dele af Provindsen.

General Desvaux, den samme som kommanderede en Kavalleridivision i den italienske Krig, var udnævnt til Høistkommanderende. Vi bleve modtagne af ham med overordentlig Gjæstfrihed, og saavel Lieutenant Nyberg som jeg vare flere Gange indbudne til hans Bord. Disse Maaltider glemmer jeg ikke saa let. De bleve holdte under aaben Himmel i en af de skjønneste Citronskove jeg endnu har seet i Algerien; Træernes skjønne Løv gav os en behagelig Skygge og den næsten modne Frugt udbredte en behagelig Vellugt.

Den 27de Mai var Expeditionscorpset, næsten 10,000 Mand, (see Bilag Nr. 2) fuldkommen organiseret, og den følgende Dag satte vi os i Marsch paa tre Kolonner. For at kunne komme ind i det Nord for Milah beliggende Bjergland, Østre Kabylien, de oprørske Stammers Hjem, maatte man igjennem et meget svært tilgængeligt Bjergpas, Fedj=el=Arba, hvor Kabylerne ved flere foregaaende Leiligheder havde gjort Franskmændene en kraftig Modstand, og hvor man ogsaa nu ventede sig en varm Dyst, thi dette Pas var Nøglen til det indenfor liggende Land, og var man først Herre over Passet, saa var man det ogsaa over Landet indenfor.

Den 28de Mai vare vi leirede ved Foden af Endja, den 29de havde vi endnu en Marschdag og den 30te skulde Passet forceres. Da man ventede at Kabylerne vilde angribe Kolonnen fra alle Sider, var der ogsaa udfærdiget de mest detaillerede Marschordrer for Dagen. Saavel Avantgarden som Sideafdelingerne marscherede uden Bepakning. Med den af Zouaver bestaaende Avantgarde fulgte baade Artilleri, Ingenieurtropper og nogle Arbeidscompagnier, for at rydde Veien. Trainet og Qvæghjorderne havde stærke Eskorter, og en Bataillon dannede Arrieregarden.

Om Aftenen vare vi i Besiddelse af Passet Fedj=el=Arba uden at vi havde seet en Fjende eller der var bleven løsnet et Skud, thi Kabylerne, som vare indbyrdes uenige, og tillige saae Franskmændenes Overlegenhed, havde trukket sig tilbage uden Modstand og endog afsendt Underhandlere til Generalen.

I de paafølgende Dage ankom der en stor Mængde Kabyler til Generalen, som bade ham om Naade og erklærede sig villige til at gaa ind paa enhver Betingelse, han vilde foreskrive dem, naar de blot maatte leve i Ro.

Der blev gjort temmelig strenge Betingelser, saasom Udlevering af nogle Høvdinger, Erlæggelse af Krigsomkostninger, Anlæg af Landeveie og andet mere, og da de gik ind paa alt dette, kunde man ansee Expeditionen for endt.

Dette kunde dog ikke forebygge, at en Officeer og nogle Soldater, som havde vovet sig for langt bort fra Leiren, bleve skudte af Kabylerne strax efter Fredslutningen.

Den igjennem Landet gaaende elektriske Telegraftraad var naturligviis bleven ødelagt af Kabylerne, men da Franskmændene vare i Anmarsch og Kabylerne havde seet deres Overlegenhed, tænkte de at gjøre det godt og at finde Naade for Franskmændenes Øine ved at sammenbinde de elektriske Traade med Strikker af Græsrødder; efter deres Mening vilde den saaledes istandsatte Telegraf gjøre samme Nytte som tidligere. De skulle tillige have sagt, at om den end ikke kunde overbringe Budskaber i det franske Sprog, saa vilde den idetmindste kunne gjøre det paa Arabisk.

Da Regimentet skulde forblive Sommeren over i Kabylien for at arbeide paa Landeveiene, og min Længsel efter Hjemmet hver Dag blev stærkere, besluttede jeg at tiltræde Hjemreisen.

Med taarevædet Øie og beklemt Hjerte tog jeg Afsked med min Chef og mine Kamerater. Det var i Sandhed svært at forlade, rimeligviis for bestandig, et Regiment, med hvilket jeg havde deelt saa mange Prøvelsens Timer, men ogsaa mange skjønne mindeværdige Dage, og i hvilket man næsten havde glemt, at jeg tilhørte et andet Land end Frankrig.

Fulgt af min Landsmand Lieutenant Nyberg og flere Zouavofficeerer samt eskorteret af et halvt Dusin Spahis, tiltraadte jeg den 7de Juni Reisen til Djidjelli, hvorfra jeg afgik med et Dampskib til Algier og videre til Oran. — Lieutenant Nyberg vendte tilbage til Expeditionscorpset ved Djidjelli og forblev endnu et halvt Aar ved Armeen i Algerien.

Lieutenant Ankarcrona, som havde forladt den franske Armee i Marts Maaned, deeltog derefter med Udmærkelse i Spaniernes Krig mod Marokko og vendte i Sommerens Løb tilbage til Sverig. Vor fjerde Kamerat, Lieutenant Due, forlod Algerien i Slutningen af Aaret 1859 efter Expeditionen mod Beni-Snassen.

Fra Oran afgik jeg til Marseille og derfra over Paris, Schweiz, Baiern og Preussen til Fædrelandet, hvor jeg steg iland i Begyndelsen af August 1860.

Efter Hjemkomsten til mit Fædreland og et fredeligt Hjem, har det været mig en stor Glæde og for mit Hjerte en kjær Fornøielse at gjennemleve i Erindringen de mange afvexlende Begivenheder, som jeg i min Tjenestetid ved det 2det franske Zouavregiment har været Vidne til, og atter at tænke mig tilbage i den Kreds af Kamerater, i hvilken den eensomme Fremmede behandledes som en Ven, en Broder. Denne Fornøielse har ogsaa for mig havt sin alvorlige og lærerige Side, og naar jeg nu nedlægger Pennen, skeer det med det inderlige Ønske og i det Haab, at en eller anden Læser, snarest imellem mine Kamerater i Militairstanden, vil dele min Opfattelse, paa en Maade modtage de samme Indtryk, og saaledes ikke uden Tilfredshed med mig gjennemleve de Begivenheder, jeg her har skildret, samt at, ogsaa fra det Nyttiges Standpunkt, Gjennemlæsningen af disse Optegnelser ikke maa betragtes som ganske forspildt Tid.

Bilag Nr. 1.

Expeditionscorpset mod Beni-Snassen.

Høistkommanderende, General de Martimprey.
Chef for Generalstaben, Brigadegeneral Borel de Brétizel.
— „ Artilleriet, Oberst Michel.
— „ Ingenieurtropperne, Oberst Lafond.
Intendant, Divisionsintendant Moisez.
Chef for Justitsvæsenet (grand prevôt), Gendarmerimajor Matis.
— „ Trainet, Major Ponchy.
Kasserer og Postmester, Kasserer Lastoullie.
En Feltpræst.

Første Infanteridivision.

Divisionsgeneral Walsein d'Esterhazy.
Chef for Generalstaben, Oberst Renson.
— „ Artilleriet, Capitain Jacquart.
— „ Ingenieurtropperne, en Capitain.
Intendant, Underintendant Altmayer.
De arabiske Anliggender, Major Haca.

1ste Brigade { 81de Linieregiment, 2 Bataillouer. / 2det Zouavregiment, 4 Bataillouer.

2den Brigade { 3die Linieregiment, 1 Bataillon. / 25de — 3 Bataillouer. / 2det Regiment Turcos, 1 Bataillon.

Kavalleri:

2det Regiment afrikanske ridende Jægere, 2 Pelotoner.
2det Spahis-Regiment, 1 Peloton.

Artilleri:

Bjergartilleriet, 2 Afdelinger (4 sexpundige Kanoner).
— Mørsere, 1 Afdeling (2 Stykker).

Feltartilleri, 1 Afdeling (2 Stkr. tolvpundige Kanoner).
Raketbatteri, 1 Afdeling.

Ingenieur=Soldater Ambulance — Train —	Mindre Afdelinger fra 30 til 50 Mand med Materiel.

Anden Infanteridivision.

Divisionsgeneral Jusjuf.
Chef for Generalstaben, Oberst Spitzer.
— „ Artilleriet, Major Renault.
— „ Ingenieurtropperne, en Capitain.
Intendant, Underintendant Montaudon.

1ste Brigade	13de Jægerbataillon. 9de Linieregiment, 3 Bataillоner.
2den Brigade	1ste Zouavregiment, 1 Bataillon. 2det Regiment Turcos, 2 Bataillоner. 1ste — — 1 Bataillon.

Kavalleri:

2det Regiment afrikanske ridende Jægere, 2 Pelotoner.
2det Spahis=Regiment, 1 Peloton.

Artilleri:

Bjergartilleri, 2 Afdelinger (4 Stkr. sexpundige Kanoner).
— Mørsere, 1 Afdeling (2 Stkr.)
Riflede Granatkanoner, 1 Afdeling.

Ingenieur=Soldater Ambulance — Train — Pontonnierer	Mindre Afdelinger fra 30 til 50 Mand med Materiel.

Kavalleridivisionen.

Divisionsgeneral Desvaux.
Chef for Generalstaben, Major Grelet.
Intendant, Underintendant Lemaitre.

1ste Brigade	1ste Regiment	franske	ridende	Jægere,	2	Eskadroner.
	12te —	—	—	—	4	—
2den Brigade	1ste —	afrikanske	—	—	4	—
	2det —	—	—	—	4	—
	2det Spahis=Regiment,				2	—

2 Afdelinger Goums (200 til 250).

Zebdou-Kolonnen.

Chef, General Durieu.

Infanteri:

24de Linieregiment, 3 Compagnier.
1ste afrikanske Bataillon, 2 Compagnier.
2det Regiment Turcos, 3 Compagnier.

Kavalleri:

1ste Regiment franske ridende Jægere, 1 Eskadron.
2det — afrikanske — do. 1 —
2det — Spahis, 1 —
Goum (nogle Hundrede Mand).

Bel-Khelil-Kolonnen.

Chef, Major de Colomb.
1ste afrikanske Bataillon, 1 Compagni.
Flere Goumer (800 til 900 Ryttere).

Bilag Nr. 2.

Expeditionscorpset mod Østre-Kabylien.

Høistkommanderende, General Desvaux.
Chef for Generalstaben, Oberst Devaldon; kommanderende Officerer, 1 Major og 2 Capitainer.
— „ de arabiske Anliggender, en Major i Generalstaben.
— „ Artilleriet, Oberst Rigneux.
— „ Ingenieurtropperne, Oberst Dubost.
— „ de topographiske Arbeider, en Major og 4 assisterende Capitainer.
Intendant, Underintendant Rossignol.
Chef for Justitsvæsenet, en Capitain af Gendarmeriet.
En Kassærer.
Chef for Trainet og Postvæsenet, en Capitain.
— „ Ambulancen, en Regimentslæge.
En Feltpræst.

Første Brigade.

General de Lassère.

Infanteri:

3die Linieregiment, 1 Bataillon.
4de — 1 —
2det Zouavregiment, 2. Bataillonen.

Kavalleri:

12te Regiment franske ridende Jægere, 1 Peloton.
1ste — Spahis, 1 Peloton.

Artilleri:

1 Afdeling riflede Kanoner (4 Stykker).
1 — Granatkanoner.
1 — Mørsere.
1 Artillerireserve.
Mindre Afdelinger Ingenieur-, Train-, Ambulance- og Arbeidssoldater.

Anden Brigade.

General Demaret.

Infanteri:

9de Linieregiment, 1 Bataillon.
81de — 1 —
3die Zouavregiment, 3 Bataillonen.

Kavalleri:

8de Regiment franske ridende Jægere, 1 Peloton.
3die — Spahis, 1½ Peloton.

Artilleri:

1 Afdeling riflede Kanoner.
1 — Mørsere.
Mindre Afdelinger Ingenieur-, Train-, Ambulance- og Arbeidssoldater.

Tredie Brigade.

Oberst de Lacroix.

Infanteri:

58de Linieregiment, 1 Bataillon.
1ste Fremmedregiment, 1 —
2det Regiment Turcos, 1 —

Kavalleri:

3die Regiment afrikanske ridende Jægere, 1 Peloton.
3die — Spahis, $1\frac{1}{2}$ Peloton.

Artilleri:

1 Afdeling riflede Kanoner.
1 — Mørsere.
Mindre Afdelinger Ingenieur-, Train-, Ambulance- og Arbeidssoldater.

Kavallerireserven.

8de Regiment franske ridende Jægere, 3 Pelotoner.
3die — — — — 3 —
2det — Spahis, 1 Peloton.

Artillerireserven.

1 Afdeling Mørsere.
1 halvt Raketbatteri.
1 Afdeling Pontonnerer.

